

Selvitys työaikojen tilastoinnista Suomessa ja kansainvälisesti

© 2004 Tilastokeskus

Tietoja lainattaessa lähteenä on mainittava Tilastokeskus.

ISBN 952-467-327-4

Edita Prima Oy, Helsinki 2004

Taustatietoa

Johdanto

Tilastokeskus on laatinut palkansaajien työaikoja koskevan tilastaselvityksen työmarkkinajärjestöjen työaikaryhmän ja työministeriön toimeksiannosta. Selvitys koskee sekä kansallista että kansainvälistä työaikatilastointia. Suomea koskeva selvitys tehtiin Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksesta, kansantalouden tilinpidosta ja työvoimakustannustilastosta. Erillisissä raporteissa esitetään näiden kolmen tilaston käyttämät käsitteet, määritelmät, tiedonkeruumenetelmät sekä tilastointiin liittyvät ongelmat. Raportit sisältävät myös näihin lähteisiin perustuvia työaikatilastoja 1990-luvulta vuoteen 2002 sekä näistä tilastolähteistä saatujen työaikatietojen vertailua. Kotimaan osuuden lisäksi raportti sisältää osuuden, jossa kuvataan kansainvälisiä ja EU:n työaikaa koskevia tilastosuosituksia ja arvioidaan työaikatilastojen kansainvälistä vertailtavuutta. Siinä selvitetään myös EU:n uusien jäsenmaiden työaikatilastointia.

Työmarkkinajärjestöt ovat kokeneet työaikoja koskevat tilastot ongelmallisiksi, koska eri lähteistä saatavat tiedot poikkeavat toisistaan. Sekaannusta on syntynyt myös käytetyistä käsitteistä. Vertailtavuusongelma on koettu erityisesti kansainvälisissä tilastoissa. Useista tilastotiedoista on vaikea päätellä, mikä olisi paras kulloiseenkin käyttötarkoitukseen. Raportin tavoitteena on selvittää, miten käyttökelpoisia työaikatilastot ovat ja mitä rajoituksia ja puutteita niihin liittyy. Työaikakäsitteistä tärkeimmäksi tiedoksi on tullut vuosityöaika. Vertailtaessa eri aloja keskenään vuosityöajoista saa parhaimman kuvan kokonaistyöajasta lommat ja muut pitkät poissaolot mukaan lukien. Toisaalta tehty vuosityöaika on hankalimmin saatavissa oleva tieto, sillä se edellyttää hyviä lähteitä toteutuneesta työajasta.

Suomen työaikatilastoinnista

Tiedonkeruun taustaa

Selvityksessä mukana olleessa kolmessa tilastossa kussakin tilastoinnin taustalla on ILO:n ja EU:n suositukset. Jäsenmaiden tilastojen harmonisointi on vielä osittain kesken. Työaikatietojen käyttötarkoitus, tiedonkeruu ja tilastointitapa ja yleensä niiden merkitys koko tilaston kannalta vaihtelevat, jolloin myös tulokset eroavat. Työvoimatutkimuksessa kerättävät työaikatiedot on määritelty EY:n työvoimatutkimuksia koskevissa asetuksissa ja ne ovat keskeisiä työllisyyttä kuvaavia tietoja. Työajoista on paljon tietoja mukaan luettuna poissaolotiedot ja monien taustamuuttujien ansiosta käyttö on monipuolista. Työpanostietojen lisäksi työaikaa voidaan tarkastella myös yhteiskunnalliselta kannalta. Kansantalouden tilinpidossa ja työvoimakustannustilastossa työaikatiedot eivät ole tilastoinnin keskeinen tavoite, vaan laskennassa tarvittavia tietoja. Näissä kahdessa tilastossa työaikatiedot tuotetaan osittain myös laskennallisesti eikä suoralla tiedonkeruulla, kuten työvoimatutkimuksessa.

Käytetyt käsitteet / tunnusluvut

Työvoimatutkimuksen haastattelulla kerättävät työaikatiedot ovat viikkotietoja. Työaikatilastointia koskevat käsitteet ja määritelmät poikkeavat usein virallisista työehtosopimusten tai työaikalain käytännöistä (esim. normaali työaika, osa-aikatyö). Tehdyn työajan osalta työvoimatutkimuksessa on käytössä kansalli-

nen estimointimenetelmä, jolla tehdyt viikkotyötunnit lasketaan kuukausitiedoiksi. Kuukausitiedoista päästään vuositietoihin, joista saadaan vuosityöaika palkansaajaa kohti. Kansantalouden tilinpidossa ja työvoimakustannustilastossa tavoitteena on selvittää tehty vuosityöaika. Työvoimakustannustilastossa viikkotietoja käytetään laskennallisesti aputietoina. Käytetyissä käsitteissä on eroja. Työvoimakustannustilastossa käytetään työehtosopimusten mukaista säännöllistä viikkotyöaikaa, kun taas työvoimatutkimuksessa käytetään käsitettä normaali viikkotyöaika. Normaali viikkotyöaika poikkeaa säännöllisestä työajasta siten, että siihen lasketaan mukaan myös tavanomaisiksi muuttuneet palkalliset tai palkattomat ylityöt. Tehdyn työajan käsite määritellään yhdenmukaisesti kaikissa kolmessa tilastossa.

Tietolähteet

Tietolähteet poikkeavat melkoisesti erilaisista tiedonkeruutavoista johtuen. Työvoimatutkimus kerää tietonsa suoraan haastateltavilta otoshenkilöiltä. Työaikatietojen osalta vastaaminen on vaikeutunut viime vuosina, kun työajat ovat muuttuneet entistä epäsäännöllisemmiksi. Myös muistaminen voi olla vaikeaa. Kansantalouden tilinpito käyttää työaikatietoihin useita tietolähteitä, joista yksi varsin keskeinen on työvoimatutkimus. Joillakin toimialoilla käytetään lisäksi muita lähteitä. Teollisuuden tehdyt työtunnit ja työlliset saadaan teollisuuden rakennetilastosta, joka on yrityskysely. Rahoitustoiminnassa käytetään pankkitilaston tietoja. Lisäksi kaikilla toimialoilla huomioidaan vuosittain palkkasumman ja ansiotason kehitys. Työvoimakustannustilaston pää tietolähteenä on eri sektoreille (yksityinen, kunta ja valtio) tehdyt työvoimakustannustutkimukset. Työnantajat ovat tiedonantajia. Työajan laskennassa käytetään hyväksi työaikalakiin ja työehtosopimukseen perustuvia työaikatietoja.

Kansainvälinen työaikatilastointi

Työaikojen kansainvälinen vertailu on viime vuosina tullut entistä tärkeämmäksi sekä taloudellisista että sosiaalisista syistä. Raportissa selvitetään kansainvälisiä tilastosuosituksia, tilastolähteitä ja -menetelmiä työaikojen tilastoimiseksi. Kansainväliset järjestöt ja Euroopan unioni ovat ottaneet työaikatilastoinnin kehittämisen ohjelmiinsa ja tavoitteena on mm. uudistaa Kansainvälisen työjärjestön ILO:n vuodelta 1962 oleva tilastuositus. Samaan aikaan myös tilastolähteitä on pyritty harmonisoimaan erityisesti Euroopan unionissa. Kansantalouden tilinpito, työvoimatutkimus, työvoimakustannustilastot ja palkkarakennetutkimus ovat työaikatilastojen tärkeimmät lähteet EU-maissa. ILO ja OECD keräävät ja julkaisevat kansallisiin lähteisiin perustuvia tilastoja, jotka ovat osittain samoja kuin EU:n julkaisemat tilastot. Raportissa vertaillaan eri lähteisiin perustuvia työaikatietoja ja pyritään arvioimaan sekä maiden välistä vertailtavuutta että erojen syitä suomalaisesta näkökulmasta. Työajan tilastointi on erittäin vaativaa, eikä tässä raportissa voida vastata kaikkiin kysymyksiin ja yksityiskohtiin, jotka vaikuttavat tilastojen vertailtavuuteen.

Osaraportit ja tekijät

1. Työajat Suomen työvoimatutkimuksessa, Laura Hulkko, puh. (09) 1734 2611
2. Työvoimakustannukset ja työaika Suomessa 1990–2000, Pekka Haapala, puh. (09) 1734 3460
3. Vuosityöaika kansantalouden tilinpidossa, Olli Savela, puh. (09) 1734 3316 (virkavapaalla v. 2005 lokakuun loppuun). Tiedustelut: Raimo Nurminen, puh. (09) 1734 3367
4. Työaikatilastot eurooppalaisessa vertailussa, Päivi Keinänen, puh. (09) 1734 3416.

Sähköposti: etunimi.sukunimi@stat.fi

Seurantaryhmä

Selvityksen tekemistä valvonut seurantaryhmä kokoontui kaikkiaan 7 kertaa. Siihen kuuluivat työmarkkinajärjestöjen työaikaryhmän edustajina Erkki Laukkanen (SAK) ja Seppo Saukkonen (TT). Lisäksi ryhmään kuului Esa Lonka työministeriöstä. Tilastokeskuksesta ryhmään kuuluivat raportin tekijöiden lisäksi Salme Kiiski ja Kaisa Weckström.

Sisällys

Laura Hulkko

1. Työajat Suomen työvoimatutkimuksessa 7

Pekka Haapala

2. Työvoimakustannustutkimukset ja työaika Suomessa 1990–2000..... 71

Olli Savela

3. Vuosityöaika kansantalouden tilinpidossa 97

Päivi Keinänen

4. Työaikatilastot eurooppalaisessa vertailussa 117

1	Työajat Suomen työvoimatutkimuksessa	8
1.1	Johdanto	8
1.2	Työaikoihin liittyvät käsitteet ja tunnusluvut.....	9
1.2.1	Normaali viikkotyöaika	9
1.2.2	Tehty työaika	10
1.2.3	Ylityö, osa-aikatyö ja sivutyö	12
1.2.4	Työvoimatutkimuksesta saatavat työaikatiedot pähkinänkuoressa.....	14
1.3	Työvoimatutkimuksen menetelmä ja laatu	14
1.3.1	Otostutkimuksiin liittyviä ongelmia	15
1.3.2	Työajan mittaamiseen liittyviä ongelmia.....	17
1.4	Jatkuva tutkimusviikko ja työaikatiedot.....	19
1.4.1	Jatkuvaan tutkimusviikkoon siirtymisen vaikutukset	19
1.5	Palkansaajien työpanoksen kehitys 1990-luvulla.....	21
1.5.1	Vuosittaisen työajan vaihtelut.....	21
1.5.2	Tehty viikkotyöaika	25
1.5.3	Normaali viikkotyöaika	28
	Liitteet	32
Liite 1.1	Euroopan Yhteisön Neuvoston asetus 577/1998	32
Liite 1.2	Euroopan Komission asetus 1575/2000.....	37
Liite 1.3	Työvoimatutkimuksen työaikakysymykset palkansaajille	57
Liite 1.4	Liitetaulukot.....	61

1 Työajat Suomen työvoimatutkimuksessa

1.1 Johdanto

Työaika on tutkimuskohteena monipuolinen, mutta myös monella tavoin hankala. Sitä voidaan lähestyä niin kansantaloudellisesta kuin työnantajan tai työntekijänkin näkökulmasta, ja lähtökohdasta riippuen kiinnostus kohdistuu työaikojen eri puoliin. Voidaan keskittyä tarkastelemaan esimerkiksi ansiotyön tekemiseen vuosittain käytettyä aikaa, toimialojen välisiä eroja viikkotyöajan pituudessa, poissaolojen yleisyyttä eri ammattiryhmillä tai viikkotyöajan vaihteluita sukupuolen tai iän mukaan. Tulokset riippuvat pitkälti käytettävästä aineistosta; työnantajan työaikakirjanpito ja työntekijän oma ilmoitus eivät välttämättä tuota samoja tuloksia.

Myös työaikoihin liittyvien käsitteiden moninaisuus tekee tutkimuskohteesta vaikean hahmottaa. Puhutaan tehdystä työajasta, normaalista viikkotyöajasta, säännöllisestä työajasta, vuosityöajasta ja lukuisista muista työaikaan liittyvistä tunnusluvuista, eivätkä käsitteiden määrittelyt ole yhtenäisesti sovittuja. Jopa sinänsä yksinkertaisista käsitteistä, kuten osa-aikatyöstä, on olemassa useita eri määritelmiä. Työaikoihin liittyvässä raportoinnissa onkin ensiarvoisen tärkeää ottaa huomioon millä keinoin tiedot on kerätty ja miten käytetyt käsitteet on määritelty.

Tässä raportissa käsitellään palkansaajien työaikoja työvoimatutkimuksen näkökulmasta. Työvoimatutkimus on otospohjainen haastattelututkimus, jonka tietosisältö on hyvin laaja. Tutkimuslomake käsittää kaikkiaan lähes parisataa kysymystä, ja se sisältää tietoja väestön työhön osallistumisesta, työllisyydestä, työttömyydestä ja työajoista. Työvoimatutkimuksen tiedot kerätään puhelinhaastatteluilla ja sen kuukausittainen otos on noin 12 000 henkeä. Vastaajien antamien tietojen pohjalta luodaan kuva koko 15-74-vuotiaan väestön toiminnasta.

Euroopan Yhteisön Neuvoston asetus 577/1998 yhteisön työvoimaa koskevan otantatutkimuksen järjestämisestä (liite 1.1) määrittää työvoimatutkimuksen tietosisällön. Asetuksen perustelujen mukaan komissio tarvitsee tilastollista tietoa työllisyyden ja työttömyyden tasosta ja rakenteesta jäsenmaissa. Työmarkkina-asemaa kuvaavien tietojen lisäksi työvoimatutkimuksessa on kerättävä mm. seuraavat työaikoja koskevat tiedot a) tavanomaisesta työtuntimäärästä viikossa, b) tehtyjen työtuntien määrästä ja c) pääsyyistä siihen, että tehtyjen työtuntien määrä poikkeaa tavanomaisesta työtuntimäärästä. Näiden tietojen lisäksi kansallisessa työvoimatutkimuksessa kysytään useita muita työaikaan liittyviä tietoja, joista tarkemmin seuraavassa luvussa.

Työvoimatutkimus tunnetaan parhaiten kuukausittain raportoiduista työllisyyden ja työttömyyden kehitystä kuvaavista luvuista, koska EU:n virallinen työllisyyden ja työttömyyden mittaaminen perustuu työvoimatutkimukseen. Myös työaikatiedoilla on työvoimatutkimuksessa vakiintunut asema, joka perustuu asetuksen määräyksiin. Suomessa työajoista raportoidaan säännöllisesti työvoimatutkimuksen vuosijulkaisussa¹, jossa on esitetty aikasarjataulukoita esimerkiksi palkansaajien vuoden aikana tekemistä työtunneista ja vuosityöajasta sekä työ- ja poissaolopäivistä, osa-aikatyön, ylitöiden ja sivutöiden yleisyydestä. Lisäksi työvoimatutkimuksen työaikatietoja on analysoitu vuonna 2003 ilmestyneessä julkaisussa Työajan muutokset².

¹ ks. esim. Työvoimatilasto 2002. Työmarkkinat 2003:14b. Helsinki: Tilastokeskus.

² Hulkko L. (toim.). 2003. Työajan muutokset. Työmarkkinat 2003:8. Helsinki: Tilastokeskus.

Raportissa selvitetään ensin työvoimatutkimuksessa käytettyjä työaikoihin liittyviä käsitteitä. Tämän jälkeen esitellään lyhyesti tutkimuksen menetelmää sekä pohditaan työaikojen mittaamiseen liittyviä ongelmia. Varsinainen palkansaajien työaikojen tarkastelu kohdistuu työajan pituuteen viikko- ja vuositasolla vuosina 1989–2002. Lisäksi on tarkasteltu työaikojen keskipoikkeamaa kuvaamalla palkansaajien jakaantumista normaalin viikkotyöajan pituuden mukaan. (Liitteenä aikasarjataulukot 1.1 – 1.8.)

1.2 Työaikoihin liittyvät käsitteet ja tunnusluvut

Työaikojen kannalta olennaista on määritellä ensin työllisen käsite. Työvoimatutkimuksen määritelmä perustuu ILO:n työtilastosuositukseen, ja sen mukaan työlliseksi määritellään henkilö, joka on tutkimusviikolla:

- tehnyt ansiotyötä *vähintään yhden tunnin* rahapalkkaa tai luontoisetua vastaan tai voittoa saadakseen tai
- ollut koko viikon tilapäisesti poissa työstä esimerkiksi lomalla, sairaana tai äitiys- tai isyysvapaalla.

Työvoimatutkimuksen muuttujissa käytetyt käsitteet ja niiden määritelmät perustuvat kansainvälisiin suosituksiin ja ohjeisiin. Tutkimuksen muuttujat on lueteltu Euroopan Komission asetuksessa 1575/2000 (liite 1.2), ja niitä koskeva soveltamisohje on toukokuulta 2001³. Ohjeessa määritellään normaali (number of hours per week usually worked) ja tehty viikkotyöaika (number of hours actually worked during the reference week).

Palkansaajille esitetään Suomessa kaikkiaan 16 suoraan työaikoihin liittyvää kysymystä (liite 1.3), ja tämän lisäksi joitakin kysymyksiä työssä- ja poissaolopäivistä. Näiden perusteella saadaan monipuolinen kuva niin tutkimusviikon työajoista kuin tavanomaisistakin työaikajärjestelyistä.

1.2.1 Normaali viikkotyöaika

Normaalilla työajalla tarkoitetaan työvoimatutkimuksessa säännöllistä tai tavanomaista työaika, jonka työntekijä tavallisesti viikossa tekee. Se voi olla sama kuin työehtosopimuksissa määritelty tai muuten sovittu työaika, mutta ennen kaikkea kyse on siitä, minkä pituiseksi työaika on käytännössä vakiintunut. Näin ollen työvoimatutkimuksen normaalin (säännöllisen, tavanomaisen) työajan käsite ei ole sama kuin työaikalain tai työehtosopimusten määrittelemä säännöllinen työaika. Normaali työaika voi sisältää työvoimatutkimuksen mukaan myös sellaisia palkallisia tai palkattomia ylitöitä, jotka ovat muodostuneet säännöllisiksi. Normaaliin työaikaan eivät vaikuta lomat, sairauslomat tai muut tilapäiset poissaolot. Normaaliin työaikaan lasketaan mukaan myös kotona tapahtuva työskentely, joka kuuluu työn luonteeseen (esim. opettajat) tai josta on sovittu työnantajan kanssa. Jos työaika ei ole sovittu tai se vaihtelee, normaalilla työajalla tarkoitetaan arviota keskimääräisestä viikkotyöaika esimerkiksi viimeksi kuluneiden neljän viikon ajalta. Tämä koskee myös yrittäjiä.

Jaksotyö on normaalin työajan määrittelyn kannalta poikkeustapaus, sillä siinä voidaan tehdä tietty jakso normaalia pidempää työaika, jonka jälkeen pidempi vapaajakso tasoittaa työajan työaikalain puitteisiin.

³ Muuttujat määritellään julkaisussa The European Union labour force survey. Methods and definitions – 2001. Theme 3 Population and social conditions. 2003 Edition. European Commission.

Jos jaksotyötä tekevä ei osaa suoraan kertoa normaalia viikkotyöaika, häneltä kysytään jakson pituutta ja siihen kuuluvaa tuntimäärää, jonka jälkeen voidaan laskea keskimääräinen viikkotyöaika.

Työvoimatutkimuksen normaalin (säännöllisen, tavanomaisen) työajan käsite ei ole myöskään sama kuin työnantajakeskusjärjestöjen suosittelu teoreettisen säännöllisen työajan käsite. TT:n ja PT:n Työaika- ja poissaololuokittelu määrittelee teoreettisen säännöllisen työajan sopimukseen perustuvaksi työajaksi mukaan luettuna vuosiloma-aika⁴. Yritysten ajankäytön seurantaan tarkoitettu luokittelu määrittelee säännöllisen työajan käsitteen samalla tavoin kuin työaikalaki ja työehtosopimukset. Työvoimatutkimuksen normaalin työajan käsitteessä ei sen sijaan oteta huomioon työaikalain tai muiden säännösten asettamia rajoituksia maksimityöajasta ja ylitöistä, vaan se perustuu henkilön omaan ilmoitukseen työajastaan.

Normaali viikkotyöaika: Työllisten säännöllisen tai tavanomaisen viikkotyöajan keskiarvo päätyössä, sisältää säännöllisen luonteiset ylityöt.

Keskimääräistä viikoittaista työaika työsopimuksen mukaan on kysytty työvoimatutkimuksen lisäkysymyksenä vuoden 2001 toisella neljänneksellä. Tulokseksi saatiin 36,6 tuntia. Samasta aineistosta normaalisti viikkotyöajaksi mitattiin 37,2 tuntia. Siten eroa näiden kahden eri mittaamistavan välillä oli 0,6 tuntia viikossa.⁵

1.2.2 Tehty työaika

Tehty työaika mittaa tuotanto- tai palvelutoimintaan käytetyn työpanoksen määrää. Se on käytännössä vastaajan ilmoitus tutkimusviikolla tehdyistä työtunneista mukaan lukien palkalliset ja palkattomat ylityöt. Työaikaan lasketaan myös kotona tehty työ soveltuvilta osin, henkilöstökoulutus, virkamatkoihin käytetty aika, lyhyet tauot, odottelu työpaikalla sekä päivystys siltä osin kuin on tehty työtä tai maksettu palkkaa. Sen sijaan työmatkoihin kuluva aikaa ja palkattomia ruokailutaukoja ei lasketa mukaan. Osan viikkoa kestäneet poissaolot tutkimusviikolla lyhentävät tehtyä työaika. Keskimääräinen tehty viikkotyöaika lasketaan tavallisesti tutkimusviikolla työssä olleita kohti, jolloin pidempään työstä poissa esimerkiksi perhevapailta tai sairauslomalla olleet rajautuvat tarkastelun ulkopuolelle. Erikseen voidaan laskea myös tehty työaika kaikkia työllisiä palkansaaajia kohti, jolloin tutkimusviikolla poissa olleet otetaan huomioon.

Tehty viikkotyöaika: Ilmoitetaan tutkimusviikolla työssä ollutta kohti. Työssä olleeksi luokitellaan työllinen, joka oli työssä vähintään yhtenä päivänä tutkimusviikon aikana. Mikäli vastaaja on tutkimusviikolla tehnyt työtä useammassa sivutyöpaikassa, lasketaan eri paikoissa tehdyt työtunnit yhteen. Tässä raportissa on tarkasteltu päätyössä tehtyä viikkotyöaika, mutta mukaan voidaan laskea myös sivutöissä tehdyt tunnit.

Tehdyt työtunnit vuodessa: Lasketaan tutkimusviikolla tehdyistä työtunneista (ml. yli- ja sivutyötunnit) korottamalla ne ensin skaalauskerrointa käyttäen kuukausitasolle. Vuodessa tehdyt työtunnit saadaan summaamalla näin saadut työtunnit yhteen. Kyseessä on siis summaluku, joka kertoo, kuinka paljon työtunteja on tehty koko vuoden aikana esimerkiksi tietyllä toimialalla. Näin ollen se kertoo myös työllisyyskehityksestä, ei työajan pituudesta. Tässä raportissa on tarkasteltu myös palkansaaajaa kohti laskettua tehtyä vuosityöaika. Tällöin jakajassa ovat mukana kaikki palkansaaajat, eivät pelkästään tutkimusviikolla työssä olleet.

⁴ Ks. Työaika- ja poissaololuokittelu 2000. Helsinki: Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto ja Palvelutyönantajat.

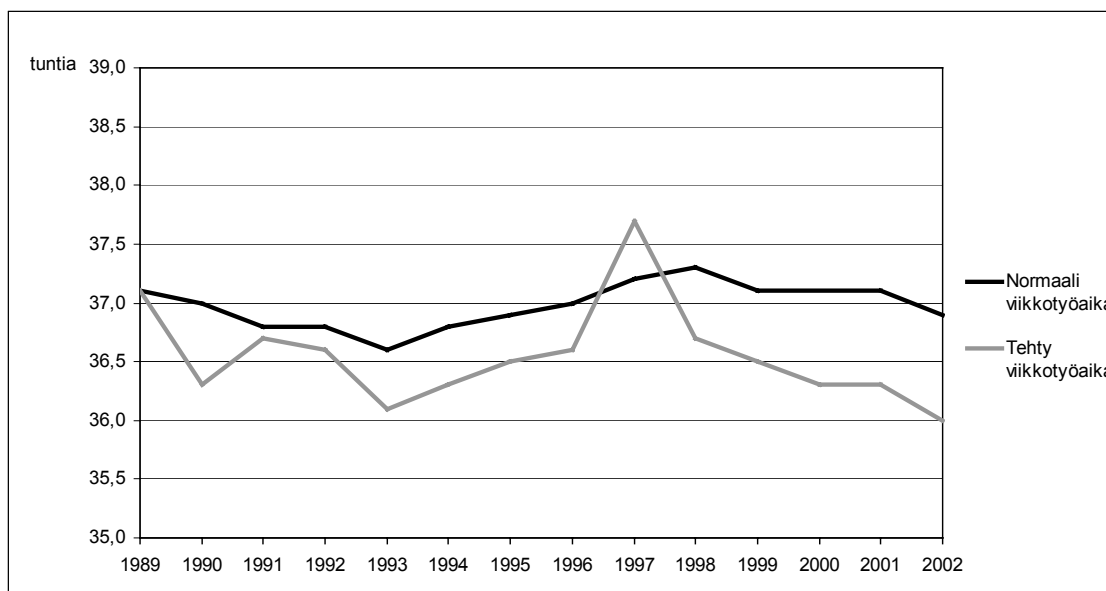
⁵ Ks. Laukkanen (2003). Palkansaaajien viikkotyöaika, toiveet ja todellisuus. Palkansaaajakeskusjärjestöjen tutkimus.

Vuosityöaika: Tehdyt työtunnit (ml. yli- ja sivutyötunnit) vuodessa kaikkia työllisiä kohti.

Normaalin ja tehdyn viikkotyöajan vertailua

Normaali viikkotyöaika on yleensä pidempi kuin tehty viikkotyöaika (kuvio 1.1). Tämä johtuu pääosin siitä, että osan viikkoa kestäneet poissaolot lyhentävät tehtyä työaikaan mutta eivät vaikuta normaaliin työaikaan. Vuonna 1989 normaali viikkotyöaika oli keskimäärin sama kuin tehty työaika, ja vuosien 1990–2002 aikana palkansaajien normaali viikkotyöaika on ollut 0,1–0,9 tuntia tehtyä viikkotyöaikaan pidempi (kuvio 1.1). Poikkeuksen tekee vuosi 1997, jolloin keskimääräinen tehty viikkotyöaika työssä ollutta kohti oli puoli tuntia pidempi kuin normaali viikkotyöaika. Vuoden 1997 poikkeuksellisen korkea luku johtuu tutkimusmenetelmistä; silloin vuoden 12 tutkimusviikkoon sattui muita vuosia vähemmän arkipyhiä. Aikasarjaa tulkitessa tulee ottaa myös huomioon, että jatkuvaan tutkimusviikkoon siirtymisen johdosta tehtyä työaikaan kuvaavat luvut eivät ole vuodesta 2000 lähtien täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa.

Kuvio 1.1. Palkansaajien normaali ja tehty viikkotyöaika 1989–2002*

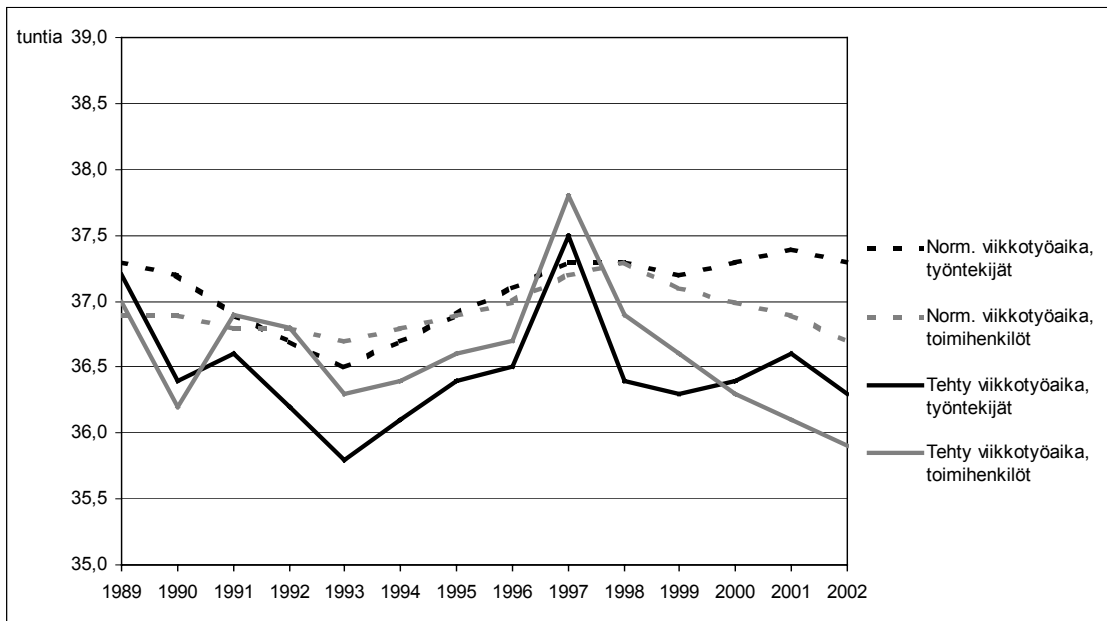

* Vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaikaan koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa (ks. luku 1.4). Vuoden 1997 poikkeuksellisen korkea tehdyn työajan luku johtuu tutkimusmenetelmistä; silloin vuoden 12 tutkimusviikkoon sattui muita vuosia vähemmän arkipyhiä.

Vuonna 2002 palkansaajien normaalin ja tehdyn työajan välinen ero oli suurimmillaan rahoitus- ja vakuutus toiminnan (1,9 tuntia), tietoliikenteen (1,5 tuntia) ja koulutuksen (1,3 tuntia) toimialoilla. Näillä aloilla lomat olivat keskimääräistä pidempiä ja äitiyslomalla olleiden määrä kohtalaisen suuri. Vaikka koko tutkimusviikon poissa olleet eivät ole mukana tehdyssä viikkotyöajassa, osuu näistä vapaista usein osa vain osalle viikkoa ja lyhentää näin ollen tehtyä viikkotyöaikaan.

Vastaavasti pienimmillään normaalin ja tehdyn työajan välinen ero oli maa- ja metsätalouden, kuljetuksen sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan aloilla, joilla normaali työaika oli noin puoli tuntia tehtyä työaikaan pidempi. Taustalla oli maa- ja metsätalouden sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan aloilla lähinnä se, että lomaa pidettiin vähän, ja työssäoloaste oli tästä syystä korkea. Kuljetusalalla tehtyä työaikaan venyttivät runsaat ylityöt.

Kuvio 1.2. Palkansaajien normaali ja tehty viikkotyöaika ammattiaseman mukaan 1989–2002*

* Vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaika koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa (ks. luku 1.4). Vuoden 1997 poikkeuksellisen korkea tehdyn työajan luku johtuu tutkimusmenetelmästä; silloin vuoden 12 tutkimusviikkoon sattui muita vuosia vähemmän arkipäiviä.

Kuviossa 1.2 on vertailtu työntekijöiden ja toimihenkilöiden normaalia ja tehtyä viikkotyöaika. Normaali viikkotyöaika on ollut työntekijöillä useimmiten hieman pidempi kuin toimihenkilöillä, kun taas tehdyn viikkotyöajan kohdalla tilanne on päinvastainen. Työntekijöillä normaalin ja tehdyn työajan välinen ero on siis jonkin verran suurempi kuin toimihenkilöillä: keskimäärin normaali viikkotyöaika on ollut työntekijöillä 0,6 tuntia ja toimihenkilöillä 0,3 tuntia pidempi kuin tehty viikkotyöaika.

Lamavuosina 1990-luvun alussa toimihenkilöiden työajat olivat pidemmät kuin työntekijöiden työajat; lamavuosina työntekijöiden työajat lyhenivät enemmän kuin toimihenkilöiden. 1990-luvun puolivälissä erot kuitenkin tasoittuivat. Vuosikymmenen loppupuolella toimihenkilöiden normaali ja tehty viikkotyöaika ovat lyhentyneet, mutta työntekijöiden työaika on pysynyt jokseenkin ennallaan. On mahdollista, että jatkuvaan tutkimusviikkoon siirtyminen (ks. luku 1.4) on vaikuttanut eri tavalla työntekijöiden kuin toimihenkilöiden tilastoituihin työtunteihin.

1.2.3 Ylityö, osa-aikatyö ja sivutyö

Ylityöt, osa-aikatyö ja sivutyöt vaikuttavat osaltaan työajan pituuteen joko tilapäisesti tai pysyvästi. Ylityöt eivät yksin selitä pitkää työaika eivätkä osa-aikatyöt lyhyttä, mutta niiden kehitys selittää osittain työaikaisten muutoksia. Raportin liitetaulukkoissa 1.6 ja 1.7 on esitetty aikasarjat ylityöasteesta ja osa-aikatyön yleisyydestä palkansaajilla.

Ylityöllä tarkoitetaan työvoimatutkimuksessa työtä, jonka henkilö tekee sovitun tai säännöllisen työaikansa lisäksi. Määritelmä poikkeaa työaikalain määritelmästä. Työaikalain mukaan ylityötä on työnantajan

aloitteesta säännöllisen työajan lisäksi tehty työ. Ylityön teettäminen edellyttää aina työntekijän suostumusta. Ylityöstä on aina maksettava korvaus.⁶

Työvoimatutkimuksen mukaan ylityö voi olla palkallista, jolloin työntekijä saa siitä korvauksen rahana tai vapaana, tai palkatonta, ilman erillistä korvausta tehtävää ylimääräistä työtä. Palkatonta ylityötä ilmoittavat työvoimatutkimuksen mukaan tekevänsä useimmin ylemmät toimihenkilöt. Palkaton ylityö on palkallista vaikeampaa tilastoida, sillä sitä ei usein kirjata mihinkään ylös, ja se sekoittuu helposti erilaisiin työaikajoustoihin.

Ylityöaste: Ylitöitä tutkimusviikolla tehneiden palkansaajien osuus kaikista työllisistä (ml. yrittäjät). Sisältää vain palkallisen ylityön. Ylityötä ei tilastoida yrittäjiltä, ja ylityöaste voidaan esittää myös pelkkiä palkansaajia koskien, kuten tässä raportissa on tehty. Palkansaajien ylityöaste oli 8,1 prosenttia vuonna 2002 (ks. liitetaulukko 1.6).

Osa-aikatyö määriteltiin Suomessa aikaisemmin 30 viikkotunnin rajan mukaan. EU:n yhteisen työvoimatutkimuksen määritelmä perustuu kuitenkin vastaajan omaan ilmoitukseen, sillä osa-aikatyöksi katsottava työtuntimäärä vaihtelee maasta toiseen. Käytännössä työaika verrataan ko. alan tai ammatin säännölliseen työaikaan, sillä osa-aikatyön tuntimäärä vaihtelee myös ammattittain. Osa-aikatyötä koskevat aikasarjat on korjattu taannehtivasti vastaamaan EU-harmonisoitua määritelmää, ja myös vanhan määritelmän mukainen osa-aikatyö on edelleen johdettavissa viikkotyöajasta.

Osa-aikatyön osuus: Osa-aikatyötä oman ilmoituksensa mukaan tekevien työllisten osuus kaikista työllisistä. Vuonna 2002 palkansaajien osa-aikatyön osuus oli 12,5 prosenttia (ks. liitetaulukko 1.7).

Sivutyöpaikoissa tehdyt työtunnit näkyvät tässä raportissa vain vuosityöajassa, sillä viikkotyöajan osalta on esitetty vain päätyössä tehty työaika. Mahdolliset sivutyöt kuitenkin pidentävät henkilön tekemää kokonaistyöaikaan. Sivutöiden määrää ei ole millään tavalla rajoitettu työaikalaisissa. On myös henkilöitä, joilla on useita eri sivutyöpaikkoja, jolloin jopa pääosa työtunneista saattaa tulla sivutöistä. Yksittäistapauksissa sivutöiden vaikutus viikkotyöaikaan saattaa siis olla huomattavakin, mutta kokonaiskuvan kannalta merkitys on pieni, sillä sivutöitä tekee vain muutama prosentti palkansaajista.

Mikäli henkilöllä on useita sivutyöpaikkoja, kysytään tarkemmat tiedot pääasiallisesta sivutyöstä. Tällöin toimiala määrittyy myös pääasiallisen sivutyön mukaan, ja sivutyössä tehdyt työtunnit kirjautuvat ko. toimialalle.

Sivutyöaste: Sivutyötä tutkimusviikolla tehneiden työllisten osuus kaikista työllisistä. Palkansaajien sivutyöaste oli 2,9 prosenttia vuonna 2002.

⁶ Työaikalaki 1996, 17 § 1 mom.

1.2.4 Työvoimatutkimuksesta saatavat työaikatiedot pähkinänkuoressa

Lomakkeella kysyttävät tiedot

- Koko- vai osa-aikatyö, vastaajan oma käsitys
- Tutkimusviikolla tehdyt työpäivät
- Normaali viikkotyöaika / arvioitu keskimääräinen viikkotyöaika päätyössä
- Päätyössä tutkimusviikolla tehdyt työtunnit
- Poissaolopäivät tutkimusviikolla, poissaolon syy
- Palkalliset ylityötunnit tutkimusviikolla
- Palkattomat ylityötunnit tutkimusviikolla
- Päivystystunnit työpaikalla ja kotona
- Sivutyössä tutkimusviikolla tehdyt työtunnit
- Tutkimusviikon työaika verrattuna tavalliseen työaikaan
- Ilta-, yö- ja viikonlopputyö viimeisen neljän viikon aikana

Tunnuslukuja

- Normaali viikkotyöaika (päätyössä)
- Tehty viikkotyöaika (päätyössä)
- Tehdyt työtunnit vuodessa
- Vuosityöaika palkansaajaa kohti
- Ylityöaste
- Osa-aikatyön osuus
- Sivutyöaste

1.3 Työvoimatutkimuksen menetelmä ja laatu

Työvoimatutkimuksen kohdejoukkoon kuuluvat kaikki Suomessa pysyvästi asuvat henkilöt lukuun ottamatta tilapäisesti ulkomailla oleskeleviä. Otos poimitaan Tilastokeskuksen väestötietokannasta kahdesti vuodessa satunnaisotannalla siten, että kaikki maantieteelliset alueet ovat edustettuina. Otoksen suuruus on noin 12 000 henkilöä joka kuukausi, ja vuosittain tehdään noin 130 000 haastattelua. Vain 15–74-vuotiaat haastatellaan, sitä nuoremmista ja vanhemmista poimitaan erillinen otos ja tiedot toimitetaan rekisteripohjaisina Eurostatiin. Tilastokeskuksen haastattelijaverkoston suorittamista haastatteluista 99 prosenttia tehdään puhelimitse ja loput käyntihaastatteluina. Haastattelut ovat olleet tietokoneavusteisia vuodesta 1997 lähtien, tätä ennen käytettiin paperilomakkeita.

Tutkimus uudistettiin vuosina 1997–2001 tietosisällön, tiedonkeruun sekä määritelmien osalta. Vuodesta 1998 lähtien käsitteet ja määritelmät harmonisoitiin kokonaan vastaamaan ILO:n suosituksia ja EU:n käytäntöjä. Työvoimatutkimuksen aikasarjat on korjattu taannehtivasti vuoteen 1989 asti määritelmämuutosten mukaisiksi. Vuoden 2000 alusta siirryttiin jatkuvaan tutkimusviikkoon, ja siitä lähtien vuoden kaikki viikot ovat edustettuina tutkimuksessa. Tutkimusviikon muutoksella on ollut vaikutusta tehtyä työaikaa koskeviin tietoihin vuodesta 2000 eteenpäin; vuositasolla nykymenetelmällä tuotettu koko kansantalouden työtuntisumma jää 1,4 prosenttia pienemmäksi kuin vanhalla menetelmällä arvioitu. Jatkuvaan tutkimusviikkoon siirtymisestä ja sen vaikutuksista on kerrottu tarkemmin luvussa 1.4.

Työvoimatutkimus on paneelitutkimus, jonka tiedonkeruu tapahtuu rotaatioryhmittäin. Jokaista kohdehenkilöä haastatellaan kaikkiaan viisi kertaa 15 kuukauden aikana, poikkeuksena 65–74-vuotiaat, joita haastatellaan vain joka toinen kerta. Muilla kerroilla heidän tietonsa imputoidaan aikaisempien haastattelujen perusteella. Rotaatioryhmät vaihtuvat asteittain. Joka kuukausi mukana on viisi noin 2 400 hengen suuruista rotaatioryhmää, joista yksi osallistuu tutkimukseen ensimmäistä ja yksi viimeistä kertaa. Haastatteluväli on kolme kuukautta, paitsi kolmannen ja neljännen kerran välillä kuusi kuukautta. Tämä tutkimusasetelma varmistaa, että kuukausiotokset ovat toisistaan riippumattomia jokaisella kolmen kuukauden pituisella ajanjaksolla.

Tutkimuksen teko perustuu EY:n asetuksiin jo varsin pitkältä ajalta. Tutkimuksessa noudatetaan kansainvälisiä määritelmiä myös työaikojen osalta. Työaikatietoja kysytään monipuolisesti ja eriteltyinä, kuten ylityöt, sivutyöt jne. Tämä auttaa työaikojen muisteluun. Työvoimatutkimus kattaa kaikki toimialat ja toimipaikat yrityksen koosta riippumatta. Lisäksi tilastoja voidaan tuottaa lukuisten taustamuuttujien mukaan luokiteltuina. Satunnaisvirhettä vähentää tutkimuksen paneelimenetelmä, jolloin otokset ovat osittain päällekkäisiä esimerkiksi vuoden kuluttua. Työaikatietojen vastaamiseen liittyviä vaikeuksia vähentää haastattelujen ajoittuminen heti tutkimusviikon jälkeisille päville.

Laadun suhteen työvoimatutkimuksessa noudatetaan Tilastokeskuksen yleisiä laatuvaatimuksia ja -suosituksia⁷. Uudet kysymykset esitellään huolellisesti, ja jatkuvista laajentamispaineista huolimatta tietosisältö yritetään pitää rajallisena. Pitkät tutkimuserinteet ovat tuoneet kokemusta, joka auttaa laadun tarkkailussa ja lisää tutkimuksen luotettavuutta. Lisäksi työvoimatutkimusta tekevät koulutetut ammattihaastattelijat, joilla on apunaan jatkuva työnohjaus. Laatu valvotaan myös EU:n tasolla, sillä jäsenmaiden on säännöllisin väliajoin toimitettava Eurostatiin laaturaportti. Eurostat on myös arvioinut jäsenmaiden lomakkeet sen suhteen, miten hyvin ne vastaavat työvoimatutkimuksen asetuksia ja EU:n ohjeistuksia.

Työvoimatutkimuksen menetelmään ja työaikaläsitteisiin sekä niiden määrittelyyn liittyviä ongelmia selostetaan seuraavaksi.

1.3.1 Otostutkimuksiin liittyviä ongelmia

Vastauskato

Vastauskatoa on mahdoton välttää kokonaan, vaikka haastattelut olisivat lyhyitä ja tavoitettavuus hyvä. Työvoimatutkimuksen kato on kasvanut vuosien varrella. Erityisesti vuosien 1995 ja 1999 välillä kato lisääntyi selvästi; alle kahdeksasta prosentista noin viiteentoista. Tähän on useita mahdollisia syitä, kuten kenttätyöajan lyheneminen sekä vastaustaakan kasvaminen kysymysten lisääntyessä. Vuoden 1999 jälkeen kasvu on kuitenkin pysähtynyt, ja katoprosentti on vakiintunut 14–15 prosentin paikkeille. Vuoden 2002 katoa tarkastellaan taulukossa 1.1.

⁷ Ks. Laatu tilastoissa. Käsikirjoja 43. Tilastokeskus: Helsinki.

Taulukko 1.1. Työvoimatutkimuksen otos, vastanneet ja kato 2002

	Otos (alku- peräinen)	Otos – (kuolleet + ulkom. + muu ylipeitto)	Vastanneet	Vastaus- prosentti %	Kato (netto) henkeä	Kato (netto) %
	A	D	G	G/D	D – G	100 – G/D
Tammikuu	12 567	12 363	10 667	86,3	1 696	13,7
Helmikuu	12 519	12 341	10 687	86,6	1 654	13,4
Maaliskuu	12 539	12 333	10 673	86,5	1 660	13,5
Huhtikuu	12 405	12 224	10 416	85,2	1 808	14,8
Toukokuu	12 414	12 218	10 440	85,4	1 778	14,6
Kesäkuu	12 434	12 240	10 335	84,4	1 905	15,6
Heinäkuu	12 379	12 186	10 269	84,3	1 917	15,7
Elokuu	12 395	12 221	10 504	86,0	1 717	14,0
Syyskuu	12 414	12 219	10 451	85,5	1 768	14,5
Lokakuu	12 379	12 140	10 417	85,8	1 723	14,2
Marraskuu	12 415	12 221	10 459	85,6	1 762	14,4
Joulukuu	12 414	12 209	10 451	85,6	1 758	14,4
1. Neljännes	37 625	37 037	32 027	86,5	5 010	13,5
2. Neljännes	37 253	36 682	31 191	85,0	5 491	15,0
3. Neljännes	37 188	36 626	31 224	85,3	5 402	14,7
4. Neljännes	37 208	36 570	31 327	85,7	5 243	14,3
Vuosi 2002	149 274	146 915	125 769	85,6	21 146	14,4

Kadon suuruus vaihtelee esimerkiksi seuraavista tekijöistä johtuen:⁸

- 1) Vuodenajasta johtuva vaihtelu: Kesäkuukausina kato on systemaattisesti suurempi kuin muina vuodenaikoina johtuen kesälomista ja niiden mukanaan tuomista tavoitettavuusongelmista.
- 2) Sukupuolen mukainen vaihtelu: Naiset ovat miehiä tunnollisempia vastaajia, naisten kohdalla kato on 2–3 prosenttiyksikköä pienempi kuin miehillä. Vuonna 2002 kato oli naisilla 12,9 ja miehillä 15,8 prosenttia.
- 3) Iän mukainen vaihtelu: Ikäryhmistä aktiivisimmin osallistuvat nuoret ja vähiten työkäiset; esimerkiksi vuonna 2000 kato oli pienimmillään 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä ja suurimmillaan 40–44-vuotiailla.
- 4) Alueellinen vaihtelu: Pääkaupunkiseudun, Uudenmaan ja Ahvenanmaan kato on noin kaksinkertainen verrattuna Itä- ja Keski-Suomeen.

Vastauskadon vaikutuksia tuloksiin korjataan kahdella tavalla: imputoinnilla ja jälkiositusmenetelmän avulla. Imputointi tarkoittaa puuttuvien tietojen lisäämistä tiedostoon jälkikäteen muita tietoja hyödyntäen, ja sitä sovelletaan muuttujakohtaiseen katoon. Jälkiositusmenetelmää käytetään puuttuvista haastatteluista johtuvan tulosten vääristymisen estämiseksi. Menetelmässä muodostetaan vastanneista ositteet sukupuolen, ikäryhmän ja asuinalueen perusteella, ja lasketaan kullekin henkilölle painokerroin. Painokerrointa käyttämällä varmistetaan, että eri sukupuolet, ikäryhmät ja asuinalueet ovat lopullisissa tuloksissa samassa suhteessa edustettuina kuin alkuperäisessä otoskehikossa. Näin haastatelluilta saadut tiedot kertovat koko väestön tilanteesta.

⁸ Djerf ym. (2001): Continuous Community LFS Project: Implementation of Council Regulation 577/98. Tutkimusraportti jatkuvaan tutkimusviikkoon siirtymisestä. s. 8-10.

Muita virhelähteitä

Kadon lisäksi tuloksiin sisältyy muita epävarmuustekijöitä. Näistä tärkein on otannasta johtuva satunnaisvaihtelu, jonka suuruutta voidaan arvioida keskivirheen avulla. Keskivirhe kuvaa sitä, kuinka tiiviisti havainnot ovat keskittyneet otoskeskiarvon ympärille. Keskivirheeseen vaikuttavat otoskoko ja perusjoukon varianssi. Vuositietojen keskivirheet ovat pienempiä kuin neljännesvuosi- tai kuukausilukujen. Vuositason keskivirheiden laskeminen on kuitenkin monimutkaista johtuen asteittain vaihtuvasta otoksesta ja neljännesvuosiotosten osittaisesta päällekkäisyydestä.⁹

Työvoimatutkimus on otokseen perustuva haastattelututkimus, jossa kaikki kohdehenkilöt pyritään haastattelemaan henkilökohtaisesti. On kuitenkin tilanteita, joissa kohdehenkilön haastatteleminen ei ole mahdollista, kuten jos tämä asuu laitoksessa (sairaala, vankila) tai on sairauden takia kykenemätön vastaamaan kysymyksiin. Kohdehenkilö saattaa olla myös ulkomailla koko kenttätyöajan, jolloin häntä ei tavoiteta. Tällöin käytetään sijaisvastaajaa, jonka tulee tuntea hyvin kohdehenkilö ja hänen olosuhteensa. Sijaisvastaaja voi olla esimerkiksi samassa kotitaloudessa asuva perheenjäsen, vanhuksen tai sairaan hoidosta vastaava henkilö tai laitoshenkilökuntaan kuuluva henkilö.

Sijaisvastaajia käytetään joissakin maissa hyvinkin runsaasti. Suomessa työvoimatutkimus perustuu kuitenkin henkilö- eikä kotitalousotokseen, ja kohdehenkilön tavoittamisen tärkeyttä korostetaan. Myös tavoitettavuus on Suomessa matkapuhelinten yleisyyden takia hyvä. Sijaisvastaajaa käytetäänkin vain alle viidessä prosentissa haastatteluista, joten merkitys tulosten kannalta jää pieneksi. Jos tutkimusjoukko rajataan palkansaajiin, kuten tässä raportissa on tehty, on vaikutus sitäkin pienempi, sillä suurin osa sijaisvastaajatapauksista koskee työvoiman ulkopuolella olevia henkilöitä.

Lisäksi on huomioitava mahdolliset näppäily- ja käsittelyvirheet, joita syntyy aina jonkin verran esimerkiksi toimialan ja ammatin koodauksen yhteydessä. Näiden vaikutus kokonaistuloksiin on kuitenkin hyvin pieni.

1.3.2 Työajan mittaamiseen liittyviä ongelmia

Työaikoja voidaan mitata monella eri tavalla, eikä mikään niistä välttämättä kuvaa todellisuutta täydellisesti. Työnantajan toimesta tapahtuva työajan seuranta koskee vain työpaikalla tehtyä työaika, ellei erikseen ole sovittu esimerkiksi etätyöstä. Toisaalta on ongelmallista kysyä työajoista myös työntekijältä itseltään, sillä käsitteen ymmärtäminen ja muistivirheet saattavat vääristää vastauksia. Työaikojen tilastoinnissa onkin ensiarvoisen tärkeää selvittää tietojen lähde ja keruumenetelmät sekä työaikojen määritelmät.

Työajan mittaaminen

Työajan mittaamisen perusongelma on työaika-käsitteen moninaisuus. Teknologian kehittymisen myötä ihmiset voivat työskennellä yhä helpommin muualla kuin työpaikalla, ja heidän myös oletetaan eräissä ammattiryhmissä hoitavan tiettyjä työtehtäviä varsinaisen työajan ulkopuolella. Akavan työmarkkinatutkimuksessa kysytään erikseen työpaikalla tehtyä työtä ja muuta työhön sidoksissaoloaika. Tulokset kertovat, että noin 80 prosenttia työajasta tehdään työpaikalla, loput esimerkiksi kotona tai työmatkoilla. Työpaikan ulkopuolella tehdyt työtunnit pidentävät ylempien toimihenkilöiden työviikkoa keskimäärin

⁹ Työvoimatilasto 2001. Työmarkkinat 2002:12. Helsinki: Tilastokeskus. s. 29–30.

noin kahdeksalla tunnilla¹⁰. Näitä tunteja vastaajan saattaa olla vaikea mieltää työaikaan kuuluviksi, eikä hän välttämättä seuraa sitä, kuinka monta tuntia on käyttänyt kotona työskentelyyn.

Lisääntyneet joustot työajoista sopimisessa hankaloittavat vastaamista työaikakysymyksiin. Tehty työaika voi vaihdella huomattavastikin vuoden aikana, jos työpaikalla on sovittu esimerkiksi pitkistä työajan ta-soittumisjaksoista.

Opettajat ovat esimerkki ammattiryhmästä, jolle työajan pituuden määrittely tuottaa hankaluuksia. Opettajien työajat erottuvat tilastoista kaikkein lyhimpinä, mutta tuloksia vääristää osaltaan työajan rajaamisen vaikeus, sillä suuri osa työstä tehdään kotona. Haastattelijoiden ohjeiden mukaan ”opettajien normaaliin työaikaan luetaan opetusvelvollisuustuntien lisäksi kotona tai muualla tehty opetustuntien valmistelu- ym. työ.”¹¹ Käytännön haastattelutilanteissa ei käsitteiden määritelmiä useinkaan ehditä selventää. Osa opettajista ilmoittaaakin mitä luultavimmin ohjeista huolimatta työajakseen opetustunnit. Kotona tehtyjä työtunteja ei useinkaan arvioida, koska korvausta ei saada tehdyn tuntimäärän mukaan. Näin ollen voidaan olettaa, että opettajat ainakin osittain aliarvioivat työhön käytettyä aikaa.

Toisaalta työajan pituutta toisinaan myös liioitellaan. Aikaisemmat tutkimustulokset ovat osoittaneet, että työajan jälkikäteen tapahtuva arviointi tuottaa haastattelututkimuksissa jonkin verran yliarviota työtunteihin¹². Työajan määrittely on vaikeinta yrittäjille ja itsenäisille ammatinharjoittajille, joilla ei ole kiinteää työaika. Palkansaaajat tietävät työaikansa selvästi paremmin.

Normaalin työajan ja tehtyjen työtuntien laskeminen

Normaalissa ja tehdyssä työajassa on kyse kahdesta erilaisesta käsitteestä, ja molemmissa on ongelmansa. Normaali viikkotyöaika toimii työajan mittarina parhaiten niillä, joiden työajat ovat säännölliset. Sen sijaan epäsäännöllisinä aikoina työskentelevien, kuten tarvittaessa töihin kutsuttavien tai opintojen ohessa silloin tällöin työskentelevien, on vaikea arvioida tavanomaista viikoittaista työaikaansa. Tällöin kysytään arviota keskimääräisestä työajasta esimerkiksi neljän viime viikon ajalta, mutta jos kyseessä ovat hyvin epäsäännölliset työajat tai jos neljän viime viikon tilanne on ollut poikkeuksellinen, voi tähänkin olla vaikea löytää vastausta.

Normaaliin työaikaan tulisi sisällyttää säännölliseksi muodostuneet ylityöt. Käytännössä on vaikea tietää, kuinka hyvin tämä toteutuu. Jos ylityötä tehdään esimerkiksi tiettyinä aikoina vuodesta hyvinkin paljon, mutta hiljaisempina aikoina ei lainkaan, voidaanko niitä kutsua säännöllisiksi? Tämä jää vastaajan oman arvion varaan. Ongelmallista on myös palkattomien ylityötuntien laskeminen, sillä niitä ei välttämättä merkitä mihinkään ylös. Erilaiset työaikajoustot sekoittuvat helposti ylityöihin. Yleisin normaalityöaika on 35–40 tuntia viikossa, vuonna 2002 se koski 74 % palkansaaajista. (Liitetaulukko 1.8.)

Tutkimusviikolla tehtyjen työtuntien lukumäärä kuvaa tarkasti työhön käytettyä aikaa, kun kaikki vuoden viikot ovat tutkimuksessa edustettuina. Täytyy silti muistaa, että tehty työaika on aina jälkikäteen esitetty arvio viikon tai parin takaisesta tilanteesta. Säännöllistä päivätyötä tekevät, esimerkiksi virka-aikaa noudattavat palkansaaajat saattavat ilmoittaa tehdyt työtunnit normaalikäytännön mukaisesti, vaikka tutkimusviikolla olisivatkin sattuneet työskentelemään joku ilta pidempään tai lähtemään aikaisemmin. Suuremmat

¹⁰ AKAVAn työmarkkinatutkimus 2002. s. 72.

¹¹ Työvoimatutkimuksen käsikirja 2003. s. 11–8.

¹² Ks. esim. Niemi I. (1993): Systematic error in behavioural measurement: comparing results from interview and time budget studies. *Social Indicators Research* 30. s. 229–244.

poikkeamat normaalityöajasta muistetaan, mutta käytännössä ei aina voi muistaa tarkkaan viikon tai parin takaista todellista työaikaa.

1.4 Jatkuva tutkimusviikko ja työaikatiedot

Työvoimatutkimuksessa siirryttiin vuoden 2000 alusta käyttämään jatkuvaa tutkimusviikkoa, jolloin haastatteluja tehdään vuoden jokaisena viikkona. Ennen vuotta 2000 työvoimatutkimuksen haastattelut mittasivat työmarkkinatilannetta tilastointikuukauden yhdeltä viikolta, joka oli yleensä kuukauden 15. päivän sisältävä viikko. Muutos perustui maaliskuussa 1998 annettuun asetukseen 577/98 (liite 1.1).

Muutoksen myötä tilastointikuukaudet on sovitettu 13 viikon pituisiin vuosineljänneksiin, ja kuukaudet koostuvat täysistä viikoista. Viikot määritellään päivämäärien perusteella ja ne alkavat maanantaina ja päättyvät sunnuntaina. Kunkin vuosineljänneksen kaksi ensimmäistä kuukautta sisältävät neljä viikkoa ja kolmas viisi viikkoa. Poikkeusvuosina (esim. vuonna 2003 viikkoja 53) käytäntöä joudutaan soveltamaan.

Jatkuvaa tutkimusviikkoa käytettäessä tutkimus on aiempaa tarkempi, koska työaikatietoja on aiemman yhden viikon sijasta joko neljältä tai viideltä tutkimusviikolta kuukaudessa. Esimerkiksi pääsiäiseen ja vuodenvaihteeseen sijoittuvia vuosilomia ei aiemman tutkimuksen perusteella ole ollut kovin helppo arvioida. Uudessa tutkimuksessa ne kuitenkin tulevat mitatuiksi.

1.4.1 Jatkuvaan tutkimusviikkoon siirtymisen vaikutukset

Tiedonkeruumenetelmän muutoksen vaikutukset työllisyys-, työttömyys- ja muihin henkilölukuihin ovat olleet keskimäärin melko vähäiset. Työaikatietoihin uudistus on kuitenkin vaikuttanut jonkin verran. Erot vaihtelevat eri aloilla ja eri kuukausina (taulukot 1.2 ja 1.3). Tarkastelussa ovat mukana kaikki työlliset.

Siirtymävuonna 2000 jatkuvan tutkimusviikon menetelmällä työllisten määrä lisääntyi 0,5 prosenttia ja tehtyjen työtuntien määrä pieneni 1,4 prosenttia kiinteän tutkimusviikon menetelmään verrattuna. Tämän seurauksena tehty vuosityöaika työllistä kohti lyheni 1,9 prosenttia.

Työllisten määrä lisääntyi eniten rahoitus- ja liike-elämän palveluissa sekä maa- ja metsätaloudessa. Näillä toimialoilla myös tehtyjen työtuntien määrä kasvoi eniten.

Tehtyjen työtuntien määrä pieneni eniten julkisissa ja muissa palveluissa sekä rakennustoiminnassa ja teollisuudessa. Myös tehty vuosityöaika työllistä kohti lyheni eniten näillä toimialoilla.

Taulukko 1.2. Työllisten määrä, tehdyt työtunnit ja tehty vuosityöaika uudella ja vanhalla menetelmällä vuonna 2000

	Työlliset			Työtunnit (1 000 tuntia)			Tehty vuosityöaika/työll. (tuntia)		
	Jatkuva t.v.	Kiinteä t.v.	Jatkuva – kiinteä (%)	Jatkuva t.v.	Kiinteä t.v.	Jatkuva – kiinteä (%)	Jatkuva t.v.	Kiinteä t.v.	Jatkuva – kiinteä (%)
Kaikki toimialat	2 335 448	2 324 284	0,5	4 019 138	4 075 378	-1,4	1 721	1 753	-1,9
Maa- ja metsätalous	142 045	137 972	3,0	335 840	321 744	4,4	2 364	2 332	1,4
Teollisuus	493 467	494 173	-0,1	862 106	887 861	-2,9	1 747	1 797	-2,8
Rakennustoiminta	149 020	148 296	0,5	280 418	289 580	-3,2	1 882	1 953	-3,6
Kauppa	353 910	358 617	-1,3	608 979	626 249	-2,8	1 721	1 746	-1,5
Liikenne	171 488	169 924	0,9	304 270	298 298	2,0	1 774	1 755	1,1
Rahoitus- ja liike-el. palv.	286 977	272 788	5,2	482 865	466 550	3,5	1 683	1 710	-1,6
Julkiset ja muut palvelut	732 085	736 548	-0,6	1 133 864	1 174 596	-3,5	1 549	1 595	-2,9
Tuntematon	6 456	5 966	8,2	10 796	10 499	2,8	1 672	1 760	-5,0

Kuukausien väliset erot ovat jonkin verran suurempia kuin toimialakohtaiset erot. Eniten siirtymävuoden työtunnit muuttuivat elokuun osalta, jolloin uusi menetelmä tuotti noin seitsemän prosenttia vähemmän työtunteja kuin vanha. Myös kesäkuussa ja joulukuussa tehdyt tunnit vähenivät selvästi jatkuvan tutkimusviikon myötä. Ero ei kuitenkaan ole systemaattinen ns. lomakuukausien osalta, sillä touko- ja heinäkuussa se on päinvastainen: uusi menetelmä tuotti jonkin verran enemmän työtunteja kuin vanha. Erot johtuvatkin siitä, että niin joulun aikaan kuin kesälomakuukausinakin työtuntien määrä vaihtelee nopeasti. Tällöin jatkuva tutkimus antaa totuudenmukaisemman kuvan työtunneista kuin vanha menetelmä¹³. Toisaalta myös työllisten kato kasvaa jonkin verran kesäkuukausina, kun tiedot kysytään jokaiselta viikolta. Useimpien kuukausien kohdalla ero uuden ja vanhan menetelmän tuottamien työtuntien välillä on kuitenkin melko pieni.

Taulukko 1.3. Työllisten kuukausittain tekemät työtunnit uudella ja vanhalla menetelmällä vuonna 2000 (1 000 tuntia)

	Jatkuva tutkimusviikko	Vanha menetelmä	Uusi – vanha Tunnit	%
Tammikuu	320 808	325 999	-5 191	-1,6
Helmikuu	326 744	332 226	-5 482	-1,7
Maaliskuu	351 629	354 827	-3 198	-0,9
Huhtikuu	296 313	296 484	-171	-0,1
Toukokuu	387 236	381 954	5 281	1,4
Kesäkuu	333 680	349 198	-15 518	-4,4
Heinäkuu	262 315	258 748	3 567	1,4
Elokuu	356 132	384 173	-28 041	-7,3
Syyskuu	357 912	351 241	6 671	1,9
Lokakuu	363 309	365 882	-2 573	-0,7
Marraskuu	365 051	364 990	61	0,0
Joulukuu	298 009	309 655	-11 646	-3,8
Koko vuosi	4 019 138	4 075 378	-56 240	-1,4

¹³ Ks. Djerf ym. (2001): Continuous Community LFS Project: Implementation of Council Regulation 577/98. Tutkimusraportti jatkuvaan tutkimusviikkoon siirtymisestä. s. 19.

Koko työtuntisumma eli tehtyjen työtuntien määrä oli vuonna 2000 uudella menetelmällä 1,4 prosenttia pienempi kuin vanhalla menetelmällä. Näin ollen vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaikaa koskevat tiedot eivät ole vertailukelpoisia aikaisempien tietojen kanssa. Tietoja ei ole virallisesti korjattu taannehtivasti, joten katkos tulee ottaa huomioon tulosten tulkinnassa. Tämä koskee myös tämän raportin tehtyä työaikaa kuvaavia tietoja.

1.5 Palkansaajien työpanoksen kehitys 1990-luvulla

Tässä luvussa tarkastellaan työaikoja vuosityöajan sekä tehdyn ja normaalin viikkotyöajan näkökulmasta. Palkansaajien osa-aikatyöstä ja ylitöistä löytyy tarkempaa tietoa julkaisusta Työajan muutokset¹⁴.

1.5.1 Vuosittaisen työajan vaihtelut

Vuoden aikana tehdyt työtunnit sisältävät kaikki työtunnit, myös sivutöissä tehdyt työtunnit. Kaikkien tehtyjen työtuntien summa on vuoden aikana tehtyjen työtuntien kokonaismäärä, ja siihen vaikuttavat voimakkaasti palkansaajien määrä ja sen vaihtelut. Näin ollen tehtyjen työtuntien määrää voidaan pitää enemmän työllisyystilanteen indikaattorina. Vuosityöaika palkansaajaa kohti heijastaa työajan pituuden tai työsuhteen muotojen vaihtelua, kuten ylitöiden tai osa-aikatyön ja poissaolojen määrän vaihtelua. Sen rinnalla on kuitenkin tarpeen tarkastella myös tehtyä viikkotyöaikaa, sillä siinä ovat mukana vain tutkimusviikolla työssä olleet. Viikkotyöaika ei tosin sisällä sivutöissä tehtyjä työtunteja.

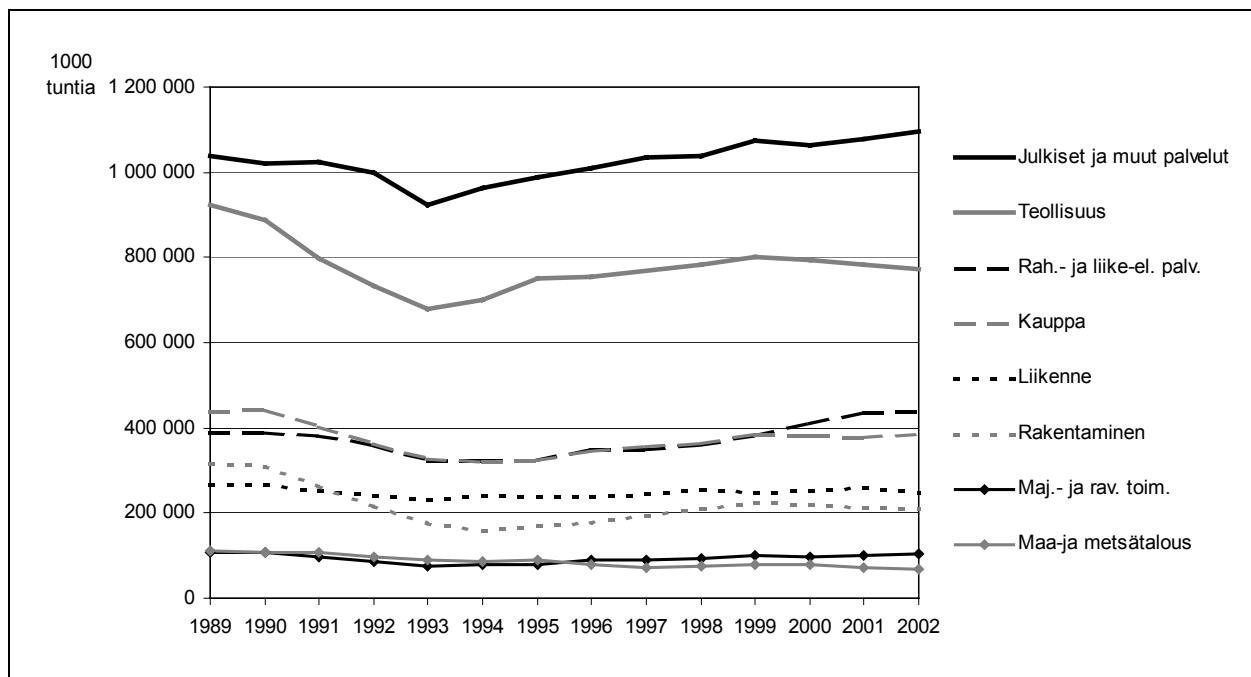
Vuosityöaikaa, kuten tehtyä viikkotyöaikaakin, tarkastellessa täytyy ottaa huomioon jatkuvaan tutkimusviikkoon siirtymisestä johtuva katkos aikasarjassa. Vuodesta 2000 eteenpäin tehtyä työaikaa koskevat tiedot eivät siis ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa. Vuosityöaikatietoja verrattaessa on myös syytä muistaa, että eri vuosina on arkipäiviä eri määrä.

Tehdyt työtunnit ja vuosityöaika toimialoittain

Tehtyjen työtuntien määrä on vaihdellut 1990-luvulla voimakkaasti suhdanteiden mukaan (kuvio 1.3). Työtuntien määrän vaihtelu eri toimialoilla heijastaa selvästi työllisyystilanteen vaihtelua. Maa- ja metsätaloudessa, majoitus- ja ravitsemistoiminnassa ja liikenteessä tehtyjen työtuntien määrä on pysynyt melko vakaana. Sen sijaan julkisissa ja muissa palveluissa, teollisuudessa, rakentamisessa ja kaupan alalla tehtyjen työtuntien määrä pieneni huomattavasti 1990-luvun alussa, mutta kasvoi uudelleen vuosikymmenen loppupuolella. Tehdyt työtunnit toimialoittain on esitetty liitetaulukossa 1.1.

¹⁴ Hulkko L. (toim.) 2003. Työajan muutokset. Helsinki: Tilastokeskus.

Kuvio 1.3. Tehdyt työtunnit vuodessa palkansaajilla toimialan mukaan 1989–2002*

* Vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaikaa koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa (ks. luku 1.4).

Työtuntien määrän vähenemistä 1990-luvun alussa selittää eniten palkansaajien määrän väheneminen. Lamavuosina palkansaajien määrä väheni jokseenkin kaikilla toimialoilla, suhteellisesti eniten teollisuudessa, rakentamisessa ja kaupan alalla. Kaupan alalla työtuntien määrän vähenemiseen vaikutti myös osa-aikatyön osuuden kasvu. Myös julkisissa ja muissa palveluissa palkansaajien määrä väheni 1990-luvun alussa, mutta vuosikymmenen lopulla palkansaajien määrä kasvoi voimakkaasti. (Taulukko 1.4)

Taulukko 1.4. Palkansaajien lukumäärä toimialan mukaan 1989–2002 (1 000 henkeä)

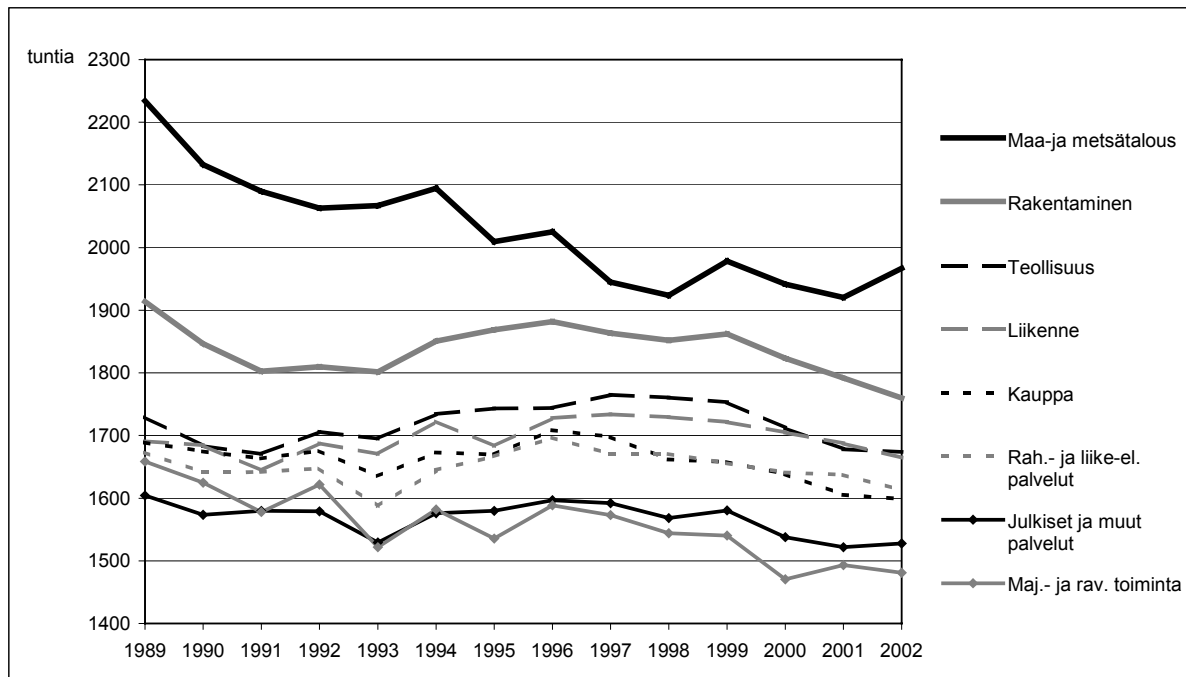
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Kaikki toimialat	2 112	2 112	2 116	2 012	1 862	1 742	1 722	1 773	1 803	1 846	1 905	1 975	2 016	2 060
Maa- ja metsätalous	50	50	51	47	43	42	44	39	37	39	40	40	38	35
Teollisuus	535	526	477	430	401	403	430	433	436	445	457	463	468	461
Rakentaminen	165	167	146	120	98	85	90	93	104	112	120	120	118	118
Kauppa	260	264	242	216	200	191	194	202	209	218	232	233	234	240
Majoitus- ja ravitsemis-toiminta	64	66	61	54	50	49	51	56	56	61	66	65	68	71
Liikenne	157	158	153	143	137	140	141	137	141	147	145	148	154	148
Rahoitus-, vakuutus- ja liike-elämän palvelut	233	236	232	218	204	196	193	206	209	215	231	249	264	272
Julkiset ja muut palvelut	646	647	648	631	605	611	626	631	649	662	680	693	709	718

Palkansaajien vuosityöaika lyheni 1990-luvun alussa useilla toimialoilla. Eniten vuosityöaika lyheni maa- ja metsätaloudessa, mutta silti tehtyjen työtuntien määrä palkansaajaa kohti on toimialalla pidempi kuin muilla toimialoilla. Työtuntien määrä palkansaajaa kohti on ollut koko 1990-luvun ajan lyhyin majoitus- ja ravitsemisalalla sekä julkisissa ja muissa palveluissa, missä osa-aikatyön osuus on merkittävä. Majoitus- ja ravitsemisalalla työtuntien määrä palkansaajaa kohti on lyhentynyt hieman 1990-luvulla.

Työtuntien määrä palkansaajaa kohti kasvoi 1990-luvun alun jälkeen teollisuudessa, rakentamisessa sekä liikenteessä. Tämä saattoi liittyä näiden alojen työllisyyden kohenemiseen. Näillä aloilla myös osa-aikatyön osuus on pysynyt varsin vähäisenä. Vaikka työllisyys parani myös kaupan alalla sekä rahoitus- ja liike-elämän palveluissa, lyheni palkansaajien vuosityöaika näillä aloilla hieman vuosikymmenen lopulla. Tämä saattoi johtua osa-aikatyön lisääntymisestä. (Kuvio 1.4)

Työaikakehitystä tarkasteltaessa on otettava huomioon vuonna 2000 toteutettu työvoimatutkimuksen muutos, kun siirryttiin jatkuvaan tutkimusviikkoon. Tämä vähensi tehtyjen työtuntien määrää ja lyhensi vuosityöaikaa.

Kuvio 1.4. Palkansaajien* vuosityöaika toimialan mukaan 1989–2002 (tuntia)**

* Mukana ovat kaikki palkansaajat, eivät siis vain tutkimusviikolla työssä olleet.

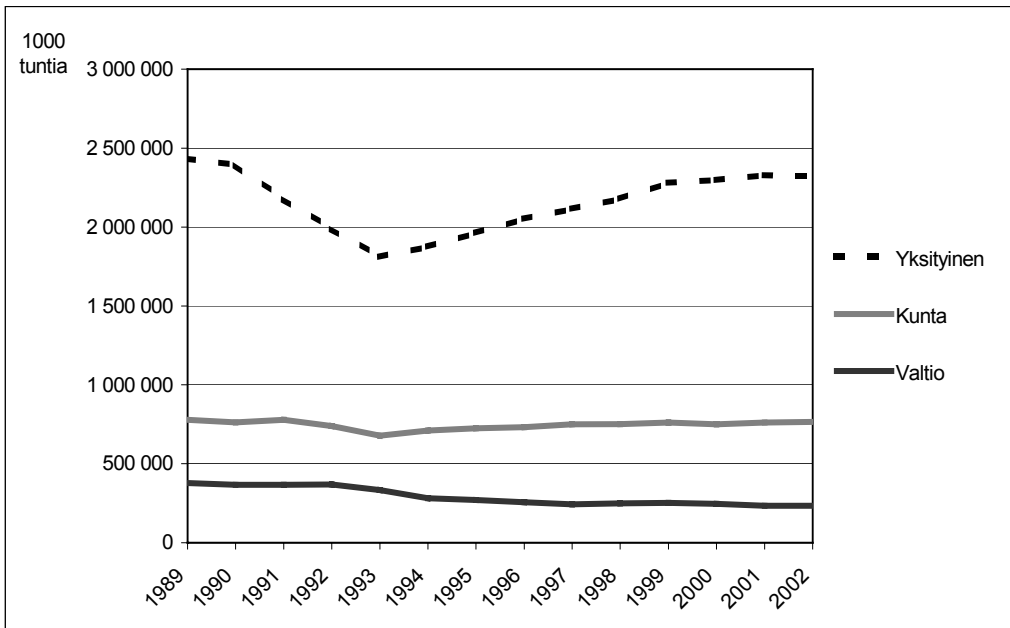
** Vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaikaa koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa (ks. luku 1.4).

Tehdyt työtunnit ja vuosityöaika työnantajasektorin mukaan

Palkansaajien tekemien työtuntien määrä väheni 1990-luvun alussa etenkin yksityisellä sektorilla. Työtuntien määrä laski vuodesta 1989 vuoteen 1993 noin 600 miljoonalla tunnilla eli neljänneksellä. Vuoden 1993 jälkeen tehtyjen työtuntien määrä alkoi kasvaa työllisyystilanteen paranemisen myötä.

Sen sijaan julkisella sektorilla taloudellisten suhdanteiden muutokset eivät ole suurestikaan vaikuttaneet tehtyjen työtuntien määrään. (Kuvio 1.5, ks. myös liitetaulukko 1.2).

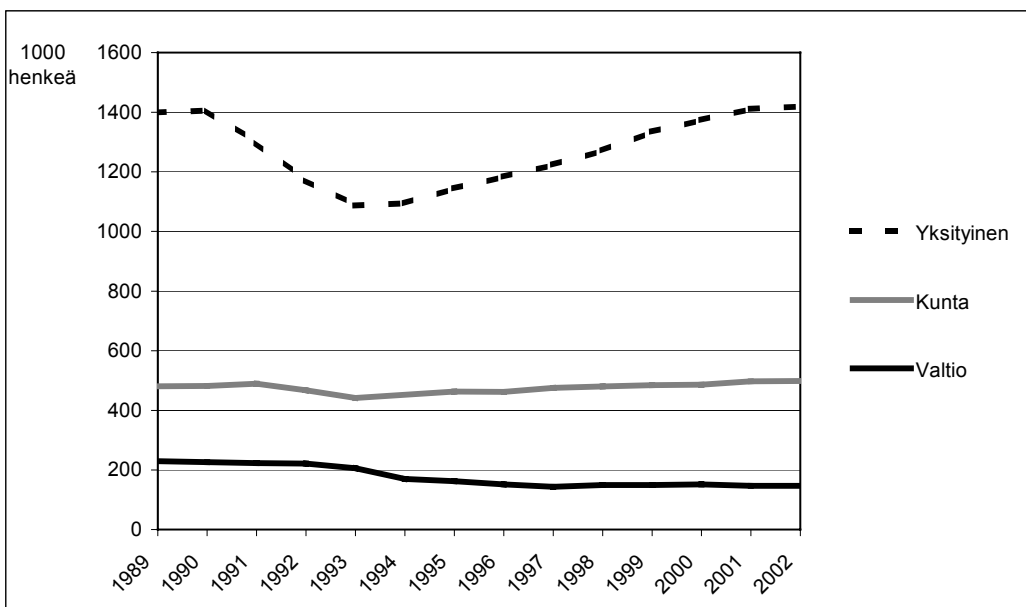
Kuvio 1.5. Palkansaajien tekemät työtunnit työnantajasektorin mukaan vuosina 1989–2002*

* Vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaikaa koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa (ks. luku 1.4).

Palkansaajien tekemien työtuntien kehitys on ollut 1990-luvulla lähes identtinen palkansaajien määrän kehityksen kanssa. Yksityisellä sektorilla palkansaajien määrä pieneni 1990-luvun alussa noin 300 000:lla ja on sen jälkeen kasvanut tasaisesti. Vuosituhannen vaihteessa yksityisen sektorin palkansaajien määrä oli saavuttanut lamaa edeltäneen tason. Julkisella sektorilla palkansaajien määrä on hieman kasvanut kuntasektorilla ja vähentynyt valtiolla. (Kuvio 1.6)

Kuvio 1.6. Palkansaajien lukumäärä työnantajasektorin mukaan 1989–2002

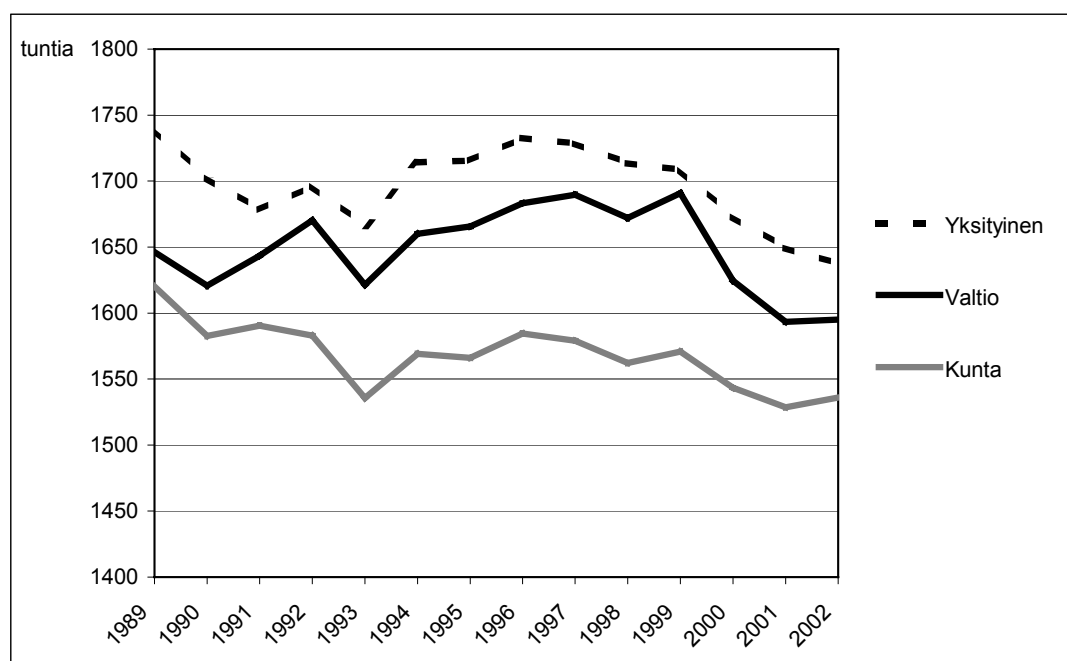

Palkansaajien vuosityöaika lyheni yksityisellä sektorilla hieman 1990-luvun alussa, mutta kasvoi vuosikymmenen keskivaiheilla. Vuosikymmenen lopulla palkansaajien työaika jälleen lyheni, mikä aiheutui pääosin osa-aikatyön lisääntymisestä. Valtiosektorilla työtuntien määrä palkansaajaa kohti hieman kasvoi ja kuntasektorilla hieman aleni 1990-luvun kuluessa.

Palkansaajien vuosityöaika on selvästi pisin yksityisellä sektorilla, missä tehtyjä työtunteja oli vuonna 2002 keskimäärin 1 637 tuntia. Valtiosektorilla työtunteja oli keskimäärin 1 595 ja kuntasektorilla 1 536. Yksityisen ja julkisen sektorin välinen ero aiheutuu pitkälti siitä, että yksityisen sektorin aloilla työehtosopimusten mukainen säännöllinen työaika on pidempi kuin julkisen sektorin aloilla.

Vuodesta 2000 lähtien palkansaajien vuosityöaika on ollut kaikilla työnantajasektoreilla selvästi pienempi kuin ennen vuotta 2000. Tähän vaikutti jatkuvaan tutkimusviikkoon siirtyminen työvoimatutkimuksen tiedonkeruussa. (Kuvio 1.7)

Kuvio 1.7. Palkansaajien vuosityöaika työnantajasektorin mukaan 1989–2002*

* Vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaika koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa (ks. luku 1.4).

1.5.2 Tehty viikkotyöaika

Tehty viikkotyöaika kuvaa vuoden kaikkien viikkojen keskimääräistä työaika päätyössä. Mukana on näin ollen myös vajaita työviikkoja, kun viikolle osuus yksi tai useampia arkipäiviä. Tehty viikkotyöaika lasketaan tutkimusviikolla työssä olleita kohti, joten koko tutkimusviikon työstä poissa olleet, esimerkiksi lomalla tai pitkällä sairauslomalla olleet, eivät ole laskennassa mukana. Tutkimusviikolla työssä olleilla osan viikkoa kestäneet sairauslomat ja muut tilapäiset poissaolot lyhentävät tehtyä viikkotyöaika. Toisaalta ylityöt pidentävät tehtyä viikkotyöaika.

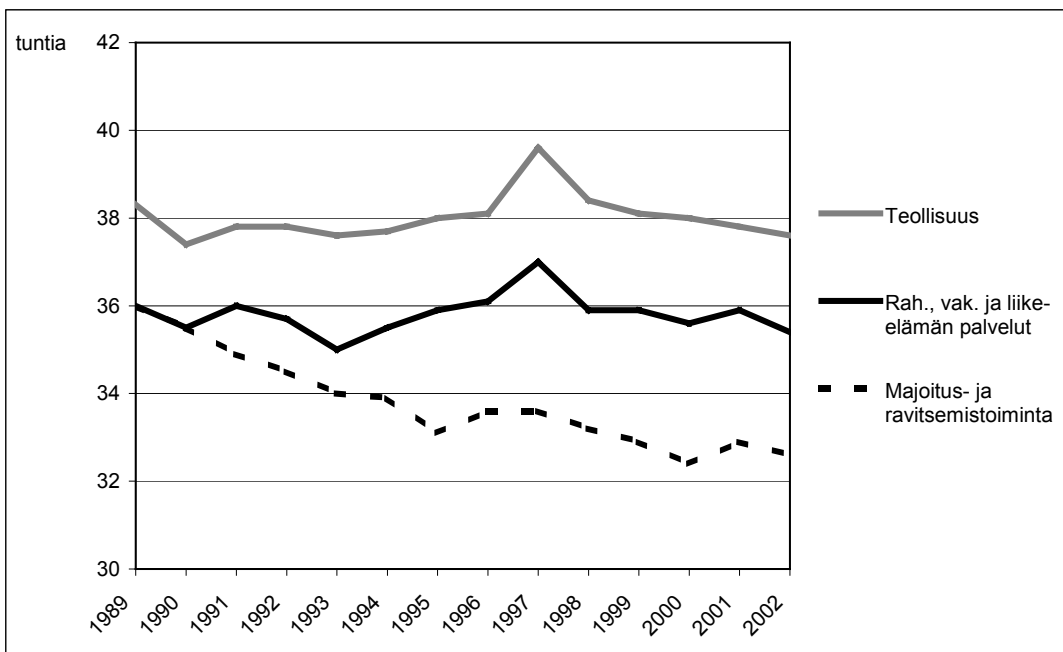
Tehty viikkotyöaika eri toimialoilla

Toimialat voidaan jakaa tehdyn viikkotyöajan pituuden mukaan kolmeen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat rakentamisen, liikenteen, teollisuuden sekä maa- ja metsätalouden toimialat. Kuviossa 1.8 tätä ryhmää edustaa teollisuuden ala, kaikkien toimialojen työaikatiedot löytyvät liitetaulukosta 1.3. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvilla toimialoilla tehty viikkotyöaika on vaihdellut koko 1990-luvun ajan 38 tunnin molemmin puolin.

Toisen ryhmän muodostavat palvelualat eli kaupan, julkisten ja muiden palvelujen sekä rahoitus- ja liike-elämän palvelujen toimialat. Kuviossa 1.8 tätä ryhmää edustaa rahoitus- ja liike-elämän palvelujen toimiala. Näillä aloilla viikkotyöaika on ollut 1990-luvulla noin kaksi tuntia lyhyempi kuin ensimmäisen ryhmän toimialoilla. Tehty viikkotyöaika on vaihdellut 36 tunnin tuntumassa.

Kolmannen ryhmän muodostaa majoitus- ja ravitsemisala, missä tehty työaika on 1990-luvun aikana lyhentynyt selvästi. Tehty viikkotyöaika oli majoitus- ja ravitsemisalalla vuonna 2002 yli kolme tuntia lyhyempi kuin vuonna 1989. Syynä tähän on pääasiassa osa-aikatyön lisääntyminen: osa-aikaisten osuus majoitus- ja ravitsemistoiminnan alalla työskentelevistä palkansaajista nousi samalla ajanjaksolla 17 prosentista yli 30 prosenttiin.

Kuvio 1.8. Päätyössä tehty viikkotyöaika palkansaajilla teollisuuden, rahoitus- ja liike-elämän palvelujen sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan aloilla 1989–2002*

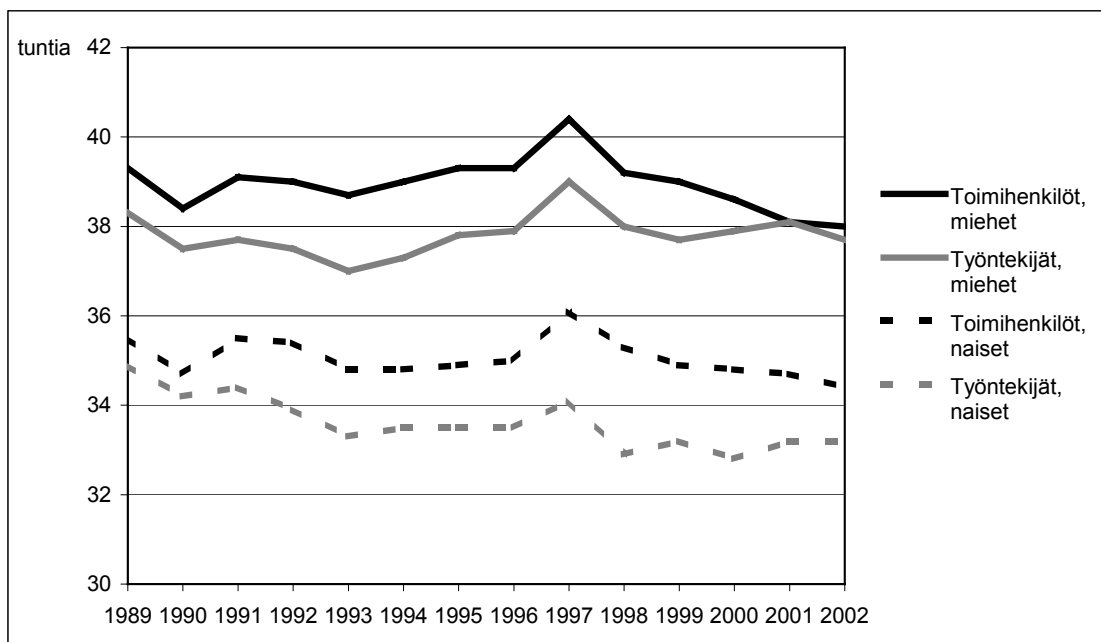
* Vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaika koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa (ks. luku 1.4). Vuoden 1997 poikkeuksellisen korkea tehty viikkotyöaika johtuu tutkimusmenetelmästä; silloin vuoden 12 tutkimusviikkoon sattui muita vuosia vähemmän arkipyhiä.

Tehty viikkotyöaika, ammattiasema ja sukupuoli

Toimihenkilöillä tehty viikkotyöaika on ollut 1990-luvulla keskimäärin 1–2 tuntia pidempi kuin työntekijöillä. 2000-luvun alkuvuosina ero on ollut pienempi kuin 1990-luvulla, mihin on saattanut vaikuttaa vuonna 2000 tapahtunut siirtyminen jatkuvaan tutkimusviikkoon työvoimatutkimuksessa.

Toimihenkilömiehillä tehty viikkotyöaika oli 1990-luvulla keskimäärin 39 tuntia ja toimihenkilönaisilla 35 tuntia. Työntekijämiehillä tehty viikkotyöaika oli keskimäärin 38 tuntia ja työntekijänaisilla 34 tuntia. Miesten ja naisten viikkotyöaikojen ero oli näin ollen keskimäärin neljä tuntia. Tämä johtuu pääosin siitä, että osa-aikatyö on naisilla huomattavasti yleisempää kuin miehillä. Kuitenkin myös kokoaikatyössä naiset tekevät lyhyempää työpäivää kuin miehet. Tähän puolestaan vaikuttaa se, että useat toimialat, joilla perinteisesti tehdään pitkää työpäivää, ovat miesvaltaisia. Lisäksi ylityöt ovat miehillä selvästi yleisempiä kuin naisilla. Työntekijöillä sukupuolten välinen ero tehdyissä työtunneissa oli vuosituhannen vaihteessa suurempi kuin 1990-luvun alussa. (Kuvio 1.9)

Kuvio 1.9. Päätyössä tehty viikkotyöaika palkansaajilla sukupuolen ja ammattiaseman mukaan 1989–2002*

* Vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaikaa koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa (ks. luku 1.4). Vuoden 1997 poikkeuksellisen korkea tehty viikkotyöaika johtuu tutkimusmenetelmästä; silloin vuoden 12 tutkimusviikkoon sattui muita vuosia vähemmän arkipyhiä.

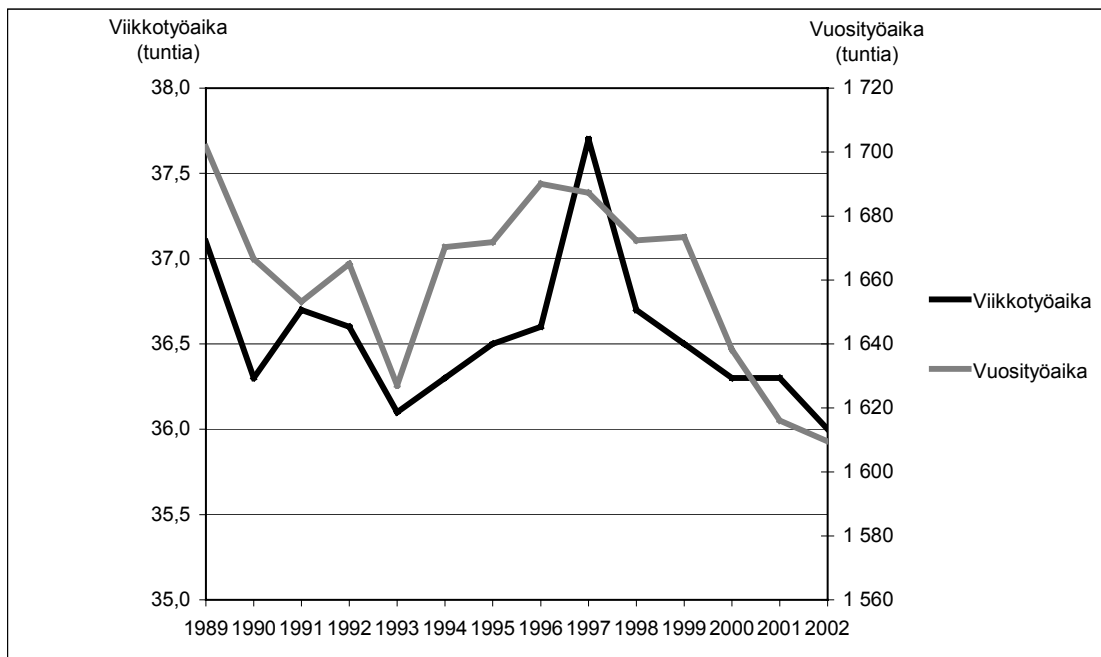
Tehdyn viikkotyöajan ja vuosityöajan vertailua

Tehdyn viikkotyöajan ja vuosityöajan kehitys on ollut 1990-luvulla pääosin samansuuntaista. Tehty viikko- ja vuosityöaika lyhenivät lamavuosina ja pitenivät sen jälkeen. Etenkin tehty vuosityöaika (tehtyt työtunnit ml. yli- ja sivutyö palkansaajaa kohti) piteni 1990-luvun loppupuolella, mikä johtui osaltaan työllisyyden paranemisesta. On huomattava, että vuosityöaika on laskettu kaikkia palkansaajia kohti, jolloin mukana ovat myös ne henkilöt, jotka ovat olleet työstä poissa jollain tutkimusviikolla esimerkiksi vuosiloman tai pitkän sairausloman takia. Viikkotyöaika on puolestaan laskettu päätyöstä ja työssä olleita

kohti, jolloin koko tutkimusviikon työstä poissa olleet eivät ole mukana. Tehty viikkotyöaika ei muuttunut oleellisesti 1990-luvun jälkipuoliskolla.

Kun työvoimatutkimuksessa siirryttiin käyttämään jatkuvaa tutkimusviikkoa vuoden 2000 alusta, muuttuivat myös tehtyä viikko- ja vuosityöaikaa kuvaavat luvut. Uudistetun tiedustelun mukaan tehty viikkotyöaika oli 2000-luvun alussa noin 0,5 tuntia pienempi ja tehty vuosityöaika noin 60 tuntia lyhyempi kuin 1990-luvun loppupuolella.

Kuvio 1.10. Palkansaajien tehty viikkotyöaika (työssä ollutta kohti) ja vuosityöaika (palkansaajaa kohti) 1989–2002*

* Vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaikaa koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa (ks. luku 1.4). Vuoden 1997 poikkeuksellisen korkea tehty viikkotyöaika johtuu tutkimusmenetelmästä; silloin vuoden 12 tutkimusviikkoon sattui muita vuosia vähemmän arkipyhiä.

1.5.3 Normaali viikkotyöaika

Normaali viikkotyöaika on vastaajan ilmoitus siitä, kuinka monta tuntia hän normaalisti työskentelee viikoittain. Siihen eivät siis vaikuta tutkimusviikon poissaolot tai muut poikkeukselliset tapahtumat. Ylityöt tulevat lasketuiksi mukaan siltä osin kuin vastaaja katsoo niiden muuttuneen vakiintuneiksi, mutta satunnaiset tai epäsäännölliset ylityöt jäävät huomioimatta.

Normaali viikkotyöaika reagoi taloudellisiin suhdanteisiin melko hitaasti. Osa-aikatyön osuuden muutokset vaikuttavat siihen jonkin verran, mutta ylityöiden ja muun työajan pitenemisen vaikutukset ovat nähtävissä vasta vähitellen. Jatkuvaan tutkimusviikkoon siirtyminen ei vaikuta normaaliin viikkotyöaikaan, joten aikasarjat ovat jonkin verran käyttökelpoisempia kuin tehtyä työaikaa koskevat.

Liitetaulukossa 1.8 on esitetty palkansaajien normaali viikkotyöaika luokiteltuna eri viikkotuntiluokkiin vuosina 1992, 1997 ja 2002. Luvut osoittavat, että normaalisti 35–40 tuntia viikossa työskentelevien pal-

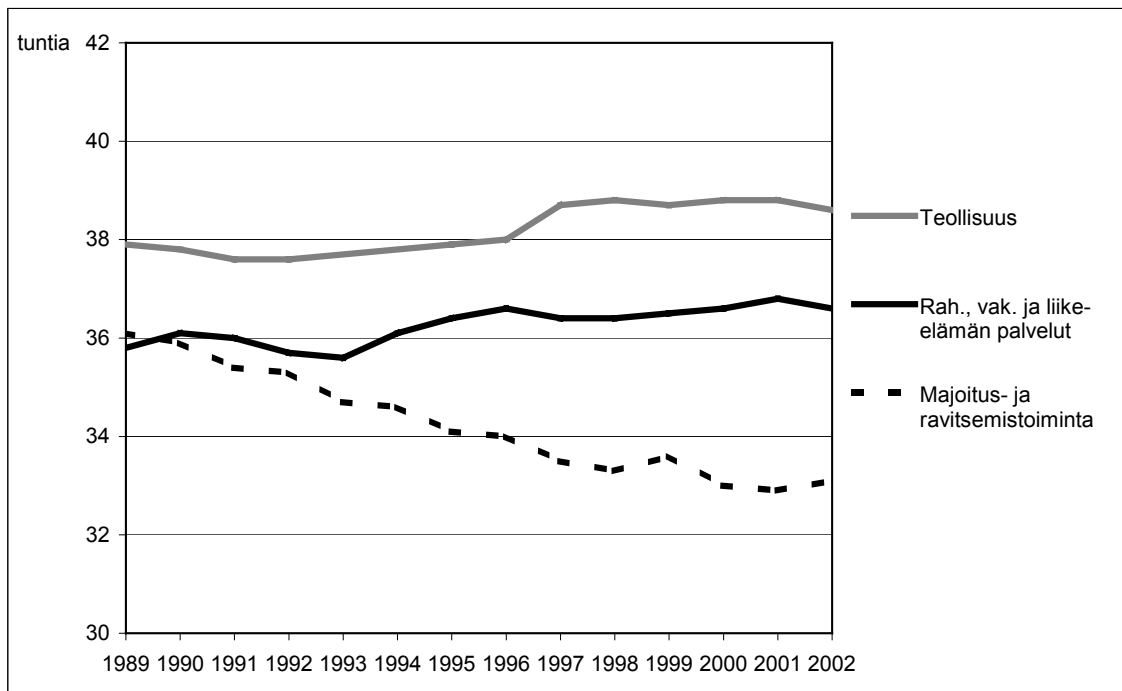
kansaaajien osuus on pienentynyt 81 prosentista 74 prosenttiin viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vastaavasti tätä pienempiin ja suurempiin tunti- ja viikkokategoriin on tullut lisää palkansaajia. Normaalista alle 30 tunnin työviikkoa tekevien osuus on kasvanut 7 prosentista 11 prosenttiin ja yli 40 tunnin työviikkoa tekevien osuus 5 prosentista 9 prosenttiin vastaavalla ajanjaksolla.

Normaali viikkotyöaika eri toimialoilla

Normaalin viikkotyöajan perusteella toimialat voidaan jakaa samoihin kolmeen ryhmään kuin tehty viikkotyöaika. Teollisuuden, rakentamisen, liikenteen sekä maa- ja metsätalouden toimialoilla normaali viikkotyöaika on vaihdellut vuosina 1989–2002 noin 38 ja 40 tunnin välillä. Palvelualoilla eli kaupan, julkisten palvelujen ja liike-elämän palvelujen toimialoilla normaali viikkotyöaika on pysynyt 36 tunnin tuntumassa, ja majoitus- ja ravitsemisalalla se on lyhentynyt 36 tunnista 33 tuntiin.

Kuviossa 1.11 on esitetty normaali viikkotyöaika samojen toimialojen osalta kuin edellä tehty viikkotyöaika kuviossa 1.8. Kaikkien toimialojen luvut löytyvät liitetaulukosta 1.4. Käyriä verrattaessa huomataan, että kehitys on ollut periaatteessa samansuuntaista, mutta normaalin työajan muutokset ovat lievempiä kuin tehdyn viikkotyöajan muutokset. Majoitus- ja ravitsemisalalla normaali viikkotyöaika on tasaisesti lyhentynyt, kun taas teollisuuden sekä rahoitus- ja liike-elämän palveluiden toimialoilla muutokset ovat olleet vähäisempiä.

Kuvio 1.11. Palkansaajien normaali viikkotyöaika teollisuuden, rahoitus- ja liike-elämän palvelujen sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnan aloilla 1989–2002

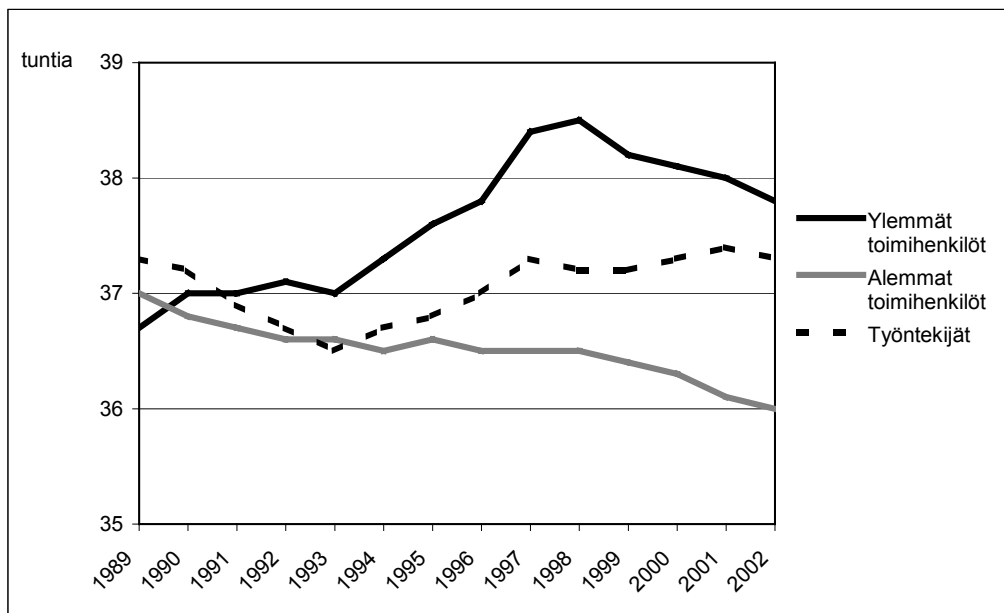
Teollisuuden sekä rahoitus- ja liike-elämän palveluiden toimialoilla normaalin ja tehdyn viikkotyöajan kehitys eroaa hieman sen suhteen, että normaali viikkotyöaika on 1990-luvun jälkipuoliskolta saakka hienoisesti pidentynyt, kun vastaavaa pidentymistä ei ole havaittavissa tehdystä viikkotyöajasta. Tämä pieni

ero selittyy pääasiassa työssäoloasteella, joka näilläkin aloilla on ollut laskusuunnassa. Työssäoloasteen muutokset eivät vaikuta normaaliin viikkotyöaikaan, mutta kylläkin osaviikon poissaolojen osalta tehtyyn viikkotyöaikaan. Käytännössä voidaan siis tulkita viikkotyöaikojen hieman pidentyneen näillä toimialoilla.

Normaali viikkotyöaika ja sosioekonominen asema

Sosioekonomisten ryhmien välillä ei ollut merkittäviä eroja normaalin viikkotyöajan pituudessa 1980-luvun lopulla; kaikkien ryhmien normaali viikkotyöaika oli lähellä 37:tä tuntia. 1990-luvun alun lama-
vuosien jälkeen sosioekonomisten ryhmien väliset erot alkoivat kasvaa. Ylempien toimihenkilöiden normaali viikkotyöaika piteni 1990-luvun lopulla 38,5 tuntiin eli lähes kahdella tunnilla. Työntekijöiden normaali viikkotyöaika hieman lyheni lamavuosina, mutta on sen jälkeen kasvanut hitaasti yli 37 tuntiin. Alempien toimihenkilöiden normaali viikkotyöaika on sen sijaan lyhentynyt hitaasti ja tasaisesti koko 1990-luvun. 2000-luvun alkuvuosina ylempien toimihenkilöiden normaali viikkotyöaika oli noin 38 tuntia, työntekijöiden noin 37,5 tuntia ja alempien toimihenkilöiden noin 36 tuntia. (Kuvio 1.12, ks. myös liitetaulukko 1.5.)

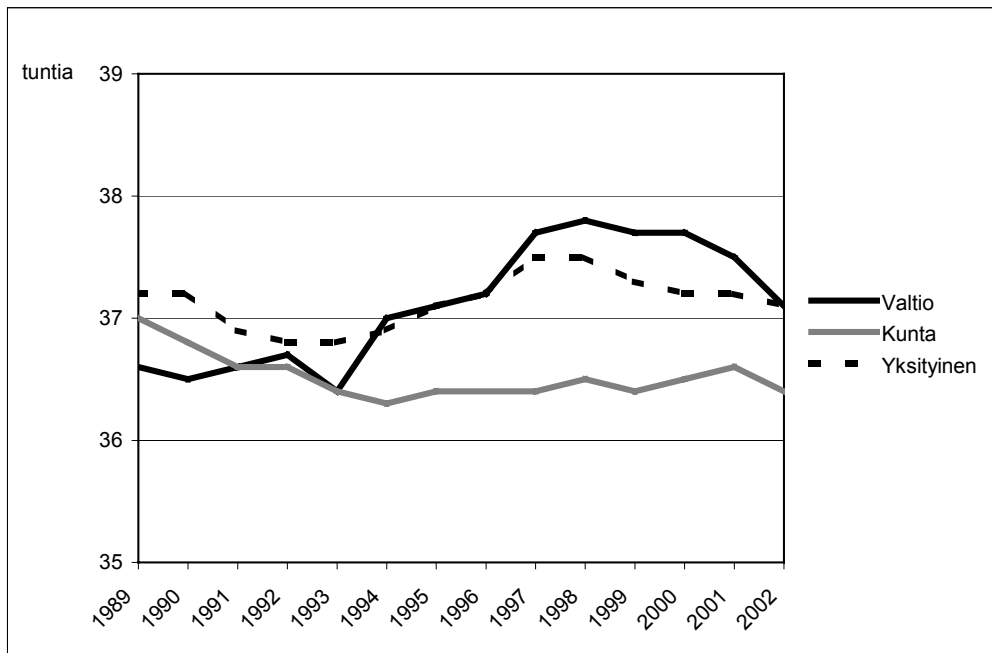
Kuvio 1.12. Palkansaajien normaali viikkotyöaika sosioekonomisen aseman mukaan 1989–2002

Normaali viikkotyöaika yksityisellä ja julkisella sektorilla

Palkansaajien normaalin viikkotyöajan pituus on eriytynyt 1990-luvulla eri työnantajasektoreilla samaan tapaan kuin eri sosioekonomisissa ryhmissä. Normaali viikkotyöaika oli 1990-luvun alussa yksityisellä ja julkisella sektorilla 36,5 ja 37 tunnin tuntumassa. Normaali viikkotyöaika piteni laman jälkeen etenkin valtiosektorilla ja lievemmin myös yksityisellä sektorilla. Sen sijaan kuntasektorilla normaali viikkotyöaika on lievästi lyhentynyt 1990-luvun aikana. 2000-luvun alkuvuosina normaali viikkotyöaika oli valtiolla ja yksityisellä sektorilla noin 37 tuntia ja kuntasektorilla 36,5 tuntia. (Kuvio 1.13, ks. myös liitetaulukko 1.5)

Kuvio 1.13. Palkansaajien normaali viikkotyöaika työnantajasektorin mukaan 1989–2002

Työnantajasektorin mukainen työaikojen eriytyminen koskee erityisesti ylempiä toimihenkilöitä. Yksityisellä sektorilla työskentelevien ylempien toimihenkilöiden normaali viikkotyöaika on kaikkein pisin; vuosina 1989–2002 se on vaihdellut 38 ja 40 tunnin välillä ja oli vuonna 2002 noin 39 tuntia. Valtiosektorilla ylempät toimihenkilöt tekevät noin tuntia lyhyempää viikkotyöaikaa kuin yksityisellä. Kuntasektorilla työskentelevien ylempien toimihenkilöiden viikkotyöaika on huomattavasti muita lyhyempi, noin 35 tuntia. Tämä johtuu suureksi osaksi opettajista, jotka muodostavat suuren ryhmän kuntasektorille sijoittuneita ylempiä toimihenkilöitä, ja joiden työajat ovat tilastojen mukaan kaikkein lyhimpiä. Opettajien työaika on tosin vaikea mitata kyselytutkimuksella (ks. luku 1.3.2). Alemmilla toimihenkilöillä ja työntekijöillä työnantajasektorin mukaiset erot työajan pituudessa ovat vähäisiä.

NEUVOSTON ASETUS (EY) N:o 577/98,
annettu 9 päivänä maaliskuuta 1998,
yhteisön työvoimaa koskevan otantatutkimuksen järjestämisestä

EUROOPAN UNIONIN NEUVOSTO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen ja erityisesti sen 213 artiklan,

ottaa huomioon komission esittämän asetusehdotuksen,

sekä katsoo, että

komissiolla on sille annettujen tehtävien suorittamiseksi oltava vertailukelpoiset tilastotiedot työllisyyden ja työttömyyden tasosta, rakenteesta ja kehityksestä jäsenvaltioissa,

paras tapa saada tällaisia tietoja yhteisön tasolla on tehdä yhdenmukaisia työvoimatutkimuksia,

otantaan perustuvasta työvoimaa koskevasta vuosittaisesta yhteisön tietojenkeruusta 16 päivänä joulukuuta 1991 annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 3711/91⁽¹⁾ säädetään, että vuodesta 1992 alkaen on vuosittain keväällä tehtävä tutkimus,

jatkuvalle tutkimukselle varmistetaan paremmin kuin vuosittaisella keväällä toteutettavalla tutkimuksella tietojen saatavuus, niiden yhdenmukaistaminen ja tehdyn työn määrän mittaaminen, mutta jatkuva tutkimusta voi olla vaikea toteuttaa samanaikaisesti kaikissa jäsenvaltioissa,

on helpotettava olemassa olevien hallinnollisten lähteiden käyttöä sikäli kuin ne voivat asianmukaisesti täydentää haastatteluilla kerättyjä tietoja tai muodostaa otannan perustan,

tässä asetuksessa kerättäviksi säädettyjä tietoja voidaan täydentää lisämuuttujilla lisäkysymyksiä koskevan monivuotisen ohjelman puitteissa, jonka komissio laatii asianmukaista menettelyä noudattaen osana täytäntöönpanoa koskevia toimenpiteitä,

relevanssin ja kustannustehokkuuden periaatteita, sellaisina kuin ne on määritelty yhteisön tilastotuotannon säädöskehityksen muodostavassa yhteisön tilastoista 17

⁽¹⁾ EYVL L 351, 20.12.1991, s. 1

päivänä helmikuuta 1997 annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 322/97⁽²⁾, sovelletaan myös tähän asetukseen,

tilastosalaisuudesta säädetään asetuksella (EY) N:o 322/97 sekä salassapidettävien tilastotietojen luovuttamisesta Euroopan yhteisöjen tilastotoimistolle 11 päivänä kesäkuuta 1990 annetulla neuvoston asetuksella (Euratom, ETY) N:o 1588/90⁽³⁾, ja

komissio on kuullut päätöksellä 89/382/ETY, Euratom⁽⁴⁾ perustettua tilasto-ohjelmakomiteaa kyseisen päätöksen 3 artiklan mukaisesti,

ON ANTANUT TÄMÄN ASETUKSEN:

1 artikla

Tutkimuksen suorittamistiheys

Jäsenvaltioiden on toteutettava vuosittain otantaan perustuva työvoimatutkimus, jäljempänä ”tutkimus”.

Tutkimus toteutetaan jatkuvana, ja sillä saadaan neljännesvuosittaisia ja vuosittaisia tietoja; ne jäsenvaltiot, jotka eivät pysty toteuttamaan jatkuva tutkimusta, saavat kuitenkin toteuttaa ainoastaan yhden vuosittaisen, keväällä toteutettavan tutkimuksen.

Tutkimuksessa kerättävät tiedot koskevat yleensä haastattelua edeltävän kalenteriviikon (maanantaista sunnuntaihin) eli tarkasteluviikon tilannetta.

Jatkuvassa tutkimuksessa

- tarkasteluviikot jakautuvat tasaisesti koko vuodelle;
- haastattelu toteutetaan yleensä tarkasteluviikkoa välitömästi seuraavalla viikolla; tarkasteluviikon ja haastattelupäivän väli ei saa olla viittä viikkoa pidempi muulloin kuin kolmannella vuosineljänneksellä;
- tarkasteluvuosineljännekset ovat 13 viikon ja tarkasteluvuodet 52 viikon yhtäjaksoisia kausia; luettelo tietyn vuosineljänneksen tai tietyn vuoden viikoista laaditaan 8 artiklassa säädettyä menettelyä noudattaen.

2 artikla

Yksiköt, kohde ja tietojenkeruumenetelmät

1. Tutkimus toteutetaan kussakin jäsenvaltiossa sen talousalueella tutkimusajankohtana sijaitsevien kotitalouksien tai siellä asuvien henkilöiden otoksesta.

⁽²⁾ EYVL L 52, 22.2.1997, s. 1

⁽³⁾ EYVL L 151, 15.6.1990, s. 1, asetus sellaisena kuin se on muutettuna asetuksella (EY) N:o 322/97.

⁽⁴⁾ EYVL L 181, 28.6.1989, s. 47

2. Tutkimuksen pääasiallisena kohteena ovat kunkin jäsenvaltion talousalueella kotitalouksissa asuvat henkilöt. Kotitalouksissa asuvien henkilöiden muodostamaa pääasiallista perusjoukkoa täydennetään mahdollisuuksien mukaan laitostalouksissa asuvilla henkilöillä.

Laitostalouksien tiedot kerätään aina kun mahdollista sellaisen erityisotoksen avulla, joka mahdollistaa tiedon keruun laitostalouksissa asuvilta itseltään. Jos tämä ei ole mahdollista, niin sellaiset laitostalouksissa asuvat henkilöt, jotka ovat säilyttäneet yhteyden johonkin kotitalouteen, otetaan mukaan tutkimukseen kyseisen kotitalouden yhteydessä.

3. Työmarkkina-aseman ja alityöllisyyden määrittämiseksi käytettävät muuttujat on kerättävä haastattelemalla kyseistä henkilöä tai, jollei se ole mahdollista, muuta saman kotitalouden jäsentä. Muut muuttujat voidaan kerätä muista tietolähteistä, hallinnolliset lähteet mukaan luettuina, jos näin saatavat tiedot ovat laadultaan yhdenvertaisia.

4. Riippumatta siitä, onko otantayksikkö henkilö vai kotitalous, tiedot kerätään yleensä kotitalouden kaikista jäsenistä. Jos otantayksikkönä on kuitenkin yksityishenkilö, kotitalouden muista jäsenistä

— ei tarvitse kerätä 4 artiklan 1 kohdan g, h, i ja j alakohdassa lueteltuja ominaisuuksia koskevia tietoja ja

— tiedot voidaan kerätä aliotoksesta, joka muodostetaan seuraavasti:

— tarkasteluviikot jakautuvat tasaisesti koko vuodelle,

— havaintojen määrä (otokseen poimitut henkilöt ja heidän taloutensa muut jäsenet) vastaa vuosittaisten tasoestimaattien osalta 3 artiklassa määritetyjä luotettavuuskriteereitä.

3 artikla

Otoksen edustavuus

1. Työttömien ryhmän osalta, joka edustaa viittä prosenttia työikäisestä väestöstä, suhteellinen keskivirhe vuosikeskiarvoja estimoitaessa (tai kevätestimaattien osalta, jos kyse on keväisin toteutettavasta vuosittaisesta tutkimuksesta) saa olla NUTS II:n tasolla enintään kahdeksan prosenttia kyseisestä väestöryhmästä.

Tämä vaatimus ei koske alueita, joilla on vähemmän kuin 300 000 asukasta.

2. Jatkuva tutkimuksessa sellaisessa väestöryhmässä, johon kuuluu viisi prosenttia työikäisestä väestöstä, kahden peräkkäisen vuosineljänneksen välisiä muutoksia koskevan estimaatin suhteellinen keskivirhe kansallisella tasolla saa olla enintään kaksi prosenttia kyseisestä väestöryhmästä.

Niihin jäsenvaltioihin, joiden asukasluku on miljoonan ja kahdenkymmenen miljoonan välillä, sovelletaan lievennettyä vaatimusta: neljännesvuosimuutoksen estimaatissa suhteellinen keskivirhe saa olla enintään kolme prosenttia kyseisestä väestöryhmästä.

Kyseisiä tarkkuusvaatimuksia ei sovelleta niihin jäsenvaltioihin, joissa on alle miljoona asukasta.

3. Jos tutkimus tehdään ainoastaan keväisin, vähintään neljännes tutkimusyksiköistä poimitaan edellisen tutkimuksen otoksesta ja vähintään neljännes sisällytetään seuraavan tutkimuksen otokseen.

Jompaankumpaan ryhmään kuulumisen ilmaistaan koodilla.

4. Jos tietoja puuttuu siksi, että joihinkin kysymyksiin ei ole saatu vastausta, sovelletaan tarvittaessa tilastollisia laskentamenetelmiä.

5. Painokertoimet lasketaan ottamalla erityisesti huomioon poimintatodennäköisyys ja ulkoiset tiedot tutkittavan perusjoukon jakautumisesta sukupuolen, iän (viisvuotiskäryhmät) ja alueen (NUTS II -taso) mukaan, jos asianomaiset jäsenvaltiot pitävät kyseisiä ulkoisia tietoja riittävän luotettavina.

6. Jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle (Eurostatille) kaikki tarvittavat tutkimuksen järjestämistä ja menetelmiä koskevat tiedot ja erityisesti otanta-asetelman ja otoksen koon määrittelyssä käytetyt perusteet.

4 artikla

Tutkimuksen kuvaus

1. Tutkimuksessa kerätään seuraavat tiedot:

a) demografinen tausta:

— kotitalouden jäsenen tunnistenumero,

— sukupuoli,

— syntymävuosi,

— syntymäpäivämäärä suhteessa tarkastelujakson loppuun,

— siviilisääty,

— suhde kotitalouden viitehenkilöön,

— aviopuolison tunnistenumero,

— isän tunnistenumero,

— äidin tunnistenumero,

— kansalaisuus,

— kyseisessä jäsenvaltiossa asuttujen vuosien määrä,

— syntymämaa (valinnainen tieto),

— tutkimukseen osallistumisen tapa (antoiko tiedot kyseinen henkilö vai muu kotitalouden jäsen);

- b) työmarkkina-asema:
- työmarkkina-asema tarkasteluviikon aikana,
 - syy, miksi työssäkäyvä henkilö ei ole ollut töissä,
 - ei-työllisen henkilön työnhaku,
 - haetun työn luonne (itsenäinen ammatinharjoittaja tai palkattu työntekijä),
 - käytetyt työnhakumenetelmät,
 - onko vapaa aloittamaan työskentelyn;
- c) päätyön tiedot:
- ammattiasema,
 - paikallisen yksikön toimiala,
 - ammatti,
 - paikallisessa yksikössä työskentelevien henkilöiden lukumäärä,
 - työpaikan sijaintimaa,
 - työpaikan sijaintialue,
 - nykyisen työsuhteen alkamisvuosi ja -kuukausi,
 - työsuhteen pysyvyys (ja syyt),
 - tilapäisen tai määräaikaisen työsuhteen kesto,
 - kokoaika- vai osa-aikatyö (ja syyt),
 - kotona työskentely;
- d) työaika:
- tavanomainen työtuntimäärä viikossa,
 - tehtyjen työtuntien määrä,
 - pääsyy siihen, että tehtyjen työtuntien määrä poikkeaa tavanomaisesta työtuntimäärästä;
- e) toinen työ:
- onko henkilöllä useampi kuin yksi työpaikka,
 - ammattiasema,
 - paikallisen yksikön toimiala,
 - tehtyjen työtuntien määrä;
- f) näkyvä alityöllisyys:
- halu työskennellä vakituisesti nykyistä useamman työtunnin ajan (valinnainen vuositutkimuksessa),
 - muun työpaikan hakeminen ja syy siihen,
 - haetun työn luonne (palkattu työntekijä vai muu),
 - muun työn hakemisessa käytetyt menetelmät,
 - syy, miksi henkilö ei hae muuta työtä (valinnainen vuositutkimuksessa),
 - onko vapaa aloittamaan työskentelyn,
 - toivottu työtuntimäärä (valinnainen vuositutkimuksessa);
- g) työnhaku:
- haetun työn luonne (kokoaika- vai osa-aikatyö),
 - kuinka kauan on hakenut työtä,
 - välittömästi työnhaun aloittamista edeltänyt tilanne,
 - ilmoittautuminen työvoimatoimistoon ja etuuskien saanti,
 - niiden henkilöiden halukkuus työhön, jotka eivät hae työtä,
 - syy, miksi ei ole hakenut työtä;
- h) koulutus:
- koulutukseen osallistuminen viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana
- tavoite,
 - taso,
 - luonne,
 - kokonaiskesto,
 - kokonaistuntimäärä,
 - korkein hyväksytysti suoritettun koulutuksen taso,
 - vuosi, jona korkein hyväksytty koulutus suoritettiin,
 - keskiasteen koulutuksella saavutettu ammatillinen pätevyys;
- i) muiden kuin työllisten henkilöiden aikaisempi työkokemus:
- onko aikaisempaa työkokemusta,
 - vuosi ja kuukausi, jolloin henkilöllä oli viimeksi työtä,
 - tärkein syy viimeisimmän työsuhteen tai yrityksen lopettamiseen,
 - ammattiasema viimeisimmässä työpaikassa,
 - sen paikallisen yksikön toimiala, jossa henkilö oli viimeksi töissä,
 - ammatti viimeisimmässä työpaikassa;
- j) tilanne vuosi ennen tutkimusta (valinnainen 1., 3. ja 4. vuosineljänneksen osalta):
- pääasiallinen työmarkkina-asema,
 - ammattiasema,
 - sen paikallisen yksikön toimiala, jossa henkilö työskenteli,
 - asuinmaa,
 - asuinalue;
- k) pääasiallinen työmarkkina-asema (valinnainen);
- l) tulot (valinnainen);

m) haastatteluun liittyvät tekniset tiedot:

- tutkimusvuosi,
- tarkasteluviikko,
- haastatteluviikko,
- jäsenvaltio,
- alue, jolla kotitalous sijaitsee,
- taajama-aste,
- kotitalouden tunnistenumero,
- kotitaloustyyppi,
- laitostyyppi,
- painokerroin,
- alaotoksen suhde edelliseen tutkimukseen (vuositutkimus),
- alaotoksen suhde seuraavaan tutkimukseen (vuositutkimus),
- keruuaallon tunnistenumero.

2. Edellä 1 kohdassa määriteltyjä tietoja voidaan täydentää lisämuuttujilla, jäljempänä ”lisäkysymykset”.

Joka vuosi laaditaan lisäkysymyksiä koskeva monivuotinen ohjelma 8 artiklassa säädettyä menettelyä noudattaen:

- ohjelmassa määritetään jokaisen lisäkysymyssarjan aihe, tarkastelujakso, otoksen koko (enintään 3 artiklassa säädetyn kokoinen) ja tulosten toimittamisen määräajat (jotka mahdollisesti poikkeavat 6 artiklassa säädetystä määräajasta).
- jäsenvaltiot ja alueet, joita kysymyssarja koskee ja yksityiskohtainen luettelo lisäkysymyksillä kerättävistä tiedoista laaditaan vähintään kaksitoista kuukautta ennen kyseisen lisäkysymyssarjan tarkastelujakson alkamista,
- lisäkysymysten sarjassa saa olla enintään sama määrä kysymyksiä kuin 1 kohdassa määritellyssä c moduulissa.

3. Määritelmät, tarkistussäännöt, muuttujien koodaus, tekniikan ja käsitteiden kehityksestä johtuvat tutkittavien muuttujien luetteloon tehtävät välttämättömät mukautukset sekä työmarkkina-asemaa koskevien kysymysten muotoiluperiaatteet vahvistetaan 8 artiklassa säädettyä menettelyä noudattaen.

5 artikla

Tutkimuksen järjestäminen

Jäsenvaltiot voivat määrätä tutkimukseen osallistumisen pakolliseksi.

6 artikla

Tietojen toimittaminen

Kahdentoista viikon kuluessa tarkastelujakson päätyttyä, jos kyseessä on jatkuva tutkimus, (ja yhdeksän kuukauden kuluessa tarkastelujakson päätyttyä, jos

kyseessä on keväisin toteutettava vuosittainen tutkimus) jäsenvaltioiden on toimitettava tutkimuksen tulokset Eurostatille ilman suoria tunnustetietoja.

7 artikla

Kertomukset

Komissio antaa parlamentille ja neuvostolle kertomuksen tämän asetuksen täytäntöönpanosta joka kolmas vuosi vuodesta 2000 alkaen. Kertomuksessa arvioidaan erityisesti niiden tilastollisten menetelmien laatua, joita jäsenvaltiot aikovat käyttää tulosten tason parantamiseksi tai tutkimusmenettelyjen keventämiseksi.

8 artikla

Menettely

Komissiota avustaa tilasto-ohjelmakomitea, jäljempänä ”komitea”.

Komission edustaja tekee komitealle ehdotuksen tarvittavista toimenpiteistä. Komitea antaa lausuntonsa ehdotuksesta määräajassa, jonka puheenjohtaja voi asettaa asian kiireellisuuden mukaan. Lausunto annetaan perustamissopimuksen 148 artiklan 2 kohdassa niiden päätösten edellytykseksi määrättyllä enemmistöllä, jotka neuvosto tekee komission ehdotuksesta. Komiteaan kuuluvien jäsenvaltioiden edustajien äänet painotetaan mainitussa artiklassa määrättyllä tavalla. Puheenjohtaja ei osallistu äänestykseen.

Komissio päättää suunnitelluista toimenpiteistä, jos ne ovat komitean lausunnon mukaiset.

Jos suunnitellut toimenpiteet eivät ole komitean lausunnon mukaisia tai lausuntoa ei ole annettu, komissio tekee viipymättä neuvostolle ehdotuksen tarvittavista toimenpiteistä. Neuvosto ratkaisee asian määränemmistöllä.

Jos neuvosto ei ole ratkaissut asiaa kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun asia on tullut vireille neuvostossa, komissio tekee päätöksen ehdotetuista toimenpiteistä.

9 artikla

Kumoaminen

Kumotaan asetus (ETY) N:o 3711/91.

10 artikla

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan sitä päivää seuraavana päivänä, jona se julkaistaan *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä*.

Tämä asetus on kaikilta osiltaan velvoittava, ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa.

Tehty Brysselissä 9 päivänä maaliskuuta 1998.

Neuvoston puolesta

G. BROWN

Puheenjohtaja

**KOMISSION ASETUS (EY) N:o 1575/2000,
annettu 19 päivänä heinäkuuta 2000,
yhteisön työvoimaa koskevan otantatutkimuksen järjestämistä koskevan neuvoston asetuksen (EY)
N:o 577/98 täytäntöönpanosta vuodesta 2001 lähtien siirrettävien tietojen koodauksen osalta**

EUROOPAN YHTEISÖJEN KOMISSIO, joka

ottaa huomioon Euroopan yhteisön perustamissopimuksen,

ottaa huomioon yhteisön työvoimaa koskevan otantatutkimuksen järjestämisestä 9 päivänä maaliskuuta 1998 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 577/98 ⁽¹⁾, sellaisena kuin se on muutettuna komission asetuksella (EY) N:o 1571/98 ⁽²⁾, ja erityisesti sen 4 artiklan 3 kohdan,

sekä katsoo seuraavaa:

(1) Asetuksen (EY) N:o 577/98 4 artiklan 3 kohdan nojalla täytäntöönpanotoimet ovat tarpeen tietojen toimittamisessa käytettävien muuttujien koodien määrittämiseksi.

(2) Tässä asetuksessa säädetyt toimenpiteet ovt neuvoston päätöksellä 89/382/ETY, Euratom ⁽³⁾ perustetun tilasto-ohjelmakomitean lausunnon mukaiset,

ON ANTANUT TÄMÄN ASETUKSEN:

1 artikla

Vuotta 2001 ja sitä seuraavia vuosia koskevien tietojen toimittamisesta käytettävät muuttujien koodit määritellään tämän asetuksen liitteessä.

2 artikla

Tämä asetus tulee voimaan kahdentenakymmenentenä päivänä sen jälkeen, kun se on julkaistu *Euroopan yhteisöjen virallisessa lehdessä*.

Tämä asetus on kaikilta osiltaan velvoittava, ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa.

Tehty Brysselissä 19 päivänä heinäkuuta 2000.

Komission puolesta
Pedro SOLBES MIRA
Komission jäsen

⁽¹⁾ EYVL L 77, 14.3.1998, s. 3.
⁽²⁾ EYVL L 205, 22.7.1998, s. 40.

⁽³⁾ EYVL L 181, 28.6.1989, s. 47.

LIITE

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
		DEMOGRAFISET TIEDOT	
1/2		Tunnistenumero kotitaloudessa (sen olisi säilyttävä samana kaikkien keruuaaltojen osalta)	kotitaloudet
	01—98	Kullekin kotitalouden jäsenelle annettu kaksinumeroinen järjestysluku	
	99	Ei käytettävissä (muu kuin kotitalous)	
3		Suhde kotitalouden viitehenkilöön	kotitaloudet
	1	Viitehenkilö	
	2	Viitehenkilön puoliso (tai asuinkumppani)	
	3	Viitehenkilön lapsi (tai hänen puolisonsa tai asuinkumppaninsa lapsi)	
	4	Suoraan ylenevässä sukupolvessa oleva viitehenkilön sukulainen (tai hänen puolisonsa tai asuinkumppaninsa suoraan ylenevässä polvessa oleva sukulainen)	
	5	Muu sukulainen	
	6	Muu	
	9	Ei käytettävissä (muu kuin kotitalous)	
4/5		Puolison tai asuinkumppanin tunnistenumero	kotitaloudet
	01—98	Puolison tai asuinkumppanin tunnistenumero kotitaloudessa	
	99	Ei käytettävissä (henkilö ei kuulu kotitalouteen tai hänellä ei ole kumppania tai kumppani ei kuulu kyseiseen kotitalouteen)	
6/7		Isän tunnistenumero	kotitaloudet
	01—98	Isän tunnistenumero kotitaloudessa	
	99	Ei käytettävissä (henkilö ei kuulu kotitalouteen tai isä ei kuulu kyseiseen kotitalouteen)	
8/9		Äidin tunnistenumero	kotitaloudet
	01—98	Äidin tunnistenumero kotitaloudessa	
	99	Ei käytettävissä (henkilö ei kuulu kotitalouteen tai äiti ei kuulu kyseiseen kotitalouteen)	
10		Sukupuoli	kaikki
	1	Mies	
	2	Nainen	
11/14		Syntymävuosi	kaikki
		Syntymävuosi nelinumeroisena	
15		Syntymäpäivä suhteessa tarkasteluviikkoon	kaikki
	1	Henkilön syntymäpäivä on 1. tammikuuta ja tarkasteluviikon lopun välisenä aikana	
	2	Henkilön syntymäpäivä on tarkasteluviikon jälkeen	
16		Siviilisäät	kaikki
	1	Naimaton	
	2	Naimisissa	

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
17/18	3	Leski	kaikki
	4	Eronnut tai asumuserossa	
	tyhjä	Ei vastausta	
19/20		Kansalaisuus	kaikki
		Koodausta varten katso liite IV	
		Kyseisessä jäsenvaltiossa asuttujen vuosien määrä	
21/22	00	Syntynyt kyseisessä jäsenvaltiossa	sarake 19/20 ≠ 00
	01—10	Vuosien lukumäärä henkilön osalta, joka asunut kyseisessä jäsenvaltiossa 1—10 vuotta	
	11	Asunut kyseisessä jäsenvaltiossa yli 10 vuotta	
23	tyhjä	Ei vastausta	kaikki 15-vuotiaat ja sitä vanhemmat
		Syntymämaa	
		Koodausta varten katso liite IV	
24	99	Ei käytettävissä (sarake 19/20 = 00)	kaikki 15-vuotiaat ja sitä vanhemmat
	tyhjä	Ei vastausta	
		Tutkimukseen osallistumisen tapa	
25	1	Kyseinen henkilö antoi tiedot	sarake 24 = 2
	2	Muu kotitalouden jäsen antoi tiedot	
	9	Ei käytettävissä (alle 15-vuotias lapsi)	
	tyhjä	Ei vastausta	
		TYÖMARKKINA-ASEMA	
		Työmarkkina-asema tarkasteluviikon aikana	
	1	Teki yhden tunnin enemmän jotakin työtä palkkaa tai muuta etuutta vastaan tarkasteluviikon aikana (mukaan lukien perheyrittäjien työntekijät, poislukien pakollisessa ase- tai yhteiskuntapalveluksessa olevat asevelvolliset)	
	2	Ei ollut työssä, mutta henkilöllä oli työ tai yritys, josta hän oli poissa tarkasteluviikon aikana (mukaanlukien perheyrittäjien työntekijät, poislukien pakollisessa ase- tai yhteiskuntapalveluksessa olevat asevelvolliset)	
	3	Ei ollut töissä lomauttamisen takia	
4	Oli pakollisessa ase- tai yhteiskuntapalveluksessa oleva asevelvollinen		
5	Muu henkilö (15-vuotias tai sitä vanhempi), joka ei työskennellyt ja jolla ei ollut työpaikkaa tai yritystä tarkasteluviikon aikana		
9	Ei käytettävissä (alle 15-vuotias lapsi)		
25		Syy, miksi työssäkäyvä ei ole ollut töissä	sarake 24 = 2
	0	Huono sää	
	1	Lyhennetty työaika teknisistä tai taloudellisista syistä	
	2	Työriita	
	3	Koulutus	
	4	Oma sairaus, vamma tai tilapäinen työkyvyttömyys	
	5	Äitiys- tai vanhempainloma	
	6	Loma	
	7	Vapaapäivä (työaikapankkia käytettäessä ja vuosityöaikaan perustuvissa sopimuksissa)	
	8	Muu syy (esim. henkilökohtaiset tai perheeseen liittyvät velvollisuudet)	
9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 1, 3—5, 9)		

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
26		PÄÄTOIMEN TIEDOT	
		Ammattiasema	sarake 24 = 1, 2
	1	Ammatinharjoittaja, jolla on yksi tai useita työntekijöitä	
	2	Ammatinharjoittaja, jolla ei ole työntekijöitä	
	3	Työntekijä	
	4	Perheyrittäjän työntekijä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
27/29		Paikallisen yksikön toimiala	sarake 24 = 1, 2
		NACE Rev. 1 -luokituksen 2-numeroinen tai, jos mahdollista 3-numeroinen koodi	
	000	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
30/33		Ammatti	sarake 24 = 1, 2
		ISCO-88 (COM) -luokituksen 3-numeroinen tai, jos mahdollista 4-numeroinen koodi	
	9999	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
34/35		Paikallisessa yksikössä työskentelevien henkilöiden lukumäärä	sarake 24 = 1, 3, 4, tyhjä
	01—10	Henkilöiden tarkka lukumäärä, jos se on 1—10	
	11	11—19 henkilöä	
	12	20—49 henkilöä	
	13	50 henkilöä tai enemmän	
	14	Ei tiedossa, mutta alle 11 henkilöä	
	15	Ei tiedossa, mutta yli 10 henkilöä	
	99	Ei käytettävissä (sarake 26 = 2, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
36/37		Työpaikan sijaintimaa	sarake 24 = 1, 2
		Koodausta varten katso liite IV	
	99	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
38/39		Työpaikan sijaintialue	sarake 24 = 1, 2
		NUTS 2	
	99	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
40/43		Nykyisen työsuhteen tai ammatinharjoittamisen alkamisvuosi	sarake 24 = 1, 2
		Kyseinen vuosi ilmoitetaan nelinumeroisena lukuna	
	9999	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
44/45		Nykyisen työsuhteen tai ammatinharjoittamisen alkamiskausi	sarake 40/43 ≠ 9999, tyhjä ja sarake 164/167 — sarake 40/43 ≤ 2
	01—12	Kyseinen kuukausi ilmoitetaan kaksinumeroisena lukuna	
	99	Ei käytettävissä (sarake 40/43 = 9999, tyhjä tai sarake 164/167 — sarake 40/43 > 2)	
	tyhjä	Ei vastausta	

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
46		Kokoaikatyö/Osa-aikatyö	sarake 24 = 1, 2
	1	Kokoaikatyö Osa-aikatyö, koska	
	2	— henkilö osallistuu koulutukseen	
	3	— henkilö on sairas tai työkyvytön	
	4	— henkilö ei ole löytänyt kokoaikatyötä	
	5	— henkilö ei ole halunnut kokoaikatyötä	
	6	— muu syy	
	7	Henkilö on osa-aikatyössä, muttei kerro syytä siihen	
	8	Henkilö hoitaa lasta tai hoitoa tarvitsevaa aikuista	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5,9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
47		Työsuhteen pysyvyys	sarake 26 = 3
	1	Henkilöllä on pysyvä työsuhde tai työsopimus, joka on tehty toistaiseksi Henkilöllä on tilapäinen työsuhde tai työsopimus, jonka kesto on rajoitettu seuraavista syistä:	
	2	— kyseessä on harjoitteluaikaa koskeva sopimus (oppisopimuksella olevat, harjoittelijat, tutkimusapulaiset jne.)	
	3	— henkilö ei ole löytänyt pysyvää työtä	
	4	— henkilö ei ole halunnut pysyvää työtä	
	5	— syytä ei ole ilmoitettu	
	6	— kyseessä on koeaikaa koskeva sopimus	
	9	Ei käytettävissä (sarake 26 = 1, 2, 4, 9, tyhjä)	
	tyhjä	Ei vastausta	
48		Tilapäisen työsuhteen kesto	sarake 47 = 2—6
	1	Alle yksi kuukausi	
	2	1—3 kuukautta	
	3	4—6 kuukautta	
	4	7—12 kuukautta	
	5	13—18 kuukautta	
	6	19—24 kuukautta	
	7	25—36 kuukautta	
	8	Yli 3 vuotta	
	9	Ei käytettävissä (sarake 47 = 1, 9, tyhjä)	
	tyhjä	Ei vastausta	

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
49/50		TYÖAIKA	
		Tavanomainen tuntimäärä viikossa	sarake 24 = 1, 2
	00	Tavanomaista työtuntimäärää ei voida ilmoittaa, koska määrä vaihtelee huomattavasti viikosta tai kuukaudesta toiseen	
	01—98	Päätyön tavallinen tuntimäärä	
	99	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
51/52		Tehtyjen työtuntien määrä tarkasteluviikon aikana	sarake 24 = 1, 2
	00	Henkilö, jolla on työpaikka tai yritys mutta joka ei ole työskennellyt lainkaan päätoimessaan tarkasteluviikon aikana (sarake 24 = 2)	
	01—98	Tehtyjen työtuntien määrä päätyössä tarkasteluviikon aikana	
	99	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
53/54		Pääsyy siihen, että tehtyjen työtuntien määrä poikkeaa tavanomaisesta työtuntimäärästä	sarake 49/50 = 00—98 ja sarake 51/52 = 01—98
		Henkilö on työskennellyt tavanomaista enemmän seuraavasta syystä:	
	01	— vaihtelevat työajat (esim joustava työaika)	
	16	— ylityö	
	02	— muu syy	
		Henkilö on työskennellyt tavanomaista vähemmän seuraavasta syystä:	
	03	— huono sää	
	04	— lyhennetty työaika teknisistä tai taloudellisista syistä	
	05	— työriita	
	06	— koulutus	
	07	— vaihtelevat työajat (esim. joustava työaika)	
	08	— oma sairaus, vamma tai tilapäinen työkyvyttömyys	
	09	— äitiys- tai vanhempainloma	
	10	— erityisloma henkilökohtaisista tai perheeseen liittyvistä syistä	
	11	— vuosiloma	
	12	— yleinen vapaapäivä	
	13	— uusi työ tai työpäivän vaihtaminen tarkasteluviikon aikana	
	14	— työsuhteen päätyminen ilman uuden työn aloittamista tarkasteluviikon aikana	
	15	— muu syy	
	97	Henkilö on työskennellyt tavanomaisen työtuntimäärän tarkasteluviikon aikana (sarake 49/50 = sarake 51/52 = 01—98)	
	98	Henkilön työtuntimäärä vaihtelee huomattavasti viikosta tai kuukaudesta toiseen ja tavanomaisesta työtuntimäärästä poikkeamiseen ei ilmoitettu syytä (sarake 49/50 = 00 ja sarake 53/54 ≠ 01—16)	

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
55	99	Ei käytettävissä (sarake 24 = 2—5, 9 tai sarake 49/50 = tyhjä tai sarake 51/52 = tyhjä)	sarake 24 = 1 tai sarake 24 = 2 ja (00 < sarake 49/50 < 40 tai sarake 46 = 2—7)
	tyhjä	Ei vastausta	
		Henkilö haluaa työskennellä tavanomaisesti nykyistä useamman työtunnin ajan	
	0	— ei	
	1	— kyllä, hankkimalla lisätyön	
56/57	2	— kyllä, hankkimalla työpaikan, jossa on mahdollista tehdä suurempi työtuntimäärä kuin nykyisessä työssä	sarake 24 = 1 tai sarake 24 = 2
	3	— kyllä, mutta ainoastaan nykyisessä työssä	
	4	— kyllä, millä tähansa edellä mainituista tavoista	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9 tai ((sarake 49/50 = 00 tai 40 ≤ sarake 49/50 ≤ 98) ja sarake 46 = 1))	
	tyhjä	Ei vastausta	
58		Henkilön toivoma työtuntien kokonaismäärä	sarake 24 = 1 tai sarake 24 = 2
	01—98	Toivottu työtuntien kokonaismäärä	
	99	Ei vastausta	
59	Tyhjä	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	sarake 24 = 1 tai sarake 24 = 2
	1	Henkilö työskentelee yleensä kotona	
	2	Henkilö työskentelee joskus kotona	
	3	Henkilö ei työskentele koskaan kotona	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
		Muun työpaikan hakeminen ja syy siihen	sarake 24 = 1 tai sarake 24 = 2
0	Henkilö ei hae muuta työtä Henkilö hakee muuta työtä seuraavasta syystä:		
1	— nykyisen työpaikan menettämisen tai työsuhteen päättymisen mahdollisuus tai varmuus siitä		
2	— nykyistä työtä pidetään ylimenokauden työnä		
3	— lisätyötä haetaan lisätyötuntien saamiseksi nykyisen työn työtuntimäärän lisäksi		
7	— sellaisen työpaikan hakeminen, jossa on mahdollista tehdä enemmän työtunteja kuin nykyisessä työssä		
8	— sellaisen työpaikan hakeminen, jossa on mahdollista tehdä vähemmän työtunteja kuin nykyisessä työssä (sarake 55 = 0)		
4	— halu saada paremmat työskentelyolosuhteet (esim. palkka, työaika tai työmatkaan käytetty aika, työn laatu jne.)		
5	— muu syy		
6	Henkilö hakee muuta työtä ilmoittamatta syytä siihen		
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
		SIVUTYÖTÄ KOSKEVAT TIEDOT	
60		Onko henkilöllä enemmän kuin yksi työpaikka tai liikeyritys	sarake 24 = 1 tai sarake 24 = 2
	1	Henkilöllä oli ainoastaa yksi työpaikka tai liikeyritys tarkasteluviikon aikana	
	2	Henkilöllä oli enemmän kuin yksi työpaikka tai liikeyritys tarkasteluviikon aikana (ei johdu työpaikan vaihtumisesta)	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
61		Ammattiasema sivutoimessa	sarake 60 = 2
	1	Itsenäinen ammatinharjoittaja, jolla on yksi tai useita työntekijöitä	
	2	Itsenäinen ammatinharjoittaja, jolla ei ole työntekijöitä	
	3	Työntekijä	
	4	Perheyrittäjän työntekijä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 60 = 1, 9, tyhjä)	
	tyhjä	Ei vastausta	
62/63		Paikallisen yksikön toimiala (sivutyössä)	sarake 60 = 2
		NACE Rev. 1	
	00	Ei käytettävissä (sarake 60 = 1, 9, tyhjä)	
	tyhjä	Ei vastausta	
64/65		Sivutyössä tarkasteluviikon aikana tehtyjen työtuntien määrä	sarake 60 = 2
	00	Henkilö ei ole työskennellyt sivutyössä tarkasteluviikon aikana	
	01—98	Sivutyössä tehtyjen työtuntien määrä tarkasteluviikon aikana	
	99	Ei käytettävissä (sarake 60 = 1, 9, tyhjä)	
	tyhjä	Ei vastausta	
		TYÖLLISTÄMÄTTÖMIEN HENKILÖIDEN AIEMPI TYÖKOKEMUS	
66		Aiempi työkokemus	sarake 24 = 3—5
	0	Henkilö ei ole koskaan työskennellyt (pelkästään satunnaista työtä kuten lomatyötä, pakollista ase- tai yhteiskuntapalvelusta ei pidetä työnä)	
	1	Henkilö on jo työskennellyt (pelkästään satunnaista työtä kuten lomatyötä, pakollista ase- tai yhteiskuntapalvelusta ei pidetä työnä)	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 1, 2, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
67/70		Vuosi, jolloin henkilö viimeksi työskenteli	sarake 66 = 1
Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
	9999	Kyseinen vuosi ilmoitetaan nelinumeroisena lukuna Ei käytettävissä (sarake 66 = 0, 9, tyhjä)	
	tyhjä	Ei vastausta	
71/72		Kuukausi, jolloin henkilö viimeksi työskenteli	sarake 67/70 ≠ 9999 tyhjä ja sarake 164/167 — sarake 67/70 ≤ 2
	01—12	Kyseinen kuukausi ilmoitetaan kaksinumeroisena lukuna	
	99	Ei käytettävissä (sarake 67/70 = 9999, tyhjä tai sarake 164/167 — sarake 67/70 > 2)	
	tyhjä	Ei vastausta	
73		Tärkein syy viimeisimmän työsuhteen tai yritystoiminnan päättämiseen	sarake 66 = 1 ja sarake 164/167 — sarake 67/70 < 8
	0	Erottaminen tai irtisanominen	
	1	Määräaikaisen työn päättyminen	
	2	Henkilökohtaiset tai perheeseen liittyvät velvollisuudet	
	3	Oma sairaus tai työkyvyttömyys	
	4	Kuolutus	
	5	Varhaiseläkkeelle jääminen	
	6	Normaali eläkkeelle jääminen	
	7	Pakollinen ase- tai yhteiskuntapalvelus	
	8	Muu syy	
	9	Ei käytettävissä (sarake 66 = 0, 9, tyhjä, tai sarake 66 = 1 eikä ole ollut töissä viimeksi kuluneiden kahdeksan vuoden aikana)	
	tyhjä	Ei vastausta	
74		Ammattiasema viimeisimmässä työpaikassa	sarake 66 = 1 ja sarake 164/167 — sarake 67/70 < 8
	1	Itsenäinen ammatinharjoittaja, jolla on yksi tai useita työntekijöitä	
	2	Itsenäinen ammatinharjoittaja, jolla ei ole työntekijöitä	
	3	Työntekijä	
	4	Perheyrittäjän työntekijä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 66 = 0, 9, tyhjä, tai sarake 66 = 1 eikä ole ollut työssä viimeksi kuluneiden kahdeksan vuoden aikana)	
	tyhjä	Ei vastausta	
75/76		Sen paikallisyksikön toimiala, jossa henkilö viimeksi työskenteli	sarake 66 = 1 ja sarake 164/167 — sarake 67/70 < 8
		NACE Rev. 1	
	00	Ei käytettävissä (sarake 66 = 0, 9, tyhjä, tai sarake 66 = 1 eikä ole ollut työssä viimeksi kuluneiden kahdeksan vuoden aikana)	
	tyhjä	Ei vastausta	
77/79		Ammatti viimeisimmässä työpaikassa	sarake 66 = 1 ja sarake 164/167 — sarake 67/70 < 8
		ISCO-88 (COM)	
	999	Ei käytettävissä (sarake 66 = 0, 9, tyhjä, tai sarake 66 = 1 eikä ole ollut työssä viimeksi kuluneiden kahdeksan vuoden aikana)	
	tyhjä	Ei vastausta	

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
80/81		TYÖNHAKU Työnhaku viimeisten neljän viikon aikana 01 Henkilö hakee työtä Henkilö on jo löytänyt työpaikan, jossa aloittaa myöhemmin: 11 — viimeistään kolmen kuukauden kuluttua 12 — yli kolmen kuukauden kuluttua Henkilö ei hae työtä seuraavasta syystä: 03 — odottaa kutsua takaisin töihin (lomautetut henkilöt) 04 — oma sairaus tai työkyvyttömyys 05 — henkilökohtaiset tai perheeseen liittyvät velvollisuudet 06 — koulutus 07 — eläkkeelle jääminen 08 — uskoo, ettei työtä ole tarjolla 09 — muu syy 10 — syytä ei ole ilmoitettu 99 Ei käytettävissä (sarake 24 = 1, 2 tai 9)	sarake 24 = 3—5
82		Haetun työn luonne Haetun työn luonne (sarake 80/81 = 11, 12, osalta löydetty työ): 1 Itsenäinen ammatinharjoittaja Työntekijä 2 — ja hakee ainoastaan kokoaikatyötä (tai on jo löytänyt kokoaikatyön) 3 — ja hakee kokoaikatyötä, mutta jos sitä ei ole tarjolla, hyväksyy osa-aikatyön 4 — ja hakee osa-aikatyötä, mutta jos sitä ei ole tarjolla, hyväksyy kokoaikatyön 5 — ja hakee ainoastaan osa-aikatyötä (tai on jo löytänyt) 6 — henkilö ei ilmoita, hakeeko han kokoaika- vai osa-aikatyötä (tai onko hän jo löytänyt kokoaika- vai osa-aikatyön) 9 Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—10 tai sarake 59 = 0, tyhjä) tyhjä Ei vastausta	sarake 80/81 = 1, 11, 12 tai sarake 59 = 1—8
83		Työhaun kesto 0 Hakua ei ole vielä aloitettu 1 Alle kuukauden 2 1—2 kuukautta 3 3—5 kuukautta 4 6—11 kuukautta 5 12—17 kuukautta 6 18—23 kuukautta 7 24—47 kuukautta 8 4 vuotta tai kauemmin	sarake 80/81 = 1, 11, tai sarake 59 = 1—8

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—10, 12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
	tyhjä	Ei vastausta	
84		VIIMEKSI KULUNEIDEN NELJÄN VIIKON AIKANA KÄYTETYT TYÖNHAKUMENETELMÄT ⁽¹⁾ Ottanut yhteyttä työvoimatoimistoon työn löytämiseksi	sarake 80/81 = 1 tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
85	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
		Ottanut yhteyttä yksityiseen työnvälitystoimistoon työn löytämiseksi	sarake 80/81 = 1 tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
86	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
		Ottanut yhteyttä suoraan työnantajiin	sarake 80/81 = 1 tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
87	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
		Kysynyt ystäviltä, sukulaisilta, ammattiyhdistyksiltä jne.	sarake 80/81 = 01 tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
88	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
		Pannut ilmoituksen lehteen tai vastannut tällaiseen ilmoitukseen	sarake 80/81 = 01 tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
89	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
		Tutkinut lehti-ilmoituksia	sarake 80/81 = 01 tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
90	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
		Käynyt testissä, haastattelussa tai kokeessa	sarake 80/81 = tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
91		Etsinyt maa-alueita, tiloja tai laitteita	sarake 80/81 = 01 tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
92		Hakenut lupia, lisenssejä, rahoitusta	sarake 80/81 = 01 tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
93		Odottaa työpaikkahakemuksen tuloksia	sarake 80/81 = 01 tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
94		Odottaa kutsua työvoimatoimistosta	sarake 80/81 = 01—02 tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
95		Odottaa julkisen sektorin rekrytointikilpailun tuloksia	sarake 80/81 = 01—02 tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
96		Käyttänyt muita menetelmiä	sarake 80/81 = 01 tai sarake 59 = 1—8
	0	Ei	
	1	Kyllä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 80/81 = 03—12 tai sarake 59 = 0, tyhjä)	
97		Niiden henkilöiden halukkuus työhön, jotka eivät hae työtä	sarake 80/81 = 03—10
		Henkilö ei hae työtä:	
	1	— haluaisi kuitenkin saada työtä	
	2	— eikä halua saada työtä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 80/81 = 01, 12, 99)	
	tyhjä	Ei vastausta	

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
98		Valmius aloittaa työskentely kahden viikon sisällä Jos työtä löytyisi nyt: 1 Henkilö voisi aloittaa työn heti (kahden viikon sisällä) Henkilö ei voisi aloittaa työtä heti (kahden viikon sisällä), koska 2 — hänen on saatettava koulutus päätökseen 3 — hänen on suoritettava loppuun pakollinen ase- tai yhteiskuntapalvelus 4 — hän ei voi jättää nykyistä työtään kahden viikon sisällä irtisanomisajan vuoksi 5 — henkilökohtaiset tai perheeseen liittyvät velvollisuudet (mukaan lukien äitiysloma) 6 — oma sairaus tai työkyvyttömyys 7 — muu syy 8 — syytä ei ole ilmoitettu 9 Ei käytettävissä (sarake 24 = 9 tai sarake 55 = 0, tyhjä tai sarake 97 = 2)	sarake 80/81 = 01, 11 tai sarake 97 = 1, tyhjä tai sarake 55 = 1—4
99		Työhaun aloittamista (tai uuden työn aloittamista) välittömästi edeltänyt tilanne 1 Henkilö oli työssä (mukaan lukien oppisopimuksella olevat ja harjoittelijat) 2 Henkilö oli kokopäiväisessä koulutuksessa (lukuun ottamatta oppisopimuksella olevia ja harjoittelijoita) 3 Henkilö oli suorittamassa pakollista ase- tai yhteiskuntapalvelusta 4 Henkilöllä oli kotiin/perheeseen liittyviä velvollisuuksia 5 Muu (esim. eläkkeellä) 9 Ei käytettävissä (sarake 80/81 = 03—10, 99) tyhjä Ei vastausta	sarake 80/81 = 0, 1, 11, 12
100		Ilmoittautuminen työvoimatoimistoon 1 Henkilö on ilmoittautunut julkiseen työvoimatoimistoon ja saa korvausta tai avustusta 2 Henkilö on ilmoittautunut julkiseen työvoimatoimistoon mutta ei saa korvausta eikä avustusta 3 Henkilö ei ole ilmoittautunut julkiseen työvoimatoimistoon mutta saa korvausta tai avustusta 4 Henkilö ei ole ilmoittautunut julkiseen työvoimatoimistoon eikä saa korvausta tai avustusta 9 Ei käytettävissä (alle 15-vuotias lapsi) tyhjä Ei vastausta	kaikki 15-vuotiaat ja sitä vanhemmat

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
101		PÄÄASIALLINEN TYÖMARKKINA-ASEMA Pääasiallinen asema 1 On työssä tai ammatissa, mukaan lukien palkaton työ perheyrytyksessä tai maatilalla, oppisopimuksella olo tai palkallinen harjoittelu jne. 2 Työtön 3 Oppilas, opiskelija, lisäkoulutuksessa, palkattomassa työharjoittelussa 4 Eläkkeellä tai varhaiseläkkeellä tai luopunut yritystoiminnasta 5 Pysyvästi työkyvytön 6 Pakollisessa asepalveluksessa 7 Tekee kotitöitä 8 Muu työmarkkinoiden suhteen passiivinen henkilö 9 Ei käytettävissä (alle 15-vuotias lapsi) tyhjä Ei vastausta	kaikki 15-vuotiaat ja sitä vanhemmat
102		KOULUTUS Koulutukseen osallistuminen viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana 0 Ei osallistunut koulutukseen 1 Osallistui johonkin koulutukseen 9 Ei käytettävissä (alle 15-vuotias lapsi) tyhjä Ei vastausta	kaikki 15-vuotiaat ja sitä vanhemmat
103		Koulutuksen luonne 1 Luokkaopetus 2 Opetusta annetaan työympäristössä (ilman täydentävää luokkaopetusta oppilaitoksessa, mukaan luettuina luennot ja seminaarit) 3 Opetuksessa yhdistyvät sekä työkokemus että täydentävä luokkaopetus (mukaan luettuina kaikki teoriaa ja käytäntöä sisältävät koulutusmuodot) 4 Muu koulutustyyppi 9 Ei käytettävissä (sarake 02 = 0, 9, tyhjä) tyhjä Ei vastausta	sarake 102 = 1
104		Koulutuksen taso Yleissivistävä koulutus 1 Perusasteen koulutus (peruskoulun ala- ja yläaste) (ISCED 1—2) 2 Keskiasteen koulutus tai keskiasteen jälkeen tapahtuva koulutus, ei kuitenkaan korkea-asteen koulutus (ISCED 3—4) Esiammatillinen koulutus tai ammatillinen koulutus 3 Ylemmän perusasteen koulutus (ISCED 2) 4 Keskiasteen koulutus tai keskiasteen jälkeen tapahtuva koulutus, ei kuitenkaan korkea-asteen koulutus (ISCED 3—4) Korkea-asteen koulutus	sarake 102 = 1

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
	5	ISCED 5a	
	6	ISCED 5b	
	7	ISCED 6	
	8	Koulutus, joka ei sisälly ISCED-luokitukseen (esim. kielikurssit, tietokonekurssit, seminaarit...)	
	9	Ei käytettävissä (sarake 102 = 0, 9, tyhjä)	
105	tyhjä	Ei vastausta	
		Koulutuksen tarkoitus	sarake 102 = 1
	1	Alkukoulutus, jonka tarkoituksena on antaa työtä varten tarvittavat taidot (lukuun ottamatta erityisiä työllistämistoimenpiteitä)	
	2	Ammatillinen jatkokoulutus (lukuun ottamatta erityisiä työllistämistoimenpiteitä)	
	5	Erytisen työllistämistoimenpiteen mukainen koulutus	
	6	Oma kiinnostus	
	9	Ei käytettävissä (sarake 102 = 0, 9, tyhjä)	
106	tyhjä	Ei vastausta	
		Koulutuksen kokonaiskesto	sarake 102 = 1 ja sarake 103 = 1, 2, 3 tyhjä
	1	Alle yksi viikko	
	2	Vähintään yksi viikko mutta alle yksi kuukausi	
	3	Vähintään yksi kuukausi mutta alle kolme kuukautta	
	4	Vähintään kolme kuukautta mutta alle kuusi kuukautta	
	5	Vähintään kuusi kuukautta mutta alle yksi vuosi	
	6	Vähintään yksi vuosi mutta alle kaksi vuotta	
	7	Kaksi vuotta tai enemmän	
	8	Ei tarkka kesto	
	9	Ei käytettävissä (sarake 102 = 0, 9, tyhjä tai sarake 103 = 4)	
107/108	tyhjä	Ei vastausta	
		Koulutuksen tavanomainen tuntimäärä viikossa	sarake 102 = 1 ja sarake 103 = 1, 2, 3, tyhjä
	01—98	Tuntimäärä	
	99	Ei käytettävissä (sarake 102 = 0, 9, tyhjä tai sarake 103 = 4)	
109/110	tyhjä	Ei vastausta	
		Korkein suoritettu koulutustaso	kaikki 15-vuotiaat tai sitä vanhemmat
	01	ISCED 1	
	02	ISCED 2	
	11	ISCED 3 (a:n, b:n ja c:n erottaminen ei mahdollista)	
	03	ISCED 3c (alle 3 vuotta)	
	04	ISCED 3c (3 vuotta tai enemmän)	

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
111	13	ISCED 3b	kaikki 15-vuotiaat tai sitä vanhemmat
	14	ISCED 3a	
	15	ISCED 4	
	08	ISCED 5b	
	09	ISCED 5a	
	10	ISCED 6	
	99	Ei käytettävissä (alle 15-vuotias lapsi)	
	tyhjä	Ei vastausta	
		Saavutettu ammattillinne (ei korkea-asteen) pätevyys (vähimmäiskesto: 6 kuukautta)	
	1	Kyllä — Luokkaopetus	
2	Kyllä — Työympäristössä annettava opetus (ilman täydentävää luokkaopetusta oppilaitoksessa)		
3	Kyllä — Opetuksessa yhdistyvät sekä työkokemus että täydentävä luokkaopetus (mukaan luettuina kaikki teoriaa ja käytäntöä sisältävät koulutusmuodot)		
4	Kyllä — Koulutuksen luonne tuntematon		
5	Ei		
9	Ei käytettävissä (alle 15-vuotias lapsi)		
tyhjä	Ei vastausta		
112/115		Vuosi, jolloin korkein koulutus on suoritettu	kaikki 15-vuotiaat tai sitä vanhemmat
		Ilmoitetaan nelinumeroisena lukuna vuosi, jolloin korkein koulutus on suoritettu	
9999		Ei käytettävissä (alle 15-vuotias lapsi)	
tyhjä		Ei vastausta	
116		TILANNE VUOSI ENNEN TUTKIMUSTA	kaikki 15-vuotiaat tai sitä vanhemmat
		Työmarkkina-asema vuosi ennen tutkimusta	
1		On työssä tai ammatissa, mukaan lukien palkaton työ perheyrittäjässä tai maatilalla, oppisopimuksella olevat ja palkalliset harjoittelijat jne.	
2		Työtön	
3		Oppilas, opiskelija, täydennyskoulutuksessa, palkattomassa työharjoittelussa	
4		Eläkkeellä tai varhaiseläkkeellä tai luopunut yritystoiminnasta	
5		Pysyvästi työkyvytön	
6		Suorittamassa pakollista asevelvollisuutta	
7		Tekee kotitöitä	
8		Muu työmarkkinoiden suhteen passiivinen henkilö	
9		Ei käytettävissä (alle 15-vuotias lapsi)	
tyhjä		Ei vastausta	
117		Ammattiasema vuosi ennen tutkimusta	sarake 116 = 1
1		Itsenäinen ammatinharjoittaja, jolla on työntekijöitä	
2		Itsenäinen ammatinharjoittaja, jolla ei ole työntekijöitä	

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
	3	Työntekijä	
	4	Perheyriksen työntekijä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 116 = 2—9 tyhjä)	
	tyhjä	Ei vastausta	
118/119		Sen paikallisen yksikön toimiala, jossa henkilö työskenteli vuosi ennen tutkimusta	sarake 116 = 1
		NACE Rev. 1	
	00	Ei käytettävissä (sarake 116 = 2—9 tyhjä)	
	tyhjä	Ei vastausta	
120/121		Asuinmaa vuosi ennen tutkimusta	kaikki
		Koodausta varten katso liite IV	
	99	Ei käytettävissä (alle 1-vuotias lapsi)	
	tyhjä	Ei vastausta	
122/123		Asuinalue (jäsenvaltiossa) vuosi ennen tutkimusta	kaikki
		NUTS 2	
	99	Ei käytettävissä (henkilö, joka on vaihtanut asuinmaata, tai alle 1-vuotias lapsi)	
	tyhjä	Ei vastausta	
		TULOT	
124/131		Päätyön kuukausipalkka (netto)	sarake 26 = 3
	00000000— 99999998	Päätyön kuukausipalkka (netto) 8-numeroisena lukuna, mukaan lukien kuukausittain maksetut ylimääräiset korvaukset (kansallisena valuuttana)	
	99999999	Ei käytettävissä (sarake 26 ≠ 3)	
	tyhjä	Ei vastausta	
132/139		Päätyöstä maksettavat lisäkorvaukset	sarake 26 = 3
	00000000— 99999998	Niiden päätyöstä maksettavien lisäkorvausten summa (vuosittainen nettokokonaissumma) 8-numeroisena lukuna, joita ei makseta kuukausittain (kansallisena valuuttana)	
	99999999	Ei käytettävissä (sarake 26 ≠ 3)	
	tyhjä	Ei vastausta	
140/147		Työttömyyskorvaukset	sarake 100 = 1, 3
	00000000— 99999998	Kuukausittain saatujen työttömyyskorvausten määrä 8-numeroisena lukuna (kansallisena valuuttana)	
	99999999	Ei käytettävissä (sarake 100 ≠ 1, 3)	
	tyhjä	Ei vastausta	
148/155		Työttömyyskorvaukseen liittyvät lisäkorvaukset	sarake 100 = 1, 3
	00000000— 99999998	Työttömyyskorvauksen lisäksi tulevien ylimääräisten, muutoin kuin kuukausittain maksettujen korvausten määrä 8-numeroisena lukuna (vuosittainen nettokokonaissumma), esim. eroraha ja muut epäsäännölliset tai kertaluontoiset maksut (kansallisena valuuttana)	
	99999999	Ei käytettävissä (sarake 100 ≠ 1, 3)	
	tyhjä	Ei vastausta	

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
156/163	00000000— 99999998 99999999 tyhjä	Sairaus-, työkyvyttömyys- ja invaliditeettikorvaukset Kuukausittain saatujen sairaus-, työkyvyttömyys- ja invaliditeettikorvausten määrä 8-numeroisena lukuna (kansallisena valuuttana) Ei käytettävissä (sarake 26 ≠ 3) Ei vastausta	sarake 26 = 3
164/167		HAASTATTELUUN LIITTYVÄT TEKNISET TIEDOT Tutkimusvuosi Vuosi ilmoitetaan nelinumeroisena lukuna	kaikki
168/169		Tarkasteluviikko Maanantaista sunnuntaihin laskettavan viikon numero	kaikki
170/171		Haastatteluviikko Maanantaista sunnuntaihin laskettavan viikon numero	kaikki
172/173		Jäsenvaltio Koodausta varten katso liite IV	kaikki
174/175		Alue, jolla kotitalous sijaitsee NUTS 2	kaikki
176	1 2 3	Taajama-aste 1 Taajaan asuttu alue 2 Asukastiheydeltään keskivälillä oleva alue 3 Harvaan asuttu alue	kaikki
177/182		Kotitalouden tunnistenumero Kansalliset tilastolaitokset antavat tunnistenumerot, ja ne säilyvät samoina kaikkien keruuaaltojen osalta Samana kotitalouden eri jäseniä koskevilla tiedoilla on sama tunnistenumero	kaikki
183	1 2 3 4	Kotitaloustyyppi 1 Henkilö, joka asuu kotitaloudessa (tai pysyvässä hotellissa) ja on mukana tutkimuksessa kyseisessä kotitaloudessa 2 Henkilö asuu laitoksessa ja on mukana tutkimuksessa kyseisessä laitoksessa 3 Henkilö asuu laitoksessa mutta on mukana tutkimuksessa kyseisessä kotitaloudessa 4 Henkilö asuu toisessa kotitaloudessa jäsenvaltion alueella mutta on mukana tutkimuksessa alkuperäisessä kotitaloudessa	kaikki
184	1 2 3 4 5 6 7 9 tyhjä	Laitostyyppi 1 Oppilaitos 2 Sairaala 3 Muu sosiaalilaitos 4 Uskonnollinen laitos (joka ei sisälly kohtiin 1—3) 5 Työntekijöiden asuntola, rakennustyömaaparakki, opiskelija-asuntola, yliopiston opiskelija-asunnot, jne. 6 Armeijan laitos 7 Muu (esim. vankila) 9 Ei käytettävissä (sarake 183 = 1,4) Ei vastausta	sarake 183 = 2, 3
185/190	0000—9999 00—99	Vuosittainen painotuskerroin Sarakkeet 185—188 sisältävät kokonaislukuja Sarakkeet 189—190 sisältävät kymmenyksiä	kaikki

Sarake	Koodi	Kuvaus	Suodattimet/Huomautukset
191/196	0000—9999	Neljännesvuosittainen painokerroin Sarakkeet 191—193 sisältävät kokonaislukuja	kaikki
197—202	00—99	Sarakkeet 195—196 sisältävät kymmenyksiä	
	0000—9999	Otoksen neljännesvuosittainen painotuskerroin kotitalouden tunnuspiirteiden osalta (kun kyseessä on yksityishenkilöiden otos) Sarakkeet 197—200 sisältävät kokonaislukuja	
	00—99	Sarakkeet 201—202 sisältävät kymmenyksiä	
203	1—8	Keruuvaallon tunnistenumero Keruuvaallon tunnistenumero	kaikki
204		EPÄTYYPILLINEN TYÖ Vuorotyö	sarake 26 = 3
	1	Henkilö tekee yleensä vuorotyötä	
	3	Henkilö ei tee koskaan vuorotyötä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 26 ≠ 3)	
	tyhjä	Ei vastausta	
205		Iltatyö	sarake 24 = 1 tai 2
	1	Henkilö tekee yleensä iltatyötä	
	2	Henkilö tekee joskus iltatyötä	
	3	Henkilö ei tee koskaan iltatyötä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
206		Yötyö	sarake 24 = 1 tai 2
	1	Henkilö tekee yleensä yötyötä	
	2	Henkilö tekee joskus yötyötä	
	3	Henkilö ei tee koskaan yötyötä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
207		Lauantaityö	sarake 24 = 1 tai 2
	1	Henkilö tekee yleensä lauantaityötä	
	2	Henkilö tekee joskus lauantaityötä	
	3	Henkilö ei tee koskaan lauantaityötä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	
208		Sunnuntaityö	sarake 24 = 1 tai 2
	1	Henkilö tekee yleensä sunnuntaityötä	
	2	Henkilö tekee joskus sunnuntaityötä	
	3	Henkilö ei tee koskaan sunnuntaityötä	
	9	Ei käytettävissä (sarake 24 = 3—5, 9)	
	tyhjä	Ei vastausta	

(⁴) Espanjan osalta tarkastelujakso sopeutetaan kansallisen työllisyysinstituutin (Instituto Nacional de Empleo) lain mukaisesti määräämään tarkastelujaksoon

OIKAISUJA

Oikaistaan komission asetus (EY) N:o 1575/2000, annettu 19 päivänä heinäkuuta 2000, yhteisön työvoimaa koskevan otantatutkimuksen järjestämistä koskevan neuvoston asetuksen (EY) N:o 577/98 täytäntöönpanosta vuodesta 2001 lähtien siirrettävien tietojen koodauksen osalta

(Euroopan yhteisöjen virallinen lehti L 181, 20. heinäkuuta 2000)

Poistetaan alaviite 1 liitteen sivulla 34.

(JOS K1=1 tai K2=1) ja PALKANSAAJA

☐P6. Montako tuntia työskentelitte viime/toissa viikolla kaikkiaan? (ml. palkalliset ja palkattomat ylityöt, työkoulutus ym.)

___ tuntia

TILAPÄISET POISSAOLOT VÄHENNETÄÄN.

P7. Teittekö viime/toissa viikolla:

MONIVALINTA

1. palkallista ylityötä?
 2. palkatonta ylityötä?
 3. päivystystä työpaikalla?
 4. päivystystä kotona tms?
 5. Ei tehnyt em.
- EOS

--> P11 tai P12
--> P11 tai P12

JOS P7 = 1, 2, 3 tai 4 (Kyllä):

P8. Montako tuntia teitte:

P8.1. palkallista ylityötä?	__ tuntia
P8.2. palkatonta ylityötä?	__ tuntia
P8.3. päivystystä työpaikalla?	__ tuntia
P8.4. päivystystä kotona tms?	__ tuntia
- > P11 tai P12
-

KAIKKI PALKANSAAJAT

☐P12. Teettekö vuorotyötä ?

1. kyllä
 2. ei
- EOS
-

☐P13. Oletteko työskennellyt viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana iltaisin kello 18 - 23 välisenä aikana?

1. kyllä, säännöllisesti
 2. kyllä, silloin tällöin
 3. ei
- EOS
-

☐P14. Oletteko viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana työskennellyt öisin kello 23 - 06 välisenä aikana?

1. kyllä, säännöllisesti
 2. kyllä, silloin tällöin
 3. ei
- EOS

KAIKKI PALKANSAAJAT

☐P15. Oletteko viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana työskennellyt työnantajan velvoittamana lauantaisin?

1. kyllä, vähintään kahtena lauantaina
 2. kyllä, yhtenä lauantaina
 3. ei
- EOS
- ==> P17
==> P17

JOS P15 = 1 tai 2 JA (K1=1 TAI K2=1)

P16. Työskentelittekö työpaikassanne lauantaina xx.xx päivänä?

1. kyllä
 2. ei
- EOS

KAIKKI PALKANSAAJAT

☐P17. Oletteko työskennellyt työnantajan velvoittamana sunnuntaisin tai arkipyhänä viimeksi kuluneiden neljän viikon aikana?

1. kyllä, vähintään kahtena sunnuntaina
 2. kyllä, yhtenä sunnuntaina
 3. ei
- EOS

JOS P17 = 1 tai 2 JA (K1=1 TAI K2=2)

P18. Työskentelittekö työpaikassanne viime/toissa viikolla (xx) sunnuntaina tai arkipyhänä?

1. kyllä
 2. ei
- EOS
-

JOS P1=2

P20. Miksi teette osa-aikatyötä ettekä kokoaikatyötä?

1. opiskelu tai koulunkäynti
 2. terveydelliset syyt
 3. kokoaikatyötä ei ollut tarjolla
 4. hoitaa omia lapsia tai muuta omaista
 5. eläke tai osa-aikaeläke
 6. ei halunnut kokoaikatyötä
 7. muu syy
- EOS

LUE VAIHTOEHDOT
TARVITTAESSA
PÄÄASIALLINEN SYY
JOS USEITA

Liite 1.4 Liitetaulukot

Liitetaulukko 1.1. Tehdyt työtunnit vuodessa palkansaajilla toimialan mukaan 1989–2003

Toimiala	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
	1000 tuntia							
Kaikki toimialat	3 593 906	3 526 527	3 326 324	3 100 245	2 834 342	2 876 225	2 964 123	3 047 214
Maa- ja metsätalous	112 392	107 470	106 994	97 166	89 720	86 931	88 214	79 188
Teollisuus	924 557	886 076	796 672	732 745	679 980	699 083	749 960	755 615
Rakentaminen	315 159	307 608	262 664	216 452	176 363	157 103	167 243	174 268
Kauppa	439 144	442 140	402 559	361 950	326 991	319 531	323 913	345 169
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	106 144	107 241	96 264	87 578	76 089	77 516	78 317	88 959
Liikenne	265 789	265 288	252 014	242 020	228 701	241 031	237 639	236 579
Kuljetus	181 444	183 245	175 769	169 921	159 844	170 854	166 625	170 053
Tietoliikenne	84 345	82 043	76 247	72 099	68 857	70 177	71 014	66 526
Rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut	389 343	386 943	380 248	359 709	322 971	322 517	321 996	350 207
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	141 620	125 404	123 010	122 820	110 005	104 663	78 659	78 419
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	105 411	105 952	103 665	93 525	85 258	89 976	74 231	75 108
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	142 312	155 586	153 574	143 364	127 708	127 878	169 105	196 680
Julkiset ja muut palvelut	1 036 996	1 018 669	1 023 402	997 095	924 489	963 325	988 958	1 008 189
Julkishallinto ja maanpuolustus	212 054	210 143	208 436	198 727	180 655	187 764	183 944	183 323
Koulutus	206 315	197 621	206 475	200 576	190 248	208 073	215 089	206 183
Terveyspalvelut	253 949	250 619	242 543	245 124	233 010	237 549	239 848	232 349
Sosiaalipalvelut	215 280	211 909	220 720	207 246	192 810	208 313	211 630	233 823
Muut palvelut	149 398	148 377	145 229	145 422	127 766	121 625	138 447	152 511
Toimiala tuntematon	4 291	5 090	5 507	5 529	9 039	9 188	7 882	9 038

Toimiala	1997	1998	1999	2000*	2001	2002	2003
	1000 tuntia						
Kaikki toimialat	3 114 598	3 185 954	3 304 948	3 302 723	3 329 036	3 328 554	3 289 780
Maa- ja metsätalous	71 566	74 261	78 335	78 049	73 170	68 646	61 585
Teollisuus	770 094	783 653	800 769	792 766	784 804	770 820	734 837
Rakentaminen	194 004	207 236	224 001	219 344	211 810	207 830	210 755
Kauppa	354 884	362 290	384 614	381 739	375 682	383 686	391 622
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	88 091	94 200	101 659	95 583	101 529	105 152	97 036
Liikenne	244 662	254 915	249 445	252 698	259 363	247 018	250 546
Kuljetus	173 431	176 265	170 334	179 635	191 415	178 533	179 519
Tietoliikenne	71 232	78 649	79 111	73 062	67 949	68 485	71 027
Rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut	348 301	359 725	382 212	408 143	432 957	437 908	442 952
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	79 045	77 648	74 367	79 585	79 710	73 885	76 002
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	73 589	73 185	81 925	81 114	87 873	92 244	91 449
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	195 667	208 892	225 919	247 443	265 373	271 780	275 502
Julkiset ja muut palvelut	1 033 909	1 038 464	1 074 159	1 065 020	1 079 208	1 096 792	1 087 903
Julkishallinto ja maanpuolustus	179 181	184 638	191 981	180 455	177 777	185 814	187 536
Koulutus	219 127	221 698	228 260	229 791	225 831	228 177	220 226
Terveyspalvelut	238 324	237 306	241 456	238 349	239 048	245 096	247 546
Sosiaalipalvelut	243 541	246 431	254 639	259 951	277 200	276 034	264 342
Muut palvelut	153 737	148 391	157 822	156 473	159 352	161 672	168 252
Toimiala tuntematon	9 076	11 190	9 754	9 381	10 475	10 702	12 543

* Vuodesta 2000 lähtien tehtyjä työtunteja koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa.

Liitetaulukko 1.1a. Palkansaajien tehty vuosityöaika toimialan mukaan 1989–2003

Toimiala	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
	työtunteja/palkansaaja							
Kaikki toimialat	1 702	1 666	1 653	1 665	1 627	1 670	1 672	1 690
Maa- ja metsätalous	2 234	2 132	2 090	2 063	2 067	2 095	2 009	2 025
Teollisuus	1 729	1 683	1 671	1 706	1 695	1 734	1 743	1 744
Rakentaminen	1 914	1 846	1 803	1 810	1 801	1 850	1 869	1 882
Kauppa	1 689	1 675	1 663	1 676	1 635	1 673	1 670	1 709
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1 659	1 625	1 578	1 622	1 522	1 582	1 536	1 589
Liikenne	1 691	1 684	1 644	1 688	1 671	1 723	1 683	1 728
Kuljetus	1 777	1 772	1 697	1 721	1 720	1 772	1 776	1 816
Tietoliikenne	1 533	1 517	1 535	1 615	1 566	1 617	1 500	1 539
Rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut	1 673	1 641	1 642	1 648	1 587	1 645	1 667	1 697
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	1 637	1 541	1 603	1 629	1 566	1 647	1 603	1 671
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	1 659	1 692	1 658	1 645	1 554	1 595	1 613	1 597
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	1 721	1 695	1 664	1 666	1 628	1 679	1 724	1 749
Julkiset ja muut palvelut	1 604	1 573	1 580	1 579	1 529	1 576	1 580	1 597
Julkishallinto ja maanpuolustus	1 634	1 601	1 635	1 628	1 570	1 613	1 622	1 659
Koulutus	1 483	1 432	1 476	1 453	1 428	1 518	1 544	1 495
Terveyspalvelut	1 593	1 575	1 564	1 612	1 565	1 567	1 542	1 559
Sosiaalipalvelut	1 683	1 641	1 635	1 603	1 552	1 614	1 597	1 641
Muut palvelut	1 656	1 650	1 607	1 618	1 536	1 577	1 624	1 671
Toimiala tuntematon	1 950	1 868	1 836	1 957	1 790	1 584	1 704	1 658

Toimiala	1997	1998	1999	2000*	2001	2002	2003
	työtunteja/palkansaaja						
Kaikki toimialat	1 687	1 672	1 673	1 638	1 616	1 609	1 596
Maa- ja metsätalous	1 945	1 924	1 978	1 942	1 920	1 967	1 895
Teollisuus	1 765	1 761	1 753	1 712	1 678	1 674	1 661
Rakentaminen	1 864	1 852	1 862	1 823	1 792	1 760	1 786
Kauppa	1 698	1 662	1 658	1 638	1 605	1 599	1 602
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1 573	1 544	1 540	1 471	1 493	1 481	1 470
Liikenne	1 734	1 729	1 721	1 705	1 687	1 665	1 665
Kuljetus	1 829	1 828	1 809	1 791	1 777	1 766	1 751
Tietoliikenne	1 541	1 542	1 559	1 525	1 476	1 447	1 479
Rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut	1 671	1 671	1 656	1 641	1 638	1 613	1 603
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	1 673	1 713	1 657	1 661	1 635	1 623	1 567
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	1 550	1 513	1 552	1 516	1 562	1 548	1 539
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	1 720	1 718	1 697	1 679	1 666	1 633	1 636
Julkiset ja muut palvelut	1 592	1 568	1 580	1 538	1 522	1 528	1 504
Julkishallinto ja maanpuolustus	1 648	1 629	1 650	1 583	1 589	1 586	1 588
Koulutus	1 520	1 452	1 489	1 423	1 386	1 421	1 343
Terveyspalvelut	1 563	1 564	1 559	1 534	1 519	1 540	1 521
Sosiaalipalvelut	1 643	1 627	1 640	1 629	1 604	1 584	1 571
Muut palvelut	1 605	1 598	1 579	1 533	1 529	1 516	1 527
Toimiala tuntematon	1 852	1 762	1 798	1 617	1 663	1 692	1 695

* Vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaika koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa.

Liitetaulukko 1.2. Tehdyt työtunnit vuodessa palkansaajilla työnantajasektorin mukaan 1989–2003

Työnantajasektori	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
	1000 tuntia							
Yhteensä	3 593 906	3 526 527	3 326 324	3 100 245	2 834 342	2 876 225	2 964 123	3 047 214
Julkinen sektori	1 156 603	1 128 636	1 145 017	1 107 855	1 011 808	991 547	994 727	987 238
Valtio	377 807	366 612	366 449	369 135	333 193	281 864	269 996	255 343
Kunta/kuntayhtymä	778 796	762 024	778 568	738 720	678 615	709 683	724 731	731 895
Yksityinen sektori	2 432 808	2 393 244	2 177 904	1 987 738	1 811 214	1 876 262	1 962 769	2 051 423

Työnantajasektori	1997	1998	1999	2000*	2001	2002	2003
	1000 tuntia						
Yhteensä	3 114 598	3 185 954	3 304 948	3 302 723	3 329 036	3 328 554	3 289 780
Julkinen sektori	992 213	999 954	1 013 549	995 699	994 187	998 475	992 947
Valtio	242 301	249 478	252 621	245 615	233 901	233 529	229 170
Kunta/kuntayhtymä	749 912	750 476	760 928	750 084	760 286	764 946	763 777
Yksityinen sektori	2 116 019	2 178 414	2 280 739	2 298 015	2 327 555	2 322 584	2 288 830

* Vuodesta 2000 lähtien tehtyjä työtunteja koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa.

Liitetaulukko 1.2a. Palkansaajien tehty vuosityöaika työnantajasektorin mukaan 1989–2003

Työnantajasektori	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
	työtunteja/palkansaaja							
Yhteensä	1 702	1 666	1 653	1 665	1 627	1 670	1 672	1 690
Julkinen sektori	1 625	1 593	1 607	1 611	1 563	1 594	1 592	1 609
Valtio	1 646	1 621	1 643	1 670	1 621	1 660	1 666	1 683
Kunta/kuntayhtymä	1 620	1 583	1 591	1 583	1 536	1 569	1 566	1 585
Yksityinen sektori	1 739	1 703	1 678	1 696	1 666	1 714	1 716	1 733

Työnantajasektori	1997	1998	1999	2000*	2001	2002	2003
	työtunteja/palkansaaja						
Yhteensä	1 687	1 672	1 673	1 638	1 616	1 609	1 596
Julkinen sektori	1 605	1 588	1 599	1 563	1 543	1 549	1 526
Valtio	1 690	1 672	1 691	1 624	1 593	1 595	1 589
Kunta/kuntayhtymä	1 579	1 562	1 571	1 543	1 529	1 536	1 508
Yksityinen sektori	1 727	1 714	1 709	1 673	1 649	1 637	1 630

* Vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaika koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa.

Liitetaulukko 1.3. Päätyössä tehty viikkotyöaika palkansaajilla keskimäärin työssä ollutta kohti ammattiaseman ja toimialan mukaan 1989–2003

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000*	2001	2002	2003
	tuntia														
Palkansaajat yhteensä															
Kaikki toimialat	37,1	36,3	36,7	36,6	36,1	36,3	36,5	36,6	37,7	36,7	36,5	36,3	36,3	36,0	35,9
Maa- ja metsätalous	37,6	37,1	38,1	38,1	37,9	38,3	38,8	38,3	38,3	37,7	37,7	37,3	37,9	37,6	37,2
Teollisuus	38,3	37,4	37,8	37,8	37,6	37,7	38,0	38,1	39,6	38,4	38,1	38,0	37,8	37,6	37,6
Rakentaminen	39,0	37,8	38,3	38,0	37,8	37,7	38,4	38,3	39,9	38,8	38,9	39,0	38,9	38,6	39,0
Kauppa	36,8	36,0	36,3	36,1	35,8	36,2	36,3	36,3	37,2	35,8	35,9	35,4	34,9	34,9	35,0
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	36,0	35,5	34,9	34,5	34,0	33,9	33,1	33,6	33,6	33,2	32,9	32,4	32,9	32,6	32,5
Liikenne	38,2	37,6	38,1	38,3	37,9	38,3	37,7	38,7	39,3	38,6	38,4	38,0	38,6	38,1	37,9
Kuljetus	39,9	39,3	39,7	39,4	39,0	39,6	40,0	40,9	41,4	40,8	40,7	40,1	40,8	40,3	40,2
Tietoliikenne	35,1	34,5	34,8	35,9	35,5	35,4	33,2	34,1	35,1	34,3	34,4	33,7	33,4	33,3	33,2
Rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut	36,0	35,5	36,0	35,9	35,0	35,5	35,9	36,1	37,0	35,9	35,9	35,6	35,9	35,3	35,4
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	36,6	35,8	36,8	36,5	36,1	36,3	36,2	36,6	38,6	38,0	37,5	37,2	36,7	36,4	35,9
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	34,1	34,2	34,4	33,9	33,2	34,1	33,4	33,1	33,2	32,1	33,5	32,9	33,6	33,5	33,4
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	36,7	36,2	36,6	36,2	35,4	35,8	37,0	37,1	37,9	36,7	36,4	36,0	36,4	35,9	36,1
Julkiset ja muut palvelut	35,9	35,0	35,8	35,5	34,8	35,0	35,4	35,4	36,4	35,6	35,2	35,2	35,1	35,0	34,8
Julkishallinto ja maanpuolustus	36,4	35,8	36,4	36,3	35,5	35,8	36,6	37,0	37,8	37,1	37,1	36,6	37,0	36,5	36,7
Koulutus	33,2	32,2	33,9	33,8	33,1	33,5	34,2	33,6	35,3	34,2	33,8	33,6	33,4	33,4	32,9
Terveyspalvelut	36,3	35,6	36,1	35,9	35,8	35,7	35,5	35,3	36,1	35,7	35,2	35,4	34,9	35,3	35,2
Sosiaalipalvelut	38,2	37,0	37,4	37,1	36,0	36,2	36,1	36,1	37,2	36,4	36,2	36,9	36,8	36,3	35,8
Muut palvelut	35,0	34,5	34,7	34,0	33,2	33,1	34,4	35,1	35,3	34,5	33,3	33,3	33,2	32,8	33,2
Työntekijät															
Kaikki toimialat	37,2	36,4	36,6	36,2	35,8	36,1	36,4	36,5	37,5	36,4	36,3	36,4	36,6	36,3	36,3
Maa- ja metsätalous	37,4	37,0	38,1	38,1	37,8	38,3	38,8	38,4	37,1	36,9	37,1	36,9	38,1	37,5	37,0
Teollisuus	37,9	36,9	37,1	37,1	37,0	37,0	37,3	37,4	39,1	37,9	37,5	37,6	37,5	37,3	37,4
Rakentaminen	39,0	37,8	38,4	37,9	37,5	37,6	38,5	38,3	39,9	38,8	38,8	39,0	38,9	38,6	39,1
Kauppa	37,1	36,4	36,4	35,3	34,7	35,8	36,2	36,1	37,1	35,8	35,9	35,7	35,4	35,4	35,3
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	35,2	34,7	33,6	33,4	32,6	32,6	31,8	32,2	32,1	31,6	31,3	31,0	31,6	31,3	31,1
Liikenne	38,5	38,1	38,1	38,0	37,5	38,3	37,6	38,7	39,0	38,3	38,4	38,2	39,2	38,5	38,4
Kuljetus	40,6	40,1	40,0	39,5	39,0	40,0	41,0	41,9	42,0	41,5	41,7	41,2	42,2	41,5	41,6
Tietoliikenne	34,0	33,8	33,9	34,7	33,9	34,0	30,8	31,5	31,7	31,1	31,4	30,6	30,5	30,3	29,9
Rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut	32,1	32,6	32,1	30,9	30,3	31,0	32,0	33,0	32,4	30,9	31,9	31,8	32,6	32,3	33,1
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	30,9	32,3	31,2	28,0	28,5	26,9	26,8	31,1	30,5	31,8	31,7	25,6	32,7	25,3	29,2
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	32,8	32,8	32,9	32,1	31,6	32,2	31,5	31,9	31,4	29,5	31,3	30,8	32,0	31,8	32,1
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	29,5	31,7	29,3	27,0	25,5	27,3	34,5	37,1	35,0	33,7	33,1	34,1	33,9	33,8	35,0
Julkiset ja muut palvelut	35,6	34,8	35,3	35,0	34,0	34,1	34,8	34,6	35,2	34,3	34,4	34,5	35,0	35,0	34,3
Julkishallinto ja maanpuolustus	37,6	37,0	37,3	37,4	35,9	35,8	36,5	36,6	38,0	37,5	37,5	38,8	40,4	37,4	38,1
Koulutus	34,8	33,4	34,7	34,7	33,5	33,6	34,2	33,3	35,7	33,8	33,8	33,6	34,4	34,6	34,7
Terveyspalvelut	36,2	35,8	36,1	35,7	35,8	35,9	35,5	35,5	35,8	35,5	35,0	35,1	34,8	35,2	35,1
Sosiaalipalvelut	35,8	34,6	34,9	34,5	33,1	33,0	33,8	33,8	34,5	32,7	33,4	34,0	35,9	36,3	32,9
Muut palvelut	33,8	33,6	34,4	33,5	32,1	32,3	34,2	34,2	33,8	33,4	33,3	33,2	32,9	33,2	32,9
Toimihenkilöt															
Kaikki toimialat	37,0	36,2	36,9	36,8	36,3	36,4	36,6	36,7	37,8	36,9	36,6	36,3	36,1	35,9	35,7
Maa- ja metsätalous	38,4	37,3	38,1	38,3	38,1	38,4	38,9	37,9	40,9	39,6	39,2	38,0	37,6	37,8	37,7
Teollisuus	39,1	38,5	39,0	39,1	38,6	38,8	39,2	39,3	40,4	39,2	39,0	38,7	38,2	38,1	37,8
Rakentaminen	39,0	37,6	38,0	38,2	38,7	37,8	38,0	38,2	39,8	38,8	39,0	39,1	39,1	38,3	38,7
Kauppa	36,7	35,9	36,3	36,3	36,0	36,3	36,3	36,3	37,2	35,7	35,9	35,4	34,7	34,8	34,9
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	39,8	38,4	39,2	37,6	38,6	38,9	38,5	39,6	39,6	39,2	39,0	37,7	37,8	37,3	37,8
Liikenne	37,9	36,9	38,0	38,7	38,5	38,2	37,9	38,9	39,9	38,9	38,6	37,7	37,7	37,5	37,3
Kuljetus	38,7	37,8	39,2	39,1	39,1	38,8	38,6	39,4	40,3	39,7	39,3	38,4	38,4	38,3	38,0
Tietoliikenne	36,6	35,3	36,0	37,7	37,4	37,0	36,6	37,7	39,3	37,7	37,4	36,6	36,4	36,3	36,3
Rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut	37,4	36,5	37,4	37,3	36,7	37,1	37,2	37,1	38,4	37,5	37,2	36,7	36,8	36,4	36,2
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	37,0	36,0	37,2	37,1	36,5	36,7	36,6	36,8	38,9	38,2	37,6	37,4	36,7	36,7	36,0
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	37,6	37,9	38,3	38,4	37,3	38,4	38,4	36,2	37,5	37,6	38,4	37,1	37,4	37,2	36,2
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	37,7	36,7	37,5	37,3	36,8	37,1	37,3	37,3	38,3	37,1	36,9	36,3	36,7	36,3	36,2
Julkiset ja muut palvelut	35,9	35,1	35,9	35,6	35,0	35,2	35,5	35,6	36,6	35,8	35,4	35,4	35,2	35,0	34,9
Julkishallinto ja maanpuolustus	36,2	35,6	36,3	36,2	35,5	35,9	36,6	37,0	37,7	37,0	37,0	36,3	36,6	36,3	36,5
Koulutus	32,8	31,9	33,6	33,6	32,9	33,5	34,2	33,6	35,3	34,2	33,8	33,7	33,3	33,3	32,6
Terveyspalvelut	36,3	35,6	36,1	36,0	35,7	35,7	35,5	35,3	36,2	35,8	35,3	35,4	35,0	35,3	35,2
Sosiaalipalvelut	38,7	37,5	38,0	37,7	36,6	36,7	36,5	36,6	37,7	37,0	36,7	37,2	37,0	36,4	36,3
Muut palvelut	35,5	34,9	34,9	34,3	33,6	33,4	34,5	35,6	36,0	34,9	33,4	33,4	33,4	32,6	33,4

* Vuodesta 2000 lähtien tehtyä työaikaa koskevat tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia aiempien kanssa. Vuoden 1997 poikkeuksellisen korkea tehty viikkotyöaika johtuu tutkimusmenetelmistä; silloin vuoden 12 tutkimusviikkoon sattui muita vuosia vähemmän arkipäiviä.

Liitetaulukko 1.4. Palkansääjien normaali viikkotyöaika ammattiaseman ja toimialan mukaan 1989–2003

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	tuntia														
Palkansääjat yhteensä															
Kaikki toimialat	37,1	37,0	36,8	36,8	36,6	36,8	36,9	37,0	37,2	37,3	37,1	37,1	37,1	36,9	36,8
Maa- ja metsätalous	37,9	38,0	38,1	38,5	38,1	38,4	39,4	39,0	38,1	38,5	38,5	37,9	38,6	38,1	38,3
Teollisuus	37,9	37,8	37,6	37,6	37,7	37,8	37,9	38,0	38,7	38,8	38,7	38,8	38,8	38,6	38,7
Rakentaminen	38,7	38,4	38,1	38,2	38,3	38,3	38,5	38,7	39,6	39,8	39,8	39,9	39,8	39,6	40,0
Kauppa	36,3	36,4	36,1	36,2	36,1	36,1	36,5	36,4	36,3	36,0	35,9	35,7	35,4	35,5	35,5
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	36,1	35,9	35,4	35,3	34,7	34,6	34,1	34,0	33,5	33,3	33,6	33,0	32,9	33,1	32,8
Liikenne	38,1	38,1	37,9	38,1	38,0	38,1	37,6	38,3	39,0	39,2	38,8	38,5	38,7	38,9	38,7
Kuljetus	39,3	39,3	39,1	39,0	39,0	39,0	39,2	40,0	40,9	41,3	40,8	40,3	40,4	40,8	40,6
Tietoliikenne	35,9	35,7	35,6	36,2	36,1	36,2	34,3	34,8	35,1	35,2	35,2	35,0	34,7	34,8	34,5
Rahoitus-, vakuutus- ja liike-elämän palvelut	35,8	36,1	36,0	35,7	35,6	36,1	36,4	36,6	36,4	36,4	36,5	36,6	36,8	36,6	36,5
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	36,8	37,0	37,1	36,9	37,0	37,3	37,5	37,5	38,2	38,6	38,4	38,4	38,0	38,3	37,8
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	34,4	34,9	34,5	34,0	33,8	34,6	34,1	33,9	33,1	32,7	33,9	34,2	34,8	34,2	34,1
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	36,0	36,2	36,1	35,8	35,6	36,0	37,0	37,3	37,0	37,0	37,0	37,0	37,1	36,9	36,9
Julkiset ja muut palvelut	35,6	36,3	36,2	36,2	35,9	36,0	36,2	36,3	36,3	36,4	36,1	36,1	36,1	35,9	35,7
Julkishallinto ja maanpuolustus	36,7	36,6	36,6	36,6	36,4	36,5	36,8	37,1	37,3	37,6	37,4	37,6	37,3	37,1	37,2
Koulutus	34,1	34,2	34,2	34,5	34,3	34,7	34,8	35,0	35,2	35,3	35,1	34,8	34,9	34,7	34,2
Terveyspalvelut	37,3	36,8	36,7	36,8	36,9	36,9	36,8	36,4	36,4	36,2	36,1	36,2	36,2	36,0	36,4
Sosiaalipalvelut	39,1	38,8	38,3	38,1	37,5	37,2	37,2	37,3	37,3	37,5	37,5	37,8	37,7	37,1	36,8
Muut palvelut	35,0	35,0	34,7	34,3	33,7	33,9	34,8	35,4	35,2	34,9	34,0	33,7	33,8	33,9	33,9
Työntekijät															
Kaikki toimialat	37,3	37,2	36,9	36,7	36,5	36,7	36,9	37,1	37,3	37,3	37,2	37,3	37,4	37,3	37,2
Maa- ja metsätalous	37,9	37,9	38,1	38,6	38,1	38,4	39,2	38,9	37,4	37,9	38,0	37,9	38,7	37,9	37,9
Teollisuus	37,8	37,6	37,4	37,3	37,4	37,5	37,6	37,8	38,6	38,6	38,5	38,7	38,7	38,6	38,7
Rakentaminen	38,9	38,6	38,3	38,3	38,3	38,4	38,7	38,9	39,7	39,9	39,8	39,9	39,9	39,8	40,3
Kauppa	36,9	36,9	36,1	35,9	35,9	36,2	36,8	37,0	36,9	36,5	36,7	36,6	36,7	36,6	36,3
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	35,7	35,3	34,6	34,5	33,8	33,7	33,0	32,9	32,4	31,9	32,1	31,6	31,7	31,9	31,5
Liikenne	38,3	38,4	38,0	37,9	37,8	38,2	37,6	38,4	38,8	38,9	38,8	38,8	39,3	39,2	38,7
Kuljetus	39,9	39,9	39,3	39,0	39,0	39,5	40,2	41,1	41,5	41,9	42,0	41,6	41,8	41,9	41,5
Tietoliikenne	35,2	35,0	34,9	35,6	35,2	35,1	32,2	32,7	32,5	32,3	32,2	31,9	32,0	32,1	31,0
Rahoitus-, vakuutus- ja liike-elämän palvelut	32,5	32,2	32,5	31,5	31,1	31,7	32,9	33,7	32,2	31,4	32,5	32,6	33,4	33,1	33,4
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	31,5	34,1	31,5	28,9	29,6	28,1	29,1	32,7	30,7	33,2	32,0	31,7	32,1	25,8	30,0
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	33,3	33,6	33,2	32,6	32,4	32,9	32,5	32,8	31,5	30,3	31,7	31,7	33,1	32,7	32,6
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	29,4	31,1	29,8	27,7	26,1	27,5	34,8	37,0	34,3	33,8	34,1	34,5	34,1	34,1	35,0
Julkiset ja muut palvelut	36,6	36,3	36,3	36,1	35,6	35,6	35,9	35,7	35,6	35,6	35,4	35,3	35,7	35,7	35,3
Julkishallinto ja maanpuolustus	38,3	37,9	37,5	37,9	37,2	37,0	37,7	37,2	38,1	38,3	38,0	38,6	38,7	38,3	37,6
Koulutus	36,2	35,9	35,9	35,7	35,5	35,5	35,5	35,3	35,7	35,5	35,1	35,3	36,1	36,2	35,8
Terveyspalvelut	37,3	36,7	37,0	37,1	36,9	37,0	36,9	36,5	36,3	36,0	36,0	35,7	36,3	35,5	36,1
Sosiaalipalvelut	36,7	36,6	36,0	35,8	35,3	35,0	34,9	35,2	35,0	34,4	34,5	35,2	35,8	36,4	34,8
Muut palvelut	34,6	34,9	35,1	34,5	33,3	33,8	34,8	35,1	34,2	34,7	34,4	33,6	33,9	34,0	33,8
Toimihenkilöt															
Kaikki toimialat	36,9	36,9	36,8	36,8	36,7	36,8	36,9	37,0	37,2	37,3	37,1	37,0	36,9	36,7	36,6
Maa- ja metsätalous	37,9	38,4	38,5	38,4	38,1	38,7	39,9	39,1	39,8	39,7	39,6	37,8	38,2	38,5	39,2
Teollisuus	38,1	38,3	38,1	38,0	38,2	38,2	38,3	38,5	38,9	39,0	39,1	39,1	39,0	38,7	38,7
Rakentaminen	38,2	37,9	37,5	37,9	38,3	38,1	37,9	38,3	39,1	39,8	39,6	39,8	39,4	39,0	39,0
Kauppa	36,2	36,2	36,1	36,3	36,2	36,1	36,5	36,3	36,1	35,9	35,8	35,5	35,1	35,3	35,3
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	38,4	38,1	38,2	37,6	37,4	37,8	38,4	38,6	37,8	38,5	38,8	38,2	37,6	37,3	37,5
Liikenne	37,7	37,7	37,9	38,4	38,4	38,0	37,6	38,2	39,3	39,5	38,8	38,2	38,0	38,4	38,6
Kuljetus	38,3	38,3	38,7	39,0	38,9	38,3	37,8	38,4	40,0	40,4	39,2	38,3	38,2	38,9	39,2
Tietoliikenne	36,8	36,6	36,5	37,1	37,3	37,4	37,2	37,7	38,1	38,1	38,2	37,9	37,6	37,5	37,6
Rahoitus-, vakuutus- ja liike-elämän palvelut	37,0	37,1	37,2	37,1	37,1	37,6	37,5	37,4	37,6	37,9	37,8	37,8	37,7	37,6	37,4
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	37,2	37,2	37,5	37,4	37,4	37,7	37,8	37,7	38,4	38,8	38,5	38,6	38,1	38,5	37,9
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	37,2	38,2	38,0	37,5	37,4	38,7	38,5	36,9	37,2	38,2	38,8	39,2	38,5	37,6	37,4
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	36,9	36,9	36,9	36,7	36,9	37,2	37,2	37,4	37,3	37,5	37,5	37,3	37,5	37,3	37,2
Julkiset ja muut palvelut	36,5	36,4	36,2	36,2	36,0	36,1	36,3	36,4	36,5	36,5	36,2	36,2	36,2	35,9	35,8
Julkishallinto ja maanpuolustus	36,4	36,4	36,5	36,4	36,3	36,5	36,7	37,1	37,2	37,4	37,3	37,5	37,1	37,0	37,1
Koulutus	33,5	33,8	33,8	34,2	34,1	34,6	34,7	34,9	35,2	35,3	35,1	34,7	34,7	34,5	34,0
Terveyspalvelut	37,3	36,8	36,6	36,7	36,9	36,9	36,8	36,4	36,5	36,3	36,1	36,3	36,2	36,1	36,4
Sosiaalipalvelut	39,5	39,3	38,9	38,6	38,0	37,7	37,6	37,7	37,7	38,0	37,9	38,1	38,0	37,3	37,1
Muut palvelut	35,2	35,0	34,6	34,3	33,9	33,9	34,8	35,6	35,7	35,1	33,9	33,7	33,7	33,9	33,9

Liitetaulukko 1.5. Palkansaajien normaali viikkotyöaika sukupuolen, työnantajasektorin ja sosio-ekonomisen aseman mukaan 1989–2003

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	tuntia														
Molemmat sukupuolet															
Julkinen sektori yhteensä	36,9	36,7	36,6	36,6	36,4	36,5	36,6	36,6	36,7	36,8	36,7	36,8	36,8	36,5	36,5
Ylemmät toimihenkilöt	35,0	35,3	35,4	35,6	35,7	36,0	36,0	36,3	36,7	36,9	36,5	36,5	36,4	36,1	36,1
Alemmat toimihenkilöt	37,7	37,3	37,2	37,2	36,9	36,8	36,9	36,9	36,8	36,9	37,0	37,1	37,0	36,7	36,8
Työntekijät	37,2	36,8	36,8	36,7	36,3	36,4	36,7	36,5	36,5	36,5	36,5	36,5	36,8	36,7	36,4
<i>Valtio</i>	36,6	36,5	36,6	36,7	36,4	37,0	37,1	37,2	37,7	37,8	37,7	37,7	37,5	37,1	37,4
Ylemmät toimihenkilöt	36,2	36,9	37,0	37,1	37,1	37,9	37,7	38,3	38,8	39,0	38,6	38,7	38,6	37,9	38,3
Alemmat toimihenkilöt	36,8	36,4	36,5	36,5	36,2	36,4	36,7	36,5	36,7	37,1	36,9	36,8	36,6	36,4	36,6
Työntekijät	36,7	36,3	36,3	36,5	36,1	36,7	37,1	36,9	37,7	37,2	37,6	37,7	37,5	37,2	36,9
<i>Kunta</i>	37,0	36,8	36,6	36,6	36,4	36,3	36,4	36,4	36,4	36,5	36,4	36,5	36,6	36,4	36,3
Ylemmät toimihenkilöt	34,5	34,6	34,6	34,9	35,0	35,2	35,2	35,3	35,8	36,0	35,7	35,6	35,4	35,4	35,2
Alemmat toimihenkilöt	38,1	37,7	37,5	37,5	37,2	36,9	36,9	37,0	36,8	36,9	37,0	37,1	37,2	36,8	36,9
Työntekijät	37,4	37,1	37,0	36,8	36,4	36,3	36,6	36,4	36,2	36,4	36,3	36,4	36,8	36,6	36,3
Yksityinen sektori yhteensä	37,2	37,2	36,9	36,8	36,8	36,9	37,1	37,2	37,5	37,5	37,3	37,2	37,2	37,1	37,0
Ylemmät toimihenkilöt	38,3	38,5	38,4	38,4	38,2	38,6	39,0	39,0	39,8	39,8	39,5	39,3	39,1	38,9	38,7
Alemmat toimihenkilöt	36,5	36,5	36,3	36,2	36,3	36,3	36,3	36,3	36,2	36,2	36,0	35,7	35,5	35,4	35,3
Työntekijät	37,3	37,3	36,9	36,7	36,5	36,7	36,9	37,1	37,5	37,4	37,4	37,4	37,5	37,4	37,4
Miehet															
Julkinen sektori yhteensä	37,2	37,1	37,0	37,0	36,9	36,9	37,2	37,1	37,5	37,6	37,4	37,6	37,4	37,2	37,3
Ylemmät toimihenkilöt	36,1	36,6	36,4	36,5	36,7	36,8	37,0	37,3	37,9	37,9	37,6	38,0	37,5	37,2	37,3
Alemmat toimihenkilöt	37,7	37,0	37,1	37,1	37,2	37,3	37,3	36,8	36,9	37,5	37,1	37,0	37,1	37,1	37,2
Työntekijät	37,8	37,5	37,4	37,4	36,9	36,9	37,4	37,2	37,3	37,4	37,5	37,5	37,6	37,5	37,4
<i>Valtio</i>	37,5	37,2	37,3	37,4	37,3	37,7	37,9	37,9	38,6	38,3	38,3	38,6	38,3	37,9	38,2
Ylemmät toimihenkilöt	37,0	37,6	37,6	37,5	37,7	38,3	38,4	38,9	39,4	39,1	38,9	39,4	39,1	38,6	39,1
Alemmat toimihenkilöt	37,9	37,1	37,3	37,4	37,4	37,6	37,6	37,1	37,5	38,0	37,7	37,7	37,3	37,2	37,3
Työntekijät	37,4	37,1	37,0	37,2	36,8	37,0	37,5	37,3	38,5	37,4	38,0	38,2	38,1	37,7	38,1
<i>Kunta</i>	37,0	36,9	36,8	36,7	36,5	36,3	36,7	36,5	36,8	37,2	36,8	36,9	36,9	36,8	36,7
Ylemmät toimihenkilöt	35,5	35,8	35,5	35,6	35,7	35,5	35,9	35,8	36,9	37,0	36,7	36,9	36,3	36,2	36,1
Alemmat toimihenkilöt	37,2	36,9	36,7	36,6	36,7	36,8	36,9	36,4	36,3	36,9	36,3	36,1	36,8	36,9	37,0
Työntekijät	38,2	37,9	37,7	37,6	37,0	36,8	37,3	37,2	37,0	37,5	37,3	37,4	37,4	37,5	37,2
Yksityinen sektori yhteensä	38,3	38,3	38,1	38,1	38,1	38,3	38,4	38,6	39,1	39,1	39,1	39,0	39,0	38,9	38,9
Ylemmät toimihenkilöt	39,0	39,3	39,2	39,5	39,3	39,6	40,1	40,0	40,9	40,9	40,7	40,4	40,0	39,9	39,7
Alemmat toimihenkilöt	38,2	38,2	38,0	37,9	38,1	38,3	37,9	38,1	38,4	38,2	38,6	38,1	37,7	37,7	37,7
Työntekijät	38,2	38,0	37,7	37,6	37,6	37,8	37,9	38,2	38,7	38,7	38,7	38,8	38,9	38,7	38,9
Naiset															
Julkinen sektori yhteensä	36,7	36,4	36,4	36,4	36,1	36,2	36,3	36,4	36,3	36,5	36,4	36,4	36,5	36,2	36,2
Ylemmät toimihenkilöt	33,9	34,3	34,6	34,9	34,8	35,4	35,2	35,5	35,8	36,2	35,8	35,5	35,6	35,5	35,3
Alemmat toimihenkilöt	37,7	37,3	37,2	37,2	36,9	36,7	36,8	36,9	36,7	36,8	36,9	37,1	37,0	36,6	36,7
Työntekijät	36,5	36,2	36,1	36,0	35,6	35,8	36,0	35,7	35,6	35,6	35,7	35,6	36,2	36,1	35,6
<i>Valtio</i>	35,6	35,5	35,7	35,7	35,2	36,0	36,2	36,3	36,6	37,2	37,0	36,7	36,7	36,3	36,4
Ylemmät toimihenkilöt	34,6	35,7	36,0	36,3	35,9	37,3	36,6	37,0	37,8	38,9	38,1	37,7	37,9	37,1	37,4
Alemmat toimihenkilöt	36,0	35,8	35,9	35,8	35,3	35,5	36,0	36,0	36,1	36,3	36,3	36,2	36,1	35,7	36,0
Työntekijät	35,1	34,5	34,4	34,7	34,3	35,9	35,9	35,8	35,4	36,6	36,4	36,2	35,8	36,2	33,8
<i>Kunta</i>	37,0	36,7	36,6	36,6	36,4	36,2	36,3	36,4	36,3	36,3	36,3	36,4	36,5	36,2	36,1
Ylemmät toimihenkilöt	33,8	33,9	34,2	34,5	34,6	35,0	34,8	35,1	35,3	35,5	35,2	34,9	35,1	35,0	34,8
Alemmat toimihenkilöt	38,2	37,8	37,6	37,6	37,3	36,9	36,9	37,1	36,8	36,9	37,0	37,3	37,2	36,8	36,8
Työntekijät	36,8	36,6	36,4	36,3	35,9	35,8	36,0	35,7	35,7	35,5	35,6	35,6	36,2	36,1	35,7
Yksityinen sektori yhteensä	35,7	35,7	35,4	35,3	35,1	35,1	35,3	35,3	35,1	35,0	34,8	34,6	34,6	34,6	34,4
Ylemmät toimihenkilöt	36,7	36,5	36,5	36,2	35,9	36,4	36,6	36,8	37,4	37,4	37,0	36,8	37,2	36,8	36,8
Alemmat toimihenkilöt	35,7	35,6	35,5	35,4	35,4	35,3	35,5	35,3	35,0	35,0	34,6	34,4	34,2	34,2	34,1
Työntekijät	35,5	35,5	35,0	34,6	34,2	34,2	34,2	34,5	34,3	33,8	34,0	33,7	33,7	34,0	33,4

Liitetaulukko 1.6. Palkansaajien ylityöaste toimialan mukaan 1996–2003

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	%							
Kaikki toimialat	8,0	8,2	8,0	7,9	8,3	8,4	8,1	7,6
Maa- ja metsätalous	5,7	7,7	5,8	6,6	7,4	7,5	8,0	7,3
Teollisuus	10,6	11,5	11,0	9,9	10,7	10,3	10,0	9,3
Rakentaminen	9,6	11,7	10,8	11,4	11,7	12,1	11,5	11,4
Kauppa	7,3	7,3	7,5	7,4	8,0	7,6	7,6	7,5
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	5,8	5,7	6,3	6,1	7,5	7,1	6,7	5,9
Liikenne	9,6	11,4	10,6	11,1	11,9	11,8	11,8	10,3
Kuljetus	10,4	12,9	12,3	12,4	13,8	13,6	13,7	11,9
Tietoliikenne	7,9	8,2	7,3	8,9	7,7	7,6	7,6	6,8
Rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut	9,2	7,9	8,5	8,7	8,7	9,1	8,4	7,9
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	11,5	9,2	9,6	9,2	9,1	8,6	8,8	7,1
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	7,4	6,4	6,4	8,3	8,1	9,4	9,1	8,0
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	9,0	8,0	8,9	8,8	8,8	9,1	8,0	8,1
Julkiset ja muut palvelut	5,9	5,4	5,2	5,4	5,6	6,1	5,9	5,4
Julkishallinto ja maanpuolustus	7,5	4,7	5,3	5,2	5,5	7,0	6,6	6,4
Koulutus	4,1	3,1	3,0	3,7	3,4	4,7	4,1	3,4
Terveyspalvelut	6,3	5,8	5,9	6,0	7,0	6,3	7,2	5,8
Sosiaalipalvelut	5,6	7,6	6,2	6,1	6,2	6,6	6,2	5,6
Muut palvelut	6,2	6,0	6,1	6,1	5,9	6,3	5,7	6,3

Liitetaulukko 1.7. Osa-aikaisten osuus palkansaajista sukupuolen ja toimialan mukaan 1989–2003

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
	%														
Molemmat sukupuolet															
Kaikki toimialat	8,9	8,7	9,3	9,7	10,8	10,9	11,2	11,1	10,4	11,0	11,9	11,9	11,9	12,5	12,6
Maa- ja metsätalous	6,4	7,5	8,8	7,9	9,9	10,6	9,3	9,2	12,5	13,7	13,5	16,3	13,4	13,8	14,0
Teollisuus	2,9	2,6	2,8	3,2	3,0	3,2	3,6	3,6	3,3	3,7	4,1	4,0	3,9	4,6	4,7
Rakentaminen	2,2	2,0	2,9	3,2	3,9	4,2	5,0	4,8	3,0	2,6	4,4	3,8	4,3	4,2	3,7
Kauppa	16,5	16,0	18,0	17,3	19,5	20,8	21,4	21,5	18,8	20,0	21,5	22,3	22,7	22,1	21,8
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	17,2	16,5	19,5	22,1	26,7	28,5	31,4	32,2	29,8	30,6	30,1	33,2	30,2	30,5	31,2
Liikenne	6,9	6,7	6,9	6,7	7,2	7,8	10,3	9,9	8,2	9,0	9,9	9,8	9,7	10,7	11,6
Kuljetus	5,9	5,3	6,0	6,4	6,8	7,6	7,9	7,8	5,1	5,7	6,6	6,9	6,7	7,3	8,2
Tietoliikenne	8,9	9,2	8,9	7,2	8,0	8,5	15,2	14,1	14,9	15,1	15,9	15,7	16,9	17,8	18,8
Rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut	15,3	14,0	14,5	16,2	17,2	15,7	14,8	14,4	12,7	14,0	13,7	13,3	12,6	13,5	13,3
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	9,6	8,0	8,1	9,7	8,1	7,2	8,6	7,7	6,4	5,7	6,0	6,3	6,8	6,8	8,5
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	24,4	22,5	22,4	24,8	26,8	25,0	28,0	28,5	25,5	30,4	26,6	25,3	23,0	24,0	22,6
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	14,1	13,6	14,4	16,3	18,6	15,9	11,7	11,3	9,9	10,5	11,2	11,2	10,6	11,6	11,4
Julkiset ja muut palvelut	10,0	10,2	10,2	10,1	11,4	11,5	11,7	11,1	11,6	12,0	13,2	12,8	13,2	13,8	13,8
Julkishallinto ja maanpuolustus	3,9	3,4	2,7	3,4	5,9	6,1	5,3	4,5	5,1	5,4	5,2	5,1	6,5	6,5	6,5
Koulutus	19,5	19,5	19,5	18,9	20,0	18,2	18,7	17,1	12,1	12,6	12,5	12,8	12,7	12,4	13,9
Terveyspalvelut	5,6	6,3	6,5	5,4	5,2	6,0	6,5	8,9	10,6	11,4	12,4	11,6	11,6	11,9	11,1
Sosiaalipalvelut	6,6	7,0	7,0	5,8	8,3	10,2	10,4	8,8	11,9	12,0	13,9	12,2	13,4	15,6	15,2
Muut palvelut	17,1	17,2	17,5	19,8	21,5	20,8	20,4	17,3	19,5	19,8	23,7	24,4	23,1	23,5	23,7
Miehet															
Kaikki toimialat	5,2	4,9	5,6	6,2	6,9	7,2	7,4	7,3	5,9	6,4	7,1	7,1	7,0	7,7	7,6
Maa- ja metsätalous	5,5	6,0	6,8	7,6	7,8	8,6	7,7	1,4	7,7	9,5	9,1	13,6	10,4	10,8	10,9
Teollisuus	1,8	1,9	1,9	2,0	1,8	2,2	2,8	2,9	2,1	2,5	3,0	2,8	2,7	3,5	3,6
Rakentaminen	1,7	1,4	2,0	2,6	3,1	3,7	4,2	3,6	2,1	2,4	3,8	2,9	3,4	3,1	2,7
Kauppa	6,7	5,7	7,9	8,0	8,1	8,7	10,4	9,0	7,3	8,5	7,6	9,4	10,0	9,7	9,9
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	20,2	18,7	21,8	25,0	29,9	27,6	30,6	33,6	33,6	28,2	27,8	30,6	25,4	24,0	24,7
Liikenne	5,1	4,6	5,0	5,5	6,3	6,8	9,0	8,5	7,0	7,6	7,8	7,9	7,5	9,1	9,4
Kuljetus	4,4	4,3	4,7	5,8	6,7	7,3	7,6	7,4	4,5	5,4	5,5	6,1	5,9	6,6	7,3
Tietoliikenne	7,1	5,5	5,8	4,8	4,9	5,3	12,8	11,7	14,1	13,1	13,3	12,5	12,5	16,1	15,7
Rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut	11,6	10,0	10,3	11,7	14,3	13,0	11,8	11,4	8,8	9,9	10,2	10,2	9,0	9,4	9,9
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	4,8	4,6	3,8	6,2	6,3	4,9	9,0	9,0	2,8	4,2	3,6	2,9	3,5	3,0	4,7
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	14,7	12,7	12,5	13,1	18,1	17,7	18,5	17,6	16,0	17,1	15,7	13,8	12,1	14,1	15,3
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	12,4	10,6	11,4	13,4	15,2	13,2	10,0	10,0	8,0	9,0	9,9	10,5	9,0	9,0	9,3
Julkiset ja muut palvelut	9,1	8,9	9,7	10,0	11,4	12,1	10,8	10,8	8,7	9,1	11,2	9,9	11,0	12,0	11,3
Julkishallinto ja maanpuolustus	3,1	2,9	2,5	2,9	4,5	5,8	5,4	4,9	3,7	4,0	3,8	2,5	4,1	4,5	4,5
Koulutus	16,3	16,2	18,1	16,3	16,8	18,2	15,4	16,0	9,5	11,5	12,2	10,4	11,0	10,5	10,9
Terveyspalvelut	2,4	4,1	4,9	4,1	4,8	4,8	5,6	7,8	5,5	4,6	7,1	8,6	11,1	11,0	8,4
Sosiaalipalvelut	11,3	6,8	10,5	8,8	14,6	17,0	12,5	13,7	16,4	14,6	16,7	13,0	19,4	25,3	19,3
Muut palvelut	15,4	14,6	14,8	18,1	19,6	18,2	16,0	13,4	13,7	14,6	21,1	18,7	16,3	19,1	18,5
Naiset															
Kaikki toimialat	12,6	12,5	12,9	13,0	14,4	14,4	14,9	14,8	15,0	15,7	16,7	16,8	16,8	17,2	17,5
Maa- ja metsätalous	8,5	11,3	12,6	9,0	14,3	14,7	12,8	14,0	22,3	21,1	22,5	22,3	19,5	19,2	20,4
Teollisuus	5,1	4,0	4,4	5,7	5,7	5,4	5,4	5,2	6,1	6,6	6,5	6,8	6,8	7,1	7,6
Rakentaminen	7,9	8,6	11,3	8,1	11,8	12,1	15,4	21,0	15,5	4,9	12,3	14,8	16,7	17,3	16,9
Kauppa	24,9	24,6	26,3	24,9	28,9	31,6	31,5	32,2	29,5	31,1	34,7	34,6	35,1	33,4	32,8
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	16,6	15,8	18,9	21,4	25,8	28,5	31,6	31,7	28,4	31,5	31,0	34,1	31,9	32,7	33,2
Liikenne	11,0	11,4	11,4	9,5	9,3	10,7	13,6	12,9	10,9	12,1	14,5	14,2	15,1	14,5	17,1
Kuljetus	10,7	8,8	10,3	8,4	6,7	8,6	9,0	9,4	6,9	6,6	10,1	9,4	9,0	9,7	11,7
Tietoliikenne	11,3	14,1	13,1	10,9	12,8	12,8	18,5	17,1	15,6	17,6	19,2	20,3	23,2	20,1	22,8
Rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut	17,9	16,8	17,5	19,5	19,4	17,8	17,4	17,3	16,4	18,0	17,0	16,4	16,2	17,7	16,7
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	11,1	9,0	9,4	10,9	8,7	8,0	8,1	7,4	7,9	6,5	7,0	7,7	8,3	8,2	9,9
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	32,3	30,6	31,4	35,2	34,4	31,6	36,1	37,3	32,4	40,3	33,9	33,8	31,5	31,0	27,6
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	16,4	17,1	18,1	20,1	22,8	19,2	14,0	13,1	12,7	12,8	13,1	12,2	13,0	15,5	14,6
Julkiset ja muut palvelut	10,4	10,7	10,3	10,2	11,4	11,3	12,0	11,2	12,7	13,1	13,9	13,9	13,9	14,4	14,8
Julkishallinto ja maanpuolustus	4,9	4,0	2,8	4,0	7,4	6,4	5,1	4,1	6,5	6,8	6,6	7,5	8,7	8,4	8,4
Koulutus	21,2	21,1	20,2	20,2	21,5	18,4	20,2	17,7	13,3	13,2	12,6	13,9	13,5	13,3	15,3
Terveyspalvelut	6,0	6,6	6,7	5,6	5,2	6,2	6,6	9,0	11,4	12,5	13,3	12,1	11,7	12,1	11,5
Sosiaalipalvelut	6,4	7,0	6,8	5,6	7,8	9,5	10,2	8,4	11,5	11,9	13,6	12,1	12,8	14,6	14,8
Muut palvelut	18,3	18,9	19,2	20,7	22,5	22,2	23,1	20,0	23,9	23,8	25,3	28,0	28,3	26,7	27,4

Liitetaulukko 1.8. Palkansaajat normaalin työajan ja toimialan mukaan, prosentit

	Vuosi	Normaali viikkotyöaika (tuntia)								Tuntem.
		1-9	10-19	20-29	30-34	35-40	41-45	46-50	51-	
Kaikki toimialat	1992	1,5	1,8	3,6	5,7	81,2	2,1	1,6	1,3	1,2
	1997	1,8	2,6	4,0	6,3	76,7	3,3	2,7	2,2	0,5
	2002	1,9	3,3	5,4	5,7	74,1	4,4	2,9	1,9	0,5
	2003	1,8	3,4	5,5	5,8	74,1	4,3	2,9	1,9	0,4
Maa- ja metsätalous	1992	1,2	1,2	3,3	6,0	74,4	3,3	3,0	5,4	2,2
	1997	2,0	2,7	4,2	7,4	68,2	5,8	3,8	5,3	0,7
	2002	2,3	2,2	6,1	6,9	67,1	4,8	4,6	5,5	0,6
	2003	2,7	2,9	6,1	8,0	61,5	5,2	4,7	8,1	1,0
Teollisuus	1992	0,7	0,7	1,3	3,1	91,7	0,7	0,8	0,4	0,5
	1997	0,9	0,7	1,2	2,8	89,2	1,9	1,8	1,2	0,2
	2002	0,8	1,1	2,1	2,8	86,6	3,5	2,2	0,7	0,2
	2003	0,6	1,0	2,6	2,6	86,5	3,5	2,1	0,9	0,1
Rakentaminen	1992	0,4	0,6	1,2	1,5	92,2	0,8	1,2	1,2	0,9
	1997	0,5	0,7	1,0	2,0	88,7	1,9	2,9	2,0	0,4
	2002	0,7	0,7	1,7	1,6	87,1	3,3	2,5	2,1	0,4
	2003	0,6	0,6	1,7	1,3	86,0	3,6	3,1	2,8	0,3
Kauppa	1992	2,3	3,4	4,2	6,4	76,6	2,3	2,0	1,7	1,1
	1997	2,4	3,5	6,1	9,8	68,6	3,8	3,1	2,4	0,2
	2002	2,2	5,8	7,4	10,5	63,6	5,0	3,6	1,7	0,4
	2003	2,3	5,4	7,6	10,4	63,5	5,4	3,4	1,6	0,3
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1992	2,0	4,5	6,0	7,6	74,9	1,0	0,8	1,2	2,0
	1997	4,0	7,8	10,3	10,3	60,3	2,2	1,4	2,7	1,0
	2002	3,7	7,8	11,2	11,2	58,3	2,6	2,5	1,4	1,5
	2003	3,9	8,6	10,6	11,4	59,9	1,8	1,4	1,3	1,0
Liikenne	1992	0,9	1,5	2,2	3,3	83,2	1,9	1,7	3,2	2,1
	1997	2,0	2,1	3,5	3,3	73,9	4,1	4,2	5,8	1,1
	2002	2,2	2,5	4,7	4,3	66,9	6,3	6,0	6,3	0,8
	2003	2,3	3,2	5,0	3,5	67,2	6,1	6,1	6,1	0,5
Kuljetus	1992	0,5	1,1	1,8	2,7	81,7	2,5	2,3	4,5	2,9
	1997	0,6	1,2	2,9	3,1	72,2	5,0	5,3	8,3	1,5
	2002	0,7	1,7	3,7	4,2	64,1	7,4	8,2	8,9	1,2
	2003	1,0	2,4	3,7	3,4	65,4	6,9	8,2	8,5	0,6
Tietoliikenne	1992	1,6	2,2	3,2	4,6	86,7	0,6	0,4	0,4	0,2
	1997	5,1	4,0	4,6	3,9	77,2	2,2	1,9	0,7	0,4
	2002	5,4	4,2	6,7	4,5	72,9	4,2	1,2	0,8	0,1
	2003	5,1	5,1	7,8	3,8	71,1	4,5	1,6	0,9	0,3
Rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut	1992	3,0	2,5	4,3	5,5	80,0	1,4	1,3	1,1	0,9
	1997	3,2	3,5	4,2	3,9	76,0	3,7	2,9	2,3	0,4
	2002	2,4	4,0	4,9	3,9	73,8	5,6	2,8	2,1	0,4
	2003	2,2	4,1	4,6	4,2	74,5	5,9	2,6	1,6	0,3
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	1992	1,2	1,0	2,1	5,0	86,4	1,7	1,8	0,4	0,3
	1997	0,9	1,2	3,2	1,7	79,8	5,3	4,6	2,8	0,3
	2002	0,6	2,4	2,3	2,1	77,7	8,5	4,1	1,9	0,3
	2003	0,4	2,7	3,2	3,5	75,9	9,4	3,3	1,5	0,2
Kiinteistöalan palvelut, vuokraus ja siivous	1992	4,9	5,1	8,0	5,3	71,6	1,2	1,2	1,3	1,4
	1997	7,7	7,5	8,0	6,6	64,1	1,6	2,0	2,2	0,4
	2002	5,2	6,5	9,3	6,2	63,4	3,3	2,2	3,3	0,5
	2003	5,6	6,8	7,2	6,5	66,6	2,7	2,7	1,7	0,3
Tekninen palvelu ja palvelut liike-elämälle	1992	3,2	2,1	3,9	6,2	80,0	1,2	1,0	1,4	1,0
	1997	2,3	2,7	3,0	3,7	79,4	3,9	2,5	2,1	0,4
	2002	1,8	3,6	4,0	3,6	76,5	5,7	2,7	1,7	0,5
	2003	1,5	3,6	4,0	3,6	76,9	6,1	2,4	1,5	0,4
Julkiset ja muut palvelut	1992	1,7	1,7	5,4	8,4	74,7	3,5	2,1	1,2	1,3
	1997	1,9	3,1	5,1	9,1	71,7	3,9	2,8	1,9	0,6
	2002	2,2	3,7	7,2	7,1	70,9	4,1	2,5	1,7	0,6
	2003	2,1	3,8	7,2	7,3	71,3	3,7	2,6	1,5	0,5
Julkishallinto ja maanpuolustus	1992	0,3	0,6	1,6	9,2	84,1	1,9	0,9	0,4	0,9
	1997	0,4	0,6	1,7	5,3	85,1	3,7	1,8	1,0	0,4
	2002	0,4	1,9	3,0	2,4	83,6	5,0	2,6	0,7	0,5
	2003	0,5	1,9	2,9	2,5	83,0	6,0	2,4	0,6	0,2
Koulutus	1992	2,6	2,7	12,3	15,9	56,8	4,7	2,3	1,5	1,2
	1997	2,5	3,7	9,1	14,5	57,8	5,8	4,1	2,1	0,3
	2002	2,3	4,0	13,1	12,1	58,1	5,8	2,8	1,5	0,2
	2003	2,2	4,8	13,6	13,3	56,3	4,8	3,3	1,3	0,4
Terveyspalvelut	1992	0,6	1,3	2,6	4,7	88,9	0,4	0,4	0,3	0,8
	1997	0,6	4,3	3,6	4,5	83,5	1,5	0,6	0,9	0,5
	2002	1,1	3,9	5,0	4,6	81,8	1,9	0,8	0,5	0,4
	2003	0,9	3,4	4,5	4,5	83,6	1,2	0,8	0,8	0,4
Sosiaalipalvelut	1992	0,7	0,7	3,5	3,6	75,8	7,8	4,8	2,1	0,8
	1997	1,3	2,6	4,1	10,6	69,5	4,9	3,8	2,6	0,6
	2002	1,5	4,1	5,9	7,4	69,6	4,2	3,2	3,4	0,7
	2003	1,7	3,9	5,8	7,3	71,5	3,2	3,3	2,7	0,6
Muut palvelut	1992	5,5	3,7	7,3	8,9	63,7	3,0	2,6	2,1	3,3
	1997	5,3	4,0	6,6	10,2	61,9	3,4	4,2	3,3	1,1
	2002	6,7	4,7	8,4	7,7	62,1	3,6	3,3	2,0	1,5
	2003	6,3	4,9	8,6	7,8	62,3	3,8	3,1	1,7	1,4
Toimiala tuntematon	1992	6,1	0,0	1,9	0,9	70,7	0,9	1,1	4,0	14,3
	1997	0,0	3,3	3,6	7,4	70,4	2,3	2,3	3,7	7,0
	2002	2,9	5,1	7,4	3,5	63,5	3,7	3,3	3,2	7,5
	2003	3,2	5,1	4,3	6,9	68,5	3,2	4,3	3,3	1,2

2	Työvoimakustannustutkimukset ja työaika Suomessa 1990–2000	72
2.1	Johdanto	72
2.2	Työaikakäsitteet ja määritelmät työvoimakustannustutkimuksissa 1990–2000.....	73
2.2.1	Työaikakäsitteet ja määritelmät	73
2.2.2	Työvoimakustannustutkimus työajan tilastoinnin kannalta	76
2.3	Yksityisen sektorin palkansaajien työaika vuosien 1992, 1996 ja 2000 työvoimakustannustutkimuksissa.....	76
2.3.1	Yksityisen sektorin tehdyt työtunnit ja työaika 1992	76
2.3.2	Yksityisen sektorin tehdyt työtunnit ja vuosityöaika 1996.....	77
2.3.3	Yksityisen sektorin tehdyt työtunnit ja vuosityöaika 2000.....	80
2.4	Valtion palkansaajien työaika vuosien 1990, 1996 ja 2000 työvoimakustannus- tutkimuksissa.....	81
2.4.1	Valtion työaika ja sen käyttö vuonna 1990.....	81
2.4.2	Valtion työaika ja sen käyttö vuonna 1996.....	82
2.4.3	Valtion työaika ja sen käyttö vuonna 2000.....	83
2.5	Kuntasektorin palkansaajien työaika vuosien 1990, 1996 ja 2000 työvoimakustannustutkimuksissa.....	84
2.5.1	Kuntasektorin työvoimakustannustutkimusten toteutus vuosina 1990, 1996 ja 2000	84
2.5.2	Kuntasektorin työaika ja sen käyttö vuosina 1990, 1996 ja 2000.....	85
2.6	Sektorivertailu	88
2.7	Työaika työvoimatutkimuksessa ja työvoimakustannustutkimuksessa.....	89
	Lähteet ja kirjallisuus	93
	Liitteet	95
	Liite 2.1 Tehdyt työtunnit ja ei-tehdyt työtunnit. Komission asetus (EY) N:o 1726/1999 ...	95
	Liite 2.2 Vuosityöaika eri toimialoilla 1992, yksityinen sektori.....	96

2 Työvoimakustannustutkimukset ja työaika Suomessa 1990–2000

2.1 Johdanto

Yksityisellä sektorilla työvoimakustannusten rakennetta on selvitetty vuodesta 1946 alkaen. Näitä tutkimuksia on tehnyt Taloudellinen tutkimuslaitos ja sen jälkeen ETLA¹. Vuoden 1992 tutkimuksessa perusjoukkona käytettiin Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliiton TT:n ja Liiketyönantajien Keskusliiton LTK:n sekä muutamien liittojen jäsenrekistereitä. Tällöin yritykset valittiin tutkimukseen otantaa tai valintaa käyttäen em. jäsenrekistereistä sektori- tai toimialakohtaisesti (toimialoilta teollisuus ja palvelualat).

Tilastokeskus aloitti yksityisen sektorin tutkimusten sarjan vuonna 1996. (Yksityisen sektorin työvoimakustannukset 1996 ja 2000, ks. lähteet). Yksityisen sektorin tutkimuksen kohdejoukkona oli kaikki yli 10 hengen yritykset ja niiden palkansaajat. Tiedustelu koski vuonna 1996 otosyrityksen kaikkia toimialoja, joita olivat teollisuuden, sähkö-, kaasu- ja vesihuollon, rakentamisen ja kaupan sekä majoituksen ja ravitsemisalalan toimialat. Uutena toimialana tuli tiedusteluun liikenne vuonna 2000.

Vuonna 1992 ja 1996 työvoimakustannustutkimusten yhteydessä tiedusteltiin lähinnä tehty työaika vuodessa, eivätkä poissaoloajan tunnit olleet tiedustelun kohteena. Vuonna 1996 työajan tilastointi perustui Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliiton TT:n ja Palvelutyönantajien PT:n työajan ajankäyttötilastoon. Vuonna 2000 tiedusteltiin ensimmäisen kerran poissaoloajan tunteja työvoimakustannustutkimuksen yhteydessä.

Valtion työmarkkinalaitos on tutkinut valtion budjettitalouden henkilöstön työvoimakustannuksia aina vuodesta 1968 alkaen (ks. lähteet). Sittemmin tutkimuksia on tehty vuosilta 1974, 1980, 1985, 1990, 1996 ja 2000. Valtion tutkimukset kattoivat kaikki valtion palveluksessa olevat palkansaajat ja peittävyys on ollut lähes 100 prosenttia. Tiedustelut on pääosin tehty lomaketiedusteluna.

Kuntien työvoimakustannustutkimus on tehty ensimmäisen kerran vuodelta 1990, sitten vuodelta 1996 sekä vuodelta 2000 Kunnallisen Työmarkkinalaitoksen ja Tilastokeskuksen yhteistyönä. Kuntasektorin tutkimukset ovat kattaneet kaikki kunnan tai kuntayhtymän palveluksessa olevat henkilöt lukuun ottamatta maatalouslomittajia ja palkkionsaajia. Julkisella sektorilla vuosityöaika on laskettu kertomalla keskimääräisen työpäivän pituus työpäivien määrällä vuodessa. Ei-tehty työaika on tiedusteltu tutkimusten yhteydessä.

Kansainvälisen työjärjestön ILO:n työtilastoja koskevan yleissopimuksen (160/1985) mukaan jäsenmaiden tulee laatia työvoimakustannuksista keskeiset toimialat kattavia tilastoja. Euroopan yhteisössä on tehty säädöspohjaisesti työvoimakustannustutkimuksia jo vuodesta 1966 alkaen. Vuoden 1996 työvoimakustannus on säädetty EU:n asetuksella Nr 23/97 ja vuoden 2000 tutkimusasetus on Nr 530/99. Asetuksen mukaan työvoimakustannustutkimus tehdään joka neljäs vuosi, joten seuraava tutkimus koskee vuotta 2004.

EU:n asetuksen mukaan vuonna 1996 tutkimuksen toimialoina olivat jalostuksen ja palvelujen toimialat ilman liikennettä (toimialat C–K). Vuonna 2000 tiedusteluun tuli mukaan liikenne. Vuonna 2004 uusina

¹ Paukkunen Leo, Teollisuuden välilliset työvoimakustannukset vuosina 1946, 1952, 1961 ja 1965, Sihtola Kari, 1970, 1973, 1977, 1980, 1984, Jonninen Pentti 1988, Saukkonen Seppo 1992

toimialoina ovat koulutus (toimiala M), sekä terveydenhuolto ja sosiaalipalvelut (toimiala N) ja muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut (toimiala O). EU:n asetuksen mukainen tietojenantovelvollisuus ei ole koskenut julkista hallintoa, toimialaa L.

2.2 Työaikäkäsitteet ja määritelmät työvoimakustannustutkimuksissa 1990–2000

2.2.1 Työaikäkäsitteet ja määritelmät

Työvoimakustannustutkimuksissa pääasiallisena tarkoituksena on selvittää työvoiman käytöstä aiheutuneita kustannuksia ja yrityksen tai kunnan/kuntayhtymän tai valtion viraston/laitoksen kustannusrakennetta. **Työajan tilastointi on koskenut (komission asetuksessakin) keskimääräisiä tehdyn työajan tunteja palkansaajaa kohti vuositasona.** Suomessa otettiin vuonna 2000 tiedusteltavaksi muuttujaksi säännöllinen vuosityöaika. Tätä aiemmin tutkimuksissa on laskettu teoreettinen työajan käsite, jonka avulla on johdettu eri lähteistä säännöllinen tehty vuosityöaika ja säännöllinen vuosityöaika.

Tehdyllä työajalla tarkoitetaan sitä työaika, jolloin henkilöstö on tehnyt varsinaisia työtehtäviään ja jota varten se on yritykseen (kuntaan/kuntayhtymään tai valtion virastoon/laitokseen) palkattu. EU:n työvoimakustannusasetuksessa tiedustellaan koko- ja osa-aikaisia sekä oppisopimusoppilaiden tehtyjä työtunteja. Komission asetuksessa N:o 1726/1999 (liite 2.1) tehty ja ei-tehty työaika on tarkemmin määritelty seuraavasti:

Tehtyihin työtunteihin kuuluvat:

- a) työn valmisteluun, työkalujen ja laitteiden valmisteluun, huoltoon ja puhdistukseen sekä työaikakorttien täyttämiseen ja muihin vastaaviin tehtäviin käytetty aika;
- b) työpaikalla vietetty aika, jona ei ole tehty työtä esimerkiksi laitevikojen, tapaturmien tai töiden tilapäisen puuttumisen takia, mutta jolta työnantaja maksaa työsopimuksen nojalla palkkaa;
- c) työpaikalla pidetyt lyhyet lepotauot, kuten kahvitauot;
- d) oppisopimuskoulutuksessa olevien tekemät todelliset työtunnit;

Tehtyihin työtunteihin eivät kuulu:

- a) palkalliset tunnit, joihin ei tehdä töitä, kuten palkalliset lomat, yleiset vapaapäivät ja sairauslomat;
- b) ateriatauot;
- c) työpaikan ja kodin välisiin matkoihin käytetty aika;
- d) oppisopimuskoulutuksessa olevien koulutukseen käytetty aika

Teoreettisten työpäivien määrä vuodessa muodostuu kalenteripäivistä, josta on poistettu lauantait ja sunnuntait, ja josta edelleen vähennetään arkipyhien määrä vuoden aikana. Esimerkiksi vuonna 2000 arkipyhä oli 8 tai 9, johon vaikutti helatorstain asema työsopimuksessa, jota henkilöstö noudattaa.

Esimerkki vuoden 2000 teoreettisen, säännöllisen vuosityöajan laskemisesta:

Kalenteripäiviä (karkausvuosi)	366
Lauantait ja sunnuntait	106
Arkipyhät	8
Viikkojen määrä keskimäärin	52,29
Työpäiviä	252

Säännöllinen tai teoreettinen vuosityöaika saadaan kertomalla keskimääräinen säännöllinen viikkotyöaika viikkojen määrällä ja vähentämällä arkipyhien määrä vuodessa tai kertomalla keskimääräinen työpäivän pituus työpäivien määrällä. Tällä laskentatavalla oletetaan, että henkilö on ollut koko vuoden töissä. Vuosityöajoissa voi olla huomattaviakin eroja. Se johtuu mm. erilaisista työaikoja koskevista sopimuksista ja työaikajärjestelmistä.

Vuosityöaikatietoja laskettaessa yksityiselle sektorille on käytetty apuna sopimusalojen **säännöllistä keskimääräistä viikkotyöaika**. Samoin esim. julkisella sektorilla virastotyöaika-asetusta noudattavien viikkotyöaika oli 36,25 ja yleistä työaika noudattavien työaika viikossa oli 38,25 tuntia. Vuosityöaikatietoja laskettaessa vuonna 1992 yksityisellä sektorilla tarkasteltiin eri alojen sopimuksenmukaista viikkotyöaika tekevien vuosityöaikoja. Vuonna 1996 tiedustelussa annettiin ohjeeksi yritystasolla laskea tehty työaika teoreettisen vuosityöaikatietojen pohjalta. Vuosityöajat perustuvat eri olojen sopimuksien ja työaikajärjestelmien (viikkotyöaika) mukaisiin vuosityöaikoihin, joista on vähennetty vuosilomaan oikeuttava aika ja oletetaan, että työsopimus on kestänyt yli vuoden (ks. kappale 2.3.2). Vuonna 2000 käytettiin laskelmassa yritysten ilmoittamia tietoja säännöllisestä vuosityöajasta ja tehdystä työajasta.

Ei-tehty työaika (tai muu kuin tehty työaika) voi puolestaan olla palkallista tai palkatonta. Näitä ovat EU:n ryhmittelyn mukaan vuosilomiin liittyvä aika, palkalliset vapaapäivät (arkipyhät, työajan lyhentämisvapaat eli ns. pekkasvapaat)² ja muut vapaapäivät, joita ovat mm. merkkipäivät, luottamustoimet ja reservin kertausharjoitukset. Näiden lisäksi ryhmitellään sairasaajan- ja tapaturma-ajan sekä lapsen liittyvät poissaolot (äitiys-, isyys- ja vanhempainloma, hoitovapaa tai muu lapseen liittyvä poissaolo) ja koulutusaika. Em. erien lisäksi omana kohtanaan on vuonna 2000 tiedusteltu lomautukset ja lakot. Julkisella sektorilla ryhmittely ja tiedusteltu poissaoloajan tilastointi on ollut tarkempaa ja yksityiskohtaisempaa, esim. eritellään ammattiyhdistystoiminta, yhteis- ja työsuojelutoiminta sekä virkistystoimintaan käytetty työaika. Samoin koulutusaika on eroteltu henkilöstökoulutukseen ja muuhun palkalliseen tai palkattomaan koulutukseen (EU:n ryhmittelyssä henkilöstökoulutus on omana ryhmänään ja muu koulutus on muuta vapaa-aikaa).

Tilastokeskus on julkaissut TT:n ja PT:n **työajan ajankäyttötilaston** jakaumatiedot Työvoimakustannukset 1996, Sektorijulkaisussa (Palkat 1999:6), koska näitä tietoja ei tiedusteltu työvoimakustannusjulkaisun yhteydessä. Työajan ajankäyttötilaston menetelmät ja käsitteet poikkeavat työvoimakustannustutkimuksessa käytetyistä. Vuonna 1996 työajan ajankäyttötilastossa oli mukana jäsenjärjestöjen yli 20 hengen yritykset ja palkansaajista mitattuna kattavuus vaihtelee palvelualojen toimialoilta erityisalojen noin 40 prosentista pankkien noin 80 prosenttiin. Teollisuuden osalta kattavuus palkansaajilla mitattuna oli vajaat 20 prosenttia toimihenkilöiden osalta, ja työntekijöiden osalta noin 40 prosenttia. On huomattava, että ajankäyttötiedustelun palkattoman poissaolon tunnit ilmoittavat lomautusten ja tuotannollisten ja vastaavien syiden vuoksi tapahtunutta poissaoloa. Palkattomat pitkät poissaolot eivät siten sisälly näihin lukuihin,

² Periaate työajan lyhentämisessä on ollut, että lyhennys on toteutettu ansiotasoa alentamatta, ja että useimmilla teollisuuden aloilla työntekijälle on annettu vapaata kokonaisina työpäivinä tai työvuo-roina.

vaan niitä on mukana lapsen syntymän ja hoidon sekä sairauden tai tapaturman vuoksi tapahtuneissa poissaololuvuissa.

Kuntasektorilla tehty ja ei-tehty työaika on laskettu tiedustelun tiedoista. Valtiolla ei kaikkia lyhytaikaisia palkattomia poissaoloja sisälly ei-tehtyyn työaikaan. Yksityisellä sektorilla on lyhytaikaiset palkattomat vapaat tilastoitu vuonna 2000 ensimmäisen kerran.

Vuonna 2000 yksityisen sektorin tiedustelussa **henkilökuntamäärä** saatiin vähentämällä palvelusuhteissa olleiden henkilöiden kaikista päivistä (kalenteripäivistä) ensin kaikki yli kahden viikon mittaiset yhtäjaksoiset palkattomat vapaat (kalenteripäivinä) ja saatu erotus jaettiin 366:lla. Näin muodostettiin **henkilötyövuodet** yrityksessä. Nämä henkilötyövuodet on voitu laskea kertymänä, jos yrityksessä (valtion laitoksessa tai kunnassa/kuntayhtymässä) on ollut mahdollista seurata työsuhdetta jokaisena päivänä henkilötasolla. Palkansaajien lukumäärä on voitu laskea myös jokaisen kuukauden viimeiseltä päivältä palvelusuhteissa olevien henkilöiden summana ja jakamalla saatu lukumäärä kahdellatoista, kun kunkin kuukauden aikana yli kahden viikon mittaisia palkattomia vapaita ei oteta laskuissa huomioon. Henkilökuntamäärät on laskettu palkansaajaryhmittäin (osa- ja kokoaikaiset, työntekijät ja toimihenkilöt). Valtion tiedustelussa ei ole mukana lyhytaikaisia palkattomia poissaoloja. Sen sijaan kuntasektorilla ne on tiedusteltu vuodesta 1990 alkaen. Säännöllinen tehty vuosityöaika ja tehty vuosityöaika on yleensä laskettu **kokoaikaista palkansaajaa kohti**.

Palkatonta ylityötä ei ole työvoimakustannustutkimuksissa huomioitu.

Tuntipalkkaisten ja osa-aikaisten henkilökunnan työtunnit voidaan yleensä määrittää parhaiten palkkahallinnon tietojärjestelmistä. Kuukausipalkkaisilla sen sijaan tehdyn työajan määrää ei voida saada suoraan järjestelmistä. Samoin palkallisten ja palkattomien poissaolojen erittely ja tiedon saanti henkilötasolla/kirjaamattomuus (ja siten tilastoimattomuus) varsinkin pienemmissä yrityksissä on yleistä. Nämä kirjaamattomuusongelmat koskevat erityisesti lyhytaikaisia poissaoloja kuten sairauslomiamia ja muita poissaoloja. Tiedot ovat siten todettu alipeittäviksi kuukausipalkkaisten osalta.

Jalostusaloilla on myös huomattava, että säännölliseen työaikaan sisältyvät myös työajan lyhentämispäivien tunnit ja ns. vuorovapaan tunnit, joita enimmillään tuntipalkkaisilla henkilöstöllä voi olla sata tuntia. Tämä nostaa ei-tehdyn työajan määrää. Jos lyhentämispäivien korvaus sisältyy tehdyn työajan palkkoihin, kuten tapahtuu esim. metalliteollisuudessa ja mekaanisessa metsäteollisuudessa, vuosityöaikakin on lyhempi.

Kun teoreettinen säännöllinen työaika vuodessa, tehty työaika, tehty säännöllinen työaika (ja kun ylityöt huomioidaan) ja ei-tehty työaika ovat tiedossa, saadaan vuosityöaikajakauma seuraavasti:

- A. Säännöllinen työaika
- B. Tehty työaika
- C. – josta ylityöt
- D. Säännöllinen tehty työaika = B – C
- E. Ei-tehty työaika = A – D

2.2.2 Työvoimakustannustutkimus työajan tilastoinnin kannalta

Työvoimakustannustilasto kattaa ne yritykset ja laitokset, joiden palveluksessa on vähintään 10 palkansaajaa. Toimialoista ainoastaan maa-, metsä- ja kalatalous (toimialat A ja B) sekä muut palvelukset (toimiala O) jäivät vuonna 2000 kokonaan tilaston ulkopuolelle. Vastanneiden yritysten palveluksessa oli 435 200 yksityisen sektorin palkansaajaa, 373 700 kuntasektorin palkansaajaa ja 100 prosenttia valtion palveluksessa olevista (123 700).

Tiedonantajien vastaukset perustuivat yritysten tai laitosten palkkahallintoon sekä työajan seurantajärjestelmien tietoihin. Monilla tiedonantajilla ei ole riittäviä valmiuksia antaa tarkkoja tietoja toimihenkilöiden osalta. Tyypillinen virhetilanne aiheutuu siitä, että vastaukset koskevat palkattuja eikä tehtyjä tunteja. Puuttuvia ja virheellisiä tietoja on korjattu lisätiedusteluihin. Mikäli näin ei tietoja ole saatu, on puuttuvat tiedot imputoitu vastanneiden tietojen avulla (esim. tehdyt tunnit) toimialan ja yrityksen koon mukaisesti (kunnissa/kuntayhtymissä väkiluvun ja alueen ja kuntatyyppin mukaisesti). Mikäli vastauksia saatiin joidenkin toimialojen tarkemmalla tasolla puutteellisesti, imputointi suoritettiin toimialan kirjaintasolla. Imputoitujen tietojen osuus on kuitenkin yleensä jäänyt alle 5 prosenttiin kyseisen toimialan osuudesta.

Tiedot tehdystä ja ei-tehdystä työajasta sekä henkilömääristä tiedustellaan koko tutkimusvuotta koskien. Palvelussuhteissa olleiden päivistä (kalenteripäivät) vähennetään yli kahden viikon mittaiset yhtäjaksoiset palkattomat poissaolopäivät ja erotus jaetaan 366:lla (vuonna 2000) ja saadaan keskimääräiset henkilöstömäärät (henkilötyövuodet). Kuten edellä on mainittu, mikäli henkilötasolla ei voida seurata palvelussuhteessa olleita henkilöitä, niin lasketaan yhteen kunkin kuukauden lopussa palvelussuhteessa olleiden henkilökuntamäärät (henkilötyökuukaudet) ja jaetaan summa 12:lla. Kuukaudessa yli kahden viikon palkattomalla vapaalla olleita ei sen kuukauden luvuissa oteta huomioon. Mikäli sama henkilö on työssä useammassa toimipaikassa, mutta samassa yrityksessä (monitoimipaikkayritys), lasketaan toimipaikkojen henkilöt ja työaika yhteen ja tiedot ovat toimipaikkojen summia, koska tiedustelu tehdään yrityksen tasolla. Mikäli monitoimipaikkainen yritys ei pysty erittelyä tekemään, ovat tehdyt tunnit ja kustannukset yrityksen summa-tasolla olevia tietoja. Mikäli sama henkilö on työssä useammassa yrityksessä ja eri toimipaikassa, kustannukset ja ilmoitetut tunnit ovat toimipaikkojen summina. Osittain henkilötyövuositietoja on kerätty myös muista rekistereistä esim. yritysrekisteristä.

2.3 Yksityisen sektorin palkansaajien työaika vuosien 1992, 1996 ja 2000 työvoimakustannustutkimuksissa

2.3.1 Yksityisen sektorin tehdyt työtunnit ja työaika 1992

Vuoden 1992 ETLA:n tutkimuksessa³ perusjoukkona käytettiin Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliiton TT:n ja Liiketyönantajien Keskusliiton LTK:n sekä muutamien liittojen jäsenrekistereitä. Tällöin yritykset valittiin tutkimukseen otantaa tai valintaa käyttäen em. jäsenrekistereistä sektori- tai toimialakohtaisesti.

³ Seppo Saukkonen, Työn hinta, yritysten työvoimakustannukset 1992-1994, ETLA B:61, Helsinki 1994

Perusjoukon henkilömäärä vaihteli kaupan 48 prosentista teollisuuden 74 prosenttiin sekä majoituksen- ja ravitsemisalalan 82 prosenttiin Tilastokeskuksen yritysrekisterin vuonna 1991 sisältyneiden yritysten henkilömäärästä. Pankkien ja vakuutusalan tiedot perustuivat LTK:n keräämiin tietoihin. Tiedot kattoivat vakuutusosalta 80 prosenttia ja pankkialalta 57 prosenttia alan henkilöstöstä. Teollisuuden ja palvelualojen tutkimuksen perusjoukossa oli yrityksiä 4 389, joista otoksessa poimittiin 1 089 yritystä. ETLA:n tutkimus oli lomaketiedustelu ja vastaukset kattoivat lähes puolet perusjoukon yrityksistä (46 prosenttia).

Vuoden 1992 tutkimuksessa eri toimialojen vuosityöaika on laskettu mahdollisimman vertailukelpoisella tavalla (ks. Liite 2.2 Vuosityöaika eri toimialoilla). Teollisuudessa ja talonrakennusalalla on tarkasteltu vain 40 viikkotunnin tekeviä työntekijöitä ja toimihenkilöitä. Teollisuudessa keskeytymättömässä kolmi-vuorotyössä vuosityöaika oli vuonna 1992 lyhimmillään 1 619 tuntia. Kaupan alalla on tarkasteltu erikseen 40 ja 37,5 viikkotuntia tekeviä henkilöitä. Majoitus- ja ravitsemisalalla sekä vakuutus- ja pankkialalla on käytetty työehtosopimuksen sovittua työaika. Teoreettista työaika koskeva vertailu koskee henkilöitä, jotka ovat olleet yli vuoden työsuhteessa. Vakuutus- ja pankkialalla on esitetty vuosityöaika eroteltuna sen mukaan, onko henkilöllä oikeus pidempään vuosilomaan. Työaikavertailussa on lisäksi huomattava, että siinä ei ole otettu huomioon toteutuneita poissaoloja (vuosilomaa lukuun ottamatta), jotka lyhentävät todellista työaika. Huomioon ei ole otettu myöskään ylitöitä, jotka pidentävät todellista työaika.

2.3.2 Yksityisen sektorin tehdyt työtunnit ja vuosityöaika 1996

Vuoden 1996 tutkimuksen tietolähteinä käytettiin yritys­kyselyn lisäksi TT:n palkkatilaston palkansaajia koskevaa osaa sekä hallinnollisia rekistereitä. Työvoimakustannusten rakenne ryhmiteltiin eri tavalla kuin aiemmissa ns. kansallisissa tutkimuksissa.

Vuoden 1996 otanta-asetelmana oli yksinkertainen satunnaisotanta, jossa yritys oli otosyksikkönä ja tiedustelu koski kaikkia otosyrityksen toimialoja, joita olivat teollisuuden, sähkö-, kaasu- ja vesihuollon, rakentamisen ja kaupan sekä majoituksen ja ravitsemisalalan toimialat. Lisäksi mukana olivat matkatoimistot, rahoitustoiminta (ilman rahoitusta palvelevaa toimintaa) sekä kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimustoiminta. Osituskriteerinä käytettiin yrityksen toimialaa ja henkilökunnan määrää. Tutkimuskehikko muodostettiin Tilastokeskuksen yritysrekisterin em. tiedusteluvuosina toimivista yrityksistä. Perusjoukkoon kuului 10 521 yritystä ja otokseen valittiin 3 530 yritystä.

Peittävyysprosentti oli 71 prosenttia palkkasummasta laskettuna. Tutkimus tehtiin lomaketiedusteluna.

Vuonna 1996 toimialoittain voi vuosityöajoissa olla huomattaviakin eroja. Se johtuu mm. erilaisista työaikoja koskevista sopimuksista ja työaikajärjestelmistä. Sama koskee vapaapäiviä ja työajan lyhentämistäpoja.

Seuraavassa on esimerkinomaisesti muutamien sopimusalojen laskennallinen vuosityöaika olettaen, että vuosilomaa on pidetty 4 tai 5 viikkoa (eli vuosityöaika on vähennetty vastaavasti) ja olettaen, että työso-pimus on kestänyt yli vuoden.

Esimerkki muutamien sopimusalojen laskennallisesta vuosityöajasta vuonna 1996

Ala ja viikkotyöaika	Vuosityöaika tunteina kun vuosiloma on	
	4 viikkoa	5 viikkoa
Teollisuuden toimihenkilöt		
– työaika 37,5 h/vko	1 748	1 710
– työaika 40 h/vko	1 764	1 720
Kauppa		
– työaika (37,5 h/vko)	1 748	1 710
– työaika (40 h/vko)	1 752	1 712
Majoitus- ja ravitsemisala (37,5 h/vko)	1 733	1 695
Vakuutusala (38 h/vko)	1 758	1 720
Pankit (37 h/vko)	1 697	1 660
Atk-palvelurytykset (38 h/vko)	1 748	1 710
Matkatoimistot (38 h/vko)	1 756	1 718
Kuvanvalmistamot (40 h/vko)	1 756	1 716
Kiinteistöhoito (40 h/vko)	1 796	1 756

Tuntipalkkaisen ja osa-aikaisen henkilökunnan työtunnit voidaan yleensä määrittää parhaiten palkkahallinnon tietojärjestelmistä. Kuukausipalkkaisilla tehdyn työajan määrää ei sen sijaan useimmiten ole saatavissa järjestelmistä suoraan. Kokopäivätyössä olevan henkilökunnan työtuntien määrittelemiseksi annettiin vastausohjeissa seuraava laskukaava:

työpäivien määrä ko. vuonna x 7.5 h
+ yli- ja lisätyötuntien määrä
– palkalliset ja palkattomat poissaolotunnit
= tehdyt työtunnit vuodessa.

Myös sellaisen henkilökunnan työaika on hyvin vaikea määrittää, joka ei kuulu työaikalain piiriin. Tällaiselle henkilökunnalle laskettiin heidän vuosityöaikansa kyseisen toimialan yleisen käytännön ja 40 viikkotuntimäärän mukaan ottaen huomioon vaihtelevat vuosilomaviikot.

Palkallisten poissaolojen laskeminen on tuntipalkkaisilla suhteellisen helppoa. Sen sijaan kuukausipalkkaisilla työnantaja ei kirjaa lyhyitä poissaoloja yleensä lainkaan. Poikkeuksena ovat sellaiset pitemmät (työnantajan kirjaamat) sairauspoissaolot, joista työnantaja saa Kansaneläkelaitokselta palautuksia. Tästä syystä toimihenkilöiden tehdyn työajan tunnit voivat olla hieman todellista suuremmat. Tilannetta tasoittavat varsin hyvin johtavien toimihenkilöiden säännöllistä työaikaa korkeammat työtunnit.

Vuoden 1996 tutkimuksessa ei työtunteja julkaistu kuin muutaman toimialan osalta. Vuosityötunnit (tehdyt työtunnit vuodessa) olivat tukkukaupassa (1 735 tuntia) ja vakuutustoiminnassa (1 701 tuntia) työntekijää kohden suuremmat kuin pankkitoiminnassa (1 580 tuntia). Palvelualoista varsinkin tutkimustoiminnassa (1 564 tuntia), muussa liike-elämää palvelevassa toiminnassa (1 592 tuntia) sekä majoitus- ja ravitsemustoiminnassa (1 616 tuntia) vuosityöajat olivat muita aloja pienemmät ainakin tämän tutkimuksen aineistossa. Sen sijaan Työvoimakustannukset 1996, Sektorivertailu -julkaisussa on vuosityöaikaa koskeva osio. Tiedot on muodostettu yksityisen sektorin osalta johtamalla palkkarakenneilaston avulla säännöllinen työaika. Tässä tapauksessa säännöllinen työaika on saatu vähentämällä ns. normaalista työkuukauden säännöllisestä työajasta arkipyhien (9 kpl) laskennalliset tunnit. Tässä säännölliseen työaikaan sisältyvät

myös työajan lyhentämismvapaat eli ns. pekkaspäivät. Sen sijaan tehdyt työtunnit perustuvat yksityisen sektorin työvoimakustannustutkimukseen. Taulukossa 2.1 on myös laskettu laskennallinen teollisuuden vuosityöaika, kun oletetaan työviikon olevan toimialalla 40 tuntia. Samoin jalostuksen alalle on laskettu vastaavasti, kun oletetaan työviikon olevan 38 tuntia.

Kuukausipalkkaisen henkilöstön työajan kirjautuminen on epätarkkaa, mikä on korottanut tehtyjen työtuntien määrää, erityisesti palvelualoilla. Ei-tehty työaika on osa säännöllistä vuosityöaika ja se on ali-peittävä kuukausipalkkaisten osalta. Ei-tehtyyn työaikaan kuuluu tässä työajan lyhentämiseen myönnetty erilliset vapaapäivät. Taulukossa 2.1 on vain työvoimakustannustutkimuksessa tiedusteltu säännöllinen tehty työaika ja ylityöt.

Taulukko 2.1. Tehty työaika ja ylityöt vuonna 1996

	Jalostusalat ¹⁾	Palvelualat ²⁾
A. Säännöllinen vuosityöaika	–	–
B. Säännöllinen tehty työaika ylitöineen	1 646	1 664
C. Ylityöt	44	23
D. Säännöllinen tehty työaika	1 602	1 641
E. Ei-tehty työaika	–	–

Lähde: Työvoimakustannukset 1996, Sektorivertailu, SVT, Palkat 1999:6, Helsinki 1999.

1) Mikäli jalostusalalla olisi laskennallinen 40 tunnin työviikko, olisi säännöllinen vuosityöaika 2 020 tuntia ja ei-tehty työaika 418 tuntia (A – D). Säännöllinen työaika saadaan kertomalla viikkojen määrä vuodessa (52,29) viikkotyöajalla (40 tuntia/viikko) ja vähentämällä arkipyhien määrä, 9 kappaletta (72 tuntia).

2) Mikäli palvelualalla olisi laskennallinen 38 tunnin työviikko, olisi säännöllinen vuosityöaika 1 919 tuntia ja ei-tehty työaika 278 (A – D). Säännöllinen työaika saadaan kertomalla viikkojen määrä vuodessa (52,29) viikkotyöajalla (38 tuntia/viikko) ja vähentämällä arkipyhien määrä, 9 kappaletta (68 tuntia).

Erityisesti työaikajakaumien sektorivertailua vaikeuttaa palkattomien päivien erilainen käsittely. Yksityisen sektorin ei-tehdyn työajan jakaumatiedot on saatu työnantajajärjestöjen ajankäyttötiedustelusta, koska työvoimakustannustutkimuksessa em. tietoja ei kysytty. Palkattoman poissaolon tunnit ilmoittavat lomautusten ja tuotannollisten ja vastaavien syiden vuoksi tapahtunutta poissaoloa. **Palkattomat pitkät poissaolot eivät siten sisälly näihin lukuihin**, vaan niitä on mukana lapsen syntymän ja hoidon sekä sairauden tai tapaturman vuoksi tapahtuneissa poissaololuissa.

Taulukko 2.2. Ei-tehdyn vuosityöajan jakaumat prosentteina säännöllisestä työajasta yksityisellä sektorilla vuonna 1996

	Jalostusalat	Palvelualat
Ei-tehty vuosityöaika	17,1	18,6
– vuosiloma	9,5	10,0
– lapsen syntymä ja hoito	1,3	4,4
– sairaus ja tapaturmat	4,8	3,2
– muut palkalliset vapaat	0,8	0,8
– palkaton poissaolo	0,7	0,2
Säännöllinen työaika	100,0	100,0

Lähde: Työvoimakustannukset 1996, sektorivertailu, sivu 16. Huom. Ei-tehdyn työajan jakaumatiedot työnantajajärjestöjen ajankäyttötiedustelusta.

2.3.3 Yksityisen sektorin tehdyt työtunnit ja vuosityöaika 2000

Vuoden 2000 työvoimakustannustutkimus noudatti rakenteeltaan vuoden 1996 tutkimusta. Uusina toimialoina tiedusteltiin tiedot myös koulutuksen sekä sosiaalipalvelujen ja terveydenhuollon toimialoilta.

Perusjoukkoon kuului 14 839 yritystä ja otokseen valittiin 2 592 yritystä. Peittävyysprosentti oli 84 prosenttia palkkasummasta laskettuna. Tutkimus tehtiin lomaketiedusteluna.

Erona edelliseen tutkimukseen oli, että säännöllinen vuosityöaika ja poissaoloajan tunnit tiedusteltiin ensimmäisen kerran.

Vuoden 2000 tutkimuksessa pyydettiin ilmoittamaan palkattomien alle kahden viikon poissaolojen ja kaikkien palkallisten poissaolojen tuntimäärät. Lisäksi kysyttiin säännöllisen vuosityöajan tuntimääriä sekä lisä- ja ylityötunteja. Säännöllisen vuosityöajan tunnit jäivät usein liian alhaisiksi, koska vastaajat olivat mm. vähentäneet niistä ensin vuosiloma-ajan tunnit. Vastausten käsittelyssä muodostettiin kullekin toimialalle keskimääräinen säännöllinen vuosityöaika, joka pohjautui niihin vastauksiin, joissa ilmoitettu tuntimäärä oli välillä 1 650–2 050 tuntia/henkilö/vuosi. Tätä keskimääräistä tuntimäärää käytettiin sellaisissa vastauksissa, joissa ilmoitettu tuntimäärä ei ollut em. rajoissa.

Taulukko 2.3. Säännöllinen vuosityöaika (ml. loma-aika), tehty työaika, ylityöt ja ei-tehty työaika vuonna 2000

	Jalostusalat ¹⁾	Palvelualat ²⁾
Säännöllinen vuosityöaika	1 866	1 926
Ylityöt	40	26
Kokonaisvuosityöaika	1 906	1 952
Säännöllinen tehty työaika ylitöineen	1 633	1 694
Ei-tehty työaika	273	258

Lähteet: Työvoimakustannukset 2000, Yksityinen sektori ja sektorivertailu, Palkat 2002:17 ja Eurostat, New Cronos/Population and Social Conditions, Labour Costs.

- 1) Mikäli jalostusalalla olisi laskennallinen 40 tunnin työviikko, olisi säännöllinen vuosityöaika 2 028 tuntia ja ei-tehty työaika 435 tuntia (säännöllinen vuosityöaika-tehty työaika ilman ylitöitä). Säännöllinen työaika saadaan kertomalla viikkojen määrä vuodessa (52,29) viikkotyöajalla (40 tuntia/viikko) ja vähentämällä arkipyhien määrä, 8 kappaletta (64 tuntia).
- 2) Mikäli palvelualalla olisi laskennallinen 37,5 tunnin työviikko, olisi säännöllinen vuosityöaika 1 901 tuntia ja ei-tehty työaika 233 (säännöllinen vuosityöaika-tehty työaika ilman ylitöitä). Säännöllinen työaika saadaan kertomalla viikkojen määrä vuodessa (52,29) viikkotyöajalla (37,5 tuntia/viikko) ja vähentämällä arkipyhien määrä, 8 kappaletta (60 tuntia).

Tutkimuksen mukaan työajan lyhentämisen vapaa oli jalostuksessa prosenttiyksikön suurempi kuin palvelualoilla. Sairasloma ja tapaturma-ajan poissaolo olivat suuremmat jalostuksessa kuin palvelualoilla, mikä on ymmärrettävää alan luonteen vuoksi. Vuosilomat olivat teollisuudessa puoli prosenttiyksikköä palvelualoja suuremmat. Palkaton poissaolo oli palvelualoilla noin puoli prosenttiyksikköä suurempi kuin teollisuudessa. Muissa ei-tehdyn työajan erissä ei ollut merkittäviä eroja jalostuksen ja palvelualojen välillä (ks. taulukko 2.9).

2.4 Valtion palkansaajien työaika vuosien 1990, 1996 ja 2000 työvoimakustannustutkimuksissa

2.4.1 Valtion työaika ja sen käyttö vuonna 1990

Valtion työvoimakustannustutkimus vuodelta 1990⁴ noudattaa käsitteiltään ja rakenteeltaan ILO:n 1979 määritelmiä. Tutkimus kattaa valtionhallinnon palveluksessa olevan henkilöstön eli kohteena on valtion virastojen ja laitosten henkilöstö budjetin pääluokka -erittelyllä. Valtiohallinnon tasolla työvoimakustannuksia tarkasteltiin erikseen virkasuhteisten ja työsopimussuhteisten osalta. Tutkimus oli totaalitiedustelu ja vastausten määrä oli lähes 100 prosenttia. Vaikka joissakin tarkemmissa erittelyissä oli puutteita, kokonaisuutena laatu oli hyvä.

Vuonna 1990 oli 365 päivää, joista 252 oli työpäiviä, 9 arkipyhää ja 104 muita lauantai- ja sunnuntaipäiviä. Täysiä viikkoja oli 52 ja 53:tta viikkoa 1 päivä eli keskimärin viikkoja oli 52,14.

Valtion virastotyöaika-asetuksen mukainen keskimääräinen työaika oli

- päivässä 7,06 tuntia (kesäaika otettu huomioon)
- viikossa 35,3 tuntia ja
- vuodessa 1 779 tuntia

Yleistä työaikaa noudattavia työaikalaisten työaika oli

- päivässä 7,65 tuntia (kesäaika otettu huomioon)
- viikossa 38,25 tuntia ja
- vuodessa 1 928 tuntia

Tiedustelussa poissaoloajan palkkojen osalta käytettiin näitä keskimääräisiä tuntitietoja jaettaessa päiviä tunneiksi. Opettajien osalta noudatettiin samaa laskentamenettelyä kuin virastotyöaika-asetuksen alaisilla (ks. tarkemmin Valtiohallinnon työvoimakustannustutkimus vuodelta 1990, Lomakkeen täyttöohjeet, Liite 2).

Valtion työvoimakustannustutkimuksessa säännöllinen vuosityöaika saatiin kertomalla vuoden työpäivien lukumäärä keskimääräisellä työpäivän pituudella. Tehtyä kokonaistyöaikaa ei vuonna 1990 laskettu, samoin palkattomasta ylityöstä ei ollut tietoa. Valtion työajan käyttöä tarkasteltiin palvelusuhteen lajin mukaan, jolloin virkasuhteisten keskimääräinen työaika oli 1 859 ja työsuhhteisten 1 879 tuntia. Tehtyjen tuntien osuus säännöllisestä työajasta oli keskimäärin 81,5 prosenttia ja virkasuhteisilla 81 prosenttia ja työsuhhteisilla 82 prosenttia (ks. taulukko 2.4).

Keskimääräinen säännöllinen vuosityöaika vuonna 1990 valtion budjettitaloudessa oli 1 866 tuntia ja työpäivän pituus oli keskimäärin 7,4 tuntia. Tehdyn vuosityöajan osuus säännöllisestä vuosityöajasta oli 81,6 prosenttia ja loput 18,4 prosenttia oli ei-tehtyä työaikaa.

⁴ Valtion työmarkkinalaitos, Valtiohallinnon työvoimakustannustutkimus vuodelta 1990, Valtion työmarkkinalaitoksen julkaisu n:o 17, Helsinki 1992

2.4.2 Valtion työaika ja sen käyttö vuonna 1996

Valtion työvoimakustannus vuodelta 1996⁵ poikkeaa vuoden 1990 tutkimuksesta siten, että työvoimakustannuksia ei tarkastella erikseen virka- ja työehtosopimussuhteisten osalta. Työvoimakustannuksia tarkastellaan hallinnonaloittain, virastotyypin ja kokoluokan mukaan. Valtion tutkimuksessa palkansaajia oli runsaat 122 000, lähes 100 % valtion henkilöstöstä.

Vuonna 1996 oli 366 päivää, joista 253 oli työpäiviä, 9 arkipyhää ja 104 muita lauantai- ja sunnuntaipäiviä. Täysiä viikkoja oli 52 ja 53:tta viikkoa 2 päivää eli keskimäärin viikkoja oli 52,29. Valtion virastotyöaika-asetuksen mukainen keskimääräinen työaika oli

- päivässä 7,25 tuntia
- viikossa 36,25 tuntia ja
- vuodessa 1 834,25 tuntia

Yleistä työaikaa noudattavia työaikalain alaisten työaika oli

- päivässä 7,65 tuntia
- viikossa 38,25 tuntia ja
- vuodessa 1 935,45 tuntia

Tiedustelussa poissaoloajan palkkojen osalta käytettiin näitä keskimääräisiä tuntitietoja jaettaessa päiviä tunneiksi. Opettajien osalta noudatettiin samaa laskentamenettelyä kuin virastotyöaika-asetuksen alaisilla (ks. tarkemmin Valtiohallinnon työvoimakustannustutkimus vuodelta 1996, Lomakkeen täyttöohjeet, Liite 2).

Erona vuoden 1990 tutkimukseen oli, että myös tehty kokonaistyöaika laskettiin. Säännölliseen vuosityöaikaan lisättiin tehdyt ylityötunnit, jotka olivat tässä palkallisia etukäteen sovittuja ylityitä. Palkattomasta ylityöstä ei ollut tietoa.

Keskimääräinen säännöllinen vuosityöaika vuonna 1996 valtion budjettitaloudessa oli 1 872 tuntia ja työpäivän pituus oli keskimäärin 7,40 tuntia. Virastotyöaikaa noudattavilla keskimääräinen työpäivän pituus oli 7,25 tuntia ja säännöllinen vuosityöaika oli 1 834 tuntia. Työaikalain alaisilla keskimääräinen työpäivän pituus 7,65 tuntia ja säännöllinen vuosityöaika oli 1 935 tuntia. Tehdyn vuosityöajan osuus säännöllisestä vuosityöajasta oli 81,6 prosenttia ja loput oli ei-tehtyä 18,4 prosenttia. Valtion tutkimuksessa työaikaa seurataan myös hallinnonaloittain, toiminnoittain ja organisaation koon mukaan (ks. tarkemmin, Valtion budjettitalouden henkilöstön työajan käyttö hallinnonaloittain, toiminnoittain ja kokoluokittain vuonna 1996 sivut 36–41).

⁵ Lehtonen Veli-Matti, Valtion työvoimakustannustutkimus 1996, Valtion budjettitalouden henkilöstön työajan käyttö ja työvoimakustannukset vuonna 1996, Valtionvarainministeriön henkilöstöosasto – Valtion työmarkkinalaitos – Edita 1997

2.4.3 Valtion työaika ja sen käyttö vuonna 2000

Valtion työvoimakustannustutkimus vuonna 2000⁶ ei poikkea vuoden 1996 tutkimuksesta. Työvoimakustannuksia tarkastellaan hallinnonaloittain, virastotyypin ja kokoluokan mukaan.

Vuonna 2000 oli 366 päivää, joista 252 oli työpäiviä, 8 arkipyhää ja 106 muita lauantai- ja sunnuntaipäiviä. Täysiä viikkoja oli 52 ja 53:tta viikkoa 2 päivää eli keskimäärin viikkoja oli 52,29. Valtion virastotyöaika-asetuksen mukainen työaika ja yleistä työaikaa tekevien työaika ei muuttunut vuodesta 1996. Sen sijaan työpäivien määrä vuodessa muuttui, joten vuodessa keskimääräinen työaika oli virastotyöaika-asetuksen mukaan 1 834,25 tuntia ja yleistä työaikaa noudattavien työaika oli 1935,45.

Yleistä jaksotyöaikaa noudattavia työaika oli

- päivässä 7,65 tuntia
- 3 viikon jaksossa 114,75 tuntia ja
- vuodessa 1 927,8 tuntia

Poissaoloajan osalta laskennassa noudatettiin samoja periaatteita kuin vuonna 1996, samoin opettajien osalta noudatettiin samaa laskentamenettelyä kuin virastotyöaika-asetuksen alaisilla (ks. tarkemmin Valtiohallinnon työvoimakustannustutkimus vuodelta 2000, Lomakkeen täyttöohjeet, Liite 2). Palkattomasta ylityöstä ei vuonna 2000 ollut tietoa.

Keskimääräinen säännöllinen vuosityöaika oli vuonna 2000 valtion budjettitaloudessa 1 860 tuntia ja työpäivän pituus oli keskimäärin 7,38 tuntia. Virastotyöaikaa noudattavilla keskimääräinen työpäivän pituus oli 7,25 tuntia ja säännöllinen vuosityöaika oli 1 827 tuntia. Työaikalain alaisilla keskimääräinen työpäivän pituus oli 7,64 tuntia ja säännöllinen vuosityöaika 1 926 tuntia.

Tehdyn vuosityöajan osuus säännöllisestä vuosityöajasta oli 81,7 prosenttia ja loput 18,3 prosenttia oli ei-tehtyä työaikaa. Valtion tutkimuksessa työaikaa seurataan myös hallinnonaloittain, toiminnoittain ja organisaation koon mukaan (ks. tarkemmin, Valtion budjettitalouden henkilöstön työajan käyttö hallinnonaloittain, toiminnoittain ja kokoluokittain vuonna 2000 sivut 37–49).

⁶ Valtion työmarkkinalaitos, Valtion työvoimakustannustutkimus 2000, Henkilöstön työajan käyttö ja työvoimakustannukset, Valtionvarainministeriö, Helsinki 2001

Taulukko 2.4. Valtion henkilöstön työajan käyttö toiminnan mukaan vuosina 1990, 1996 ja 2000

Toiminta	1990	1996	2000
	tuntia		
A. Tehdyt tunnit säännöllisenä työaikana	1 521,2	1 527,9	1 519,1
a. koulutus	–	29,7	26,7
B. Ei-tehty työaika 1–12	344,9	314,8	314,0
1. Vuosiloma	220,9	234,2	234,7
2. Lapsen syntymä ja hoito	8,5	5,2	4,9
3–4. Sairaus ja tapaturmat	62,9	62,3	65,0
5. Lapsen sairaus ¹⁾	–	2,9	2,3
6. Muut virkavapaudet	4,0	1,8	0,8
7. Kertausharjoitukset	1,6	0,3	0,2
a. Koulutus ²⁾	29,1	–	–
8. Arkipyhät	1,9	1,2	0,5
9. Ammattiyhdistystoiminta	2,8	2,2	2,0
10. Yhteistoiminta	1,6	1,1	0,9
11. Työsuojelutoiminta	2,4	0,6	0,4
12. Virkistystoiminta	9,2	3,0	2,3
C. Säännöllinen vuosityöaika	1 866,0	1 872,2	1 859,8
D. Ylityöt	–	13,7	21,2
E. Tehty kokonaistyöaika A + D	–	1 541,4	1 540,3
F. Kokonaisvuosityöaika C + D	–	1 885,9	1 881,0
Työpäivän pituus keskimäärin	7,4	7,4	7,38
Työpäivien lukumäärä vuodessa	252	253	252

1) Lapsen sairautta ei eritelty poissaoloissa vielä vuonna 1990

2) Koulutus vielä vuonna 1990 ei-tehdystä työajassa.

Lähteet: Valtionhallinnon työvoimakustannustutkimus vuodelta 1990, sivu 29.

Valtion työvoimakustannustutkimus vuodelta 1996, sivu 35.

Valtion työvoimakustannustutkimus vuodelta 2000, sivu 35.

2.5 Kuntasektorin palkansaajien työaika vuosien 1990, 1996 ja 2000 työvoimakustannustutkimuksissa

2.5.1 Kuntasektorin työvoimakustannustutkimusten toteutus vuosina 1990, 1996 ja 2000

Kuntien työvoimakustannustutkimus vuodelta 1990⁷ oli ensimmäinen kuntien ja kuntainliittojen työvoimakustannusten määrää ja rakennetta koskeva tutkimus.

Tutkimus kattoi kaikki kunnat ja kuntainliitot sekä kaikki vuoden 1990 välittömät ja välilliset työvoimakustannukset. Samoin tiedusteltiin erikseen opettajien sekä sivutoimisten opettajien palkkauskustannuksia.

⁷ Kuntasektorin työvoimakustannukset 1990, SVT, Tutkimuksia 194, Helsinki 1992

Tutkimus ei koskenut Ahvenanmaata, vaan siitä tehtiin erillinen tutkimus vuodelta 1993⁸. Tiedustelun vastaukset kattavat 51,5 % kunnista ja 70,4 % kuntainliitoista, palkkasummalla laskettuna 73,8 % kunnista ja 83,2 kuntainliitoista.

Kuntien työvoimakustannustutkimus vuodelta 1996⁹ noudatti pääpiirteissään vuoden 1990 tutkimusta. Tutkimus oli laajempi sikäli, että työvoimakustannuksia kysyttiin erikseen koko- ja osa-aikaisilta ja tuntipalkkaisilta ja työllistetyiltä. Tutkimuksessa oli mukana palkansaaajia runsaat 411 000, jossa vastanneita kuntia ja kuntayhtymiä oli 80,2 prosenttia. Palkkasummalla laskettuna vastanneita kuntia ja kuntayhtymiä oli 88,5 prosenttia.

Kuntien työvoimakustannustutkimus vuodelta 2000¹⁰ noudatti pääpiirteissään vuoden 1990 ja 1996 tutkimuksia. Säännöllinen työaika on laskettu kunnallisesta henkilökisteristä, jossa palkansaaajia on 378 500 (josta puuttuvat 4 kunnan ja 10 kuntayhtymän tiedot) ja ei-tehty työaika kuntasektorin työvoimakustannustutkimuksesta, jossa palkansaaajia on runsaat 447 000. Työvoimakustannustutkimukseen vastasi 76,9 prosenttia kunnista ja kuntayhtymistä ja 84,1 prosenttia palkkasummasta laskettuna. Sivistystoimessa, joka ei ole työaikalaskelmissa mukana, oli runsaat 108 000 henkilöä.

2.5.2 Kuntasektorin työaika ja sen käyttö vuosina 1990, 1996 ja 2000

Kuntasektorin työajassa on tapahtunut 1990-luvulla vain vähän muutoksia. Vain työpäivien ja arkipyhien määrä on vaihdellut tutkimusvuosien aikana. Arkipyhiä oli vuonna 1996 (yhteensä 10 kappaletta) yksi enemmän. Samoin työpäiviä oli vuonna 1996 yksi enemmän (253 kappaletta). Vuoden 1990 tutkimuksessa toimistotyöntekijät noudattivat kesäkuukausina kesätyöaikaa. Kun kesätyöajasta tässä työaikamuodossa luovuttiin vuonna 1995, työaika piteni 45 minuuttia 36 tuntiin ja 15 minuuttiin.

Kuntasektorin henkilöstön työaika määräytyy useiden työaikajärjestelmien mukaisesti. Vuosittainen teoreettinen työtuntien määrä voi siten vaihdella huomattavasti mm. viikkotyöajasta ja kesätyöajasta riippuen. Kuntasektorin yleisimmät työaikamuodot ovat jaksotyöaika, yleistyöaika ja toimistotyöaika. Lisäksi kunta-alalla on myös paljon henkilöstöryhmiä, kuten opettajat, lääkärit ja perhepäivähoitajat, joiden työaikajärjestelmissä on omat erityispiirteensä.

Valtaosa kuntasektorin henkilöstöstä kuului virasto- ja toimistotyöajan piiriin (36,25 tuntia/viikko).

Yleistyöajassa säännöllinen työaika on enintään 9 tuntia vuorokaudessa ja enintään 38,25 tuntia viikossa.

Työaikalain mukaisessa ns. päivätyössä toimivan säännöllinen työaika on pääsääntöisesti 7–8 tuntia vuorokaudessa ja 38,25 tuntia viikossa. Tuntipalkkaiset työntekijät ovat joko em. päivätyössä tai kaksivuorotyössä. Tuntipalkkaiset opettajat eivät ole mukana kuntasektorin työaikalaskelmissa.

Jakso-/periodityössä säännöllinen työaika on ollut pääsääntöisesti kolmen viikon jaksena eli periodina 114,75 tuntia. Jaksotyö voi olla päivä-, yö- tai vuorotyöluonteista tai keskeytyvään kolmivuorotyöhön rinnastettavaa. Periodityötä tekee lähinnä hoitohenkilöstö terveyden- ja sosiaalitoimen laitoksissa.

⁸ Arbetskraftskostnader på Åland år 1993, Beställd av: Ålands kommunala avtalsdelegation, Löner 1995:14, Helsingfors 1995

⁹ Kuntasektorin työvoimakustannukset 1996, SVT, Palkat 1998:16

¹⁰ Kuntasektorin työvoimakustannukset 2000, SVT, Tutkimuksia 194, Helsinki 1992

Valtaosalla opettajista koulussa tehty viikoittainen työaika vaihtelee opetusvelvollisuuden ja ylituntien perusteella. Opettajien muuta kuin luokkatuntityötä ei ole mitoitettu eikä siitä ole työaikaseuranta. Suurin osa opettajista tekee työtä yhtä monta työpäivää kuin oppilaatkin. Lisäksi opettajilla on koulutus- ja suunnittelupäiviä esimerkiksi peruskoulun ja lukion opettajilla 3 ja ammattioppilaitosten opettajilla 5 päivää (vuonna 2000). Esimerkiksi peruskoulussa oli oppilaiden työpäiviä vuonna 2000 keskimäärin 187. Opetusalan työaikaan luetaan myös lukuvuoden ulkopuoliset arkipäivät lukuun ottamatta laskennallista loma-oikeutta. Edellä mainittujen työajan määritysongelmien ja opetusalan ns. kesäkeskeytyspäivät (ne koulun kesäkeskeytyksen päivät, jotka ylittävät opettajien laskennallisen vuosilomapäivien lukumäärän, pidetään kesäkeskeytyspäivinä) ovat vaikeuttaneet alan työaikalaskelmia siinä määrin, että opetusala ei ole laskelmissa mukana.

Kuntasektorilla työajan lyhennys on toteutettu lyhentämällä säännöllistä viikoittaista työaikaa. Pekkaspäiviä ei ole.

Yleisintä virasto- ja toimistotyöaikaa tekevillä säännöllinen viikkotyöaika oli 35 tuntia viikossa vuonna 1990. Ilman kesätyöajan lyhennystä ja arkipyhiä vuosityöpanos oli 1 741 tuntia. Päivätyössä tehtiin vastaavasti 38,25 viikossa ja vuodessa työpanos oli 1 920 tuntia (Hinta ja palkkatiedote 1992:6, SVT, Palkat 1992:36).

Taulukko 2.5. Kuntasektorin tehdyt työpäivät ja poissaolot palkansaajaryhmittäin vuonna 1990

	Kuukausipalkkaiset		Tuntipalkkaiset	
	päiviä	% työajasta	päiviä	% työajasta
Palkattu/teoreettinen työaika	252	100,0	252	100,0
Tehty työaika	213,2	84,6	216,5	85,9
Ei tehty työaika	38,8	15,4	35,5	14,1
– Lomat	24,2	9,6	21,3	8,4
– Äitiysloma	2,1	0,8	0,5	0,2
– Hoitovapaa	0,5	0,2	0,4	0,1
– Sairasloma	9,7	3,9	11,4	4,0
– Ves-perusteiset vapaat	0,1	0,0	0,1	0,1
– Päivystysvapaat	0,1	0,0	0,0	0,0
– Muu vapaa	0,3	0,1	0,2	0,1
– Koulutus	1,5	0,6	1,3	0,5
– Yhteistoiminta	0,3	0,1	0,4	0,1

Lähde: Hinta- ja palkkatiedote 1992:6, SVT, Palkat 1992:36 sivu 4.

Vuosina 1996 ja 2000 säännöllinen työaika on laskettu kunnallisen henkilökästerin mukaan ja ei-tehty työaika on määritelty työvoimakustannustutkimuksen perustiedoista. Tehty työaika on saatu säännöllisen työajan ja ei-tehdyn työajan erotuksena. Palkallinen henkilöstön määrä on muutettu palkallisiksi henkilötyövuosiksi arvioimalla palkattoman ajan osuus teoreettisesta työajasta (ks. Työvoimakustannukset 1996, Sektorivertailu, SVT, palkat 1999:6, Helsinki 1999).

Muutokset vuosityöajoissa ja tehdyissä työajoissa ovat vähäisiä vuosien 1996 ja 2000 tutkimuksissa. Vuodesta 1996 säännöllinen tehty työaika on vähentynyt neljä tuntia.

Taulukko 2.6. Vuosityöajat kuntasektorilla vuonna 1996 ja 2000

	1996	2000
A. Säännöllinen työaika	1 906	1 893
B. Tehty työaika	1 561	1 550
C. – josta ylityöt	26	19
D. Säännöllinen tehty työaika, B – C	1 535	1 531
E. Ei tehty työaika, A – D	371	362

Lähteet: Työvoimakustannukset 1996, Sektorivertailu, SVT, palkat 1999:6, Helsinki 1999
Kuntapuntari, Kuntasektorin työvoimakustannukset 2000, SVT, Palkat 2002:14, Helsinki 2002

Vuodesta 1996 työpäivien määrä on laskenut noin kolmella työpäivällä. Eniten työpäiviä tehdään kulttuuritoimessa ja vähiten yleishallinnossa, yhdyskunta- ja muissa palveluissa. Ei-tehdyn työajan poissaoloista eniten on kasvanut vuosiloma. Muut poissaolot on kasvanut kaikilla toimialoilla, mutta tässä on mukana myös muu koulutus (muu kuin henkilöstökoulutus ja omaehtoinen opiskelu), jonka osuus on noin puolet muusta palkallisesta vapaasta.

Taulukko 2.7. Kuntasektorin tehdyt työpäivät ja poissaolot hallinnonaloittain 1996

	Yleishallinto ym.	Sosiaali- ja terveystoimi	Kulttuuritoimi	Liiketoiminta	Yhteensä
Teoreettiset työpäivät	253	253	253	253	253
Tehdyt työpäivät	209,6	210,4	210,6	214,8	210,5
– josta koulutus	1,1	1,2	1,1	0,4	1,1
Vuosiloma	30,1	28,6	29,7	28,2	29,0
Äitiysloma/hoitovapaa	1,2	2,4	1,6	0,5	2,0
Sairaslomat	11,6	11,2	10,9	8,9	11,1
Yhteistoiminta	0,3	0,2	0,2	0,4	0,2
Muu palkallinen vapaa	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
Yhteensä	43,4	42,6	42,4	38,2	42,5

Lähde: Hinta- ja palkkatiedote sivut 3–5, SVT, 4/1998.

Taulukko 2.8. Kuntasektorin tehdyt työpäivät ja poissaolot hallinnonaloittain vuonna 2000

	Yleishallinto, yhdyskunta- ja muut palvelut	Sosiaali- ja terveystoimi	Kulttuuritoimi	Liiketoiminta	Yhteensä
Teoreettiset työpäivät	252	252	252	252	252
Tehdyt työpäivät	206,2	207,4	209,7	208,2	207,4
– josta koulutus	1,3	1,1	1,3	1,1	1,1
Vuosiloma	32,6	30,5	29,3	31,7	30,8
Äitiysloma/hoitovapaa	0,9	1,7	0,9	0,5	1,4
Sairaslomat	11,5	11,4	10,9	10,9	11,4
Yhteistoiminta	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1
Muu poissaolo ja muu koulutus	0,6	0,9	0,9	0,6	0,8
Palkalliset poissaolot yhteensä	45,8	44,6	42,3	43,8	44,6

Lähde: Kuntapuntari, Alueelliset työvoimatekijät, 3/2003, Helsinki 2003.

2.6 Sektorivertailu

Työvoimakustannustutkimuksissa pääasiallisena tarkoituksena on selvittää työvoiman käytöstä aiheutuneita kustannuksia. Työajan käytön tilastointi on liittynyt työvoimakustannustilastoon lähinnä siksi, että näin on voitu tarkentaa työpanoksen, tehtyjen työtuntien määrän tilastointia. Teoreettinen vuosityöaika voidaan määrittää säännöllisen viikkotyöajan ja palkansaajien lukumäärän perusteella. Tehty vuosityöaika voidaan työvoimakustannustilastossa laskea teoreettisen ja ei-tehdyn työajan residuaalina. Julkista sektoria koskevissa tilastoissa tätä määrittäytapaa on käytetty 1990-luvun alusta lähtien. Yksityisellä sektorilla menetelmä otettiin käyttöön vuotta 2000 koskevassa tilastossa, mikä vasta loi edellytykset luotettaviin sektorien välisiin työaikavertailuihin.

Ei-tehdyn työajan määrä säilyi julkisella sektorilla 1990-luvun lopussa lähes muuttumattomana: ei-tehdyn työajan rakenteessa tapahtui lähinnä kuntasektorilla pieniä muutoksia. Vuosilomiin käytetty aika kasvoi ja lasten hoitovapaiden käyttö supistui hieman. Valtion ja kunta-alan tiedot eivät ole tilastoperusteiden erosta johtuen täysin vertailukelpoisia. Lyhytaikaisia palkattomia poissaoloja ei valtiolla oteta huomioon vuosityöaikaa laskettaessa.

Vuonna 2000 säännöllinen vuosityöaika oli jalostusaloilla 1 866 tuntia ja palvelualoilla 1 926 tuntia. Jalostuksen ja palvelujen toimialojen säännölliseen työaikaan luetaan työajan lyhentämism vapaita ja ns. vuorovapaiden tunteja, joista maksetaan ei-tehdyn työajan palkkaa (edellisiä voi olla tuntipalkkaisilla enimmillään 100 tuntia vuodessa, jälkimmäisiä enemmänkin). Jos lyhentämism vapaiden korvaus sisältyy tehdyn työajan palkkoihin, kuten tapahtuu esim. metalliteollisuudessa ja mekaanisessa metsäteollisuudessa, vuosityöaikakin on lyhyempi.

Jalostus- ja palvelualojen välillä ei-tehdyn työajan jakaumissa ei ole merkittäviä eroja (taulukko 2.9). Vuosilomien osuus on julkisella sektorilla yksityistä suurempi. Tärkein syy tähän ovat pidempi vuosilomaoikeus ja mahdollisuus vuosiloman pidennykseen, mitä yksityisellä sektorilla ei yleensä ole. Lapsen syntymään ja hoitoon liittyvät poissaolot ovat kuntasektorilla korkeammat kuin yksityisellä sektorilla. Tätä selittää erityisesti kuntasektorin naisvaltaisuus (74 % palkansaajista on naisia). Sama koskee sairaus- ja tapaturma-ajan poissaoloja. Jalostusalalla ovat suuremmat sairaus- ja tapaturma-ajan poissaolot kuin palvelualoilla. Työajan lyhentämism vapaita eli ns. pekkasvapaita on lähinnä yksityisen sektorin tuntipalkkaaloilla, silloin kun niistä on maksettu korvaus.

Taulukko 2.9. Vuosityöajat ja ei-tehdyn työajan prosenttiosuudet säännöllisestä työajasta toiminnan mukaan yksityisellä ja julkisella sektorilla vuonna 2000

	Jalostusalat		Palvelualat		Valtio		Kunta	
	tuntia	% säänn. työajasta	tuntia	% säänn. työajasta	tuntia	% säänn. työajasta	tuntia	% säänn. työajasta
Säännöllinen vuosityöaika	1 866		1 926		1 860		1 893	
Ylityöt	40		26		21		19	
Kokonaisvuosityöaika	1 906		1 952		1 881		1 912	
Ei-tehty työaika	273	14,6	258	13,4	314	16,9	362	19,1
josta								
– vuosiloma	161	8,6	156	8,1	235	12,6	231	12,2
– lapsen syntymä ja hoito	6	0,3	6	0,3	7	0,4	11	0,6
– sairaus ja tapaturmat	52	2,8	48	2,5	65	3,5	85	4,5
– työajan lyhentämisen vapaa	30	1,6	12	0,6	-	-	-	-
– muut palkalliset vapaat	4	0,2	4	0,2	7	0,4	8	0,4
– palkaton poissaolo	21	1,1	33	1,7	-	-	27	1,4
Tehty työaika ml. ylityöt	1 633		1 694		1 540		1 550	

Lähteet: Työvoimakustannukset 2000, Yksityinen sektori ja sektorivertailu, Palkat 2002:17 ja Eurostat, New Cronos/Population and Social Conditions, Labour Costs
 Valtio: Veli-Matti Lehtonen, Valtion työvoimakustannustutkimus 2000, Henkilöstön työajan käyttö ja työvoimakustannukset, Valtion työmarkkinalaitos 7/2001, Helsinki 2001
 Kuntasektori: Kuntasektorin työvoimakustannukset 2000, SVT, Palkat 2002:14

2.7 Työaika työvoimatutkimuksessa ja työvoimakustannustutkimuksessa

Näkökulmat

Työvoimatutkimuksessa (TYTI) työaikaa seurataan lähinnä työntekijän näkökulmasta, jolloin ollaan kiinnostuneita montako tuntia henkilö on työskennellyt tutkimusviikolla. Palkanmaksu ei ole perusteena työajan laskemiselle. Jos työntekijällä on useita työsuhteita ko. viikolla, lasketaan työpanokset yhteen. Työvoimakustannustutkimuksissa (TVK) tavoitteena on selvittää työnantajan kannalta palkansaajan tekemää työaikaa, josta maksetaan palkkaa.

Käsitteet

TYTI:ssä ja TVK:ssa käytetyissä käsitteissä on eroja, jotka johtuvat kummankin tutkimuksen tavoitteista. Työaikatiedot TYTI:ssä perustuvat tutkimusviikkoon ja viiteajankohtana on kaikki vuoden 52/53 viikkoa. Ennen vuotta 2000 tutkimusajankohta oli aina samaan aikaan kuukaudessa, yleensä 15. päivän sisältävä tutkimusviikko.

Sen sijaan TVK:ssa kyseessä on koko vuoden kertymä tehdyistä tunneista. Jollei kertymää ole laskettu, on normaalisti kyseessä tilastoajankohdan poikkileikkaus, joka on pääsääntöisesti laskettu kuukauden tai neljänneksen mittaiselta ajanjaksolta. Tiedustelujakso on valittu siten, että kaikilta neljänneksiltä on saatu tietoa.

Kuten aiemmin on mainittu, tehty vuosityöaika TYTI:ssä sisältää palkalliset ja palkattomat ylityöt, kun TVK:ssa palkattomia ylityöitä ei ole koskaan tilastoitu.

Säännöllinen viikkotyöaika viittaa sopimuksenmukaiseen tai työaikajärjestelmän mukaiseen viikkotyöaikaan TVK:ssa. TYTI:ssä on kyseessä ns. normaalityöaika, johon kuuluu tavanomainen ylityö. Tehty viikkotyöaika TYTI:ssä lasketaan työssä ollutta kohti ja on normaalia viikkotyöaikaa hieman lyhempi, mikä johtuu osaviikon poissaoloista.

Säännöllinen vuosityöaika muodostetaan TVK:ssa säännöllisen viikkotyöajan ja vuoden työpäivien määrän avulla (kun arkipyhien määrä on huomioitu). TYTI:ssä ei lasketa säännöllistä vuosityöaikaa.

Vuonna 2000 poissaoloaikaa tiedusteltiin poissaolotyypeittäin. Ei-tehty työaika kysytään myös eritellysti TYTI:ssä. Eroja on kuitenkin itse ei-tehdyn työajan sisällössä. TVK:ssä henkilöstökoulutus on tehdyssä työajassa ja osa muu koulutus ei-tehdyssä työajassa. TYTI:ssä tiedustellaan henkilöstökoulutus, joka on tehtyä työaikaa. Kuntasektorilla opetusala on yleensä poistettu ei-tehdyn työajan tilastosta opetusalan työaikaan liittyvien ongelmien takia (opetuksen valmistelu ja kesäkeskeytys). Sen sijaan TYTI:ssä opetuksen valmistelu on tehtyä työtä. Arkipyhät tulevat huomioituksi molemmissa tutkimuksissa samalla tavalla. Samoin ns. pekkasvapaat ja vuorovapaat, jolta maksetaan palkkaa, luetaan molemmissa tutkimuksissa ei-tehtyyn työaikaan. TVK:ssa palkattomia pekkasvapaita ei ole huomioitu. TYTI:ssä ei tehdä eroa palkallisen ja palkattoman pekkasvapaan välillä. Pitkät virkavapaat esim. äitiyslomat tulevat TYTI:ssä lasketuksi työllisiin työvoimaan, kun TVK:ssa näitä ei ole mukana tilastossa .

Kattavuus

TYTI:ssä mukana ovat kaikki toimialat ja toimipaikat koosta riippumatta, ja tutkimus koskee kaikkia Suomessa asuvia 15–74-vuotiaita työllisiä palkansaajia.

TVK:ssa maatalous ja vuonna 2000 muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut (toimiala O) eivät kuulu tutkimuksen kohteeseen. Yksityisen sektorin tiedustelussa mukana ei ole alle 10 hengen yritykset em. toimialarajoituksin. Yksityisen sektorin kohdejoukkoon eivät kuulu henkilöt, joilla ei ole työsuhdetta yrityksessä, ja joiden palkka oli jäänyt alle 1 206 markan vuodessa. Kuntasektorin kohdejoukkoon ei kuulunut palkkionsaajia tai maatalouslomittajia eikä vuonna 2000 sivutoimisia opettajia tai alle 1 206 markkaa palkkaa saaneita. Valtiolla tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu vain ulkomailla toimivat asema- maasta palkatut henkilöt.

Vastaaminen

TYTI:ssä vastausprosentti oli 85,5 prosenttia vuonna 2000. TVK:ssa yksityisellä sektorilla 92 prosenttia palkkasummalla mitattuna vastasi tutkimukseen vuonna 1996 ja 84 prosenttia vuonna 2000. Valtiolla vastausprosentti oli vuonna 2000 lähes 100 prosenttia (kuten aiemminkin) ja kuntasektorilla vuonna 2000 palkkasummalla mitattuna 84 prosenttia (88 prosenttia vuonna 1996).

Tiedustelutapa

TYTI:ssä tiedot kerätään vastaajilta tietokoneavusteisten puhelinhaastattelujen avulla, jonka tekevät Tilastokeskuksen tilastohaastattelijat. Ns. sijaisvastaajien osuus kaikista vastanneista on alle 5 prosenttia.

TVK:ssa niin yksityisen kuin julkisen sektorin tutkimukset on tehty lomaketiedusteluna, jossa kyselylomakkeet on lähetetty otokseen poimitun yrityksen (tai valtion viraston/laitoksen tai kunnan/kuntayhtymän) henkilöstöhallintoon. Tiedot perustuvat siten yritysten palkkahallintoon tai palkanlaskentajärjestelmään sekä työajan seurantarjestelmiin. Yritysten (tai valtion viraston/laitoksen tai kunnan/kuntayhtymän) järjestelmistä riippuu, miten tiedot tosiasiallisesti on rekisteröity. Kuten aiemmin on mainittu, tutkimuksista saadun palautteen mukaan pienissä yrityksissä (ja pienissä kunnissa/kuntayhtymissä) työaikatiedot ovat vaikeasti saatavissa. Siten yrityksen tai toimipaikan puuttuvia tietoja (osittaiskattoa) on aluksi korjattu lisätiedusteluin. Mikäli näin ei tietoja ole saatu, on puuttuvat tiedot imputoitu vastanneiden tietojen avulla (esim. tehdyt tunnit) toimialan ja yrityksen koon mukaisesti (kunnissa/kuntayhtymissä väkiluvun ja alueen ja kuntatyyppin mukaisesti). Imputoitujen tietojen osuus on kuitenkin yleensä jäänyt alle 5 prosenttiin kyseisen toimialan osuudesta.

Vuosityöajan laskentamenetelmä

TYTI:ssä ilmoitetut henkilötason tehdyt viikkotunnit summataan ensin kuukausitasolle, josta päästään vuositasolle ja jaetaan työllisten palkansaajien vuosikeskiarvolla vuosityöajan laskemiseksi. Tunnit, kuten muutkin tiedot korotetaan koko väestön tasolle.

Kuten edellä on mainittu säännöllinen ja tehty vuosityöaika on laskettu TVK:ssa kokoaikaista henkilöä kohti vuodessa. Palvelussuhteissa olleiden päivistä (kalenteripäivät) vähennetään yli kahden viikon mittaiset yhtäjaksoiset palkattomat poissaolopäivät ja erotus jaetaan 366 (vuonna 2000) ja saadaan keskimääräiset henkilöstömäärät (henkilötyövuodet).

Mikäli henkilötasolla ei voida seurata palvelussuhteessa olleita henkilöitä, niin lasketaan yhteen kunkin kuukauden lopussa palvelussuhteessa olleiden henkilökuntamäärät (henkilötyövuodet) ja jaetaan summa 12:lla. Kuukaudessa yli kahden viikon palkattomalla vapaalla olleita ei sen kuukauden luvuissa oteta huomioon. Osittain henkilötyövuositietoja on kerätty myös muista rekistereistä esim. yritysrekisteristä.

TVK:n tiedustelut koskevat koko- ja osa-aikaisia (palvelualat) sekä työntekijöitä ja toimihenkilöitä (jalostusalat). Tehty vuosityöaika ja ei-tehty vuosityöaika muunnetaan kokoaikavastaavaksi henkilötyövuoden työajaksi.

Taulukko 2.10. Palkansaajien tehty työaika vuodessa työvoimakustannustutkimuksessa ja työvoimatutkimuksessa vuosina 1990–2000

	Työvoimakustannustutkimus			Työvoimatutkimus		
	1990	1996	2000	1990	1996	2000
Valtio ¹⁾	1 521	1 541	1 540	1 621	1 683	1 624
Kunta		1 561	1 550	1 583	1 585	1 543
Yksityinen (C–K)			1 661	^{*)} 1 744	1 812	1 781
– Jalostus			1 633	1 733	1 795	1 773
– Palvelut			1 694	^{*)} ..	1 829	1 789

¹⁾ Valtion vuoden 1990 luvussa ei ole mukana ylitöitä.

^{*)} Koska rahoituksen, vakuutuksen ja muiden liike-elämän palveluiden luvut ovat epäluotettavia, on tähän laskettu toimialat C–I.

Verrattaessa eri tilastoja, pidemmät tehdyt vuosityöajat ovat kaikilla sektoreilla työvoimatilastoissa, lukuun ottamatta vuotta 2000, jolloin kuntasektorilla TYTI:ssä olivat matalammat vuosityöajat. Yksityisellä

sektorilla TYTI:ssä lukuja korottavat ns. harmaat työt, palkattomat ylityöt ja sivutyöt. Kuntasektorilla TVK:n luvuissa ei ole opetusalaa mukana. Sen sijaan TYTI:ssä opetusala painaa lukuja alaspäin, koska opetusalan kesäkeskeytystä ei lueta tehtyyn työaikaan. Samoin maatalouslomittajien ja sivutoimisten tuntiopettajien sekä palkkionsaajien mukanaolo TYTI:ssä vaikuttaa vuosityöaikaa alentavasti.

TYTI:ssä valtion tehtyjen tuntien määrää nostaa valtion liikelaitosten kuuluminen ko. sektoriin sekä palkattomat ylityöt. TVK:ssa liikelaitokset kuuluvat yksityiselle sektorille ja palkattomia ylitöitä ei tiedustella.

Lähteet ja kirjallisuus

- Paukkunen, Leo, Teollisuuden välilliset työvoimakustannukset vuosina 1946, 1952, 1961 ja 1965, Taloudellinen Tutkimuskeskus sarja B15, Helsinki 1967).
- Sihtola Kari, Teollisuuden välilliset työvoimakustannukset vuonna 1970, Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen sarja A:1, Helsinki 1972.
- Sihtola Kari, Teollisuuden välilliset työvoimakustannukset vuonna 1973 sekä arvioita niiden kehityksestä vuosina 1974–1976, Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen sarja B:11, Helsinki 1975.
- Sihtola Kari, Teollisuuden työvoimakustannusten taso ja rakenne vuonna 1977 sekä arvioita niiden kehityksestä vuosina 1978–1980, Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen sarja B:20, Helsinki 1979.
- Sihtola Kari, Katsaus työvoimakustannusten käsitteisiin ja teorian muodostukseen, ETLA C:29, Helsinki 1984.
- Jonninen Pentti, Teollisuuden välilliset työvoimakustannukset vuonna 1988, ETLA B:61, Helsinki 1989.
- Saukkonen Seppo, Työn hinta, yritysten työvoimakustannukset 1992–1994, ETLA B:88, Helsinki 1994.
- Yksityisen sektorin työvoimakustannukset 1996, SVT, Palkat 1998:15, Helsinki 1998.
- Työvoimakustannukset 1996, Sektorivertailu, SVT, Palkat 1999:6, Helsinki 1999.
- Työvoimakustannukset 2000, yksityinen sektori ja sektorivertailu SVT, Palkat 2002:17, Helsinki 2003.
- Valtion työmarkkinalaitos 1968 ja 1974, julkaisemattomat selvitykset.
- Valtion työmarkkinalaitos, Valtiohallinnon työvoimakustannukset vuosina 1968–1980, Valtion työmarkkinalaitoksen julkaisuja n:o 5, Helsinki 1982.
- Valtion työmarkkinalaitos, Valtiohallinnon työvoimakustannukset vuosina 1968–1985, Valtion työmarkkinalaitoksen julkaisuja n:o 10, Helsinki 1987.
- Valtion työmarkkinalaitos, Valtiohallinnon työvoimakustannustutkimus vuodelta 1990, Valtion työmarkkinalaitoksen julkaisuja n:o 17, Helsinki 1992.
- Lehtonen Veli-Matti, Valtion työvoimakustannustutkimus 1996, Valtion budjettitalouden henkilöstön työajan käyttö ja työvoimakustannukset vuonna 1996, Valtionvarainministeriön henkilöstöosasto – Valtion työmarkkinalaitos – Edita 1997.
- Valtion työmarkkinalaitos, Valtion työvoimakustannustutkimus 2000, Henkilöstön työajan käyttö ja työvoimakustannukset, Valtionvarainministeriö, Helsinki 2001.
- Kuntasektorin työvoimakustannukset 1990, SVT, Tutkimuksia 194, Helsinki 1992.
- Kuntasektorin työvoimakustannukset 1996, SVT, Palkat 1998:16, Helsinki 1998.
- Hinta ja palkkatiedote 1992:6, SVT Palkat 1992:36, Helsinki 1992.
- Hinta ja palkkatiedote 1998:4, SVT Palkat 1998:21, Helsinki 1998.
- Kuntapuntari 3:2003, Kunta työnantajana: Pekka Haapala, Kunta-alalla 87 miljoonaa työpäivää vuonna 2000, Helsinki 2003.
- STK, Suomen Työnantajien Keskusliitto (nykyinen TT, Teollisuuden ja Työnantajien Keskusliitto).

LTK, Liiketyönantajien Keskusliitto.

International Labour Office, ILO, An integrated system of Wages, a manual on Methods, Geneva 1979.

Neuvoston asetus (EY) N:o 23/97, annettu 20.12.1996, työvoimakustannusten tasoa ja rakennetta koskevista tilastoista.

Neuvoston asetus (EY) N:o 530/99, annettu 9.3.1999, ansiota ja työvoimakustannuksia koskevista rakennetilastoista.

Liitteet

Liite 2.1

Tehdyt työtunnit ja ei-tehdyt työtunnit. Komission asetus (EY) N:o 1726/1999

Tehtyjen työtuntien kokonaismäärä ilmoittaa kaikkien palkansaajien vuoden aikana tekemien työtuntien kokonaismäärän. Tehtyjen työtuntien kokonaismäärä kirjataan erikseen kokoaikaisten ja osa-aikaisten palkansaajien sekä oppisopimuskoulutuksessa olevien osalta. Tehtyjen työtuntien vuosimäärä määritellään todellisten työtuntien määräksi. Huom: Normaalityöaikana tehtyjen työtuntien lisäksi tehdyt työtunnit olisi kukin kirjattava yhdeksi tunniksi maksetusta tuntipalkasta riippumatta (esimerkiksi kaksinkertaiseen tuntipalkkaan oikeuttavat tunnit).

Tehtyihin työtunteihin kuuluvat:

- a) työn valmisteluun, työkalujen ja laitteiden valmisteluun, huoltoon ja puhdistukseen sekä työaikakorttien täyttämiseen ja muihin vastaaviin tehtäviin käytetty aika;
- b) työpaikalla vietetty aika, jona ei ole tehty työtä esimerkiksi laitevikojen, tapaturmien tai töiden tilapäisen puuttumisen takia, mutta jolta työnantaja maksaa työsopimuksen nojalla palkkaa;
- c) työpaikalla pidetyt lyhyet lepotauot, kuten kahvitauot;
- d) oppisopimuskoulutuksessa olevien tekemät todelliset työtunnit;

Todellisiin työtunteihin ei kuulu

- a) palkalliset tunnit, joihin ei tehdä töitä, kuten palkalliset lomat, yleiset vapaapäivät ja sairauslomat;
- b) ateriatauot;
- c) työpaikan ja kodin välisiin matkoihin käytetty aika;
- d) oppisopimuskoulutuksessa olevien koulutukseen käytetty aika

Liite 2.2

Vuosityöaika eri toimialoilla 1992, yksityinen sektori

	Teollisuus ja talonrakennusala		Kauppa			Majoitus- ja ravitsemistoiminta		Vakuutus		Pankit	
	40 t / viikko		40 t / viikko	37,5 t / viikko		112,5 / 3 viikkoa		38 t / viikko		7,1 t / päivä ²⁾	
	päiviä	tunteja	päiviä	tunteja	tunteja	päiviä	tunteja	päiviä	tunteja	päiviä	tunteja
Mahdolliset työpäivät	262	2 096	262	2 096	1 965	262	1 965	262	1991,2	262	1 860,2
– Arkipyhät	8	64	6	48	45	–	–	9	68,4	9	63,9
– Työajan lyhennysvapaat	12,5	100	14 / 0 ¹⁾	112	–	–	–	–	–	2	14,2
– Muut vapaat	–	–	–	–	–	11	82,5	2 * 0,5	5,2	2 * 0,5	5,2
– Vuosilomat	25	200	25	200	187,5						
I						25	187,5	25	190	25	177,5
II								30	228	30	213
III										35	248,5
Vuosityöaika	216,5	1 732	217 / 231 ¹⁾	1 736	1 733						
I						226		227	1727,6	225	1 599,4
II								222	1689,6	220	1 563,9
III										215	1 528,4

1) Ensimmäinen luku koskee 40 viikkotunnin ja toinen 37,5 viikkotunnin työaika.

2) Tehdystä työajasta on vähennetty ruokailutauon pituus 0,5 tuntia, koska ruokailu tapahtuu työajalla.

Lähde: Saukkonen Seppo, Työn hinta, yritysten työvoimakustannukset 1992–1994, sivut 24–25 ETLA B:88, Helsinki 1994.

3	Vuosityöaika kansantalouden tilinpidossa	98
3.1	Palkansaajien ja työtuntien määritelmät.....	98
3.2	Erot ja yhtäläisyydet työvoimatutkimuksen määritelmiin.....	99
3.3	Tietolähteet.....	100
3.4	Vuosityöajan kehitys kansantalouden tilinpidossa.....	100
3.5	Kansantalouden tilinpidon ja työvoimatutkimuksen vuosityöaikojen vertailu	103
3.6	Kansainvälinen vertailu.....	106
3.7	Yhteenveto	106
	Liitteet	107
	Liite 3.1 Liitekuviot	107
	Liite 3.2 Liitetaulukko.....	115

3 Vuosityöaika kansantalouden tilinpidossa

Kansantalouden tilinpito kuvaa kansantalouden rahavirtoja, erityisesti tuotannossa syntyvää arvonlisäystä, bruttokansantuotetta. Tilinpito sisältää tietoja myös palkkasummista, työllisten palkansaajien ja yrittäjien lukumääristä sekä heidän tekemistään työtunneista. Näitä tietoja käytetään muun muassa arvioitaessa tuottavuuden ja keskipalkkojen kehitystä.

Tiedoista voidaan laskea myös palkansaajien keskimääräinen vuosityöaika jakamalla palkansaajien teke-
mät työtunnit työllisten palkansaajien lukumäärällä. Tietoja on toimialoittain ja sektoreittain.

3.1 Palkansaajien ja työtuntien määritelmät

Suomen kansantalouden tilinpidon käsitteet ja määritelmät työllisistä palkansaajista ja tehdyistä työtun-
neista perustuvat EU:n hyväksymään Euroopan kansantalouden tilinpitojärjestelmään (EKT95). Sen mu-
kaan:

*”Palkansaajiksi määritellään kaikki ne henkilöt, jotka ovat työsuhhteessa toiseen kotimaiseen institutio-
naaliseen yksikköön ja saavat työstään korvausta... (EKT 11.12).*

*Myös tilapäisesti töistä poissa olevat henkilöt katsotaan palkansaajiksi, mikäli heillä on muodollinen sidos
työpaikkaan. Tämä muodollinen sidos tulisi määritellä yhden tai useamman seuraavan kriteerin mukaan:*

- a) henkilö saa säännöllistä palkkaa;
- b) henkilöllä on varmuus poissaolon syyn päättymisen jälkeisestä töihin palaamisesta tai sovittu töihin
palaamispäivä;
- c) töistä poissaolo on jatkunut ajanjakson, joka voi mahdollisesti olla sen luonteinen, että työntekijät
voivat saada korvauksia ilman velvollisuutta ottaa vastaan muita töitä.

*Tämä käsittää henkilöt, jotka ovat tilapäisesti pois töistä sairauden tai ruumiinvamman, vapaan tai loman,
lakon tai työsulun, opiskelu-, koulutus- tai harjoitteluvapaan, äitiys- tai vanhempainloman, taloudellisen
toiminnan vähenemisen, huonoista sääolosuhteista, koneiden tai laitteiden rikkoutumisesta, sähkökatkok-
sesta tai raaka- tai polttoainepulasta johtuvien töiden tilapäisen järjestelyvaikeuden tai keskeytymisen tai
muun vapaata sisältävän tai sitä sisältämättömän tilapäisen poissaolon takia (EKT 11.14).*

*Tehtyjen työtuntien kokonaismäärä on niiden todellisten työtuntien yhteenlaskettu määrä, jotka on tehty
laskenta-ajanjakson aikana palkansaajana tai itsenäisenä yrittäjänä edellyttäen, että näiden tuotos on
tuotantorajojen sisällä (EKT 11.26).”*

Koska kansantalouden tilinpidon vuosityöaika muodostuu suhdelukuna, siihen vaikuttavat sekä tehdyt
työtunnit että työllisten määrä. Voidaan katsoa, että palkansaajien keskimääräiseen toteutuneeseen vuosi-
työaikaan vaikuttavat ainakin seuraavat tekijät:

- a) työaikoja (ml. vuosilomat) koskevat sopimukset ja säädökset,
- b) vuosikalenteri (arkiphytien lukumäärä ja karkausvuosi),
- c) osa-aikatyön yleisyys,
- d) lisä- ja ylityöt,

- e) sairaslomat,
- f) äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaat ,
- g) määräaikaiset lomautukset (toistaiseksi lomautettuja ei lueta työllisiin) sekä
- h) lakot ja työsulut.

Mitä suurempi osuus palkansaajista on osa-aikaisia tai erilaisilla vapailla, sitä lyhyempi on keskimääräinen vuosityöaika. Luettelon neljässä viimeisessä kohdassa (e–h) palkansaajat luetaan työllisiin palkansaajiin, vaikka heille ei synny työtunteja. Jos työllisiin palkansaajiin luettaisiin vain työhön osallistuneet palkansaajat, todellinen vuosityöaika olisi pidempi kuin kansantalouden tilinpidon vuosityöaika. Vielä pidempi se olisi, jos mukana olisivat vain kokoaikaiset työntekijät. Tällaisia tietoja ei kansantalouden tilinpidossa ole.

3.2 Erot ja yhtäläisyydet työvoimatutkimuksen määritelmiin

Kansantalouden tilinpidon määritelmät työllisistä palkansaajista ja heidän tekemistään työtunneista ovat hyvin lähellä työvoimatutkimuksen vastaavia määritelmiä. Suomessa näissä tilastoissa sovelletaan myös käytännössä miltei samoja määritelmiä.

Merkittävin ero on, että kansantalouden tilinpidossa myös varusmiehet ja siviilipalvelusmiehet luetaan palkansaajiin ja heille arvioidaan työtunnit. Tässä selvityksessä kansantalouden tilinpidon tiedot ilmoitetaan ilman varusmiehiä, joten tämä ero voidaan jättää huomiotta. Jos varusmiehet luettaisiin mukaan, palkansaajien vuosityöaika olisi ollut viime vuosina 14 – 17 tuntia (noin yhden prosentin) pidempi.

Toinen ero on, että kansantalouden tilinpito kuvaa Suomen talousalueen tuotantoa. Koska kuvauskohteena on Suomen talousalue, luetaan mukaan Suomessa työskentelevät ulkomaiset työntekijät, mutta Suomen talousalueen ulkopuolella työskenteleviä suomalaisia ei lueta mukaan. Työvoimatutkimuksen kohdejoukko puolestaan on Suomessa asuva väestö. Koska rajan yli tapahtuva työssäkäynti (Suomeen ja Suomesta) on ollut melko vähäistä, ei erolla liene vuosityöajan kannalta merkitystä.

Kolmas ero on, että omaishoitajia ei kansantalouden tilinpidossa lueta palkansaajiin (eikä yrittäjiin). Työvoimatutkimuksessa he saattavat olla osittain mukana. Käytännössä tälläkään erolla ei liene merkitystä vuosityöajan kannalta.

Neljäs ero on, että yrittäjät, jotka työskentelevät omissa yrityksessään, luetaan työvoimatutkimuksessa yrittäjiksi myös silloin, kun he maksavat itselleen palkkaa. Kansantalouden tilinpidon määritelmän mukaan he ovat tällöin palkansaajia. Koska yrittäjien työaika on tunnetusti pidempi kuin palkansaajien, tästä voisi teoriassa seurata, että palkansaajien keskimääräinen vuosityöaika olisi kansantalouden tilinpidossa pidempi kuin työvoimatutkimuksessa erityisesti niillä aloilla, joilla on paljon yrittäjiä. Käytännössä erolla ei liene merkitystä, koska kansantalouden tilinpidossa käytetään pääasiassa työvoimatutkimuksen tietoja palkansaajien keskimääräisistä vuosityöajoista.

Molemmissa tilastoissa työllisten palkansaajien lukumäärät ovat vuosikeskiarvoja, joten kausityöntekijät eivät ole kokonaisia työntekijöitä. Näin ollen heidän mukanaolonsa ei lyhennä keskimääräistä vuosityöaika. Molemmissa tilastoissa työajalla tapahtuva, palkallinen koulutus luetaan tehtyihin työtunteihin. Molemmissa tilastoissa harmaa talous luetaan periaatteessa mukaan. Käytännössä on vaikea arvioida, miten hyvin pimeää työtä tehneet palkansaajat ja heidän työtuntinsa ovat mukana tilastoissa.

Molemmissa tilastoissa sivutyötunnit luetaan sille toimialalle, jolla ne on tehty, mutta palkansaaja määritellään sen toimialan työlliseksi, jolla hänen päätyönsä on. Sivutöiden osuus kaikista työtunneista on työvoimatutkimuksen mukaan ollut viime vuosina runsaan prosentin. Sivutyötä tehneiltä kysytään työvoimatutkimuksessa sivutyön ammattiasema (palkansaaja vai yrittäjä) erikseen ja tällöin esimerkiksi omatoimisen rakentamisen työtunnit kirjataan yrittäjien työtunneiksi. Myös kansantalouden tilinpidossa tehdään samoin, joten omatoimisen rakentamisen työtunnit eivät vaikuta palkansaajien keskimääräiseen työaikaan.

Huolimatta siitä, että kansantalouden tilinpidon ja työvoimatutkimuksen määritelmät ja käytännön sovellutukset Suomessa ovat hyvin lähellä toisiaan, luvut eroavat toisistaan, paikoitellen huomattavastikin. Tämä koskee sekä palkansaajien lukumäärää, heidän tekemiään työtunteja että keskimääräistä vuosityöaikaa.

3.3 Tietolähteet

Tehdyt työtunnit saadaan kansantalouden tilinpidossa useimmiten kertomalla palkansaajien lukumäärä keskimääräisellä vuosityöajalla, joka saadaan työvoimatutkimuksesta. Joillakin toimialoilla on myös muita tietolähteitä. Merkittävimpiä näistä toimialoista ovat teollisuus (CDE), rahoitus- ja vakuutustoiminta (J) sekä pakollinen sosiaalivakuutus (753).

Teollisuudessa ensisijainen tietolähde on teollisuuden rakennetilasto, jonka yritys­kyselyssä kysytään myös tehtyjä työtunteja. Myös rakennetilaston muiden toimialojen kyselyissä on kysytty tehtyjä työtunteja vuodesta 2000 alkaen, mutta vastauksia on tullut niin vähän, etteivät tiedot ole käyttökelpoisia.

Rahoitustoiminnassa käytetään pankkitilaston kyselyä tehdyistä työtunneista. Pakollisessa sosiaalivakuutuksessa käytetään vuosikertomusten tietoja.

Kaikilla toimialoilla otetaan lisäksi vuosittain huomioon palkkasumman ja ansiotason kehitys. Periaatteessa palkkasumma on työtuntien määrä kertaa keskituntipalkka. Tässä yhtälössä pidetään yleensä palkkasummatietoa luotettavimpana ja ansiotason ja työtuntien kehitys pyritään sovittamaan siihen. Aina se ei ole helppoa. Ansiotasoindeksi ei sisällä kaikkia ansiotasoon vaikuttavia tekijöitä eivätkä tehdyt työtunnit ole sama asia kuin maksetut työtunnit. Myös työvoimatutkimuksen luonteen vuoksi (otostutkimus) varsinkin pienillä toimialoilla esiintyy (myös vuosikeskiarvoissa) satunnaisvaihtelua, jota kansantalouden tilinpidossa on pyritty tasoittamaan.

Yhteen­vetona voi todeta, että useimmilla aloilla vuosityöaika seuraa likimäärin työvoimatutkimuksen vuosityöaikaa, mutta tasoero voi olla huomattava ja vuosittainen muutos poiketa paljonkin.

3.4 Vuosityöajan kehitys kansantalouden tilinpidossa

Kansantalouden tilinpidosta on olemassa yhtenäinen aikasarja vuosilta 1975 – 2002. Palkansaajien keskimääräinen vuosityöaika on tuona aikana lyhentynyt 1753 tunnista 1609 tuntiin eli 144 tuntia (8 prosenttia). Lyhentymisen oli huomattavinta 1990-luvun alun lamaan asti. Sen jälkeen keskimääräinen työaika ensin pidentyi hieman, mutta on vuoden 1997 jälkeen jälleen lyhentynyt.

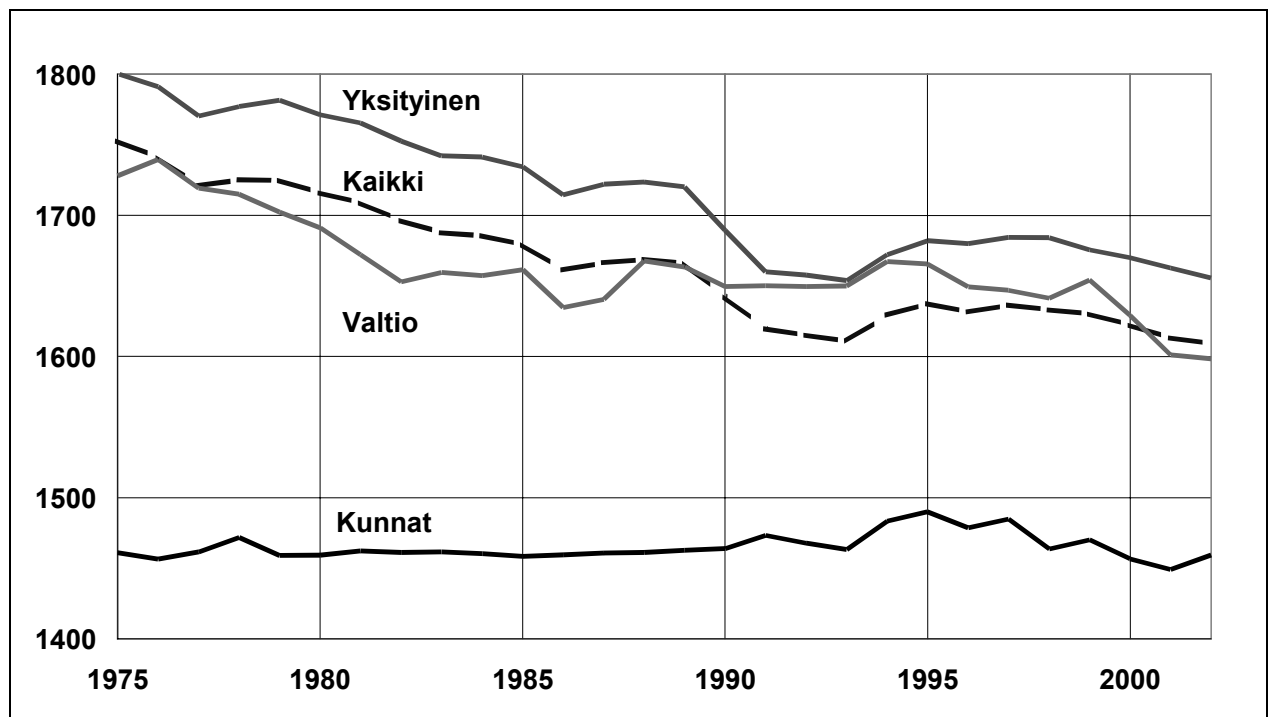
Työajan lyhentymistä selittävät pääosin työaikoja koskevat sopimukset ja säädökset, jotka lyhensivät työaikaa olennaisesti 1970- ja 1980-luvuilla, mutta eivät enää sen jälkeen. Viimeksi työaikaa on yleisesti lyhennetty vuonna 1992, jolloin loppiaisesta tuli vapaapäivä. Lisäksi 1.1.2001 lähtien työaikaa lyhennettiin ansioita vähentämättä sopimalla helatorstain hyvittämisestä niillä aloilla, joilla ko. sopimusta ei vielä ollut. 1990-luvun alun notkahdusta selittävät kuitenkin lähinnä lomautukset. Myös ylitöiden vähentymisellä ja osa-aikatyön yleistymisellä oli jonkin verran merkitystä.

Ylitöiden osuus kaikista työtunneista oli työvoimatutkimuksen mukaan suurimmillaan 1980-luvun loppupuolella (2,6 %). Lamavuosina osuus laski 2,0 prosenttiin, mutta on sen jälkeen kohonnut 2,3 prosenttiin (vuonna 2001). Ylitöiden osuus vaihtelee toimialoittain. Suurin se on rakentamisessa ja liikenteessä ja pienin julkisissa ja muissa palveluissa. Kaiken kaikkiaan ylitöiden vaikutus keskimääräisen työajan vaihteluihin on vähäinen.

Suurempi vaikutus on osa-aikaisten osuudella. Työvoimatutkimuksen mukaan osa-aikaisten osuus palkansaajista on vähitellen kasvanut. Vuonna 1990 heidän osuutensa oli 8,7 prosenttia ja vuonna 2002 12,5 prosenttia. Viime vuosien työajan lyhentymistä selittää osittain osa-aikatyön lievä yleistyminen.

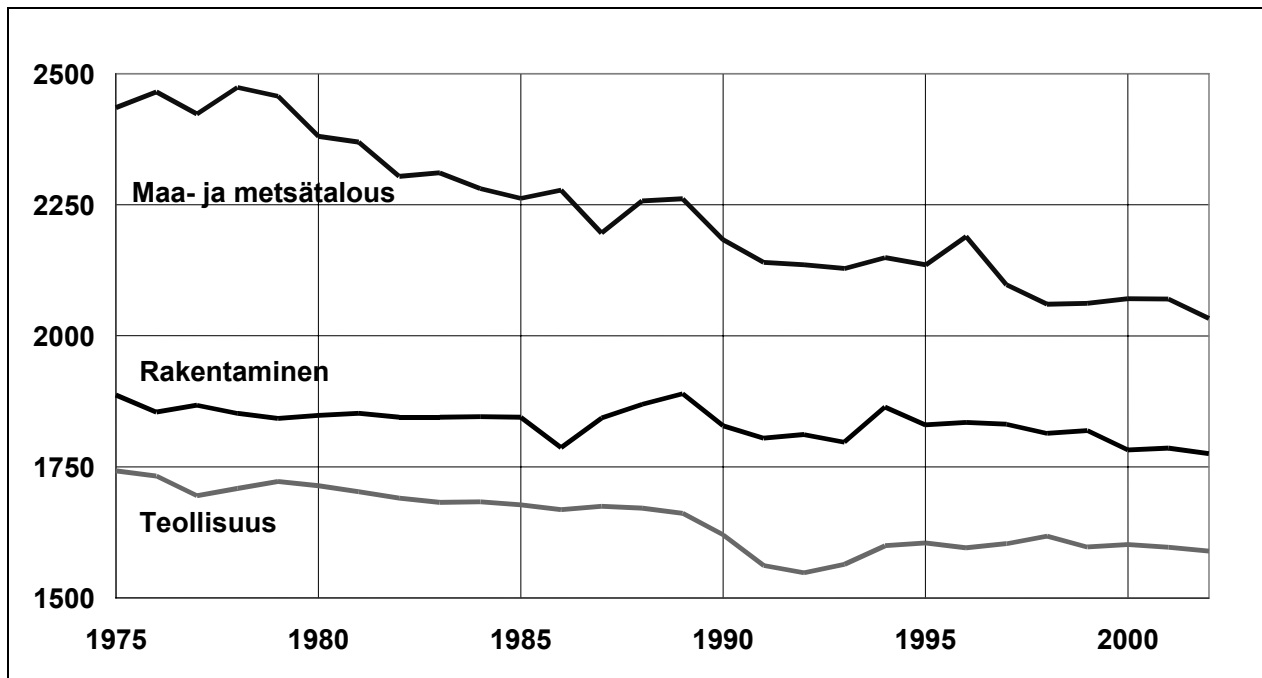
Työaikaa on myös pidennetty viime vuosina. Valtion lyhennetty kesätyöaika poistui vuonna 1994. Kansantalouden tilinpidossa arvioitiin tämän pidentäneen vuosityöaikaa puolitoista prosenttia.

Kuvio 3.1. Palkansaajien vuosityöaika sektoreittain, tuntia

Keskimääräinen vuosityöaika on lyhentynyt yksityisellä sektorilla ja valtiolla. Kunnissa työaika on pysynyt melko vakaana, kaikkein lyhimpänä. Tähän vaikuttaa erityisesti koulutuksen muita aloja lyhyempi työaika.

Kuvio 3.2. Palkansaajien vuosityöaika alkutuotannossa ja jalostuksessa, tuntia

Toimialoittain tarkasteltuna palkansaajien vuosityöaika oli vuonna 2002 selvästi pisin maa- ja metsätaloudessa. Seuraavaksi pisimmät työajat olivat liikenteessä ja rakentamisessa. Myös kaupassa, kiinteistöpalveluissa ja liike-elämän palveluissa työaika oli keskimääräistä pidempi. Teollisuuden ja majoitus- ja ravitsemispalveluiden työajat olivat keskimääräistä tasoa. Keskimääräistä lyhyempi työaika oli monilla palvelualoilla, erityisesti julkisella sektorilla. Selvästi muita aloja lyhyempi vuosityöaika oli kansantalouden tilinpidon mukaan koulutuksessa.

Palkansaajien työaika on lyhentynyt eniten maa- ja metsätaloudessa. Työaika on lyhentynyt nimenomaan maataloudessa, sen sijaan metsätaloudessa se on pidentynyt. Maatalouden palkansaajien työaika on lyhentynyt myös 1990-luvulla lähinnä osa-aikatyön yleistymisen takia. Vuoden 1996 hyppäys ylöspäin saattaa olla estimointivirhe.

Teollisuudessa työajan lyhentyminen on seurannut selkeimmin yleistä kehitystä. 1990-luvun alun laman notkahdus näkyy teollisuudessa selvemmin kuin muilla aloilla. Sitä selittävät lähinnä lomautukset. Teollisuuden alatoimialoilla työajat ovat kehittyneet hieman toisistaan poiketen.

Myös rakentamisessa työaika on lyhentynyt, mutta ilmeisesti rakentamisen suhdanteet ovat ajoittain myös pidentäneet työaika. Maa- ja vesirakentamisessa työaika on lyhentynyt enemmän kuin talonrakentamisessa. Myös vuoden 1986 rakennusalan lakko näkyy selvästi työaikakehityksessä. Vuoden 1994 hyppäys ylöspäin saattaa olla estimointivirhe, koska työvoimatutkimuksessa ei ole samanlaista hyppäystä.

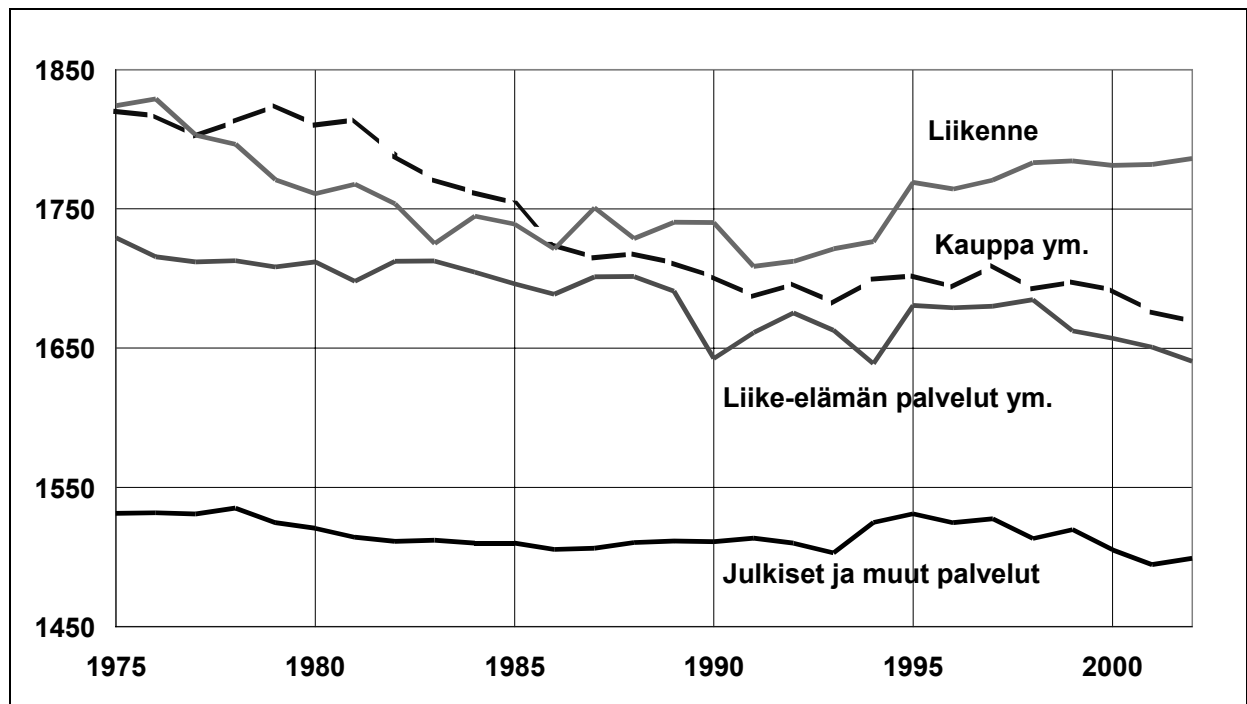
Myös kaupassa (ml. majoitus- ja ravitsemistoiminta) työaika on lyhentynyt selvästi, varsinkin 1980-luvulla. Osa-aikatyö yleistyi kaupassa sekä majoitus- ja ravitsemistoiminnassa tuntuvasti 1990-luvun alkupuolella, enemmän kuin millään muulla alalla. Tästä huolimatta keskimääräinen työaika ei lyhentynyt, joten muut seikat ovat vaikuttaneet työaika pidentävästi.

Liikenteen työajan kehitys on poikennut kaikista muista aloista (metsätalouden ohella). Keskimääräinen työaika on pidentynyt 1990-luvulla huolimatta osa-aikatyön lievästä yleistymisestä varsinkin tietoliikenteessä. Keskimääräinen työaika oli vuonna 2002 jopa pidempi kuin vuonna 1979. Työajat ovat pidentyneet erityisesti kuorma-auto- ja postiliikenteessä.

Liike-elämän palveluissa (ml. rahoitus-, vakuutus- ja kiinteistöpalvelut) työajan lyhentyminen on ollut melko tasaista ja paljon hitaampaa kuin muilla aloilla. Yksittäisillä alatoimialoilla kehitys on poikennut huomattavastikin. Esimerkiksi rahoitus- ja vakuutuspalveluissa työaika on vuosittain heilahdellut paljon.

Julkisissa ja muissa palveluissa työaika on pysynyt melko vakaana.

Kuvio 3.3. Palkansaajien vuosityöaika palvelualoilla, tuntia

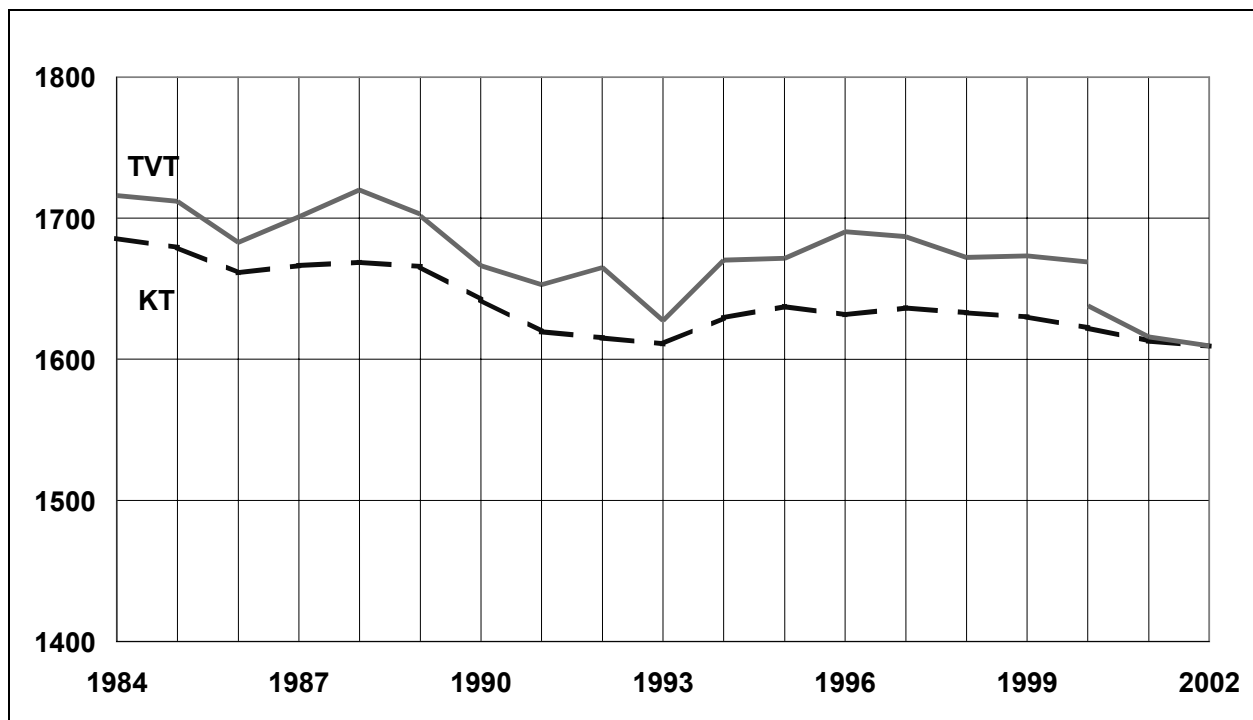

3.5 Kansantalouden tilinpidon ja työvoimatutkimuksen vuosityöaikojen vertailu

Kaikkien palkansaajien tasolla kansantalouden tilinpidon (KT) ja työvoimatutkimuksen (TVT) vuosityöajat ovat muuttuneet hyvin samalla tavalla, mikä on luonnollista, koska kansantalouden tilinpidossa käytetään lähinnä työvoimatutkimusta tietolähteenä.

Työvoimatutkimuksen vuosityöaika on aina viime vuosiin asti ollut pidempi. Tämän takia myöskään vuoden 2000 menetelmämuutoksen aiheuttamaa tasoalenemaa työvoimatutkimuksessa (31 tuntia) ei viety tilinpidon lukuihin. Kun työvoimatutkimuksen vuosityöaika vuonna 1999 oli 43 tuntia pidempi kuin kansantalouden tilinpidossa, oli ero vuonna 2002 hävinnyt pois. Tilinpidossa vuosityöajan kehitys on ollut työvoimatutkimusta tasaisempaa muun muassa vuosina 1992 ja 1993. Tämä lienee oikeampi kuva toteutuneesta kehityksestä.

Kuvio 3.4. Kaikkien palkansaajien vuosityöaika, tuntia

Oheisissa kuvioissa työvoimatutkimuksesta on esitetty kaksi lukua vuodelta 2000: uuden, jatkuvan työvoimatutkimuksen mukainen virallinen vuosityöaika sekä vanhan työvoimatutkimuksen mukainen vuosityöaika. Jälkimmäinen on estimoitu aineistosta, joka on sisältänyt palkansaajien lisäksi myös yrittäjät. Estimoinnissa on oletettu, että palkansaajien vuosityöaika on muuttunut samalla tavalla kuin palkansaajien ja yrittäjien yhteenlaskettu painotettu vuosityöaika, kun on siirrytty jatkuvaan työvoimatutkimukseen. Koska palkansaajia on melkein kaikilla aloilla paljon enemmän kuin yrittäjiä, oletus lienee realistinen. Estimointi on tehty 7 päätoimialan tasolla. Alatoimialoilla on käytetty kyseisen päätoimialan tasoeroja.

Myös vuodelta 1989 on työvoimatutkimuksesta esitetty kaksi lukua. Vuosien 1984 – 1989 luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia myöhempien vuosien lukujen kanssa lähinnä siksi, että niissä on käytetty vuoden 1979 toimialaluokitusta, kun uudemmissa sarjoissa on käytetty vuoden 1995 toimialaluokitusta. Useimmissa tapauksissa ero vuonna 1989 on niin pieni, ettei sitä kuvioista huomaa.

Niillä toimialoilla ja sektoreilla (julkinen sektori), joilla kansantalouden tilinpidon tietolähteenä on ollut työvoimatutkimus, vuosityöajat ovat kehittyneet melko yhtäläisesti tilinpidossa ja työvoimatutkimuksessa, mikä onkin luonnollista. Joitakin eroja silti on (katso liitekuviot 3.1–3.15).

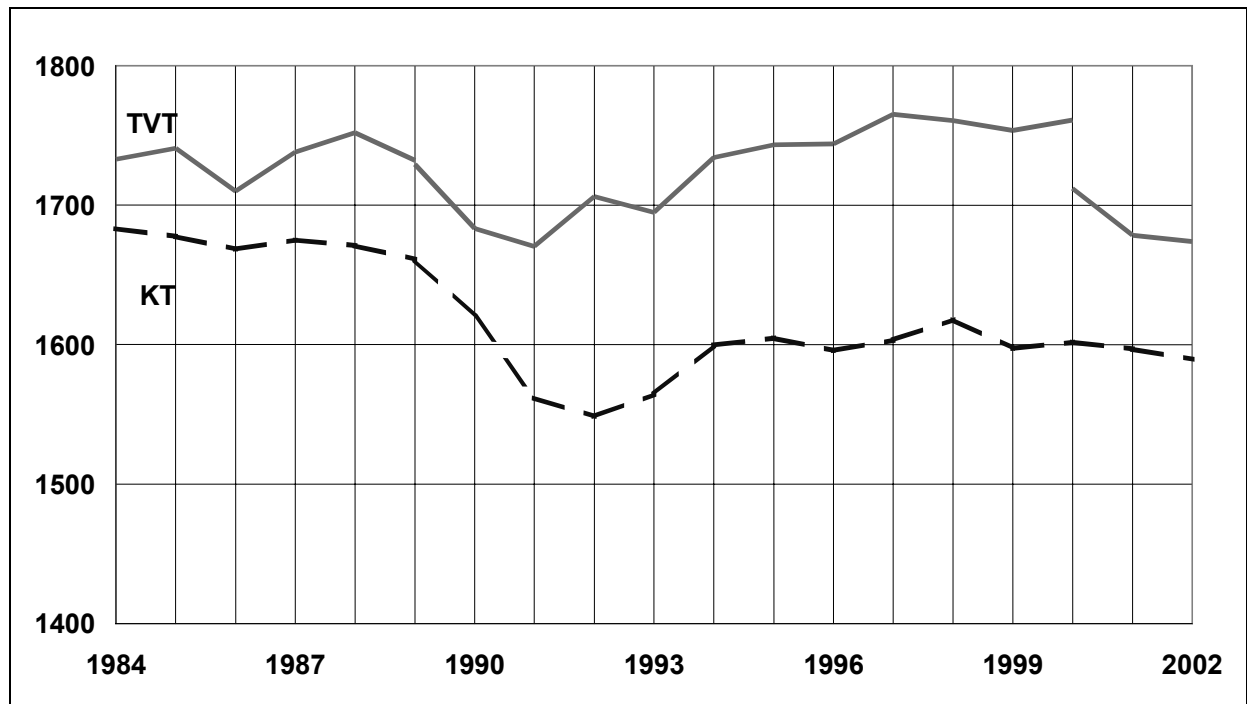
Joillakin toimialoilla tilinpidon vuosityöaika on pidempi kuin työvoimatutkimuksen. Tällaisia aloja ovat maa- ja metsätalous, kauppa (ml. majoitus- ja ravitsemistoiminta) ja liikenne. Päinvastainen tilanne on julkisissa ja muissa palveluissa. Kaikilla näillä aloilla tasoerot ovat huomattavia molempiin suuntiin, noin sata tuntia.

On vaikea sanoa, mistä erot ovat peräisin. Usein erolla on pitkä historia. Kansantalouden tilinpidossa on tärkeintä ollut vuosittaisen muutoksen kuvaaminen mahdollisimman oikein. Tasoeroon ei ole kiinnitetty juuri huomiota myöskään ns. tasotarkistuksissa, jolloin sarjoja on voinut korjata taaksepäin.

Myös yksittäisten vuosien kehityksessä on selviä eroja. Rakentamisessa vuoden 2000 menetelmämuutos työvoimatutkimuksessa on jäänyt ottamatta huomioon kansantalouden tilinpidossa. Yleensä tilinpidon työajat ovat muuttuneet tasaisemmin, mutta on myös poikkeuksia.

Kaupassa, majoitus- ja ravitsemistoiminnassa sekä liikenteessä tasoero on kasvanut viime vuosina. Majoitus- ja ravitsemistoiminnan työajoissa on syntynyt merkittävä tasoero vuonna 1999.

Kuvio 3.5. Teollisuuden (CDE) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

Julkisten ja muiden palveluiden toimialoilla on yksi merkittävä tasoero. Terveys- ja sosiaalipalveluissa työvoimatutkimuksen työaika on pidempi kuin kansantalouden tilinpidon. Myös koulutuksessa työvoimatutkimuksen työaika oli aiemmin huomattavasti pidempi kuin kansantalouden tilinpidon työaika, ero oli noin 300 – 400 tuntia. Tammikuussa 2004 kansantalouden tilinpito tarkisti koulutus –toimialan tehtyjä työtunteja niin, että ne vastaavat nyt paremmin työvoimatutkimuksen tuloksia. Vanhat sarjat olivat peräisin kaukaa historiasta eikä selvästi virheellistä sarjaa oltu korjattu aiemmin.

Teollisuudessa, jossa kansantalouden tilinpito ei käytä työvoimatutkimusta, työvoimatutkimuksen vuosityöaika on pidempi. Ero oli ennen 1990-luvun alun lamaa 40 – 80 tuntia, mutta kasvoi erityisesti vuosina 1991 ja 1992. Kehitys on sen jälkeen ollut hyvin samansuuntainen. Suurimmillaan ero oli jopa 160 tuntia ja vielä vuonna 2002 ero oli 85 tuntia.

Selitys eroon saattaa olla siinä, että rakennetilasto ei ehkä käytännössä sisälläkään kaikkia tehtyjä työtunteja. Esimerkiksi palkattomat ylityöt saattavat jäädä pois, mutta työvoimatutkimuksessa ne ilmoitetaan paremmin.

Myös rahoitus- ja vakuutustoiminnassa kansantalouden tilinpito käyttää yritys­kyselyä eikä työvoimatutkimusta. Työvoimatutkimuksen tiedot ovat käytettävissä vuodesta 1990 alkaen. 1990-luvun alkupuolella vuosityöaika kehittyi hyvinkin erilailla. Syytä tähän on vaikea sanoa, mutta luultavasti työvoimatutkimus, jossa vuosityöajan kehitys oli paljon tasaisempaa, on lähempänä oikeaa. Viime vuosina kehitys on ollut melko samansuuntaista, tosin työvoimatutkimuksessa on pidempi työaika. Syy eroon saattaa olla, että yritys­kyselyt eivät välttämättä sisällä palkattomia ylitöitä. Työvoimatutkimuksen mukaan rahoitus- ja vakuutustoiminta kuuluu niihin toimialoihin, joilla tehdään eniten palkatonta ylityötä.

3.6 Kansainvälinen vertailu

Eurostat ja OECD keräävät kansallisilta tilastovirastoilta tietoja työllisistä ja tehdyistä työtunneista. Työtuntitietojen toimittaminen tuli pakolliseksi vasta vuonna 2003, joten Eurostat ja OECD eivät ole vielä sisällyttäneet näitä tietoja tietokantoihinsa. On odotettavissa, että tietokannat laajenevat lähivuosina tässä suhteessa. Kansainväliset tuottavuusvertailut perustuvat puolestaan pääasiassa työvoimatutkimusten työtuntitietoihin, joten nekään eivät tuo lisätietoa.

Eurostat on parhaillaan kokoamassa tietoja eri maiden kansantalouden tilinpidossa käytetyistä menetelmistä ja tietolähteistä laskettaessa työllisiä ja tehtyjä työtunteja. Selvityksen tulokset lienevät käytettävissä maaliskuussa 2004.

On luultavaa, että kansantalouden tilinpitoon perustuva kansainvälinen vertailu ei juuri poikkeaisi työvoimatutkimukseen perustuvasta kansainvälisestä vertailusta, koska muissakin maissa työvoimatutkimus on keskeisin lähde kansantalouden tilinpidon työtuntitiedoissa. Tämänkään takia kansantalouden tilinpitoon perustuvaa kansainvälistä vertailua ei tässä ole tehty.

Jos tällainen vertailu joskus tehdään, on otettava huomioon, että vertailu sisältää myös varusmiehet, koska heitä ei ole mahdollista erottaa muiden maiden aineistoista. Käytännössä tällä seikalla ei liene merkittävää vaikutusta tuloksiin.

3.7 Yhteenveto

Kansantalouden tilinpidossa on tietoja palkansaajien vuosityöajoista, jotka saadaan jakamalla tehdyt työtunnit työllisten määrällä. Pääasiallinen tietolähde on työvoimatutkimus, mutta teollisuudessa käytetään rakennetilaston yritys­kyselyn tietoja ja rahoitustoiminnassa pankkitilaston kyselyn tietoja. Kaikilla toimialoilla otetaan lisäksi vuosittain huomioon palkkasumman ja ansiotason kehitys.

Useimmilla toimialoilla kansantalouden tilinpidon vuosityöaika seuraa likimäärin työvoimatutkimuksen vuosityöaikaa, mutta tasoero voi olla huomattava ja vuosittainen muutos poiketa paljonkin.

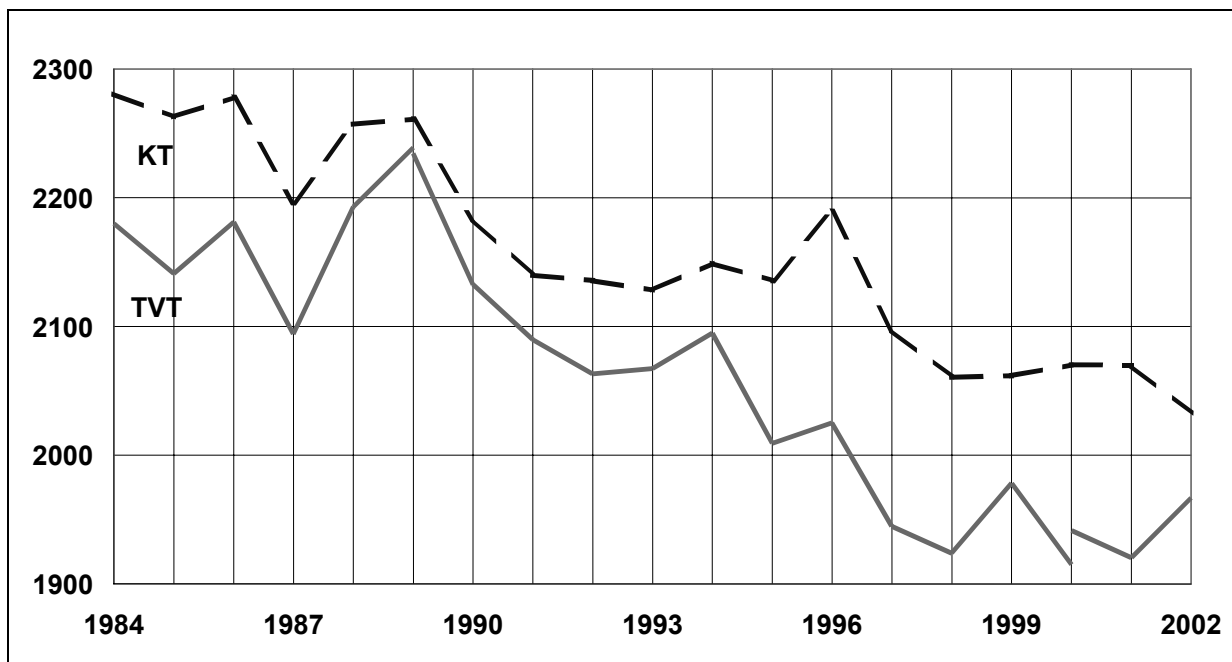
Kansantalouden tilinpidon mukaiseen vuosityöaikaan vaikuttavat oleellisesti työaikoja koskevat sopimukset ja säädökset, osa-aikatyön yleisyys, lisä- ja ylityöt, sairauslomat, vanhempainvapaat, määräaikaiset lomautukset, lakot sekä vuosikalenteri.

Liitteet

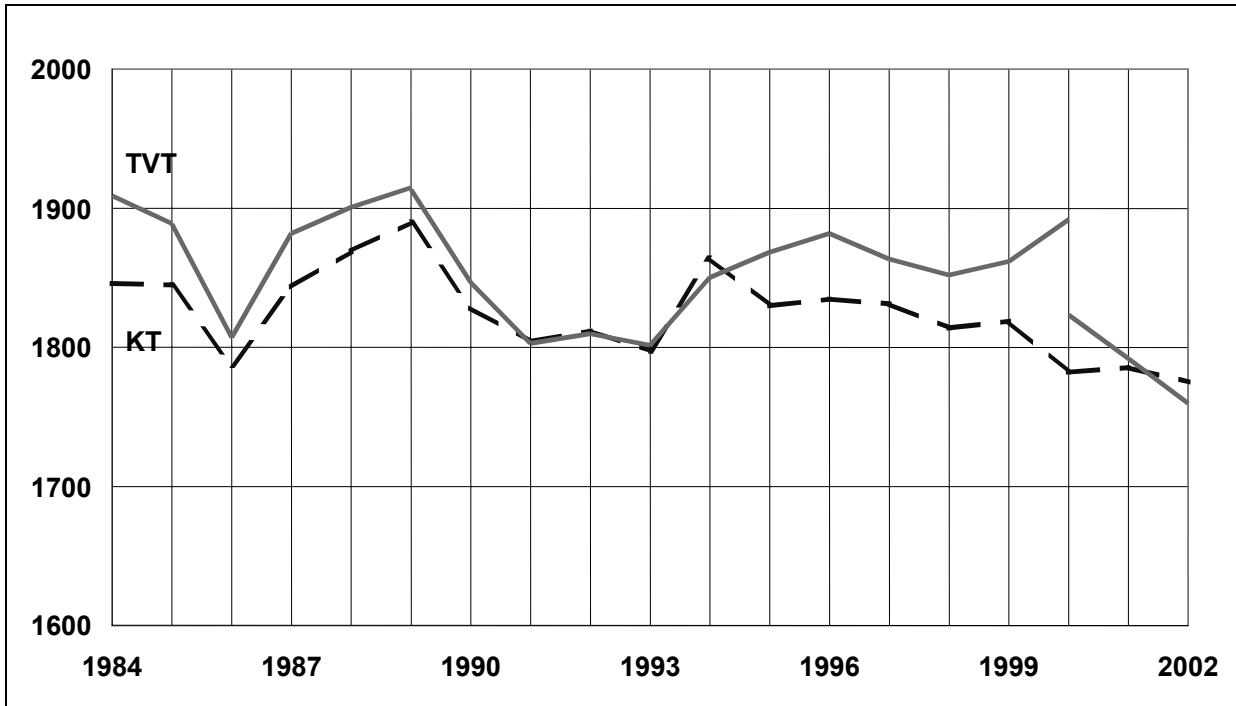
Liite 3.1 Liitekuviot

Palkansaajien vuosityöaikojen vertailua eri toimialoilla kansantalouden tilinpidossa ja työvoimatutkimuksessa. Ensiksi päätoimialat 1984 – 2002 ja sitten eräitä alatoimialoja 1990 – 2002.

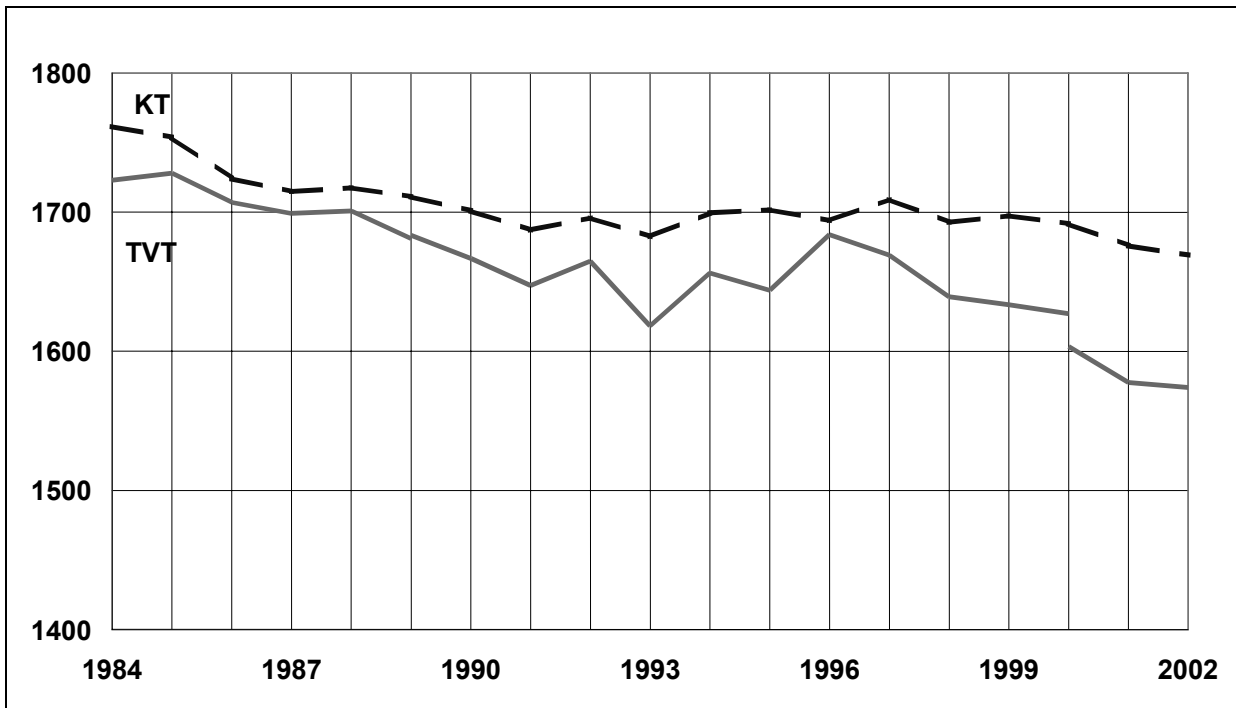
Liitekuvio 3.1. Maa- ja metsätalouden (AB) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

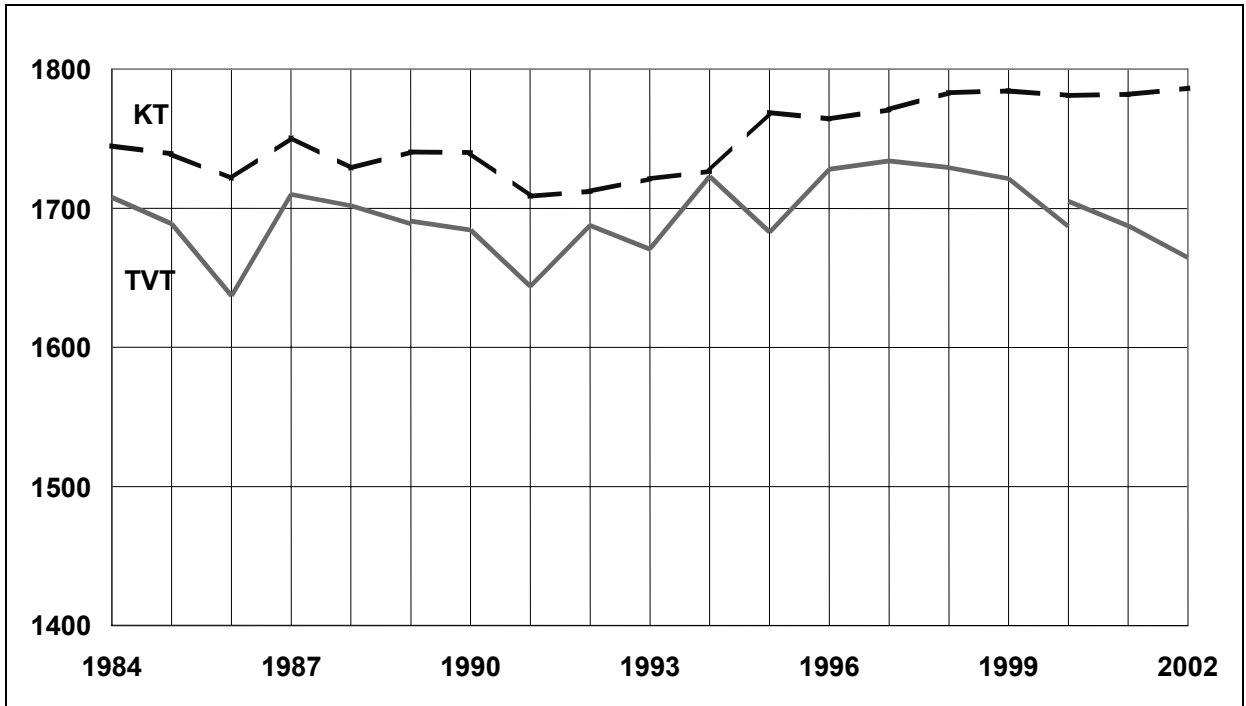
Liitekuvio 3.2. Rakentamisen (F) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

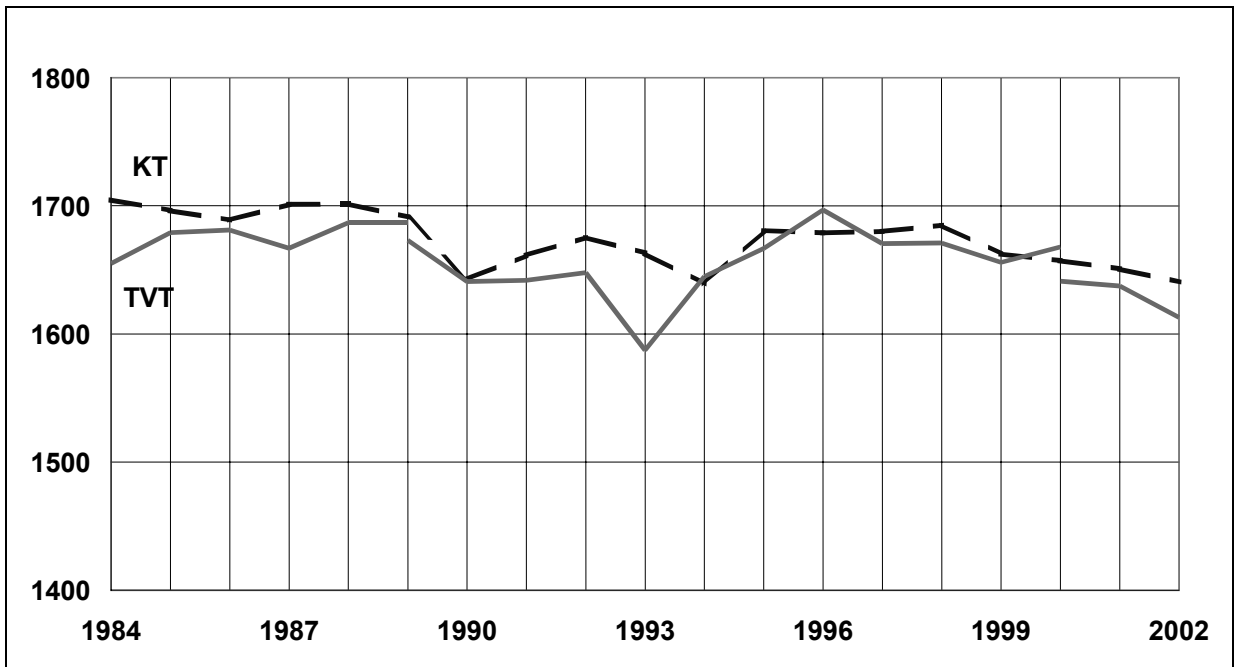
Liitekuvio 3.3. Kaupan ym. (GH) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

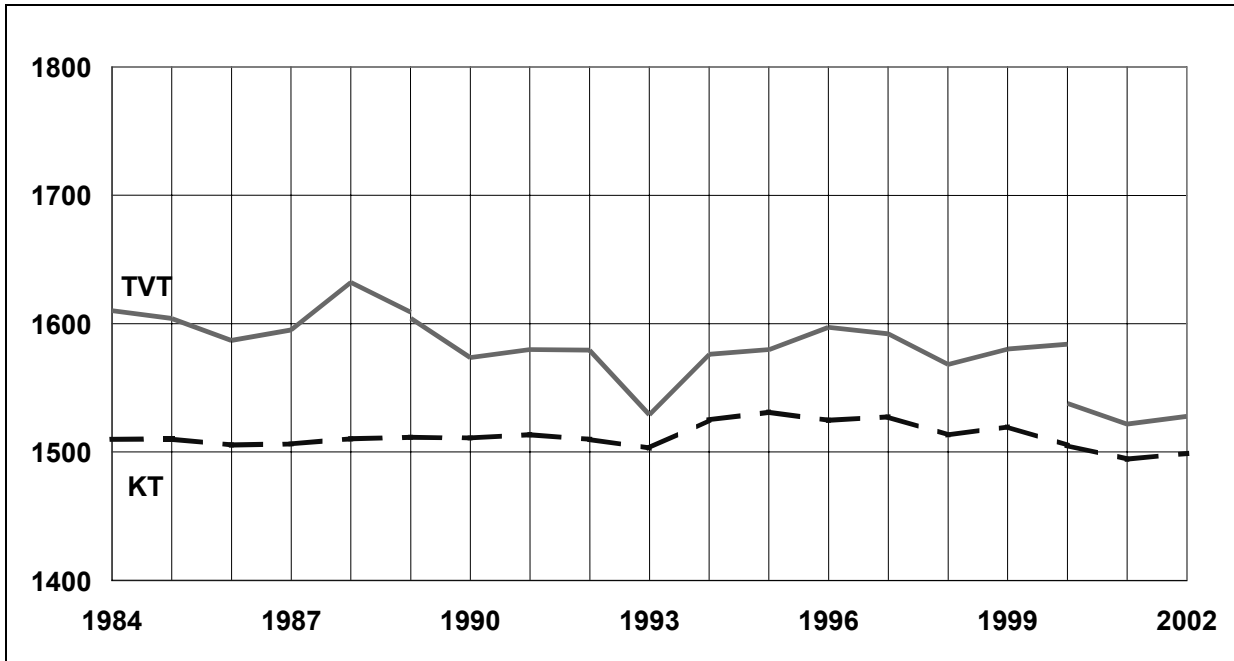
Liitekuvio 3.4. Liikenteen (I) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

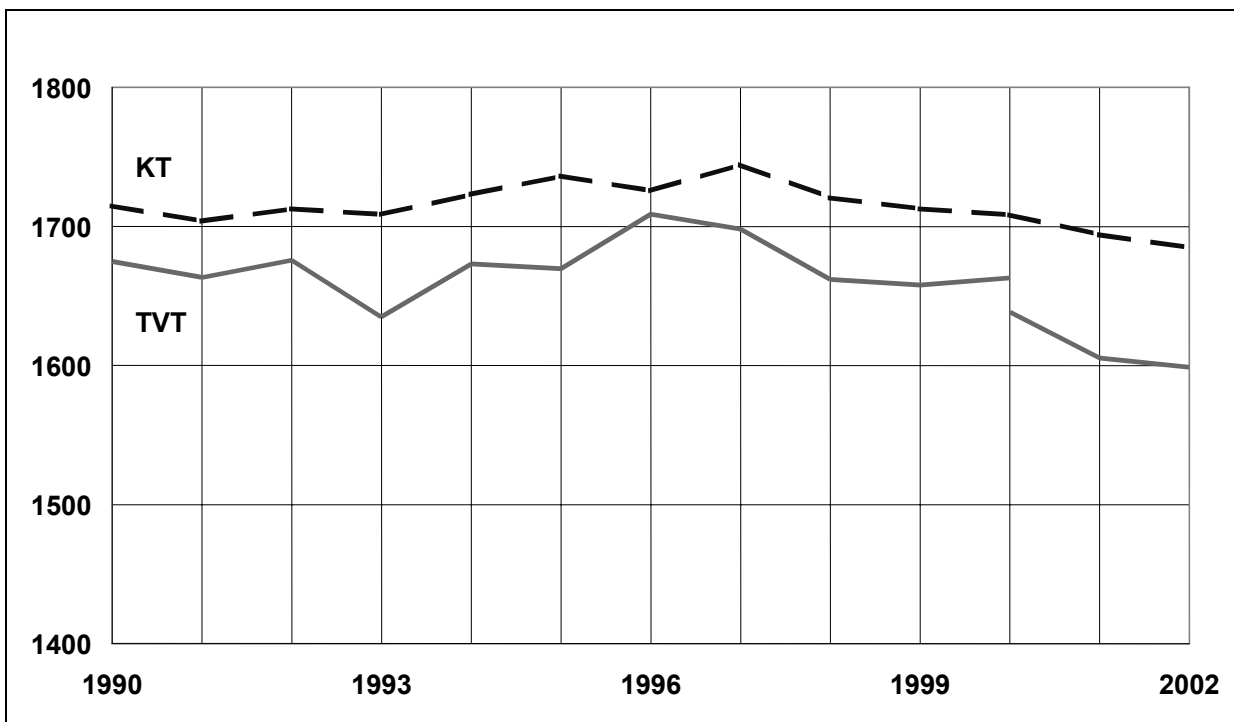
Liitekuvio 3.5. Liike-elämän ym. palveluiden (JK) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

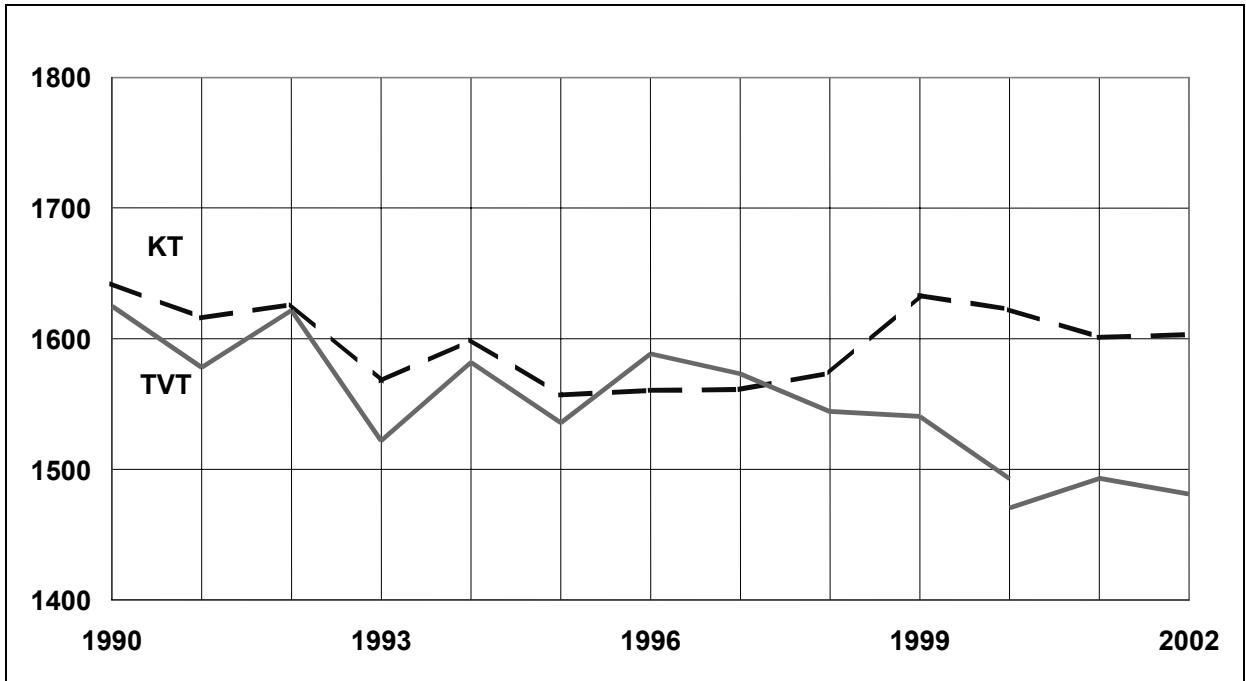
Liitekuvio 3.6. Julkisten ja muiden palveluiden (LMNOP) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

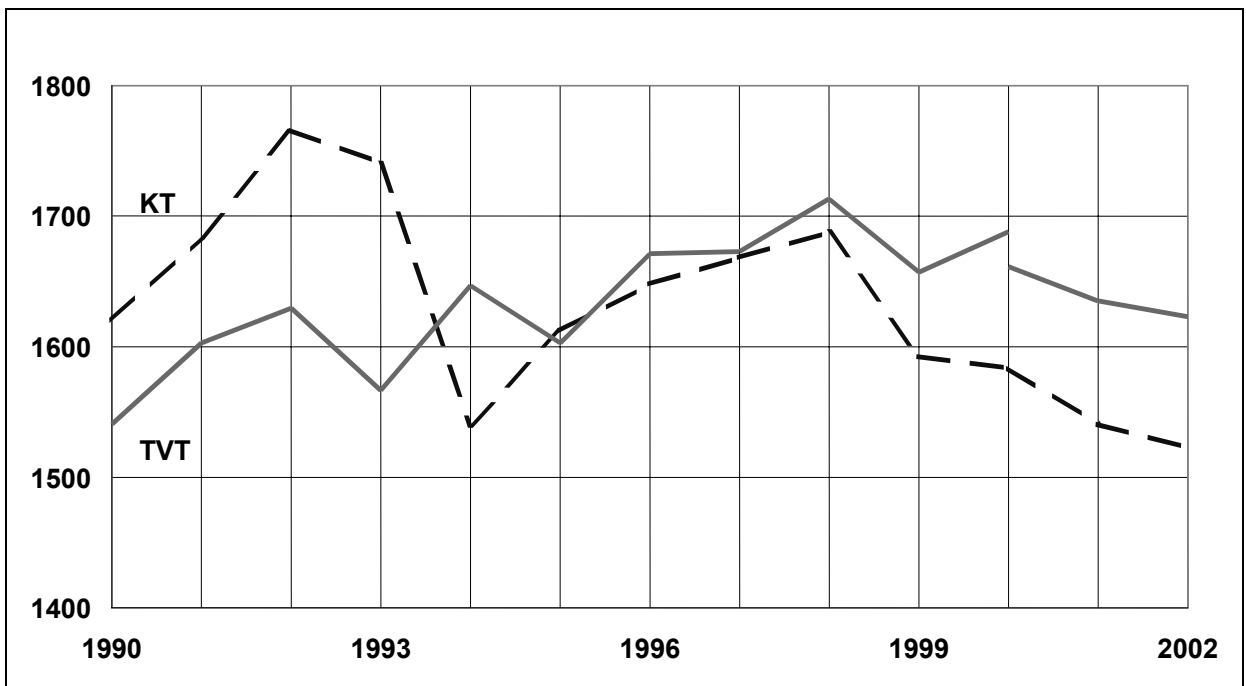
Liitekuvio 3.7. Kaupan (G) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

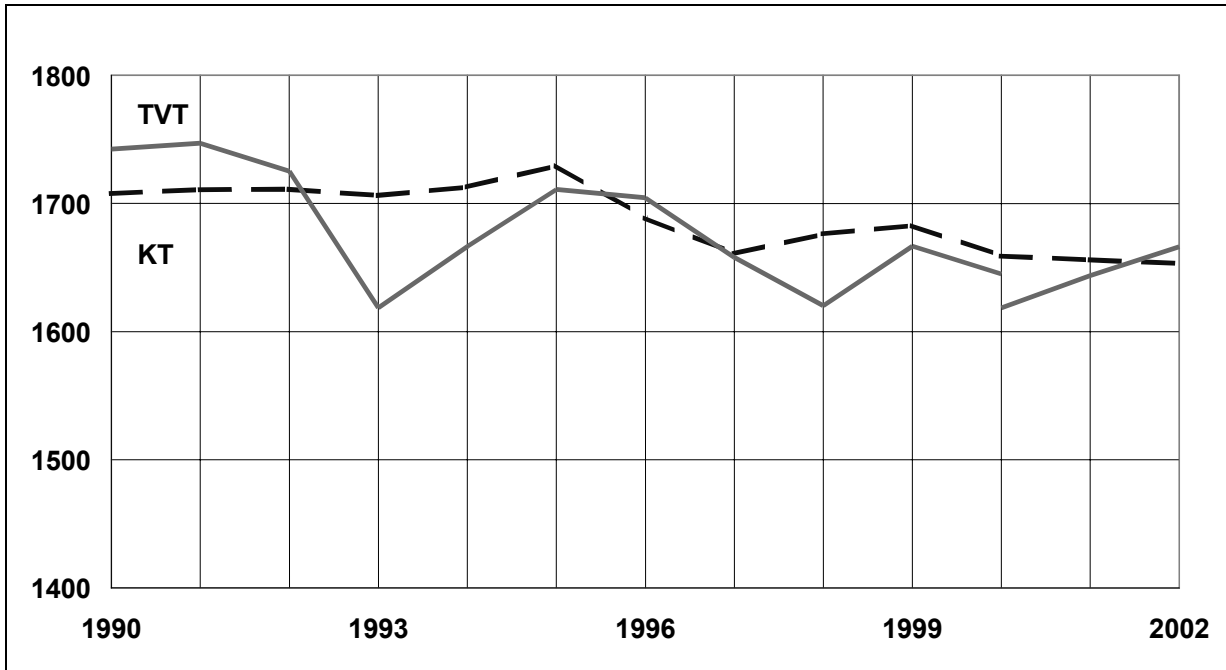
Liitekuvio 3.8. Majoitus- ja ravitsemistoiminnan (H) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

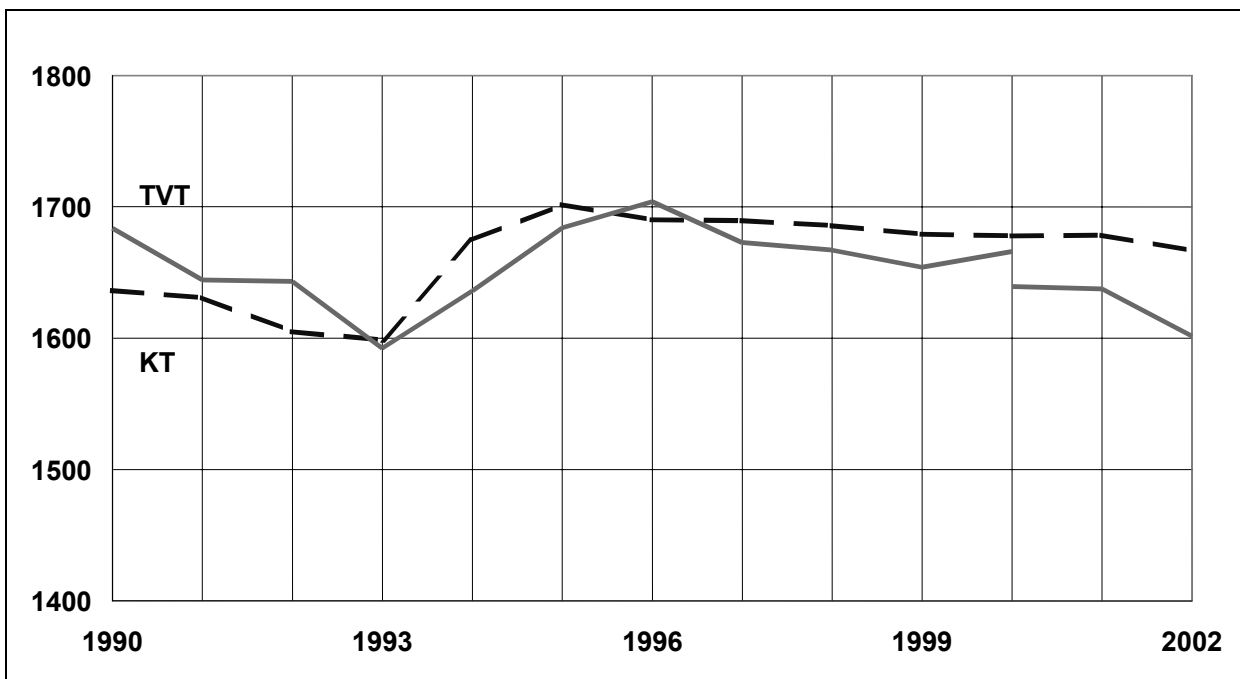
Liitekuvio 3.9. Rahoitus- ja vakuutustoiminnan (J) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

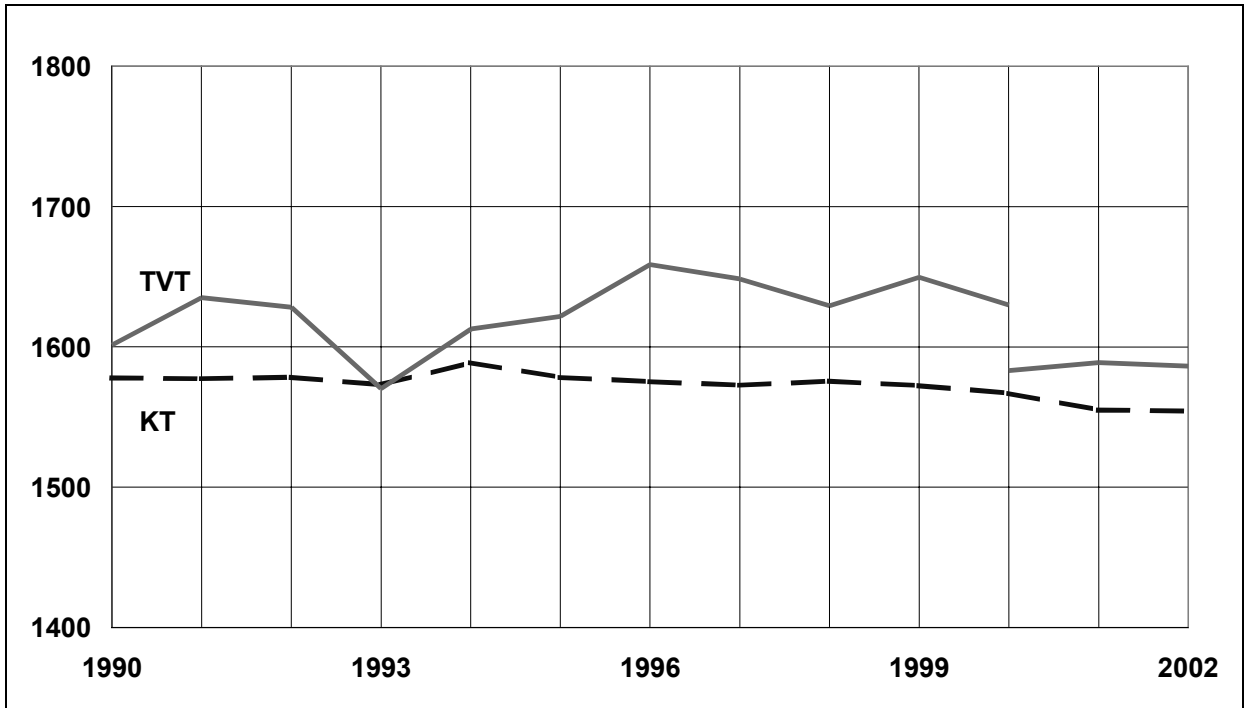
Liitekuvio 3.10. Kiinteistöalan palveluiden (70) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

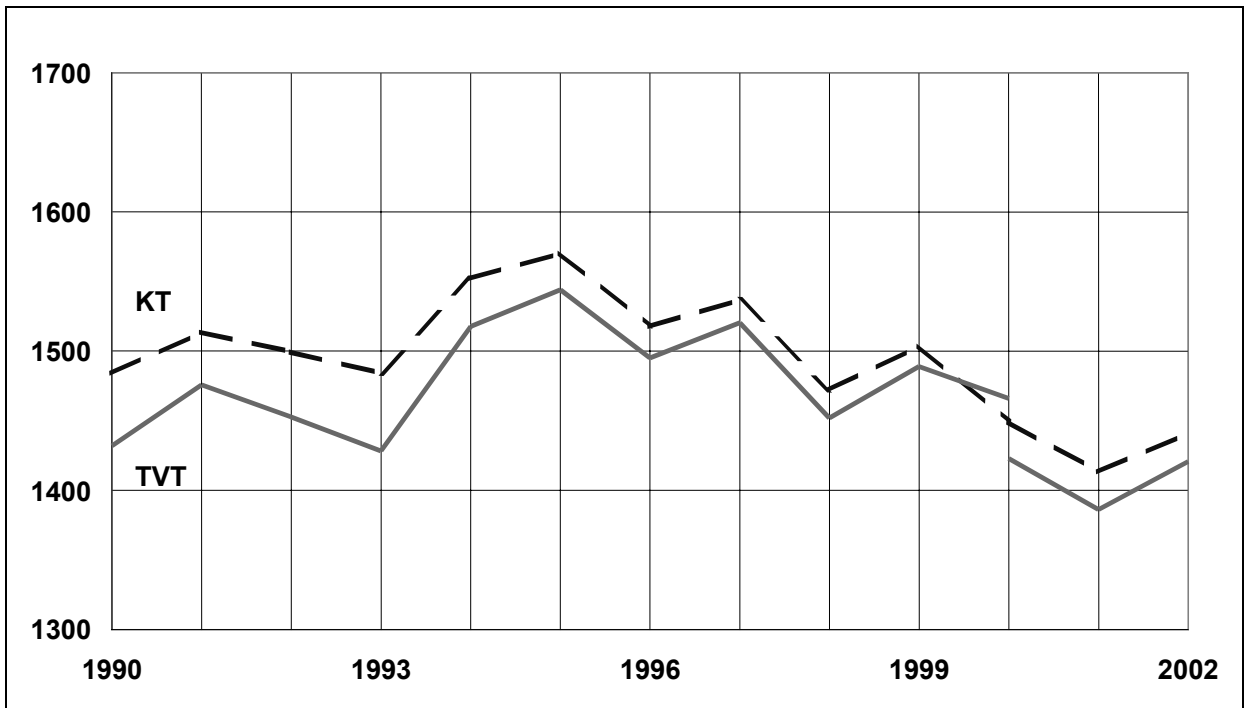
Liitekuvio 3.11. Liike-elämän palveluiden (71–74) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

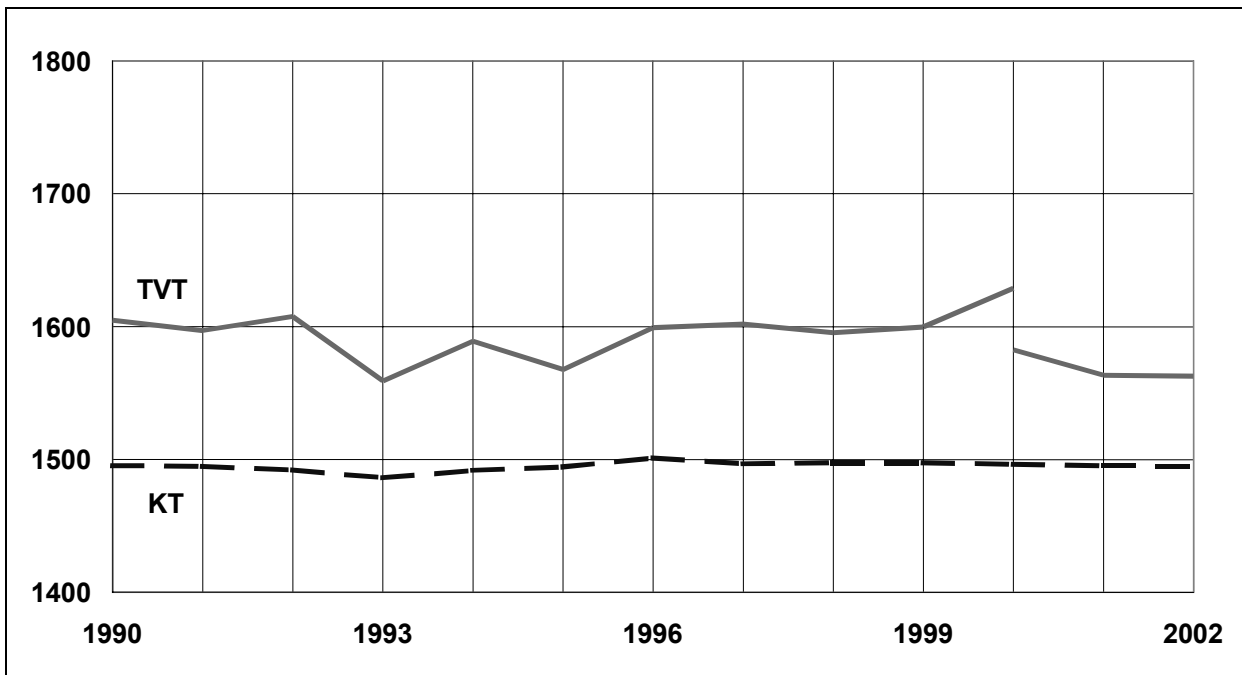
Liitekuvio 3.12. Julkisen hallinnon ym. (L) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

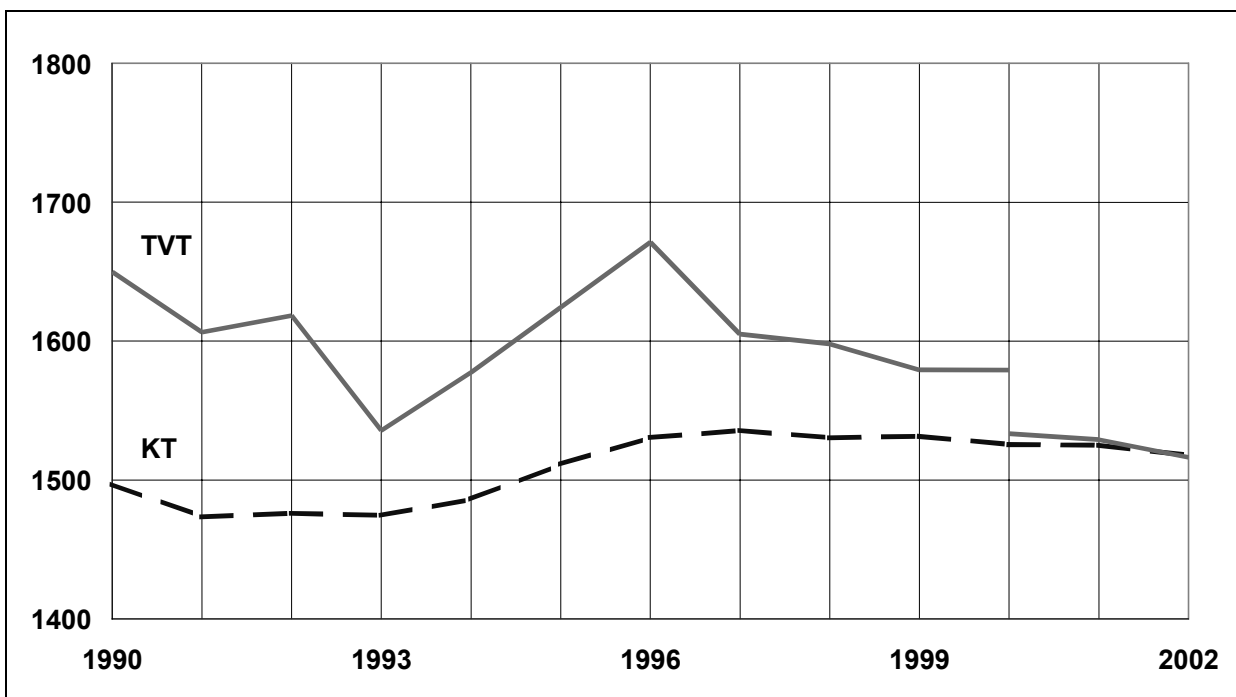
Liitekuvio 3.13. Koulutuksen (M) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

Liitekuvio 3.14. Terveys- ja sosiaalipalveluiden (N) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

Liitekuvio 3.15. Muiden palveluiden (OP) palkansaajien vuosityöaika, tuntia

Liite 3.2 Liitetaulukko

Liitetaulukko 3.1. Palkansaajien keskimääräinen vuosityöaika eri toimialoilla ja sektoreilla 1975 – 2002 kansantalouden tilinpidon mukaan.

Palkansaajien vuosityöaika, tuntia (kt)	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
Kaikki	1 753	1 741	1 721	1 725	1 725	1 716	1 709	1 696	1 687	1 686	1 679	1 661	1 666	1 669
AB Maa-, riista-, metsä- ja kalatalous	2 435	2 465	2 423	2 474	2 457	2 380	2 369	2 304	2 311	2 281	2 263	2 278	2 196	2 257
A Maa-, riista- ja metsätalous	2 437	2 468	2 426	2 476	2 459	2 382	2 371	2 305	2 315	2 283	2 267	2 282	2 200	2 261
01 Maa- ja riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	3 642	3 586	3 332	3 339	3 294	3 143	3 027	2 841	2 799	2 773	2 775	2 781	2 603	2 692
02 Metsätalous ja siihen liittyvät palvelut	1 830	1 834	1 843	1 832	1 822	1 799	1 827	1 831	1 814	1 794	1 789	1 772	1 791	1 776
B Kalatalous	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	1 750	2 000	1 800	1 750	1 750	1 750
CDE Koko teollisuus	1 742	1 733	1 695	1 709	1 722	1 714	1 703	1 690	1 682	1 683	1 677	1 668	1 675	1 671
C Mineraalien kaivu	1 790	1 756	1 739	1 733	1 724	1 693	1 667	1 696	1 685	1 675	1 646	1 639	1 609	1 585
D Teollisuus	1 743	1 731	1 692	1 706	1 721	1 715	1 703	1 690	1 681	1 682	1 679	1 670	1 675	1 672
DA Elintarv., juomien ja tupakan valmistus	1 818	1 790	1 790	1 777	1 780	1 768	1 762	1 760	1 743	1 735	1 738	1 738	1 721	1 714
DB Tekstiilien ja vaatteiden valmistus	1 687	1 696	1 660	1 679	1 702	1 684	1 674	1 660	1 641	1 629	1 639	1 608	1 601	1 610
DC Nahan ja nahkatuotteiden valmistus	1 755	1 711	1 490	1 667	1 695	1 704	1 685	1 670	1 644	1 680	1 644	1 693	1 614	1 605
DD Puutavaran ja puutuotteiden valmistus	1 685	1 717	1 680	1 703	1 720	1 726	1 653	1 620	1 657	1 662	1 650	1 639	1 664	1 683
DE Massan jne. valm.; kustant. ja painaminen	1 751	1 740	1 680	1 696	1 699	1 672	1 669	1 645	1 639	1 646	1 638	1 637	1 641	1 633
DF Koksien, öljytuotteiden jne. valmistus	1 806	1 758	1 813	1 781	1 794	1 732	1 821	1 800	1 821	1 857	1 771	1 795	1 738	1 750
DG Kemikaalien, kem. tuott. jne. valmistus	1 784	1 761	1 709	1 749	1 754	1 744	1 755	1 733	1 737	1 700	1 691	1 675	1 660	1 684
DH Kumi- ja muovituotteiden valmistus	1 709	1 707	1 663	1 699	1 716	1 700	1 688	1 676	1 679	1 685	1 673	1 673	1 675	1 653
DI Ei-metallisten mineraalituott. valmistus	1 794	1 783	1 749	1 754	1 772	1 752	1 747	1 752	1 729	1 717	1 705	1 684	1 717	1 701
DJ Metallien jalostus ja metallit. valmistus	1 743	1 712	1 702	1 702	1 712	1 713	1 701	1 695	1 677	1 679	1 684	1 682	1 695	1 683
DK Koneiden ja laitteiden valmistus	1 754	1 737	1 691	1 680	1 724	1 736	1 731	1 708	1 702	1 716	1 731	1 701	1 713	1 697
DL Sähkötekniisten tuotteiden jne. valmistus	1 714	1 701	1 659	1 697	1 710	1 722	1 702	1 711	1 685	1 696	1 706	1 701	1 707	1 709
DM Kulkuneuvojen valmistus	1 767	1 738	1 669	1 684	1 700	1 701	1 706	1 697	1 679	1 667	1 634	1 632	1 661	1 657
DN Muu valmistus ja kierrätys	1 690	1 688	1 670	1 696	1 693	1 704	1 694	1 690	1 681	1 679	1 673	1 651	1 653	1 656
E Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	1 714	1 755	1 756	1 753	1 749	1 708	1 711	1 694	1 689	1 711	1 654	1 642	1 689	1 669
F Rakentaminen	1 888	1 854	1 867	1 852	1 842	1 848	1 852	1 845	1 844	1 846	1 845	1 787	1 843	1 869
GH Kauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta	1 820	1 817	1 802	1 813	1 824	1 810	1 814	1 788	1 771	1 762	1 754	1 724	1 715	1 718
G Tukku- ja vähittäiskauppa	1 854	1 849	1 844	1 851	1 862	1 837	1 843	1 811	1 794	1 785	1 780	1 740	1 733	1 735
H Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1 666	1 668	1 623	1 657	1 654	1 688	1 686	1 685	1 665	1 656	1 635	1 650	1 634	1 637
I Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	1 824	1 829	1 803	1 796	1 771	1 761	1 768	1 754	1 725	1 745	1 739	1 721	1 751	1 729
IA Kuljetus ja varastointi	1 975	1 977	1 945	1 934	1 900	1 887	1 898	1 888	1 842	1 869	1 859	1 858	1 869	1 851
IB Posti- ja teleliikenne	1 484	1 509	1 498	1 499	1 486	1 481	1 477	1 456	1 469	1 484	1 490	1 436	1 508	1 474
JK Liike-elämän palvelut ym.	1 729	1 716	1 712	1 713	1 708	1 712	1 698	1 712	1 713	1 705	1 696	1 689	1 701	1 701
J Rahoitus- ja vakuutus toiminta	1 641	1 632	1 624	1 617	1 613	1 603	1 593	1 647	1 651	1 658	1 647	1 643	1 680	1 689
K Kiinteistö-, vuokraus-, tutkimuspalvelut	1 793	1 776	1 776	1 782	1 773	1 784	1 765	1 753	1 750	1 732	1 726	1 715	1 713	1 709
KA Kiinteistöalan palvelut	1 741	1 739	1 733	1 734	1 725	1 728	1 722	1 730	1 733	1 724	1 723	1 717	1 731	1 730
KB Liike-elämää palveleva toiminta	1 823	1 798	1 803	1 812	1 801	1 815	1 787	1 765	1 758	1 735	1 727	1 714	1 706	1 701
LMNOP Julkiset ja muut palvelut	1 531	1 532	1 531	1 535	1 525	1 521	1 514	1 511	1 512	1 510	1 510	1 505	1 506	1 510
L Julkinen hallinto	1 620	1 653	1 629	1 642	1 621	1 594	1 592	1 591	1 592	1 591	1 591	1 572	1 574	1 594
M Koulutus	1 380	1 388	1 396	1 395	1 398	1 427	1 413	1 408	1 422	1 431	1 433	1 440	1 451	1 461
N Terveystieteiden ja sosiaalipalvelut	1 564	1 537	1 541	1 548	1 532	1 526	1 521	1 515	1 511	1 504	1 502	1 500	1 498	1 497
OP Muut palvelut	1 566	1 567	1 568	1 556	1 549	1 534	1 523	1 524	1 519	1 513	1 518	1 513	1 506	1 494
O Muut yhteiskunn. ja henkilökoht. palvelut	1 567	1 569	1 568	1 557	1 547	1 533	1 521	1 524	1 518	1 513	1 518	1 514	1 506	1 494
P Kotitalouspalvelut	1 563	1 553	1 562	1 549	1 569	1 552	1 536	1 532	1 526	1 510	1 521	1 509	1 500	1 500
Valtionhallinto	1 728	1 740	1 719	1 715	1 702	1 691	1 672	1 653	1 659	1 657	1 662	1 635	1 641	1 668
Paikallishallinto	1 461	1 456	1 462	1 472	1 459	1 459	1 462	1 461	1 462	1 460	1 458	1 459	1 461	1 461
Sosiaaliturvarahastot	1 560	1 568	1 589	1 581	1 581	1 560	1 539	1 557	1 550	1 550	1 542	1 536	1 560	1 545
Yksityinen sektori	1 800	1 791	1 770	1 777	1 781	1 771	1 765	1 753	1 742	1 741	1 735	1 715	1 722	1 723

Liitetaulukko 3.1. (jatkuu)

Palkansaajien vuosityöaika, tuntia (kt)	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Kaikki	1 666	1 642	1 620	1 615	1 611	1 629	1 637	1 632	1 636	1 633	1 630	1 622	1 613	1 609
AB Maa-, riista-, metsä- ja kalatalous	2 261	2 183	2 140	2 136	2 128	2 149	2 136	2 190	2 097	2 061	2 062	2 070	2 070	2 033
A Maa-, riista- ja metsätalous	2 265	2 192	2 146	2 145	2 138	2 156	2 144	2 193	2 096	2 056	2 060	2 071	2 074	2 036
01 Maa- ja riistatalous ja niihin liittyvät palvelut	2 730	2 546	2 449	2 370	2 310	2 324	2 194	2 282	2 126	2 059	2 064	2 079	2 111	2 075
02 Metsätalous ja siihen liittyvät palvelut	1 767	1 763	1 707	1 788	1 850	1 846	2 048	2 047	2 052	2 051	2 052	2 059	2 015	1 977
B Kalatalous	1 750	1 400	1 600	1 500	1 500	1 600	1 714	2 000	2 167	2 400	2 200	2 000	1 800	1 833
CDE Koko teollisuus	1 661	1 620	1 562	1 548	1 564	1 600	1 605	1 596	1 603	1 618	1 597	1 602	1 597	1 589
C Mineraalien kaivu	1 627	1 582	1 509	1 453	1 511	1 468	1 533	1 500	1 490	1 511	1 480	1 571	1 569	1 580
D Teollisuus	1 662	1 620	1 559	1 547	1 564	1 602	1 607	1 596	1 606	1 622	1 600	1 604	1 598	1 590
DA Eliintarv., juomien ja tupakan valmistus	1 696	1 647	1 611	1 620	1 622	1 639	1 617	1 609	1 598	1 605	1 615	1 583	1 569	1 567
DB Tekstiilien ja vaatteiden valmistus	1 611	1 550	1 483	1 477	1 491	1 541	1 539	1 537	1 524	1 555	1 458	1 452	1 435	1 440
DC Nahan ja nahkatuotteiden valmistus	1 600	1 574	1 520	1 553	1 559	1 556	1 543	1 548	1 586	1 700	1 567	1 571	1 481	1 560
DD Puutavaran ja puutuotteiden valmistus	1 653	1 595	1 468	1 467	1 539	1 585	1 587	1 570	1 593	1 592	1 577	1 566	1 539	1 544
DE Massan jne. valm.; kustant. ja painaminen	1 621	1 570	1 539	1 514	1 535	1 560	1 574	1 579	1 587	1 610	1 562	1 548	1 556	1 550
DF Koksien, öljytuotteiden jne. valmistus	1 667	1 647	1 639	1 639	1 629	1 606	1 667	1 676	1 676	1 636	1 625	1 649	1 667	1 676
DG Kemikaalien, kem. tuott. jne. valmistus	1 686	1 633	1 634	1 618	1 649	1 643	1 642	1 630	1 621	1 618	1 632	1 629	1 637	1 608
DH Kumi- ja muovituotteiden valmistus	1 662	1 680	1 586	1 570	1 633	1 664	1 622	1 587	1 614	1 627	1 614	1 624	1 628	1 600
DI Ei-metallisten mineraalituott. valmistus	1 702	1 644	1 560	1 500	1 545	1 572	1 603	1 602	1 624	1 643	1 640	1 646	1 637	1 626
DJ Metallien jalostus ja metallit. valmistus	1 677	1 635	1 567	1 554	1 574	1 608	1 611	1 593	1 599	1 608	1 589	1 607	1 598	1 579
DK Koneiden ja laitteiden valmistus	1 697	1 650	1 566	1 546	1 571	1 632	1 650	1 629	1 660	1 667	1 630	1 662	1 651	1 641
DL Sähkötekniisten tuotteiden jne. valmistus	1 704	1 659	1 610	1 610	1 632	1 659	1 651	1 626	1 639	1 654	1 650	1 665	1 658	1 662
DM Kulkuneuvojen valmistus	1 612	1 637	1 523	1 521	1 413	1 525	1 555	1 539	1 547	1 604	1 578	1 563	1 574	1 560
DN Muu valmistus ja kierrätys	1 643	1 598	1 538	1 503	1 490	1 574	1 554	1 563	1 561	1 574	1 571	1 580	1 545	1 544
E Sähkö-, kaasun- ja vesihuolto	1 657	1 638	1 624	1 592	1 588	1 582	1 580	1 601	1 566	1 560	1 559	1 554	1 583	1 572
F Rakentaminen	1 890	1 828	1 804	1 812	1 797	1 864	1 830	1 835	1 831	1 814	1 819	1 782	1 785	1 775
GH Kauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta	1 711	1 701	1 687	1 696	1 682	1 700	1 702	1 694	1 709	1 693	1 697	1 692	1 676	1 669
G Tukku- ja vähittäiskauppa	1 727	1 715	1 704	1 713	1 709	1 723	1 736	1 726	1 745	1 721	1 713	1 708	1 694	1 685
H Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1 643	1 642	1 616	1 626	1 568	1 599	1 557	1 561	1 561	1 574	1 633	1 622	1 601	1 603
I Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	1 740	1 740	1 709	1 712	1 721	1 727	1 769	1 764	1 771	1 783	1 784	1 781	1 782	1 786
IA Kuljetus ja varastointi	1 853	1 850	1 830	1 830	1 827	1 830	1 872	1 856	1 861	1 878	1 876	1 873	1 873	1 876
IB Posti- ja teleliikenne	1 507	1 508	1 467	1 476	1 506	1 510	1 557	1 574	1 577	1 577	1 579	1 575	1 578	1 579
JK Liike-elämän palvelut ym.	1 691	1 643	1 661	1 675	1 663	1 639	1 681	1 679	1 680	1 685	1 663	1 657	1 651	1 640
J Rahoitus- ja vakuutus toiminta	1 687	1 620	1 684	1 766	1 741	1 540	1 612	1 648	1 668	1 688	1 592	1 584	1 541	1 523
K Kiinteistö-, vuokraus-, tutkimuspalvelut	1 693	1 653	1 650	1 632	1 627	1 684	1 708	1 690	1 684	1 684	1 680	1 675	1 675	1 664
KA Kiinteistöalan palvelut	1 729	1 708	1 711	1 711	1 706	1 713	1 730	1 689	1 661	1 676	1 683	1 659	1 656	1 653
KB Liike-elämää palveleva toiminta	1 681	1 636	1 631	1 605	1 599	1 675	1 702	1 690	1 690	1 686	1 679	1 678	1 678	1 667
LMNOP Julkiset ja muut palvelut	1 511	1 511	1 513	1 510	1 503	1 525	1 531	1 525	1 527	1 513	1 520	1 505	1 494	1 499
L Julkinen hallinto	1 589	1 578	1 577	1 578	1 573	1 589	1 578	1 575	1 573	1 575	1 572	1 567	1 555	1 554
M Koulutus	1 474	1 484	1 513	1 499	1 484	1 552	1 570	1 518	1 537	1 472	1 504	1 449	1 413	1 441
N Terveystieteiden- ja sosiaalipalvelut	1 495	1 495	1 495	1 492	1 486	1 492	1 494	1 501	1 497	1 497	1 498	1 496	1 495	1 495
OP Muut palvelut	1 496	1 497	1 473	1 476	1 474	1 486	1 511	1 531	1 536	1 530	1 531	1 525	1 525	1 517
O Muut yhteiskunn. ja henkilökoht. palvelut	1 495	1 497	1 472	1 475	1 473	1 485	1 511	1 531	1 536	1 532	1 533	1 526	1 526	1 517
P Kotitalouspalvelut	1 511	1 500	1 500	1 500	1 513	1 512	1 508	1 521	1 529	1 510	1 519	1 522	1 520	1 520
Valtionhallinto	1 663	1 649	1 650	1 650	1 650	1 667	1 666	1 649	1 647	1 641	1 654	1 629	1 601	1 598
Paikallishallinto	1 463	1 464	1 473	1 468	1 463	1 483	1 490	1 479	1 485	1 464	1 470	1 457	1 449	1 459
Sosiaaliturvarahastot	1 545	1 602	1 591	1 591	1 586	1 659	1 604	1 600	1 600	1 611	1 587	1 568	1 475	1 470
Yksityinen	1 720	1 689	1 660	1 658	1 654	1 672	1 682	1 680	1 684	1 684	1 676	1 670	1 663	1 656

4	Työaikatilastot eurooppalaisessa vertailussa	118
4.1	Johdanto	118
4.2	Tilastoissa käytetyt työajan määritelmät	119
4.2.1	ILO:n suositus työaikakäsitteistä ja määritelmistä	119
4.2.2	Tuottavuus ja työaika	121
4.2.3	Yrittäjien ja ammatinharjoittajien työaika	121
4.2.4	Työaikatietojen keruu	121
4.2.5	Keskeisten työaikatunnuslukujen määrittely	122
4.3	Tiedonkeruumenetelmät ja lähteet	122
4.3.1	Kotitalouksiin kohdistuvat haastattelututkimukset	122
4.3.2	Muut lähteet	127
4.4	Viikkotyöajat Euroopassa	129
4.4.1	Eurostatin työvoimatutkimus	129
4.4.2	Euroopan työvoimatutkimuksen tuloksia	131
4.4.3	Ylityöaika	134
4.4.4	Dublinin säätiön työaikatilastot	135
4.5	Vuosityöajat Euroopassa	138
4.5.1	Lähteet ja menetelmät	138
4.5.2	Euroopan työvoimakustannustutkimus 2000 ja palkkarakennetilasto	141
4.6	Vuosityöaikojen vertailua muiden lähteiden avulla	143
4.7	Työajat uusissa EU:n jäsenmaissa	146
4.7.1	Lähteet	146
4.7.2	Työaikavertailut uusissa jäsenmaissa	146
4.8	Johtopäätöksiä ja tulevaisuuden näkymiä	148
	Kirjallisuus	150
	Liitteet	153
	Liite 4.1 Liitekuviot	153
	Liite 4.2 Liitetaulukot	155
	Liite 4.3 Työvoimakustannustutkimukset Euroopan unionissa	158

4 Työaikatilastot eurooppalaisessa vertailussa

4.1 Johdanto

Tarve seurata työaikojen kehitystä ja työaikajärjestelyjen erilaistumista kansainvälisesti on tullut yhä tärkeämmäksi ja kiinnostavammaksi. Taustalla ovat yritysten kansainvälistyminen, toimialarakenteen muutokset, työn organisoimien ja työmenetelmien ja -välineiden muutokset sekä niiden vaikutukset palkansaajien sosiaalisiin oloihin.

Työaika on keskeinen tekijä työntekijöiden ja työnantajien sopeutuessa työelämän muutoksiin ja haasteisiin. Esimerkiksi Euroopan unionin vuoden 2003 työllisyysuuntaviivoissa jäsenvaltiot pyrkivät edistämään ”työsopimus- ja työskentelyjärjestelyiden¹, myös työaikajärjestelyiden, monimuotoisuutta” korostamalla mm. ”parempaa tasapainoa työn ja yksityiselämän samoin kuin joustavuuden ja turvallisuuden välillä”².

Työaikajärjestelyjen kasvava monimuotoisuus on heijastunut työaikasäätelyyn, jossa huomio on yhä enemmän siirtynyt työaikojen lyhentämisestä joustavampiin työaikajärjestelyihin (Impact evaluation ... 2002). Toisaalta työaika kiinnostaa tuottavuusanalyttikkoja ja työvoiman käytön tutkimusta. Esimerkiksi EU:n kansantalouden tilinpidon toimittamisohjelma edellyttää tehtyjen työtuntien kokonaismäärien saatuutta jäsenmaissa vuodesta 2000 alkaen, tosin se on vapaaehtoista vuoteen 2003 saakka.

Työaikatietoja kerätään eri lähteistä. Kyseessä voivat olla kotitalouksilta, yrityksiltä tai hallinnollisista aineistoista saadut tiedot. Tilastot perustuvat joko kokonaistutkimuksiin – joihin tiedot saadaan kaikista yksiköistä – tai edustavaa osajoukkoa koskeviin otostutkimuksiin. Tilastoinnissa käytetyt menetelmät ja käsitteet ovat usein kansallisesti omaleimaisia. Näistä ja monista muista syistä johtuen työaikojen vertailu maiden välillä on työlästä ja ongelmallista.

Tilastointimenetelmiä on kansainvälisten elinten toimesta kehitetty monin tavoin. Tavoitteena on maiden välisen vertailukelpoisuuden parantaminen. Keskeistä työssä on ollut sekä vertailukelpoisten tilastolähteiden että yhtenäisten laskentamenetelmien kehittäminen.

Tässä vertailussa rajoitutaan kansainvälisten elinten julkaisemiin työaikatilastoihin. Niissä on jo keruuvaiheessa pyritty käsitteiden ja kattavuuden vertailukelpoisuuteen ja ne ovat yleensä eri maiden viranomaisien toimittamia. Analyysin pääpaino on kuitenkin Euroopan unionin työvoimatutkimuksessa, joka on myös useimpien kansainvälisten järjestöjen lähde. Lisäksi arvioidaan Euroopan työ- ja elinolojen kehittämissäätiön, ns. Dublinin säätiön keräämiä työaikatietoja. Vuosityöajoista käytetään Kansainvälisen työjärjestön ILO:n ja Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n julkaisemia tilastoja³. Vuosityöaikaa tilastoidaan myös eurooppalaisessa työvoimakustannustutkimuksessa, joka ei kuitenkaan kata koko palkansaajakuntaa.

Tässä selvityksessä pyritään arvioimaan työaikoja ja niiden ajallista kehitystä eri maissa sen mukaan miten tilastoja on saatavissa em. lähteistä. Mielenkiinto on erityisesti palkansaajien työaikojen vertailussa, mutta lähteestä riippuen myös kaikkien työllisten työaikaa käsitellään. EU:n tulevien jäsenmaiden työaikojen

¹ englanniksi ”contractual and working arrangements”

² Euroopan unionin virallinen lehti L197/18, 5.8.2003, s. 18

³ Eurostat laatii tilastoja unionin jäsenvaltioista, myös vuosityöajoista.

tarkastelu tehdään erikseen. Ajallinen vertailu kansakuntien työaikojen kehityssuunnista on kuitenkin jätetty vähälle, siihen ei tämän selvityksen puitteissa ole ollut mahdollisuutta.

Tilastolähteiden sisältämät viitteet ja huomautukset ovat eräänä huomion kohteena. Niistä käyvät ilmi poikkeamat eri maiden työaikatilastoinnissa sikäli kuin ne ovat julkaisijan tiedossa. Tilaston kattavuutta, käsitteitä ja ajankohtaa koskevat tiedot ovat tärkeitä vertailtavuutta arvioitaessa.

On tärkeää ottaa huomioon, että kyseessä ei ole työaikoja koskeva tutkimus. Siihen vaadittaisiin huomattavasti enemmän työtä ja lähteiden perusteellista analysointia. Tarkoituksena on eri tilastolähteiden ja saatavilla olevia työaikatilastoja vertailemalla analysoida, mitkä ovat mahdollisia ongelmakohtia työaikojen kansainvälisessä vertailussa.

4.2 Tilastoissa käytetyt työajan määritelmät

Työaikatilastoja koskevat käsitteet määrittelevät mitä työaika on, toisin sanoen mitä kuhunkin työaikkäsitteeseen luetaan. Tilastolliset määritelmät ovat luonteeltaan yleisiä siinä mielessä, että vaikka niissä viitataan työaikaan koskeviin säädöksiin tai sopimuksiin, tilastokäsitteissä voidaan käyttää myös muita kriteereitä. Keskeisin kansainvälinen suositus palkansaajien työaikatilastoista on vuodelta 1962 (ILO, 10. työtillastokonferenssi). Suosituksessa esitetään normaalin ja tehdyn työajan määritelmät.

4.2.1 ILO:n suositus työaikkäsitteistä ja määritelmistä

Normaali työaika on työaikalaisissa ja säännöksissä, työehtosopimuksissa tai muilla päätöksillä määritelty työaika. Jos em. säädöksiä ei ole, työaikaan luetaan niiden tuntien määrä päivässä tai viikossa, jonka ylittävältä ajalta maksetaan ylityökorvauksia tai jos työaika ylittää työpaikan työntekijöiden säännönmukaisen tai tavanomaisen työajan.

ILO:n suosituksen mukaan

Tehtyyn työaikaan tulee lukea:

- a) normaalina työaikana tehdyt todelliset työtunnit;
- b) normaalin työajan ulkopuolella tehdyt työtunnit, joista tavallisesti maksetaan korvaus (ylityö);
- c) työpaikalla mm. valmisteluun, korjaus- ja huoltotöihin, työvälineiden valmisteluun ja puhdistukseen käytetty aika sekä laskujen, työaikataulujen ja raporttien tekemiseen käytetty aika;
- d) työpaikalla odotteluun tai varallaoloon käytetty aika, joka johtuu esim. töiden tilapäisestä puuttumisesta, koneiden tai laitteiden rikkoutumisesta tai tapaturmista, tai työpaikalla vietetty aika, jona ei tehdä työtä, mutta jolta työnantaja maksaa työsopimuksen nojalla palkkaa;⁴
- e) lyhyet lepotauot työpaikalla kuten tee- ja kahvitauot.

⁴ Suosituksessa ei mainita työkoulutukseen käytettyä aikaa. Käytännössä useimmat tilastot lukevat opiskeluajan työaikaan tämän kohdan perusteella. Yrityksiltä kerätyissä palkkatilastoissa työnantajan koulutus luetaan tehtyyn, mutta ei säännölliseen työaikaan. Tuntipalkkaisille koulutusajalta maksetaan eri korvaus.

Tehtyyn työaikaan ei lueta:

- f) palkallisia tunteja, jolloin ei työskennellä kuten palkallinen vuosiloma, arkipyhä tai sairausloma; ruokailutaukoja eikä työmatkaan kuluvaan aikaan.
(ks. myös ESA 1995, s. 248)

Tehtyyn työaikaan sisältyy työpaikalla valmistautumiseen, korjaukseen ja huoltoon, työvälineiden valmistamiseen ja puhdistamiseen ym. käytetty aika, sekä aika, jolloin työtä ei tehdä, mutta siitä maksetaan palkkaa. Ajankäyttötutkimuksissa käytetty määritelmä on lähes sama. Esimerkiksi vaatteiden vaihtoa ei työsopimusten mukaan lueta työaikaan ja myös ajankäyttötutkimuksissa on sama käytäntö.

ILO:n suosituksen normaalia työaikaan koskeva käsite viittaa siihen, että myös tavanomainen ylityö luetaan mukaan silloin, kun säädöksiä tms. normaalista työajasta ei ole. Suosituksen mukaan tällainen ylityö voi olla joko korvattua tai poikkeama työpaikan yleisestä työaikakäytännöstä. Täsmällistä normaalin ylityön määritelmää ei kuitenkaan ole ja myös tehdyn ylityön määritelmä on ylimalkainen.

Suosituksessa ei ole määritelty *palkattua* työaikaan, jota perustellaan palkallisten lomien ja muiden vapaiden suurella vaihtelevuudella eri maissa. Suositukseen ei myöskään ole määritelty osa-aikatyötä. Pidempikestoista poissaoloista mainitaan vuosiloma ja sairausloma. Lisäksi Eurostat (2003) ohjeistaa, että oppisopimuksessa olevien, harjoittelijoiden ja muiden koulutuksessa olevien tulee vähentää sekä normaalista että tehdystä työajasta oppilaitoksessa tai erityisessä koulutuskeskuksessa vietetty aika.

Tehtyä työaikaan mitataan (todella) tehtyinä työtunteina. Normaalityöaika voi tarkoittaa joko säännöllisiä työtunteja tai tavanomaisia työtunteja, joista jälkimmäisiin sisältyy säännöllinen palkaton tai palkallinen ylityö. Säännöllinen työaika tarkoittaa sopimusten mukaista työaikaan. Eurostat julkaisee keskimääräistä tehtyä (actual) viikkotyöaikaan ja keskimääräistä tavanomaista (usual) viikkotyöaikaan koskevia tilastoja. Työaikaan koskevia tilastotermejä on määritelty myös muissa kansainvälisten järjestöjen tilastostandardeissa (IMF, OECD).

Tehtyyn viikkotyöaikaan luetaan vain päätyössä tehdyt työtunnit. Tehtyyn vuosityöaikaan sisältyvät yleensä myös sivutoissa tehdyt tunnit.

Myös *tavanomaisen* (usual) työajan käsitettä käytetään laajalti, vaikka siitä ei olekaan kansainvälistä määritelmää. Esimerkiksi Yhdysvaltojen kotitaloushaastatteluisissa tavanomaiset työtunnit ovat ”työtunteja, jotka henkilö tekee tavallisesti niinä viikkoina, jolloin oli työssä kunakin vuonna” (Ward, D. 2003). Kyseessä ovat siis vuoden tyypillisimmän työviikon työtunnit. Tyypillinen viikko on vuoden aikana useimmin toistuva työviikko ja työaikaan lasketaan myös toistuva ylityö.

Euroopan unionin työaikadirektiivi (93/194/EC) määrittelee työajaksi ”kaikki ajanjaksot, jolloin työntekijä on työnantajan käytettävissä ja hoitaa tointaan tai tehtäviään sen mukaan, miten kansallisesti on säädetty tai mitkä ovat kansalliset käytännöt”. Direktiivi ei koske johtajia tai muita itsenäisiä päätöksentekijöitä, perheenjäsenen yrityksessä työskenteleviä eikä uskonnollisia tehtäviä kirkoissa tai yhteisöissä hoitavia. Tuomioistuimen vuonna 2003 tekemän päätöksen mukaan myös työhön tavoitettavissaoloaika (päivystys, on call) luetaan kokonaisuudessaan työajaksi ja ylityöksi silloin, kun se vaati läsnäoloa työpaikalla^{5,6}.

⁵ EU:n komissio: Memo/04/01 Frequently asked questions about Working Time.

⁶ Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle KOM(2003) 843

4.2.2 Tuottavuus ja työaika

Kansantalouden tilinpidon suosituksissa (SNA 1993; EKT 1995) työaika vastaa tavaroiden ja palvelusten tuotantoon käytettyä aikaa. Tuotannoksi luetaan vain toiminta, jonka tuotokset voidaan siirtää toimijoiden välillä. Euroopan tilinpidon suosituksissa määritellään väestö, taloudellisesti aktiivi väestö sekä työntekijöiden työpanos kiinteinä korvauksina (EKT 1995, s. 239–45). Tilinpidon kannalta täsmällistä olisi lukea sivutyöt sille toimialalle, jossa niitä tehdään. Kunkin maan tilastokäytännöistä riippuu, miten hyvin tämä vaatimus toteutuu. Työtunteja käytettäessä tämä ongelma on helpommin ratkaistavissa, kuin palkansaajien määrien osalta. Suomen kansantalouden tilinpidossa lasketaan sekä työllisten määriä että tehtyjä työtunteja. SNA suosittelee palkansaajien työtuntien laskentasäännöksi seuraavaa:

$$\text{työtunnit} = \text{palkatut työtunnit} - \text{palkatut poissaolot} + \text{palkattomat työtunnit}.$$

SNA ei anna ohjeita siitä, miten palkattomat tehdyt työtunnit tulisi arvioida, jos työantajat eivät niitä kirjaa. (SNA, s. 407–411).⁷

4.2.3 Yrittäjien ja ammatinharjoittajien työaika

Vaikka yrittäjien ja ammatinharjoittajien työaika ei tässä erityisesti käsitellä, se kuitenkin vaikuttaa kaikkien työllisten työaikaan. Yrittäjien työajasta ei ole kansainvälistä tilastosuositusta. Kansantalouden tilinpidossa yrittäjät määritellään yrityksen juridisen muodon perusteella ja todetaan että yrittäjät ”voivat olla tilapäisesti poissa työstä eri syistä”. Työaika ei siis määritellä tarkemmin. Eräs mahdollisuus yrittäjien työajan määritelmälle voisi olla tilinpidon käyttämä tuotannon rajausta. SNA:ssa tuotantoon luetaan kaikki markkinatuotanto ja tietty osa markkinatonta tuotantoa. Työaikaan voitaisiin siten laskea vastaava tuotantoon käytetty aika⁸. Työaikatilastojen vertailtavuuden kannalta olisi tärkeää, jos ja kun, kansainvälisiä työaikatilastosuosituksia ryhdytään uudistamaan, myös yrittäjien työajan määrittelystä annettaisiin ohjeita. Se parantaisi työllisten työaikojen vertailtavuutta yhtenäistämällä mm. työaikakysymysten muotoilua ja ymmärrettävyyttä haastattelutilanteessa.

4.2.4 Työaikatietojen keruu

Työaikakäsitteiden tulkinta ja ohjeistaminen käytännön tiedonkeruussa vaikuttaa myös tilastojen vertailtavuuteen. Määritelmät eivät ole yksiselitteisiä, joten niiden yksityiskohtaisuus ja ohjeistaminen voivat vaihdella käytännön tilanteissa maiden välillä ja tutkimuksesta toiseen. Lisäksi sekaannusta aiheuttavat kulttuuri- ja kielierot. Suositusten englanninkielinen terminologia voidaan ymmärtää erin tavoin varsinkin, kun samasta käsitteestä on käytössä erilaisia ilmaisuja. Terminologia ei myöskään erottele työaikakäsitteitä selkeästi työaikaindikaattoreista⁹.

Työaikatilastojen kannalta on vieläkin tärkeämpää miten tiedonkeruussa käytetyt kysymykset on muotoiltu ja millaisia ohjeita annetaan vastaajille ja haastattelijoille. Tämä koskee kaikkia tiedonkeruita, mutta erityisesti kotitalouksilta kerättäviä tietoja. Esimerkiksi ILO (Husmanns & al. 1990) antaa ohjeita, miten

⁷ SNA ja ESA määrittelevät myös kokoaikavastaavan työllisyyden, jota tässä raportissa ei käsitellä.

⁸ ILO on vuonna 1992 ehdottanut, että tehdyn työajan määritelmä voidaan laajentaa yrittäjiin ottamalla huomioon myös se aika, jolloin he ovat selvästi käytettävissä (toimeksiantajaa, teettäjä) tai asiakkaita varten. Mata-Greenwood, Adriana (1992)

⁹ Esim. keskimääräiset työtunnit voidaan laskea joko kaikista työssäkävivistä tai vain työssä olleista. Vuosityöaika lasketaan yleensä työllistä tai palkansaajaa kohti poissaoloista riippumatta.

sivutöissä olevien työaika voidaan tarkistaa kysymällä tavanomainen työaika viikossa erikseen kustakin työpaikasta ja sen jälkeen kaikissa työpaikoissa yhteensä tehty työaika kunakin viikonpäivänä erikseen. Jos niiden summat poikkeavat toisistaan, kysytään eron syyt. Samalla tavalla voidaan normaalin ja tehdyn työajan erojen syitä kysymällä tarkentaa työaikatietoja.

Tärkeä kysymys työaikojen mittaamisessa on myös oletus, että haastattelututkimuksissa ilmoitetut viikkotyöajat liioittelisivat työaikojen pituutta. Ajankäyttötutkimusten perusteella lasketut työajat ovatkin yrittäjillä lyhyempiä kuin itsearvioidut työajat, mutta palkansaajilla erot mittausmenetelmien välillä ovat pienemmät. Toisaalta on myös ehdotettu, että selityksenä erilaisille tuloksille voi olla tutkimuksissa havaittu ilmiö, jonka mukaan lyhyitä työaikoja tekevät aliarvioivat ja pitkiä työaikoja tekevät yliarvioivat työviikon pituutta, jolloin keskiarvot lähenevät toisiaan. Korrelaatio itsearvioidun ja lasketun työajan välillä on myös havaittu melko voimakkaaksi (Jacobs 1998).

4.2.5 Keskeisten työaikatunnuslukujen määrittely

Tavallisimmat työaika koskevat tunnusluvut ovat keskimääräinen viikkotyöaika ja keskimääräinen vuosityöaika. Molemmat voivat perustua normaalin ja tehdyn työajan käsitteisiin. Yleisimmin viikkotyöaika tilastoidaan normaalin työajan mukaan ja vuosityöaika tehdyn työajan mukaan. Keskiarvot voidaan laskea joko kaikkia työllisiä kohti tai työssä olleita kohti. Tehty viikkotyöaika lasketaan yleensä työssä olleista. Työssä olleet ovat työllisiä, jotka olivat viiteajanjaksona (viikko) työssä vähänkin aikaa. Koko viikon poissaolleet eivät siis yleensä ole mukana tehtyä viikkotyöaika laskettaessa. Viikkotyöajat ilmoitetaan yleisimmin kaikista työllisistä, palkansaajista ja/tai yrittäjistä. Indikaattoreissa on siis tärkeää kiinnittää huomiota siihen, mistä joukosta keskiarvot on laskettu. Työllistä (palkansaajaa, yrittäjää) kohti laskettu keskimääräinen työaika on lyhyempi kuin työssä ollut kohti laskettu työaika.

Keskimääräinen tehty vuosityöaika lasketaan yleensä kaikkia työllisiä tai palkansaajia kohti. Työtunneissa ovat mukana sivutöissä tehdyt tunnit, mutta jakajassa sivutyötä ei oteta huomioon.

4.3 Tiedonkeruumenetelmät ja lähteet

Suora tiedonkeruu on kyseessä silloin, kun tilastoviranomainen kerää tiedot suoraan kohteena olevista yksiköistä. Välillisessä tiedonkeruussa lähteenä on yleensä esim. hallinnollisiin säädöksiin ja/tai lainsäädäntöön perustuva ilmoitusvelvollisuus. Työtuntitietoja kerätään suoraan yrityksiltä tai kotitalouksilta ja välillisesti hallinnollisista aineistoista. Kotitalouksilta kerätyistä aineistoista saadaan tietoja työssäkäyvien kokonaistyöajasta, jos henkilöllä on useampia kuin yksi työpaikka. Yrityskyselyissä sivutoita tekevät henkilöt ja heidän työaikansa tilastoituvat eri yksikköinä, työpaikkoina.

Kansainvälisen vertailun onnistumisen kannalta on tiedettävä kunkin maan käyttämät lähteet. Vuosityöaikoja verrattaessa on lisäksi otettava huomioon, että se on johdettu tieto, jonka laskentamenetelmät vaihtelevat eri maissa.

4.3.1 Kotitalouksiin kohdistuvat haastattelututkimukset

Työaikatilastojen tärkein lähde ovat otantatutkimukset, joihin kotitaloudet valitaan satunnaisesti. Työaika tarvitaan taustatietona useissa tutkimuksissa, mutta työajan keskeisimpiä lähteitä ovat työllisyyteen ja

työoloihin erikoistuneet tutkimukset. Kansainvälisesti tärkein lähde on työvoimatutkimus, jota Euroopan unionissa tehdään neuvoston ja komission asetusten säätämänä. Työolotutkimukset ovat lähinnä kansallisia ja niitä tehdään harvemmin, tekijöinä ovat usein tutkimuslaitokset tilastovirastojen asemasta.

Työvoimatutkimukset

Työvoimatutkimus on saanut alkunsa Yhdysvalloissa jo 1940-luvulla. Nykyisin se on yleisesti käytössä kaikkialla maailmassa. Työvoimatutkimus on joissakin maissa kuten Yhdysvalloissakin, kuukausittainen tutkimus. Mitä useammin tutkimus tehdään, sitä parempia tietoja työajoista saadaan. Myös Suomessa tutkimus aloitettiin kuukausittaisena jo vuonna 1959, sillä tuolloin haluttiin tietoja työpanoksen määrästä ja kausivaihtelusta. Tieto oli tärkeää etenkin työvoimaviranomaisille, sillä metsäteollisuus työllisti talvisin maataloudesta vapautunutta työvoimaa.

Euroopan unionin vanhoissa jäsenmaissa työvoimatutkimus tehtiin vuonna 1981, seuraava vuonna 1983. Vuoden 1983 tutkimuksessa otettiin käyttöön ILO:n käsitteet ja määritelmät ja tutkimusta toistettiin silloisissa jäsenmaissa vuosittain vuoteen 1991 saakka. (Neuvoston asetukset (EEC) no 3044/89 6.10.1989). Vuodesta 1992 alkanut uudistettu tutkimus oli edelleen vuosittainen, jossa tutkimuksen viiteajankohta määriteltiin ”normaaliksi kevään viikoksi, jossa ei ole arkipyhiä”. Käytännössä tutkimusviikkoja oli useampia ja ne ajoittuivat hyvin eri tavoin eri jäsenmaissa. Tavallista oli, että tutkimusviikko oli haastattelua edeltävä viikko. Eurooppalaisten tutkimusten kevät ulottui tammikuusta kesäkuuhun (Eurostat 1994). Tämä viiteajankohtien vaihtelu todennäköisesti heikentää työaikatietojen vertailukelpoisuutta, vaikka pyrkimyksenä onkin ollut määritellä viiteajankohta normaaliksi viikoksi normaalina vuodenaikana. Suomi sopeutui unionin asetuksiin asteittain vuosina 1995–1997.

Neuvoston asetuksella (EY 577/98) tutkimuksesta tuli jatkuva neljännesvuosituloksia tuottava tutkimus. Seuraavaan asetelmaan on koottu tietoja eri maiden tiedonkeruista. Kansallinen käytäntö on merkitty *lla, silloin kun se on tiedossa.

Asetelma 4.1. Jäsenmaiden siirtyminen neljännesvuosittaiseen ja jatkuvaan EU-työvoimatutkimukseen

Maa	Vuoden 1998 tilanne	Neljännesvuosi- tai kuukausi- tutkimus alkaen vuodesta ¹⁰ :	Jatkuva tutkimus alkaen vuodesta:
Belgia	vuosi	1999	1999
Tanska	neljännes	1998	1998
Saksa	vuosi	2003	2005
Kreikka	neljännes	1998	1998
Espanja	neljännes, kk	1998	1999
Ranska	vuosi	2002 ¹¹	2003
Irlanti	neljännes	1997/syyskuu	1997/syyskuu
Italia	neljännes	1998	2004
Luxemburg	vuosi	2003	2003
Alankomaat	vuosi	2001	1998
Itävalta	vuosi, neljännes	1999	2004
Portugali	neljännes	1998	1998
Suomi	kuukausi	1959	2000
Ruotsi	neljännes, kuukausi	1961–1969 neljännes 1970 kuukausi	1993*
Britannia	neljännes	1992	1993*

Lähteet: Labour Force Survey. Methods and definitions; 1998 Edition. EC 1999 ja kansalliset lähteet

¹⁰ Irlanti ja Britannia käyttävät kansallisesti kalenterineljänneksen asemasta kausineljänneksiä (esim 3. neljännes on syys–joulukuu).

¹¹ Ranskassa jatkuvaa tutkimusta on toteutettu osittain vuoden 1998 puolivälistä. (KOM)2000) 895

Asetuksessa työvoimatutkimus säädettiin jatkuvaksi niin, että tarkasteluviikot jakautuvat tasaisesti koko vuodelle. Saman asetuksen nojalla Eurostat kokoaa työvoimatutkimuksen toimeenpanosta ja menetelmistä kolmen vuoden välein kertomuksen Euroopan neuvostolle ja Parlamentille. Tässä ns. laaturaportissa seurataan asetusten toimeenpanoa jäsenmaissa. Uusin raportti on vuodelta 2003 ja sisältää myös tulevien jäsenmaiden tutkimusten kuvaukset. Eurostat seuraa yhteisön työvoimatutkimusten toteutumisaikataulua, jolloin kriteerinä on myös tietosisällön noudattaminen.

Jatkuvaan neljännesvuosituloksia tuottavaan tutkimukseen on siirrytty kaikissa jäsenmaissa vuosina 1998–2003 lukuun ottamatta Saksaa, joka siirtyy siihen vuonna 2005.

Eurostatin kokoamat laaturaportit koskevat niitä standardisoituja aineistoja, jotka asetusten nojalla toimitetaan sille. Siksi kattavia tietoja eri maiden kansallisista tutkimuksista on vaikea saada. Kuten Suomessa, monissa muissakin maissa on kansallisia käytäntöjä ja vain kansallisesti kerättäviä tietoja. Jäsenmaiden kyselylomakkeet ovat EU:n käytössä, mutta niitä ei ole julkaistu. Työvoimatutkimuksessa vain tärkeiden työmarkkina-asemaan vaikuttavien tietojen keruu – työllisyyttä ja työttömyyttä koskien – on säädettyä kysymysten muotoilun ja järjestyksen osalta. Tilastolliset menetelmät vaihtelevat myös otantayksiköstä (kotitalous tai henkilö) riippuen tai perusjoukkoa koskevien tietojen saatavuuden mukaan.

Siirtymäkausi jatkuvaan tiedonkeruuseen ulottui vuoteen 2002, mutta siirtyminen tapahtui useimmissa jäsenmaissa, myös Suomessa, vuonna 2000 tai aikaisemmin. Poikkeuksia ovat saaneet Ranska, Luxemburg ja Itävalta vuoteen 2003, Italia vuoteen 2004 sekä Saksa vuoteen 2005. Vuodesta 2003 alkaen kaikkien jäsenmaiden työvoimatutkimukset tuottavat vähintään neljännesvuosituloksia. Saksa toimittaa vielä vuosilta 2003 ja 2004 korvaavia neljännesvuositilastoja. Vuoteen 2002 saakka tutkimus toteutettiin vuosittaisena Saksassa, Ranskassa ja Luxemburgissa (muissa jäsenmaissa neljännesvuosittaisena). (Komission kertomus, 2003). Kansallisesti jatkuva tutkimusviikko on ollut käytössä Ruotsissa ja Britanniassa vuodesta 1993.

Jatkuvan tutkimuksen perusteluna oli nimenomaan työpanoksen mittaamisen tarkentaminen. Jatkuva tutkimusviikko tarkoittaa käytännössä sitä, että kuukausi- (tai neljännesvuosi-) otos jaetaan vuoden kaikkien viikkojen ajalle. Näin saadaan sekä työllisyyden, työpanoksen että työaikojen muutoksista ja keskiarvoista entistä luotettavammin kausi- ja suhdannevaihteluita sekä kalenteripolkeamia seuraavia tilastoja. Vuoden 2002 lisätutkimuksessa (ad hoc) selvitettiin työaikaa ja työaikajärjestelyjä.

Työvoimatutkimuksen viikkotyöaikoja esitetään ja arvioidaan kohdissa 4.4.1 – 4.4.2.

Työolotutkimukset

Työolotutkimuksissa kerätään myös työaikaa koskevia tietoja ja vastaajien työaikatoiveita. Työolotutkimukset ovat kansallisia, eikä niistä ole esim. EU-säädöksiä. Suomessa työolotutkimukset on tehty vuosina 1972, 1977, 1984, 1990, 1997 ja 2003. Suomen työolotutkimus on tehty työvoimatutkimukseen osallistuneille palkansaajille erillisenä tutkimuksena. Työaikatiedot otokseen valituille on kuitenkin otettu työvoimatutkimukseen saaduista vastauksista.

Euroopan tasolla työolotutkimuksia on tehnyt ainakin Euroopan työ- ja elinolojen kehittämissäätiö vuosina 1990, 1995/96 ja 2000. Suomi on ollut mukana kahdessa viimeisimmässä. Tietävästi vain vuodelta 2000 on julkaistu viikkotyöaikoja maittain.

Säätiön työolotutkimuksen ja muiden julkaisujen työaikatietoja esitetään ja arvioidaan kohdassa 4.4.4.

Ajankäyttötutkimukset

Ajankäyttötutkimukset perustuvat aikapäiväkirjoihin, joihin otokseen valituiksi tulleet merkitsevät toimintonsa koko vuorokaudelta (Pääkkönen et Niemi 2002). Vuosituhannen vaihteen tienoilla ajankäyttötutkimus tehtiin ensimmäistä kertaa myös useissa EU- ja kandidaattimaissa. Alustavia tietoja on julkaistu *Statistics in Focus* ja *Working papers and studies* -sarjoissa. Syyskuussa 2004 ilmestyi ajankäyttöä EU:ssa vertaileva taskukirja¹². Ajankäyttötutkimuksia tehdään harvoin, joten ne eivät sovellu jatkuvaan työajan muutosten seurantaan. Ne voivat kuitenkin valottaa vastaamiseroja muilla kotitaloustutkimuksilla tai yritys-kyselyillä saatuihin työaikatietoihin verrattuna (Eldridge et al. 2003). Aikapäiväkirjoissa on nähty puutteena se, ettei niistä saada yksityiskohtaisia tietoja työaikana tapahtuvista toiminnoista, vaikka vapaa-ajan toiminnot selvitetään tarkoin (Hoffmann & Mata, 1998).

Ajankäyttötutkimuksessa koodaajat harkitsevat ohjeiden perusteella mitä toimintoja työaikaan luetaan. ILO:n määritelmän yleinen ohje on, että työpaikalla vietetty aika on tehtyä työaika. Ruokatunti, kahvi- ja muut tauot eritellään, samoin työpaikalta poistumiset. Vertailut kertovat, että palkansaajien työajoissa eri menetelmien väliset erot ovat suhteellisen pieniä, mutta yrittäjien ja itsenäisten ammatinharjoittajien työajoista saadaan selvästi poikkeavia tuloksia.

Suomessa tuorein ajankäyttötutkimus kerättiin vuoden 1999 maaliskuun alusta vuoden 2000 helmikuun loppuun saakka.¹³ Ajankäyttötutkimuksen otosyksikkönä on kotitalous, joten otosta ja vastaamista ei voi täysin verrata työvoimatutkimuksen otokseen. Alkuperäiseen kotitalousotokseen kuului 10 278 henkeä; henkilöistä aikapäiväkirjan palautti 52 %.

Taulukko 4.1. Tehty viikko- ja vuosityöaika työvoimatutkimuksen ja ajankäyttötutkimuksen mukaan

	Viikkotyöaika ¹⁴				Vuosityöaika			
	TY	AJ ¹⁵	Ero	Ero %	TY	AJ	Ero	Ero %
Työlliset	33,9	33,2	0,7	2,1	1 765	1 726	39	2,2
Palkansaajat	32,2	32,0	0,2	0,6	1 673	1 664	9	0,5
Yrittäjät	44,9	40,3	4,6	11,4	2 332	2 096	236	10,1
Palkansaajat, miehet	34,5	36,1	-1,6	-4,4	1 796	1 877	-81	-4,5
Palkansaajat, naiset	29,8	28,2	1,6	5,7	1 551	1 466	84	5,4
Yrittäjät, miehet	47,4	45,2	3,1	7,0	2 464	2 304	160	6,5
Yrittäjät, naiset	39,6	32,9	6,7	20,4	2 061	1 711	351	17,0

Kun ajankäyttötutkimuksen viikkotyöaika verrataan työvoimatutkimuksen tehtyyn viikkotyöaikaan, työllisten viikkotyöaika oli vajaan tunnin pidempi työvoimatutkimuksessa ajankäyttöpäiväkirjoihin verrattuna (taulukko 4.1). Palkansaajien viikkotyöaika on lähes sama kummankin tutkimuksen mukaan. Suurempia eroja voidaan sen sijaan havaita sukupuolten välillä ja sosioekonomisen aseman mukaan. Huomattavaa on se, että miespalkansaajien työaika on työvoimatutkimuksen mukaan lyhyempi kuin ajankäyttötutkimuk-

¹² How Europeans spend their time - Everyday life of women and men. Data 1998-2000. Pocketbooks; Theme 3: Population and social conditions. Eurostat 2004

¹³ Ajankäyttöpäiväkirjat kerättiin kaikilta jakson päiviltä. Työvoimatutkimuksessa 1999 tiedot perustuvat 12 viikon tietoihin, sillä jatkuvaan tutkimisviikkoon siirryttiin vasta vuonna 2000.

¹⁴ Työvoimatutkimuksen viikkotyöaika on tässä laskettu tehdystä vuosityöajasta, jolloin jakajassa ovat mukana koko viikon työstä poissaolleet. Näin työvoimatutkimuksen luvut ovat vertailukelpoisia ajankäyttötutkimukseen.

¹⁵ Tässä ajankäyttötutkimuksen työllisyyden määritelmään ei lueta opiskelijoita. Ikäryhmä on sama kuin työvoimatutkimuksessa eli 15–74-vuotiaat.

nessa, mutta naisilla ero on päinvastainen. Sen sijaan sekä mies- että naisryittäjien työajat ovat työvoimatutkimuksessa pidemmät kuin ajankäyttötutkimuksessa. Varsinkin naisryittäjät ilmoittavat työvoimatutkimuksessa merkittävästi pidempiä työaikoja. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös Kanadassa, jossa työllisten työaika on lähes sama työvoimatutkimuksen ja ajankäyttötutkimuksen mukaan ja palkansaajien työaika on työvoimatutkimuksessa hieman lyhyempi ajankäyttötutkimukseen verrattuna.¹⁶

Euroopassa ajankäyttötutkimuksia tehtiin samoihin aikoihin useassa maassa. Vanhoista jäsenmaista tiedot on tätä kirjoitettaessa saatavissa Suomen lisäksi Belgiasta, Saksasta, Ruotsista ja Britanniaista, uusista jäsenmaista tutkimus tehtiin mm. Virossa, Unkarissa, ja Sloveniassa. Lisäksi tiedot oli saatavissa Norjasta. Taulukossa 4.2 työaika koskee kaikkia työllisiä ja ilmoitetaan myös sukupuolen mukaan. Palkansaajien työaika ei kuitenkaan voida eritellä. Maat on lueteltu vuosityöajan mukaan pisimmästä lyhyimpään:

Taulukko 4.2. Työllisten vuosityöaika eräissä Euroopan maissa (1998–2002).

	Yhteensä	Miehet	Naiset
Unkari	1 834	1 960	1 684
Suomi	1 728	1 953	1 490
Britannia	1 715	1 989	1 399
Slovenia	1 679	1 849	1 490
Viro	1 623	1 757	1 486
Belgia	1 600	1 781	1 362
Ruotsi	1 592	1 797	1 375
Saksa	1 509	1 721	1 245
Norja	1 484	1 703	1 235

Lähde: Eurostat 2004, mt. s. 32. Työlliset on tässä määritelty ILO:n käsitteen mukaan, ei ikärajaa.

Suomen työaika on ajankäyttötutkimuksen mukaan hieman pidempi kuin Britanniaissa. Eron taustalla on se, että brittinaiset tekevät lyhyempää työaika kuin suomalaiset naiset: esimerkiksi naisten osa-aikatyö on Suomessa paljon harvinaisempaa kuin Britanniaissa. Suomalaisista naisista 17 prosenttia tekee osa-aikatyötä, Britanniaissa 44 prosenttia ja Saksassa lähes 40 prosenttia. Naisten osa-aikatyö on vertailumaista kaikkein harvinaisinta Unkarissa, Sloveniassa ja Eestissä.

Kun ajankäyttötutkimuksen tuloksia verrataan muiden lähteiden antamaan kuvaan työaikojen eroista eri maissa, havaitaan että Britannian ja Suomen palkansaajien työaikaerot ovat hyvin samanlaiset niidenkin mukaan (ks. raportin kohdat 4.4–4.5). Samoin saksalaisten palkansaajien vuosityöaika on lyhyt Suomeen verrattuna ILO:kin tilaston mukaan (kuvio 4.3). Toisaalta työvoimatutkimuksen tilastojen perusteella saksalaisten palkansaajien tehty viikkotyöaika olisi vuodesta 1998 lähtien ollut Suomen viikkotyöaika pidempi (taulukko 4.3).

¹⁶ Maynard Jean-Pierre, Chung Lucy, Sunter Deborah: Measuring hours actually worked. Esitetty Pariisin ryhmän kokouksessa Lissabonissa 29.9-1.10.2004.

4.3.2 Muut lähteet

Katsaus muihin lähteisiin on vain viitteitä antava. Eri maissa käytössä voi olla monenlaisia aineistoja, rekistereitä ja tutkimuksia. Niiden ylläpito ja keruuperustelut voivat myös vaihdella ja on vaikeaa erotella milloin on kyseessä esimerkiksi yritys-kysely, milloin hallinnollinen tiedonkeruu.

Yrityskyselyt

Työaika on perinteisesti tilastoitu myös yritys-kyselyin. Yrityksissä työaikarekisteröinti perustuu työnantajien tarpeeseen seurata työaika palkanmaksua ja työaikojen käytön valvontaa varten. Tilastoviranomaiset saavat yrityksiltä joko keskimääräisiä työtunteja palkanmaksujaksolta tai työtuntien kokonaismääriä kaikista palkansaajista. Yrityskyselyillä saadaan yleensä tietoa vain palkatusta työajasta, johon kuuluvat palkalliset lomat ja poissaolot sekä palkallinen lisä- ja ylityö. Tilastot eivät myöskään aina kata kaikkia sektoreita eivätkä kaikkia toimialoja. Myös työntekijäryhmien kattavuudessa on eroja.

Esimerkkinä yritys-kyselystä on Yhdysvaltojen jatkuva työllisyystilasto (CES). Se on kuukausittainen yritys-kysely, jossa kerätään tietoja yksityisen sektorin työllisyydestä, keskimääräisistä viikkotyötunneista ja viikkoansioista sekä teollisuustyöntekijöiden keskimääräisistä ylityötunneista viikossa. Viiteajankohta on kuukauden 12. päivän sisältävä palkanmaksujakso. Tutkimus kattaa palkkalistoilla olevat tuotantotyöntekijät ja perustuu 400 000 toimipaikan otokseen. Viikkotyöaikoja julkaistaan kuukausittain koko yksityisestä sektorista (pl. maatalous) sekä teollisuudesta erikseen myös ylityötunnit. Vuonna 2002 yksityissektorilla näiden keskimääräinen viikkotyöaika oli Yhdysvalloissa 33,9 tuntia, teollisuudessa 40,5 tuntia (Economic indicators 2003).

Ruotsin lyhyen aikavälin työllisyystilastossa (kortperiodisk sysselsättningsstatistik) kerätään tietoja työllisyydestä ja työajoista yrityksiltä ja vuodesta 1996 alkaen myös julkisen sektorin työntantajilta (esim. Hörngren 2000) ja sitä käytetään mm. poissaolojen tilastointiin.

Yleensä yritys-kyselyissä tilastoidaan palkattua työaika. Yrittäjien työajoista niistä ei saada tietoja, ja jotkut toimialat ja/tai toimipaikat, jotka alittavat määrätyn kokorajan (Maynard et al.) tavallisesti puuttuvat tilastosta.

Työvoimakustannustutkimus

EU:n työvoimakustannustutkimus on neljän vuoden välein toteutettava tutkimus¹⁷, jonka tarkoituksena on tuottaa työvoimakustannusten tasoa ja koostumusta sekä ansioiden rakennetta ja jakautumista koskevia vertailukelpoisia tietoja. Tutkimuksia on tehty jäsenmaissa vuosilta 1992, 1996 ja 2000, seuraava tehdään vuodelta 2004.

Työaika on määritelty samalla tavalla kuin ILO:n suosituksessa ja ESA 95:ssä¹⁸. Täydennyksenä sille ohjeistetaan, että työaikaan luetaan oppisopimuskoulutuksessa olevien tehty työaika, mutta ei oppisopimuskoulutuksessa olevien koulutukseen käyttämää aikaa. Maat toimittavat tehdyt vuosityötunnit erikseen koko- ja osa-aikapalkansaajista.

¹⁷ EU:n työvoimakustannustutkimuksesta on säädetty neuvoston asetuksessa, joka on annettu 9. päivä maaliskuuta 1999 (EY N:o 530/1999).

¹⁸ Komission asetus EY N:o 1726/1999.

Vaadittavat työntekijöiden lukumäärää ja työtunteja koskevat muuttujat ovat:

- 1) palkansaajien vuosittainen keskimäärä sekä eriteltynä kokoaikaiset, osa-aikaiset ja oppisopimuskoulutuksessa olevat palkansaajat ja osa-aikapalkansaajat kokoaikaiseksi muunnettuna,
- 2) vuosittainen tehtyjen työtuntien määrä sekä palkallisten työtuntien määrä kaikilta palkansaajilta; sekä kummassakin tapauksessa eriteltynä kokoaikaisten, osa-aikaisten ja oppisopimuskoulutuksessa olevien palkansaajien työtunteihin.
- 3) työaika eli palkallisten työtuntien määrä viitekuukauden tai tavanomaisen työkuukauden aikana, palkallisten ylityötuntien määrä kyseisen kuukauden aikana sekä kertyneen vuosiloman määrä.

Palkallisten työtuntien arvioimista ohjeistetaan tarkemmin ja luetellaan erilaisia normaalia vuosityöaikaa lyhentäviä poissaoloja (vuosilomat, arkivapaat, palkalliset vapaapäivät perhe- tms. syistä, sairaus- ja äitiyslomat).

Tilastoja ei tuoteta aivan kaikista toimialoista,¹⁹ lisäksi alle 10 työntekijän tilastoyksiköt rajataan pois. Asetuksen soveltamisessa viitevuotta koskevia poikkeuksia ovat saaneet Ranska, Saksa, Irlanti, Ruotsi ja Britannia. Näiden maiden tutkimukset perustuvat kalenterivuotta lähinnä vastaavaan tilikauteen. Itävalta, Belgia, Italia ja Alankomaat saivat poikkeuksen, jonka mukaan ne voivat viitata yritykseen paikallisen yksikön sijasta. Lisäksi Saksa on saanut poikkeuksen eräitä palvelualoja koskien (hotellit ja ravintolat, kuljetus, varastointi ja tietoliikenne sekä kiinteistöalan toiminta, vuokraustoiminta ja liiketoiminta) ja Irlanti hotelli- ja ravintola-alaa koskien. Eri maiden työvoimakustannustutkimuksia on kuvattu liitteessä 4.10.3.

Työvoimakustannustutkimuksen vuosityöaikoja esitetään kohdassa 4.5.

Euroopan unionin palkkarakennetilasto (SSE)

Yritysaineistoihin perustuu myös palkkarakennetilasto, jossa kerätään tietoja yksityisen sektorin palkoista ja työajoista. Otokseen kuuluvat vähintään 10 hengen toimipaikat yhdeksällä toimialalla (C–K). Tutkimuksessa kerätään tietoja palkatuista työtunneista, joka on muunnettu tieto.

Harmonisoidut palkkatilastot

Eurostat julkaisi vuonna 2000 teollisuuden ja palvelualojen palkkatilastojen yhteydessä tilastoja teollisuuden työntekijöiden normaaleista työtunneista vuosilta 1996–1998 sukupuolen mukaan. Tilastot perustuvat kansallisiin lähteisiin.

Hallinnolliset aineistot

Hallinnolliset aineistot tukevat työaikatilastointia yleensä sopimusten mukaisen työajan ja työstä poissaolojen keston ja yleisyyden arvioinnissa. Usein poissaolot, kuten sairauspoissaolot, vanhempainvapaat ja osa-aikaeläkejärjestelyt tms. on rekisteröity hallinnon toimesta. Hallinnollisiin aineistoihin kuuluvat myös työehtosopimusarkistot ja –rekisterit. Esimerkiksi Portugalissa on kaksi hallinnollista lähdettä: henkilöstöilmoitus, jonka yritykset tekevät vuosittain ministeriölle ja sosiaalilase, joka on vuosittain velvoittava vähintään 100 henkeä työllistäviltä yrityksiltä (Duarte 2003). Saksassa palkattua työaikaa laskettaessa

¹⁹ NACE Rev.1. pääluokkatasot C–O. Kuitenkin tietojen keruu pääluokissa M–O oli vapaaehtoista vielä vuonna 2000. Kaikista maista saa tiedot toimialoista C–K.

käytetään mm. sosiaaliturvarekisterin ja työehtosopimusarkiston²⁰ tietoja. Sairauspoissaolot perustuvat pakollisen terveystakuutusjärjestelmän²¹ tietoihin (Bach, Hans-Uwe & Koch, Suzanne, 2003; Spitznagel, Eugen, 2003). Suomessa esimerkiksi valtionhallinnon rekisterissä on työaikatietoja.

4.4 Viikkotyöajat Euroopassa

Seuraavaksi tutustutaan eri lähteisiin perustuviin työaikatilastoihin. Viikkotyöaikoja tarkastellaan keskeisten Eurostatin tilastojen valossa. Dublinin säätiö julkaisee säännöllisesti työaikatietoja (EIRO) kansallisten lähteiden perusteella, lisäksi vuoden 2000 työolotutkimuksessa on viikkotyöaikoja.

4.4.1 Eurostatin työvoimatutkimus

Euroopan työvoimatutkimuksessa kerätään tietoja tavanomaisesta eli normaalista²² ja tehdystä viikkotyöajasta. Lisäksi kerään tietoja koko- ja osa-aikaisuudesta; iltta-, yö-, lauantai- ja sunnuntaityöstä sekä vuorotyöstä. Tavanomainen työaika sisältää myös tavanomaisen palkattoman tai palkallisen ylityön. Työmatkaan kuluva aikaa ja lounastaukoa ei lueta tavanomaiseen työaikaan, mutta siihen tulisi lukea myös tavanomainen kotona tehty työ. Jos työharjoitteluun tai oppisopimukseen liittyy tunteja oppilaitoksessa tai erityisessä koulutuskeskuksessa, niitä ei lueta tavanomaiseen työaikaan.

Julkaisuissaan Eurostat käyttää vuositetona 2. vuosineljänneksen tietoja vuoden 2002 tilastoon saakka.²³

Otanta ja tiedonkeruu

Kaikkien jäsenmaiden työvoimatutkimukset perustuvat maassa pysyvästi asuvien kotitalouksien tai henkilöiden haastatteluihin. Otantayksikkö on seitsemässä jäsenmaassa kotitalous, viidessä maassa rakennus tai osoite. Vain Suomessa, Ruotsissa ja Tanskassa yksikkönä ovat henkilöt. Yksityisten kotitalouksien lisäksi myös laitosväestö tulisi ottaa huomioon, jos se on mahdollista. Laitosväestö on mukana viiden maan otoksissa. Joissakin maissa laitoksissa olevien tiedot kerätään kotitalouden muilta jäseniltä, esimerkiksi kun on kyseessä opiskelija-asuntoloissa asuvat; kolmessa jäsenmaassa laitosväestöstä ei kerätä tietoja.

Myös otoksen edustavuudesta on säädetty neuvoston asetuksella (EC 577/98). Vuosikeskiarvon suhteellinen keskivirhe ei saa ylittää 8 prosenttia muuttujasta, joka edustaa 5 prosenttia työikäisestä väestöstä NUTS II alueilla. Tarkkuusvaatimus ei koske alle 300 000 asukkaan alueita. Jäsenmaissa on muutamia alueita, joilla keskivirhe on suurempi kuin 8 %. Otoksen edustavuus on määritelty työttömyyden tilastoinniseksi. Kun kyse on työllisistä tai palkansaajista, väestömäärät ovat kuitenkin paljon suurempia ja keskivirheen osuus vieläkin pienempi. Muutosestimaatien tarkkuusvaatimus koskee kansallisella tasolla peräkkäisten neljännesvuosien välisiä työttömyyden muutoksia.

²⁰ WSI:n (Wirtschafts- und Sozialwissenschaftliches Institut) ”Tarifarchiv” (Köln)

²¹ Englanniksi ”state health insurance scheme”.

²² Englanniksi ”usual hours”.

²³ Tilastokeskus julkaisee etupäässä vuosikeskiarvoja, joten erot EU:n tilastojen ja kansallisten tilastojen välillä selittyvät eri viitejaksoilla.

Yleensä haastatellaan kaikki kotitalouden aikuiset jäsenet. Henkilöotosten käyttö on mahdollista silloin, kun otoksen poimintaan voidaan käyttää henkilörekisteriä. Monissa maissa tehdään käyntihaastatteluja, mutta käynti- ja puhelinhaastatteluja voidaan myös käyttää yhdessä. Puhelinhaastattelut ovat mahdollisia, kun puhelintiheys on hyvä ja ihmiset suostuvat antamaan tietojaan puhelimessa.

Henkilöotosten etuna kotitalousotoksiin verrattuna on suurempi tehokkuus. Henkilöiden sosioekonomiset ominaisuudet poikkeavat toisistaan enemmän kuin samaan kotitalouteen kuuluvien henkilöiden ominaisuudet. Lisäksi kotitaloushaastatteluissa sijaisvastaajien osuudet yleensä ovat suuremmat. Sijaisvastaajan antamat tiedot muiden kotitalouden jäsenten työajoista voivat olla epätarkempia, kuin kohteiden itsensä antamat tiedot.

Tutkimusviikot, viiteajankohdat

Neuvoston asetuksella on säädetty, että haastattelut tulee tehdä tarkasteluviikkoa välittömästi seuraavan viikon aikana eikä väli saa olla viittä viikkoa pidempi. Tutkimusviikkoja on kussakin neljänneksessä 13 ja vuodessa 52. Vuosineljännesten määritelmää ovat soveltaneet kaikki jäsenmaat lukuun ottamatta Irlantia ja Britanniaa, jotka käyttävät ns. kausineljänneksiä. Vuosina 2000–2003 Saksassa ja Luxemburgissa oli yksi tutkimusviikko toisella vuosineljänneksellä, Ranskassa 6 viikkoa ensimmäisellä vuosineljänneksellä, Italiassa yksi viikko kullakin neljänneksellä, Itävallassa 4 viikkoa kullakin neljänneksellä. Ruotsissa on kansallinen työvoimatutkimus ollut jatkuva vuodesta 1993, mutta EU-töyövoimatutkimus on jatkuva vuodesta 2001.

Tutkimusten laatu

Seitsemässä EU:n jäsenmaassa työvoimatutkimuksen otantayksikkönä on siis kotitalous, asunto tai osoite viidessä maassa ja henkilö kolmessa maassa. Asetuksessa on säädetty, että keskeiset työmarkkina-asemaa koskevat tiedot tulisi pyrkiä saamaan haastatteleamalla ko. henkilöä. Sijaisvastaajien osuudet vaihtelevat maittain. Kun otosyksikkönä on muu kuin henkilö, on sijaisvastaajien käyttö yleisempää kuin henkilöotoksissa. Esimerkiksi vuoden 2002 toisella neljänneksellä sijaisvastaajien osuus vaihteli Tanskan 1,9 prosentista Espanjan 57 prosenttiin. Ruotsissa sijaisvastaajien osuus oli 3,3 prosenttia, Suomessa 17 prosenttia. Kaikkiaan viidessä jäsenmaassa sijaisvastaajien osuus oli alle 30 prosenttia. (Komission kertomus 2003). Sijaisvastaajien osuuksiin luetaan mukaan kaikki kotitalouden jäsenet, myös lapset ja vanhukset sekä opiskelijat, jotka asuvat opiskelija-asunnoissa. Työkäisistä laskettuna sijaisvastaajien osuus on Suomessa 5 prosenttia.

Keskivirheet ylittävät säädetyn 8 prosenttia joillakin NUTS II-alueilla Saksassa, Kreikassa, Portugalissa ja Britanniassa; Ranskan tietoja ei ole saatavissa. Joka tapauksessa työaikatietojen edustavuus ei ole ongelma, ellei tarkastella yksityiskohtaisia lukuja esim. toimialoittain. Kahden peräkkäisen vuosineljänneksen välisiä muutoksia koskeva kansallisen tason tarkkuusvaatimus täyttyy paremmin ja erot maiden välillä ovat pienempiä. Esimerkiksi 1. ja 2. vuosineljänneksen muutos vuonna 2002 vaihteli 6 prosentista 0,1 prosenttiin, vaatimuksena on korkeintaan 2 prosenttia (Suomessa 2,3). Osittaiskatoa korjataan kahdeksassa jäsenmaassa imputoimalla. (Lähde: Komission kertomus 2003)

4.4.2 Euroopan työvoimatutkimuksen tuloksia

Työaikavertailussa EU-maat on jaettu lyhyen, keskipitkän ja pitkän työajan maihin vuoden 2002 tilaston perusteella (taulukko 4.3). Jokaiseen ryhmään tulee silloin viisi jäsenmaata: palkansaajien (tehty) työaika on pitkä (37 tuntia tai enemmän) Kreikassa, Portugalissa, Luxemburgissa, Itävallassa ja Italiassa sekä Espanjassa. Keskipitkä työaika (35–36 tuntia) on Saksassa, Ranskassa, Irlannissa, Britanniassa ja Suomessa. Lyhyen työajan maihin (alle 35 tuntia) kuuluvat Belgia, Ruotsi, Italia, Tanska ja Alankomaat. Maiden järjestys voi vaihdella jonkin verran vuodesta toiseen varsinkin silloin, kun erot työajoissa ovat pieniä, esimerkiksi Suomen ja Britannian välillä.

Jaottelu tehdään tässä ajallisen vertailun helpottamiseksi. Oletuksena on, että kunkin maan ”sijoitus” työajan pituudella mitattuna pysyy eri vuosina tai eri mittareilla samana pitkä-keskipitkä-lyhyt työaika ryhmissä. Jos jonkun maan havainnot poikkeavat eri vuosina suuresti, voidaan arvioida poikkeamien syitä ja/tai tilaston laatua.

Taulukko 4.3. Palkansaajien tehty viikkotyöaika EU:n jäsenmaissa 1997–2002

Laskeva järjestys vuoden 2002 perusteella.

Tuntia	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Kreikka	38,9	38,8	38,8	39,5	39,7	39,4
Portugali	38,5	38,6	39,0	38,2	38,3	38,0
Luxemburg	38,1	37,8	37,9	37,9	37,5	37,6
Itävalta	38,5	38,2	38,2	38,0	37,9	37,5
Italia	37,4	37,3	37,3	37,2	37,3	33,8
Espanja	36,7	36,9	38,0	37,0	36,9	37,1
Saksa	37,1	36,9	36,7	36,6	36,4	36,1
Ranska	37,4	37,6	37,3	36,8	36,6	36,0
Irlanti	36,1	36,4	36,2	36,0	36,1	35,5
Britannia	35,5	35,6	35,6	35,5	35,6	35,5
Suomi	37,5	35,9	35,7	35,2	34,8	35,3
Belgia	35,6	35,8	34,0	34,0	34,0	34,3
Ruotsi	35,2	35,6	35,5	35,7	35,7	34,0
Tanska	33,0	32,4	34,3	32,8	33,3	33,7
Alankomaat	30,8	30,4	30,3	30,4	30,4	29,5
EU-15	36,5	36,4	36,4	36,2	36,1	35,5

(Italian tieto vuodelta 2002 on 2. neljänneksen 1. viikolta, johon osuu 2. pääsiäispäivä. Ainakin Suomen vuoden 1997 keväällä arkipyhiä on vähemmän kuin muina vuosina.)

Taulukon 4.1 mukaan Suomen tehty työaika on selvästi lyhyempi kuin ”pitkän” työajan maissa. Pitkän työajan maihin kuuluvat Kreikka, Portugali, Luxemburg, Itävalta ja Italia. Tanskassa ja Alankomaissa tehdään jäsenmaiden lyhyintä työviikkoa. Suomi sijoittuu melko lähelle EU:n keskiarvoa. Erot työajoissa ovat esimerkiksi Suomen ja Ruotsin välillä pieniä. Myös Britannian työajat ovat lähes samat kuin Suomessa, alle 36 tuntia viikossa.

Euroopan unionin maissa ei ole havaittavissa selviä viikkotyöajan muutossuuntia. Tasaista lyhenemistä voi havaita muutamissa maissa, Ranskassa selvimmin. Kreikan työaika on pidentynyt vuodesta 1999, mutta on sen jälkeen pysynyt lähes samana. Toisaalta Portugalin työaika lyheni samana vuonna, mutta on pysynyt sen jälkeen samana. Suomen ja Ruotsin viikkotyöajat ovat muuttuneet lievästi vastakkaisiin

suuntiin: Suomessa lievää lyhentymistä vuoteen 2001, Ruotsissa lievää pidentymistä. Vuonna 2002 muutos suunnat olivat näissä maissa päinvastaisia.

Seuraavaksi vertaillaan palkansaajien vuoden 2002 normaaleja ja tehtyjä työaikoja erikseen koko- ja osa-aikatyössä (taulukko 4.4). Järjestys on nyt tehty normaalin työajan perusteella. Normaali työaika voi olla joko lyhyempi tai pidempi kuin tehty työaika. Tehtyä työaika lyhentävät vapaapäivät, lomat ja poissaolot ja sitä pidentävät ylityöt.

Taulukko 4.4. Palkansaajien normaali ja tehty viikkotyöaika EU-maissa 2002

Laskeva järjestys normaalin työajan perusteella.

	Normaali työaika			Tehty työaika		
	Yhteensä	Kokoaika	Osa-aika	Yhteensä	Kokoaika	Osa-aika
Kreikka	40,2	41,0	20,7	39,4	40,2	20,1
Portugali	39,3	40,3	20,6	38,0	38,9	20,1
Espanja	38,6	40,4	18,3	37,1	38,9	17,8
Luxemburg	37,3	39,5	20,9	37,6	39,9	20,7
Italia	37,2	38,5	23,8	33,8	35,0	21,4
Britannia	37,2	43,3	18,8	35,5	41,0	18,3
Suomi	36,9	39,2	20,6	35,3	37,2	20,6
Itävalta	36,6	40,0	21,8	37,5	40,9	22,7
Ruotsi	36,0	39,9	22,5	34,0	37,2	22,3
Irlanti	35,8	39,5	18,7	35,5	39,0	18,5
Belgia	35,7	39,3	22,7	34,3	37,6	21,9
Saksa	35,2	39,9	17,7	36,1	40,9	18,1
Ranska	35,2	37,7	23,0	36,0	38,6	23,2
Tanska	34,8	39,1	18,5	33,7	37,5	18,5
Alankomaat	30,1	38,9	19,2	29,5	37,3	19,2
EU 15	36,1	40,0	19,7	35,5	39,1	19,5

(Italian tehtyyn työaikaan vaikuttaa 2. pääsiäispäivän osuminen tutkimusviikolle)

Vuoden 2002 normaalin työajan perusteella Suomi kuuluu pikemminkin pitkän työajan maihin. Maiden keskinäinen järjestys normaalin ja tehdyn työajan pituuden mukaan muuttuu eniten keskivälille sijoittuvien maiden osalta. Normaali työaika vaihtelee melkoisesti, esimerkiksi vuonna 2002 Kreikan 40,2 tunnista Alankomaiden 30,1 tuntiin viikossa.

Vertailuun eri maiden välillä vaikuttavat monet työmarkkinoiden rakenteelliset tekijät. Keskeinen selittäjä on osa-aikatyön osuus kussakin maassa. Kreikan pitkää työaika selittää osa-aikatyön harvinaisuus: siellä osa-aikatyötä on vähiten ja naisten palkkatyö harvinaisempaa kuin muissa jäsenmaissa. Osa-aikatyön yleisyys lyhentää viikkotyöaikoja ainakin Alankomaissa ja Tanskassa, mutta tämä ei päde kaikkiin jäsenmaihin, Britannia on yksi näistä.

Yleisesti voidaan taulukon 4.2 perusteella arvioida, että normaali ja tehty työaika (yhteensä) vaihtelevat maasta toiseen enemmän kuin koko- tai osa-aikatyön työajat. Normaali työaika vaihtelee 40 ja 30 tunnin välillä. Yli 40 tunnin normaalityöaika on neljässä maassa. Tehty viikkotyöaika ylittää 40 tunnin rajan Itävallassa ja Saksassa, vaikka normaali työaika on alle sen. Saksassa tehty kokoaikatyö on 1 tunnin pidempi kuin normaali.

Kokoaikatyössä normaali työaika on useimmissa maissa noin 40 tuntia. Ääripäitä ovat Britannia, jossa normaali viikkotyöaika on 43 tuntia ja Ranska, jossa se on alle 38 tuntia. Kokoaikaisten normaalin ja tehdyn työajan erot ovat suurimmat Suomessa, Britanniassa ja Ruotsissa, joissa tehty työaika on 2,0–2,7 tuntia lyhyempi kuin normaalityöaika. Suomalaisten kokoaikaisten palkansaajien normaali viikkotyöaika on hieman EU:n keskiarvoa lyhyempi, mutta osa-aikaisten työaika on keskimääräistä pidempi. Osa-aikatyössä normaalin ja tehdyn työajan erot ovat pienempiä alle tunnin jompaankumpaan suuntaan.

Myös taulukon 4.4 tiedoista lasketut yksinkertaiset keskiarvot kertovat, että normaali ja tehty työaika vaihtelevat maiden välillä enemmän (kumpikin $\pm 2,3$ tuntia), kuin koko- tai osa-aikatyön työajat. Kokoaikatyön tunnit vaihtelevat vähemmän ($\pm 1,3$ tuntia) kuin osa-aikatyön työajat ($\pm 1,9$ tuntia).²⁴ Osa-aikatyön yleisyyden vaihtelun ohella osa-aikatyön pituuden vaihtelu selittää maiden välisiä viikkotyöaikojen eroja selvimmin. Osa-aikatyön työtunnit ovat pisimmillään 23 tuntia (Ranska) ja lyhimmillään 17-18 tuntia viikossa (Espanja, Saksa). Alle 20-tunnin osa-aikatyötä tehdään lisäksi Britanniassa, Irlannissa, Tanskassa ja Alankomaissa.

Viikkotyöaikoihin vaikuttavat myös ylipitkät työviikot ja niiden yleistyminen. Tutkimuksen mukaan (Laukkanen, 2002) 1990-luvulla tapahtui työaikojen eriytymistä: sekä lyhyet että pitkät viikkotyöajat yleistyivät. Useissa maissa 35–39 tunnin työaika tekevien osuus väheni osa-aikatyön yleistyessä, mutta esimerkiksi Suomessa syynä oli yli 39 tunnin viikkojen yleistyminen.

Työajat ovat eriytyneet myös sukupuolen mukaan (taulukko 4.5). Eriytyminen säilyy myös kokoaikatyössä, jota voitaisiin selittää sukupuolille tyypillisillä toimialoilla, ja tehdyn työajan osalta sukupuolten eroilla poissaoloissa.

Taulukko 4.5. Viikkotyöajat vuonna 2002 sukupuolen mukaan

	Tehty				Normaali			
	Kokoaikatyö		Osa-aikatyö		Kokoaikatyö		Osa-aikatyö	
	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Belgia	38,1	36,4	21,9	21,9	39,7	38,3	22,8	22,7
Tanska	38,5	36,0	14,3	20,1	40,1	37,7	13,6	20,4
Saksa	41,6	39,7	16,2	18,4	40,3	39,2	15,5	18,1
Kreikka	41,0	39,0	21,0	19,7	41,9	39,7	22,1	20,1
Espanja	39,4	37,9	18,6	17,6	41,0	39,5	18,9	18,1
Ranska	39,4	37,4	23,0	23,2	38,2	36,9	22,7	23,1
Irlanti	40,3	37,0	18,7	18,5	40,7	37,7	18,6	18,7
Italia	36,4	32,7	25,6	20,2	39,8	36,4	28,0	22,6
Luxemburg	40,8	38,1		20,3	40,3	37,9	24,8	20,6
Alankomaat	37,7	35,8	19,5	19,1	39,1	38,1	19,2	19,2
Itävalta	41,4	39,8	25,3	22,4	40,1	39,9	22,0	21,8
Portugali	39,9	37,7	21,7	19,7	41,1	39,2	22,2	20,2
Suomi	38,3	36,0	19,9	20,9	40,0	38,2	19,7	21,0
Ruotsi	37,9	36,0	19,8	23,1	40,1	39,6	19,0	23,6
Britannia	42,5	38,2	17,1	18,6	44,9	40,6	17,3	19,1
EU15	40,0	37,4	19,1	19,6	40,8	38,6	19,0	19,9

Miesten ja naisten työaikojen erot kokoaikatyössä ovat selviä: naisten viikkotyöajat ovat lyhyempiä sekä tehdyn että normaalin työajan mukaan. Miehillä kokoaikatyön tunnit vaihtelevat $\pm 1,5$ tuntia sekä tehdyn

²⁴ Keskiarvot ovat samat sekä normaaleista että tehdyistä viikkotyötunneista laskettuna.

että normaalin työajan perusteella. Naisilla tehty työaika kokoaikatyössä vaihtelee hieman vähemmän ($\pm 1,4$ tuntia) kuin normaalityöaika ($\pm 1,2$ tuntia). Normaalista työaikaa pidentävät säännölliseen työaikaan verrattaessa säännölliset (palkatut ja palkattomat) ylityöt.

Osa-aikatyössä perinteinen sukupuolten työaikojen eriytyminen ei ole selkeää. Osa-aikatyötä tekevien miesten työajat vaihtelevat paljon enemmän: sekä tehty että normaali työaika vaihtelee maiden välillä keskimäärin yli 3 tuntia. Naisilla vastaavat osa-aikatyö-tuntien vaihtelut ovat vain 1,8 tuntia. Miehillä osa-aikatyö vaihtelee Italian vajaan 27 tunnista Tanskan 14 tuntiin. Suurta vaihtelua selittää sekä osa-aikatyön harvinaisuus miehillä että – oletettavasti – sen kohdistuminen pääasiassa nuoriin miehiin.

Tehdyt työajat ovat pisimpiä kokoaikatyössä olevilla miehillä. Miesten tehty työaika vaihtelee Alankomaiden 37,7 viikkotunnista Britannian 42,5 tuntiin. Lyhin normaalityöaika 38,2 tuntia on Ranskassa ja pisin 44,9 Britanniassa. Suomen miesten työajat ovat jäsenmaiden keskiarvoa hieman lyhyemmät.

4.4.3 Ylityöaika

Ylityön tilastollinen käsite ei kaikissa tapauksissa vastaa työaikalaeissa tai työehtosopimuksissa määritellyjä ylityöaikoja. ILO:n määrittelee ylityöksi ”tehdyt tunnit, jotka ylittävät normaalin työajan, ja joista yleensä maksetaan korotettua palkkaa” (Ward 2003). Esimerkiksi työvoimatilastoissa pyritään mittaamaan todellinen, toteutunut työaika, joten työaikaan luetaan myös ylityö, josta ei makseta lisäkorvausta. Myös normaaliin työaikaan luetaan mukaan säännölliseksi tullut ylityö. Työntajan määräys tai ylityökorvauksen maksaminen eivät siis ole ylityön edellytyksiä. Käytäntö juontune aikaisemmin (kohdassa 4.2.1) esitetystä ILO:n normaalityöajan määritelmästä, kun siinä viitataan tilanteisiin, joissa säädöksiä työajoista ei ole.

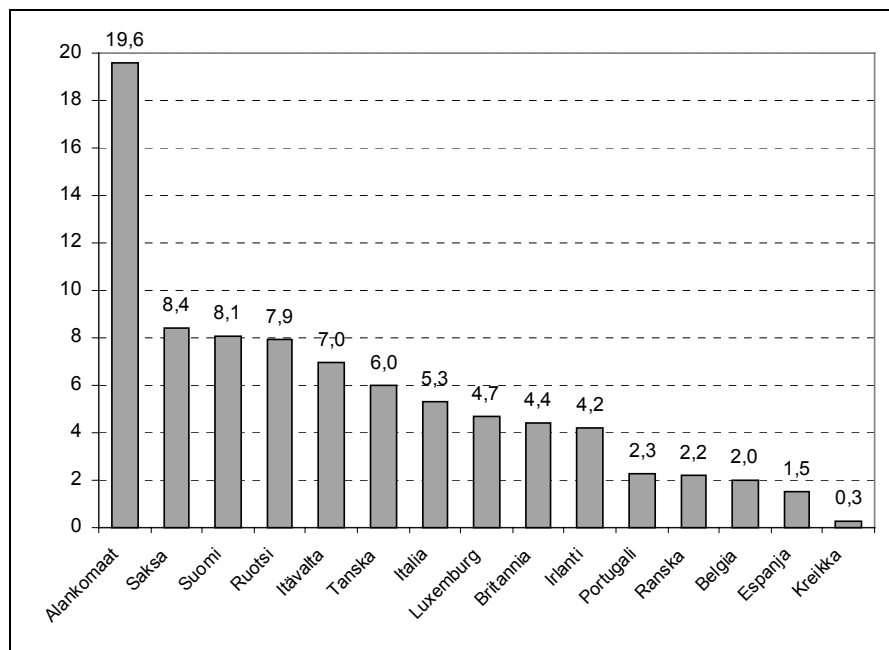
Yrityskyselyissä käytetty palkatun työajan käsite sisältää vain ylityöt, joista on maksettu palkkaa, usein korotettuna. Useissa maissa on myös palkansaajaryhmiä, esimerkiksi johtajat ja asiantuntijat, joilla ei ole säädeltyä työaika.

”Palkaton” ylityö tarkoittaa sovitun työajan ylittävää työaika, jolta ei makseta erillistä korvausta. Eurostatin (toistaiseksi vahvistamaton) määritelmä palkattomasta ylityöstä rajaa pois ylityön, joka korvataan vapaapäivinä esim. liukuvana työaikana tai työaikapankin muodossa.²⁵ EU:n työvoimatutkimuksen määritelmien mukaan normaali työaika sisältää ”kaikki palkattomat ja palkatut lisätunnit, jotka ovat säännöllisiä”. Tehtyyn työaikaan luetaan tutkimusviikolla tehdyt palkattomat ja/tai palkatut ylityötunnit.

Vuonna 2003 tuli voimaan uusi Euroopan työvoimatutkimusta koskeva asetus, jossa ylityötunnit on yksi uusista muuttujista. Toistaiseksi vain ylityötä tehneiden osuuksista on saatavissa tilastoja EU:n yhteisen työllisyysraportin liitteestä. Kuviossa 4.1 esitetään niiden palkansaajien osuus kaikista palkansaajista, joiden tehty työaika on pidempi kuin normaali työaika ylityön vuoksi. Indikaattori kuvaa itse asiassa vain ”poikkeuksellisen” ylityön tekemistä, koska normaaliin työaikaan kuuluu jo tavanomaisesti tullut ylityö.

²⁵ Vapaana korvattavan ylityön rajausta voidaan kritisoida sekä sisällöllisesti että tilastollisesti. Työvoimatutkimuksen kaltaisesti jatkuvassa tutkimuksessa rajausta on turha jo sikkä, että jatkuvassa tutkimuksessa voidaan mitata vastaavat ”poissaolot”.

Kuvio 4.1. Ylityötä tehneiden palkansaajien prosenttiosuus kaikista palkansaajista 2002

Lähde: Joint Employment Report 2002, tilastoliite (lähteenä työvoimatutkimukset)

Ylityötä tehneiden osuudet näyttävät kuitenkin selittävän huonosti edellä havaittuja viikkotyöaikojen eroja. Ylityö on harvinaista niissä maissa, joissa työaika on pitkä ja toisaalta selvästi yleisintä Alankomaissa, jossa työajat ovat lyhyitä²⁶. Kuvion 4.1 perusteella ylityö on harvinaista Etelä-Euroopassa sekä Ranskassa ja Belgiassa. Saksassa, Suomessa ja Ruotsissa ylityötä tehneitä palkansaajia oli noin 8 %. Britanniassa ylityö on – vastoin odotuksia – vähäisempää. Tämä johtunee myös työllisyysraportissa käytetystä käsitteestä, joka ei ota huomioon esimerkiksi Britanniassa normaaliksi muuttunutta ylityötä.²⁷

Saksan ja Britannian osalta palkallista ja palkatonta ylityötä on tutkittu tarkemmin (Bell et al. 2000)²⁸. Saksassa työaika säädelään, kun taas Britanniassa säätelyä halutaan mahdollisimman vähän. Tämän tutkimuksen mukaan molemmissa maissa palkattoman ylityön määrä on merkittävä, kuitenkin Britanniasa yleisempää kuin Saksassa. Palkallista ylityötä miehet tekevät kummassakin maassa suunnilleen yhtä usein: Saksassa 20 %, Britanniassa 22 %. Mutta palkaton ylityö on Britanniassa (23 %) paljon yleisempää kuin Saksassa (9 %). Britanniassa palkatonta ylityötä tekevien ylityöaika on myös pidempi (8,5 tuntia) kuin Saksassa (6,4 tuntia). Erot ovat samansuuntaiset naisilla.

4.4.4 Dublinin säätiön työaikatilastot

Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö (Dublinin säätiö) julkaisee myös työaikatilastoja. Osa tiedoista perustuu maista saatuihin kansallisiin tietoihin, osa säätiön omiin työolotutkimuksiin. Suomi on ollut mukana toisessa vuonna 1995 ja kolmannessa vuonna 2000 toteutetussa työolotutkimuksessa. Tietoja

²⁶ Alankomaissa lyhyt osa-aikatyö on yleistä ja siksi kansallisesta tilastosta jätetään pois alle 12 tuntia tekevät työlliset. Tässä he ovat kuitenkin mukana.

²⁷ Tehdyn ja normaalin työajan erotus pienenee, jos normaaliin työaikaan sisältyy paljon tavanomaiseksi tullutta ylityötä.

²⁸ Saksan lähteenä on sosioekonominen paneelitutkimus (Socio-Economic Panel), Britanniassa työvoimatutkimus

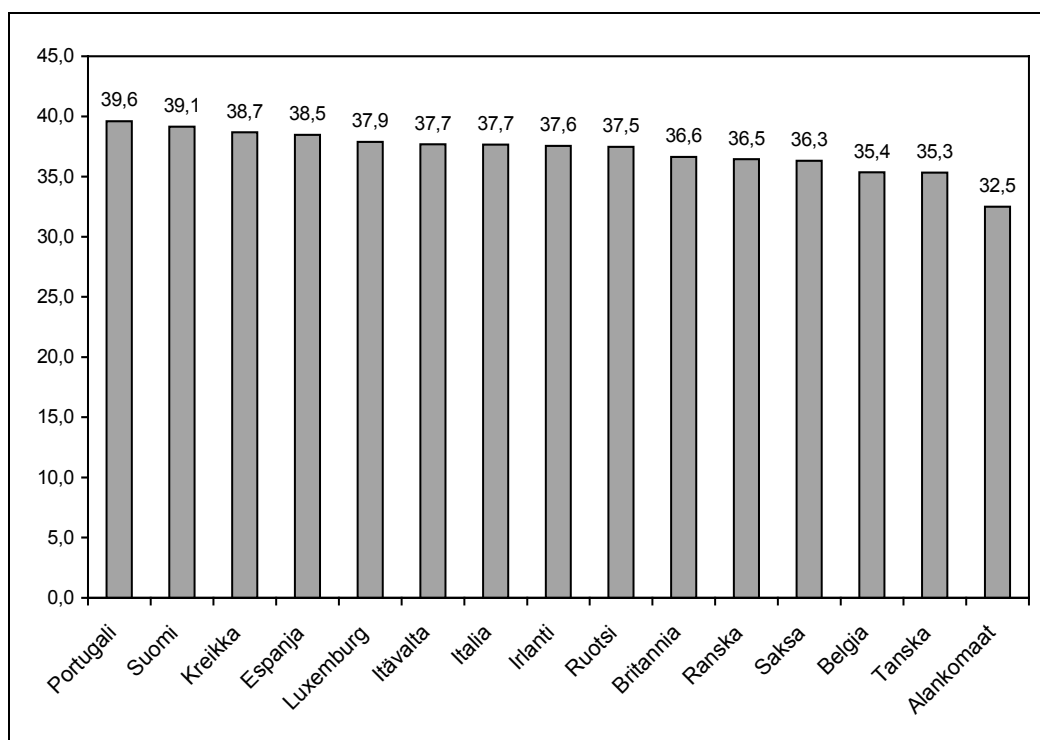
on julkaistu sekä työllisten että palkansaajien keskimääräisistä viikkotyöajoista (Paoli et al. 2002; Boisard et al. 2003). Kysymys työajasta koskee normaalia (usual) viikkotyöaikaa palkatussa päätyössä.²⁹

Työolotutkimus 2000

Tutkimuksen mukaan Suomessa työllisten tavanomainen viikkotyöaika olisi Euroopan unionin kolmanneksi pisin Kreikan ja Portugalin jälkeen. Palkansaajien työaika (kuvio 4.2) olisi unionin toiseksi pisin Portugalin jälkeen ja kokoajikaisten palkansaajien toiseksi pisin Britannian jälkeen.

Maiden työaikojen järjestys on edellä kohdassa 4.4.2. esitettyjen Euroopan työvoimatutkimuksen tilastojen perusteella erilainen. Erityisesti Suomen työajat ovat säätiön mukaan huomattavasti pitemmät kuin muiden lähteiden perusteella, joissa Suomen työajat ovat Euroopan keskitasoa.

Kuvio 4.2. Palkansaajien normaali viikkotyöaika EU-jäsenmaissa vuonna 2000

Lähde: Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö

Säätiön työolotutkimuksen menetelmä on kuitenkin kyseenalainen. EU:n viidessätoista jäsenmaassa tehtiin yhteensä 21 207 haastattelua. Tavoite oli saada 1 500 haastattelua kussakin maassa³⁰. Saatujen haastatteluiden määrä oli Suomessa pienin (1 496) ja suurin Ruotsissa (1 574). Tutkimus on tehty käyntihaastatteluin vastaajien kotona. Haastattelut teetettiin kaupallisilla tutkimuslaitoksilla 1.3.2000–30.4.2000 välisenä aikana. Vuodenaika sijoittuu osittain 2. vuosineljännekselle, jota on käytetty Eurostatin työvoimatutkimusjulkaisuissa.

²⁹ Englanniksi: "How many hours do you usually work per week, in your main paid job"

³⁰ Luxemburgissa tavoitteena oli noin 500 haastattelua, lopullinen määrä oli 527.

Eniten tulosten luotettavuuteen ja käyttökelpoisuuteen vaikuttaa käytetty otantamenetelmä, monivaiheinen satunnaispoiminta, jota säätiö nimittää ”random walk” -menetelmäksi. Aineiston edustavuutta ei kuitenkaan voi mitenkään varmistaa, eikä sille voida laskea tilastollisia tunnuslukuja. Myös otoksen painotusmenetelmä ja sen kuvaus ovat ylimalkaisia. Säätiö raportoi ”vastausosuudet”, jotka vaihtelevat suuresti eri maissa. Yli 70 prosentin vastausosuudet saatiin Saksassa, Espanjassa ja Ranskassa. Suomessa vastausosuus oli vain 56 prosenttia. Katotietoja lukuun ottamatta menetelmä ja laatu on raportoitu yhteisenä kaikille maille, joten siitä ei selviä syitä mahdollisille vertailuongelmille maiden välillä.

Kohteiksi tuli valita työllisiä henkilöitä ja valinta oli haastattelijoiden tehtävänä. Haastatteliijoista, heidän kouluttamisestaan ja ohjeistuksestaan ei myöskään raportoida. Myös työaikaa koskevan kysymyksen käännökset eri kielille ovat osaltaan voineet vaikuttaa siihen, miten vastaajat ovat tulkinneet työtuntitiedon³¹. Työtunteja koskevassa kysymyksessä ei viitata myöskään mihinkään ajanjaksoon, jonka normaalisti työajasta ollaan kiinnostuneita.

Raportissa tosin todetaan, että ”käytetty menetelmä aiheuttaa lukuisia ongelmia, jotka käyttäjien tulisi pitää mielessä” (Paoli & al. 2002). Näitä ovat mm. maiden väliset sektori- ja toimialarakenteiden erot sekä otosten pienuus. Tulosten esittelyssä ongelmiin ei kuitenkaan viitata. Erityisen epäilyttäviä ovat Suomen, Ruotsin ja Irlannin työajat. Suomen palkansaajien viikkotyöaika olisi säätiön mukaan peräti 2 tuntia pidempi kuin työvoimatutkimukseen perustuva työaika. Lisäksi Kreikan palkansaajien työaika on säätiön mukaan 1,4 tuntia lyhyempi kuin työvoimatutkimuksessa julkaistu työaika.

EIRO-tiedonkeruut kansallisista lähteistä

Säätiö julkaisee säännöllisesti myös jäsenmaista kerättyjä työtuntitilastoja (EIROOnline). Vuoden 2002 raportissa esitetään lukuja keskimääräisestä *työehtosopimusten* mukaisesta viikkotyöajasta vuodelta 2002. Suomen työaika on Slovakian, Unkarin ja Kreikan jälkeen pisin eli 39,3 tuntia. Suomen tiedon sanotaan olevan vuodelta 2001 ja perustuvan Tilastokeskuksen työvoimatutkimukseen. Lisäksi kerrotaan että kyseessä on säännöllinen työaika säännölliset ylityöt mukaan lukien. Sama tieto esitetään myös eri toimialoja koskevissa kuvioissa. Kaikki Suomen tiedot ovat kyllä Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen vuoden 2000 lukuja, mutta koskevat vain kokoaikatyössä olleita palkansaajia ja kyseessä on normaali työaika, johon sisältyvät tavanomaiset ylityöt. Lisäksi maat esitetään työajan pituuden mukaisessa järjestyksessä, vaikka tietojen vertailukelpoisuus on kyseenalainen.³²

Ongelmallisinta EIRO -vertailussa on kuitenkin se, että Suomen luku työehtosopimusten mukaisesta viikkotyöajasta on työvoimatutkimuksen luku, jossa on mukana mm. säännöllinen palkallinen ja palkaton ylityö sekä palkansaajat, jotka eivät ole työehtosopimusten piirissä. Kun EIRO:n ilmoittamia työehtosopimusten mukaisia viikkotyöaikoja (jotka siis perustuvat työvoimatutkimukseen) tarkastellaan eräillä toimialoilla (palvelusektori, julkinen hallinto, kemianteollisuus), Suomen työajat ovat Euroopan keskitasoa lyhyempiä.

Työehtosopimusten keskimääräistä viikkotyöaikaa ei Suomen osalta ole saatavissa. Mahdollisuutta laskea sellainen tulisi selvittää tarkemmin. Lähteenä voisi käyttää esim. työministeriön rekisteriä yleissitovista työehtosopimuksista. Tilastokeskuksen palkkarakennetutkimuksesta saadaan vuosittain kokoaikaisten palkansaajien säännöllinen viikkotyöaika. Palkkarakennetutkimuksen 2000 mukaan se oli Suomessa 38,1

³¹ Tutkimuksessa kysytään: ”How many hours do you usually work per week, in your main paid job?” Jos työajassa ilmoitetaan 30+ minuuttia, se pyöristetään seuraavaan tuntiin.

³² Raportissa esitetään myös työaikadirektiivin mukaiset maksimiviikkotyöajat. Suomessa se on 40 tuntia, mutta yhdeksässä jäsenmaassa 48 tuntia. Tietoja on käyttänyt tutkimuksessaan myös Fagan, Colette (2003)

tuntia eli yli tunnin lyhyempi kuin säätiölle toimitettu työvoimatutkimukseen perustuva luku. Se pudottaisi Suomen toiselta sijalta kahdeksannelle sijalle nykyisten jäsenmaiden EIRO-vertailussa.

Säätiön raporteissa maat siis järjestetään työajan pituuden mukaan selvästi vertailukelvottomien tilastojen perusteella. Suomen pitkiä työaikoja ei selitetä tai kyseenalaisteta, joka viittaa siihen, ettei Suomen olosuhteita ja työaikaneuvottelujärjestelmää tunneta lainkaan. Tilastoja ei myöskään ole tarkistettu esimerkiksi Eurostatin lähteistä.³³

4.5 Vuosityöajat Euroopassa

Työaikamuotojen moninaistuminen, erilaisten työaika- ja lomajärjestelyjen sekä työvoiman käytön vaihteluiden vaikutuksia työaikaan voidaan parhaiten seurata vuosityöajoista. Vuosityöaika on indikaattorina yksinkertainen ja siksi käyttökelpoinen maiden väliseen vertailuun, mutta sen tilastointi on vaikeampaa ja työläämpää. Usein vuosityöajan laskeminen edellyttää useiden eri lähteiden ja laskentamenetelmien käyttöä. Tavallisin vuosityöajan käsite on tehty työaika, jolloin siihen luetaan mukaan myös sivutöissä tehdyt työtunnit. Vuosityöaika mittaa työhön osallistuvien keskimääräistä työpanosta vuodessa. Tehdyn työajan ohella voidaan laskea myös normaali vuosityöaika, ns. teoreettinen työaika, koko vuoden työssä olleelle, jolla on normaali viikkotyöaika ja normaalit loma- ja vapaapäivät esim. lainsäädännön tai työehtosopimusten perusteella. Lähteistä riippuen vuosityöaikaa voidaan laskea myös palkansaajien ominaisuuksien, kuten ammattiaseman, sukupuolen tms. mukaan.

Seuraavassa tarkastellaan vuosityöaikoja saatavissa olevien lähteiden valossa ja esitellään lyhyesti erilaisia menetelmiä, joita niiden laskemiseen käytetään.

4.5.1 Lähteet ja menetelmät

Vuosityöaikaan sovelletaan aikaisemmin kohdassa 4.2.1 (s. 117) mainittua ILO:n suositusta. Siinä mainitaan vuosityöaika vain epäsuorasti viittaamalla ”laajaan työtuntitilastointiin”, jota voidaan käyttää paitsi työolojen myös tuottavuuden analysointiin. Menetelmiä koskevassa osassa todetaan, että maissa joissa ”yritykset eivät pysty toimittamaan tilastoja tehdystä kokonaistyöajasta, tulee kerätä tiedot viikkotyöajoista”. Kansantalouden tilinpidossa (ESA 1995) määritellään tehdyt työtunnit yhteenlaskettuna palkansaajien tai yrittäjien tekemien tuntien kokonaismääränä laskentajaksolla. Jos käytettävissä on tietoja vain palkatusta työajasta, tehty työaika tulisi arvioida kullekin työntekijäryhmälle käyttämällä olemassa olevia tietoja poissaoloista. ESA pitää työtunteja parhaana työpanoksen mittarina. Toistaiseksi kansainväliset suositukset eivät siten anna selkeitä ohjeita vuosityöajan tilastointiin.

Vuosityöaika on yleensä kunkin maan kansallisiin lähteisiin perustuva paras mahdollinen tieto. Kansainvälisistä organisaatioista riippuu, millaisia tietoja julkaistaan ja ratkaisevaa on, mitä menetelmä- ja lähdetietoja ne edellyttävät kerätessään tilastoja eri maista. Lähteiden moninaisuuden vuoksi vuosityöaikojen vertailukelpoisuutta on vaikeampi arvioida. Erilaisia vuosityöaikoja tekevien lukumääristä tarvitaan myös

³³ EIROn vertaileva selvitys työaikojen ja työn laadun kehityksestä on saatavissa kustakin maasta erikseen. Suomen lomakkeessa ei kuitenkaan ilmoiteta maan nimeä, joka on kaikissa muissa lomakkeissa. Vasta sivulta 2 voi päätellä mistä maasta on kyse. (Questionnaire for the EIRO comparative study on ”Working time developments and the quality of work”).

tietoja, jotta päästään parhaaseen tulokseen. Esimerkiksi vuosiloman kesto voi vaihdella paitsi toimialoit-
tain myös työntekijän työvuosien ja vuodessa kertyneen työajan mukaan.

Euroopan unioni edellyttää, että palkansaajien ja yrittäjien tehdyt vuosityötunnit tulee toimittaa kansanta-
louden tilinpidon yhteydessä ensimmäisen kerran vuonna 2000, mutta tiedot ovat vapaaehtoisia vuoteen
2003 saakka, lisäksi useat maat antavat tietoja vuodesta 2005 alkaen³⁴.

Seuraavat vuosityöaikojen tilastointia koskevat tiedot perustuvat Kansainvälisen työjärjestön ILO:n työ-
markkinaindikaattoritietokantaan (KILM)³⁵ ja siellä oleviin metatietoihin. Tilastojen lähteeksi on Euroo-
pan unionin osalta ilmoitettu OECDDEMO -tietokanta. Aikasarjat ovat huomattavan pitkiä ja ulottuvat
vuoteen 2002, tosin ne alkavat eri maissa eri vuosina. Pisimmät vuosityöaikatiedot on saatavissa vuodesta
1980 alkaen Suomesta, Ranskasta, Länsi-Saksasta (vuoteen 1990), Italiasta, Espanjasta, Ruotsista ja Bri-
tanniasta. Vuodesta 1983 alkaen tiedot saa Belgiasta, Kreikasta, Irlannista ja Luxemburgista (vuoteen
1994). Tanskan tiedot ovat saatavissa vuodesta 1984, Alankomaiden vuodesta 1985, Portugalin vuodesta
1986, sekä (yhdistyneen) Saksan tiedot vuodesta 1991.

KILM:in vuosityöajat koskevat kaikkia työllisiä, vain Länsi-Saksan ja Alankomaiden tiedot ovat palkan-
saajista. Useimpien maiden lähteenä ovat kotitaloudet, tavallisimmin työvoimatutkimus. Virallinen esti-
maatti ilmoitetaan Suomen, Ranskan ja Ruotsin lähteeksi. Yrityskyselyt ovat päälähteenä vain Saksassa
(myös Länsi-Saksassa). Vuosina 1980–1985 Italian tiedot perustuivat yrityskyselyihin, sen jälkeen työ-
voimatutkimukseen.

Menetelmät vaihtelevat jonkin verran maasta toiseen. Seuraavat kuvaukset KILM:in mukaan:

Belgia, Tanska, Kreikka, Italia, Portugali	Estimaatit perustuvat Euroopan työvoimatutkimukseen. Ne on laskettu kertomalla tavanomaiset viikkotyöajat virallisella (effective) työviikkojen määrällä vuodessa ottaen huomioon loma-ajat ja muut poissaolojen syyt.
Suomi	Estimaatit perustuvat yrityskyselyyn teollisuudessa, muilla toimialoilla ja yrittäjillä työvoimatutkimukseen.
Ranska	Estimaatit perustuvat kansantalouden tilinpitoon vuoteen 1999 saakka. Vuosien 2000–2001 tiedot on saatu jatkamalla Euroopan työvoimatutki- mukseen perustuvia trendejä. Vuoden 2002 tiedot perustuvat kansantalou- den tilinpitoon.
Saksa, Länsi-Saksa	Estimaatit perustuvat kokoaikaisten tehtyyn viikkotyöaikaan. Tehty vuosi- työaika on laskettu sovittamalla useita tekijöitä, kuten lomat, sairauslomat ja ylityö.
Irlanti	Estimaatit on saatu kertomalla päivittäiset tehdyt työajat vuoden työpäivi- en määrällä, jossa on huomioitu arkipyhät ja vuosilomat. Viimeksi mai- nitut on laskettu kunkin toimialan tyypillisen (edustavan?) työsopimuksen mukaisena.

³⁴ Neuvoston asetus 2223/96

³⁵ KILM: Key Indicators of the Labour Market, Kansainvälinen työjärjestö ILO

Luxemburg	Eurostatin laskelmia.
Alankomaat	Koskee vain palkansaaajia. Työaikaan ei lueta ylityötä ja ne koskevat vain yksityistä sektoria lukuun ottamatta maataloutta ja kalastusta.
Espanja	Perustuu kotitalousaineistoon. Menetelmistä ei ole kuvausta, mainitaan kuitenkin että se uudistettiin vuonna 1987.
Ruotsi	Estimaatit ovat kansantalouden tilinpidosta ja perustuvat työvoimatutkimukseen sekä yritys­kyselyihin.
Britannia	Trendit vastaavat professori Agnus Maddisonin estimaatteja vuosina 1980–1983. Vuodesta 1984 alkaen perustuu kotitalouksilta saatuihin tietoihin. Vuonna 1992 siirrytty jatkuvaan tutkimukseen ja vuodesta 1994 viitataan uudistettuihin menetelmiin.

Menetelmien runsaus kertoo siitä, että eri maissa kiinnostus ja mahdollisuudet tilastoida vuosityöaikaa vaihtelevat. Monissa EU-maissa ei esimerkiksi ole käytetty kansallisia laskentamenetelmiä. Menetelmät voidaan jakaa suoriin menetelmiin ja ns. komponenttimenetelmiin. Esimerkiksi Suomen työvoimatutkimuksen vuosityöaika perustuu suoraan menetelmään; tällaisia ovat myös suoraan yrityksiltä saatavat tiedot työtuntien kokonaismääristä.

Komponenttimenetelmää käytetään silloin, kun saatavilla ei ole toistuvaa kotitalous- tai yritys­kyselyä. Lähtökohtana on poikkileikkaustieto normaaleista viikkotyötunneista. Kalenterin, yleisten vapaapäivien, työ­lainsäädännön ja/tai -sopimusten mukaisten vuosilomien, sairauspoissaolojen ja muiden tietojen avulla poikkileikkaustiedoista päästään keskimääräisiin vuosityöaikoihin. Tunnettuja komponenttimenetelmiä ovat Saksan menetelmä (ns. IAB-menetelmä³⁶), Ranskan INSEEn menetelmä ja Eurostatin menetelmä (Eurostat 1998). Eurostat käyttää lähtökohtana työvoimatutkimuksen työaikatietoja, Saksan ja Ranskan menetelmissä käytetään hallinnollisia tai yritysaineistoihin perustuvia työaikatietoja.

Epäsuorien menetelmien laatu riippuu paljon kunkin maan käytettävissä olevista aineistoista. Esimerkiksi tilastot pitkistä poissaoloista, kuten vuosilomat, vanhempainvapaat, sairauslomat, lomautukset, lyhennetyt työviikot, lakot ym., edellyttäisivät tietoja paitsi poissaolevien määristä, myös poissaolojen kestoista.

Työvoimatutkimuksia on viime vuosina kehitetty myös vuosityöajan tilastoinnin parantamiseksi. Tärkein muutos on tiedonkeruun muuttuminen jatkuvaksi, jolloin jokaiselta vuoden viikolta saadaan tietoja työssä olleiden määristä, tehdyistä työtunneista ja poissaolojen syistä. Jatkuva tiedonkeruu ottaa huomioon sekä kausivaihtelut että kalenterista johtuvat vaihtelut (arkivapaat tms.).

Komission yhteisen työllisyysraportin liitteessä (JER 2002) esitetään myös työllisten vuosityöajat vuosina 1997–2001 kaikista jäsenmaista. Lähteinä mainitaan Eurostat ja OECD. Suomen osalta luvut ovat samoja kuin kansallisessa työvoimatutkimuksessa. OECD (Marianna & Lemaitre 2000) on kuitenkin suhtautunut kriittisesti Eurostatin laskelmiin, jotka perustuvat komponenttimenetelmään. Toisaalta sairauspoissaolot on OECD:n mukaan aliarvioitu niissä maissa, joissa työvoimatutkimusten tietoja on voitu verrata hallinnollisiin lähteisiin.

³⁶ IAB tutkimuslaitos (englanniksi ”Institute for Employment Research of the Federal Institute of Employment”) laatii vuosityöaikatilastoja yhteistyössä Saksan liittovaltion tilastoviraston kanssa.

Vuosityöaikojen vertailtavuus paranee kuitenkin sitä mukaa kun jäsenmaat siirtyvät työvoimatutkimuksiinsa jatkuvaan tutkimukseen olettaen, että laskentamenetelmät kehittyvät samalla.

4.5.2 Euroopan työvoimakustannustutkimus 2000 ja palkkarakennetilasto

Yritystiedonkeruihin perustuvat työvoimakustannustutkimus ja palkkarakennetilasto (SSE) sisältävät tilastoja myös vuosityöajoista. Työvoimakustannustutkimus tehdään neljän vuoden välein, joten työaika-tilastona se ei ole kovin ajantasainen. Myöskään sen kattavuus toimialoittain ei ole (vielä) hyvä. Lisäksi alle 10 hengen yritykset puuttuvat kokonaan³⁷. Kaikista 14 jäsenmaan palkansaajista vuoden 2000 työvoimakustannustutkimuksessa on mukana noin 48 prosenttia. Työvoimakustannustutkimus ja palkkarakennetilastot soveltuvat paremmin tiettyjen toimialojen työaikojen analysointiin ja tutkimuksen kattamien toimialojen välisiin työaikavertailuihin. Taulukossa 4.6 työvoimakustannustutkimuksen tiedot työajasta vuodelta 2000 koskevat teollisuutta, rakentamista, kauppa- ja hotellialoja, liikennettä ja yrityspalveluja (toimialat C–K).

Työvoimakustannustutkimuksessa lasketaan tehtyä työaika, johon vaikuttavat mm. poissaoloajat. Erot voivat siten johtua erilaisista poissaolojen määritelmistä. Lisäksi vaikuttavat mahdolliset erot koko- ja osa-aikatyön sekä ylityön määritelmistä.

Taulukko 4.6. Palkansaajien määrät ja vuosityöaika työvoimakustannustutkimuksessa ja työvoimatutkimuksessa vuonna 2000

	Palkansaajat			Vuosityöaika		
	TOL C–K*	Työvoimatutkimus**	TOL C–K, % kaikista palkansaajista	Yhteensä***	Kokoaikatyö	Osa-aikatyö
	1 000 henkeä			tuntia		
Irlanti	704	1 350	52,2	1 916	1 876	873
Britannia	14 390	24 427	58,9	1 859	1 852	875
Kreikka	742	2 305	32,2	1 811	1 811	1 047
Portugali	1 736	3 578	48,5	1 756	1 719	n.a.
Itävalta	1 677	3 185	52,7	1 754	1 754	890
Italia	7 158	15 033	47,6	1 750	1 757	870
Espanja	6 107	11 487	53,2	1 741	1 714	909
Luxemburg	144	164	87,7	1 717	1 722	796
Ruotsi	1 807	3 668	49,3	1 701	1 698	916
Tanska	887	2 468	35,9	1 664	1 665	638
Suomi	1 051	2 047	51,3	1 661	1 668	582
Alankomaat	3 774	6 959	54,2	1 647	1 651	854
Saksa	12 466	32 375	38,5	1 620	1 618	796
Ranska	10 262	20 724	49,5	1 611	1 608	1 015
EU 14	62 906	129 770	48,5	1 714	1 711	872

*) Yritykset, joiden henkilöstö vähintään 10 henkeä

**) Euroopan unionin työvoimatutkimuksen mukaan

***) Kokoaikavastaavat palkansaajat

Lähteet: Eurostat Labour Costs Survey 2000, Newcronos ja Tilastokeskus

³⁷ Kaikista tutkimukseen osallistuneista 14 jäsenmaasta tiedot on saatavissa vain toimialoista C–K (teollisuus C–E, rakentaminen F, kauppa G, hotellit ja ravintolat H, liikenne I, Rahoitus J ja yrityspalvelut K). Maatalous A–B, julkinen hallinto L ja muut palvelut M–Q eivät ole mukana.

Maiden välinen vertailu työvoimakustannustutkimuksen vuosityöaikojen perusteella antaa erilaisen tuloksen Suomen sijoittumisesta kansainvälisessä vertailuissa kuin ILO:n, OECD:n tai Eurostatin tiedot (ks. kohta 4.6). Taulukon 4.6 vertailussa Suomen vuosityöaika on unionin muihin maihin verrattuna melko lyhyt. Vain Alankomaissa, Saksassa ja Ranskassa työajat ovat lyhyemmät kuin Suomessa.

Osa-aikatyötä mitataan yritysaineistoissa eri tavalla kuin työvoimatutkimuksissa. Palkansaaja, jolla on useampia kuin yksi osa-aikainen työsuhde eri yrityksissä, lasketaan työvoimatutkimuksissa vain yhdeksi osa-aikapalkansaajaksi ja joku henkilön osa-aikatyöpaikoista määritellään aina päätyöksi. Yritysaineistoissa tilastoyksikkö on työsuhde, jolloin osa-aikaisia työsuhteita voi periaatteessa olla enemmän kuin osa-aikaisia palkansaajia, koska jokainen työsuhde otetaan huomioon erikseen. Esimerkiksi Suomessa osa-aikaisten osuus (toimialoilla C–K) oli työvoimakustannustutkimuksen mukaan 15,6 % vuonna 2000, kun osa-aikaisten osuus samoilla aloilla oli työvoimatutkimuksen mukaan noin työllisistä 11 %. Osa-aikaisuuden vaikutus on taulukossa 4.4 otettu huomioon laskemalla vuosityöajat kokoaikavastaaville palkansaajille.

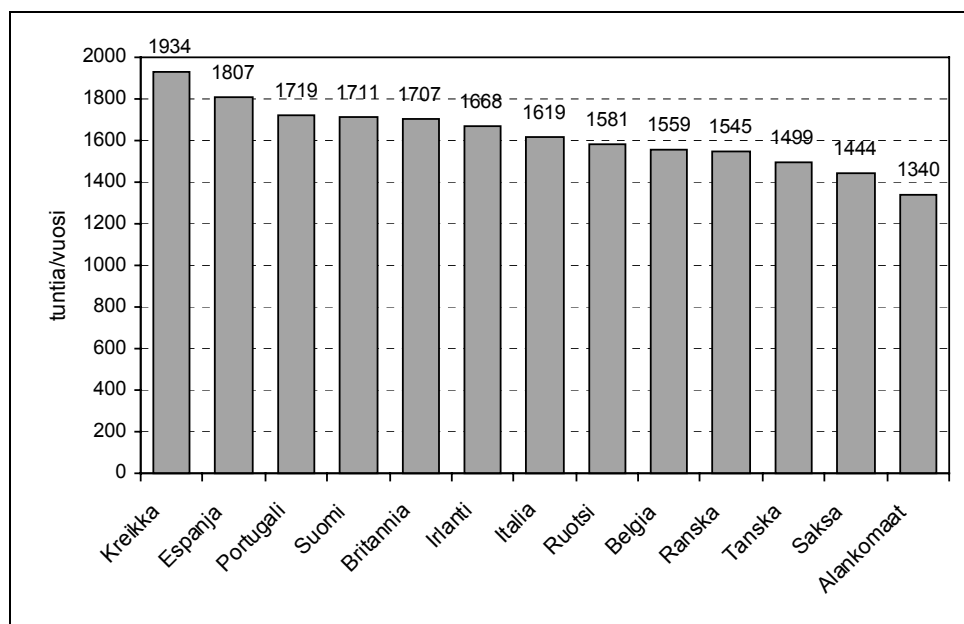
Vuosityöaikojen erot voivat johtua myös muista laskentamenetelmien eroista. Esimerkiksi Suomen työvoimakustannustutkimuksessa poissaolot lasketaan tehdyn työajan ja säännöllisen vuosityöajan erotuksena mukaan lukien työajan lyhentämiseen myönnetyt vapaapäivät (pekkaspäivät, joita on vuodessa 17) (Haapala, ks. luku 2). Poissaolot eivät siten perustu suoraan mittaukseen, vaan oletetaan että kaikki käyttävät pekkaspäivänsä. Suomen työvoimatutkimuksessa esimerkiksi pekkaspäivät otetaan huomioon vain silloin, kun vastaaja on maininnut ne poissaolona (koko viikon poissaolot) tai syynä normaalin ja tehdyn työajan eroon (osan viikkoa kestäneet poissaolot).

Kun tarkastellaan vain Suomen vuosityöaika vuonna 2000 eri lähteiden perusteella ilmenee, että vuosityöaika toimialoilla C–K oli työvoimatutkimuksen perusteella 1 682 tuntia eli 1,2 prosenttia pidempi kuin työvoimakustannustutkimuksen (ei kokoaikavastaava työaika) 1 661 tuntia.

4.6 Vuosityöaikojen vertailua muiden lähteiden avulla

Työllisten vuosityöajoista on saatavissa tietoja useammista maista kuin palkansaajien työajoista. Siksi vertailussa käytetään molempia. Vuosityöaika kuvaa tehtyä työaika kaikkia työllisiä tai palkansaajia kohti laskettuna. Jakajassa ovat siten mukana myös (vähintään viikon) työstä poissaolleet.

Kuvio 4.3. Työllisten tehty vuosityöaika EU:n kolmessatoista jäsenmaassa vuonna 2002

Lähde: KILM, ILO

Työllisten vuosityöaika on Suomessa suhteellisen pitkä muihin EU-maihin verrattuna, kun käytetään lähteenä KILM:in lukuja³⁸. Työvoimatutkimuksen mukaan Suomen vuosityöaika, 1 686 tuntia vuonna 2002, olisi hieman lyhyempi kuin Britannian vuosityöaika kuviossa 4.3. Itävallasta ja Luxemburgista vuosityöaikoja ei ole saatavissa. Maiden väliset erot vuosityöajoissa ovat kasvamassa, kun vuosityöajat sekä lyhenevät että pitenevät. Liitteissä esitetään tiedot vuosityöajoista vuosilta 1980–2002.

Unionin yhteisessä työllisyysraportissa (JER 2004) julkaistaan myös indikaattori työllisten keskimääräisestä tehokkaasta vuosityöajasta vuosilta 1998–2002. Suomen vuosityöajaksi ilmoitetaan 1 693 tuntia vuonna 2002, joka on viidenneksi pisin EU:n jäsenmaissa Kreikan, Espanjan, Portugalin ja Britannian jälkeen³⁹. Suomen osalta indikaattori on suunnilleen sama kuin kansallisesti julkaistu, paitsi vuonna 2002. Indikaattorin vertailukelpoisuus vaikuttaa epäselvältä, sillä joissakin maissa vuosityöaika on sen mukaan pysynyt samana useita vuosia. Luvut eivät myöskään ole täysin samoja kuin KILM:ssä. Työllisyysraportin vuosityöajat on laskenut Eurostat jäsenmaiden työvoimatutkimusten perusteella vuodelle 2002. Eurostat

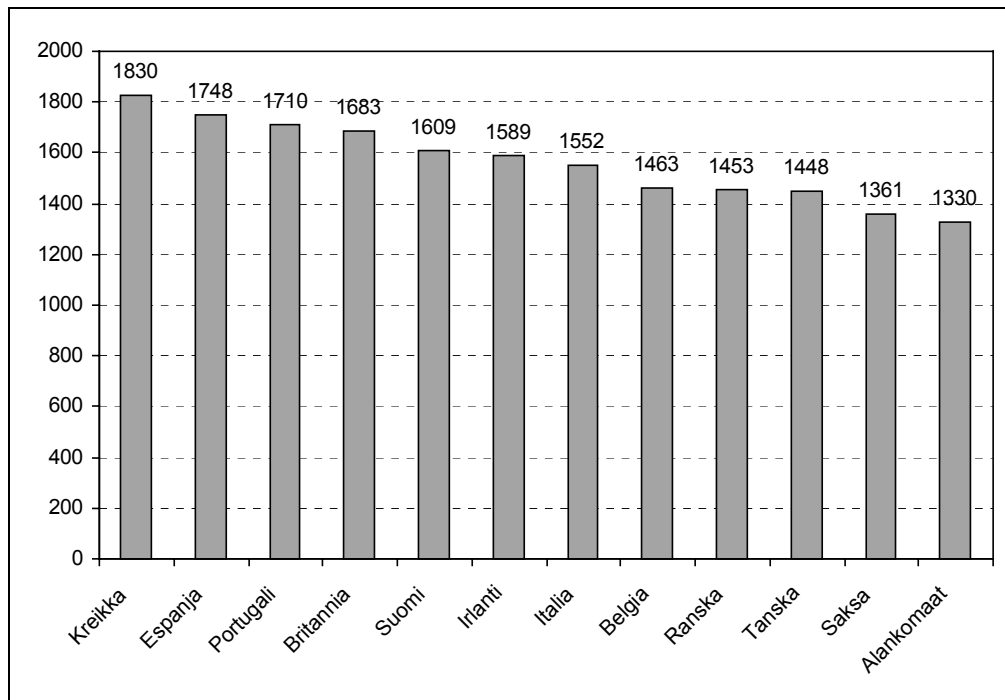
³⁸ Työllisten työaika KILM:ssä on ns. virallinen estimaatti; ks. määritelmät raportin kohdasta 5.1.

³⁹ Lähteeksi ilmoitetaan Työvoimatutkimus, Eurostat

on maaliskuussa 2004 esittänyt vuosityöaikoja koskevat laskelmat kaikille jäsenmaille.⁴⁰ Tätä kirjoittaessa niiden julkaisemisesta ei vielä ole varmuutta.

OECD julkaisee Suomen työllisten vuosityöaika kahdella tavalla. Niistä toinen on sama kuin kuviossa 4.3 oleva luku, toinen on sama kuin kansallisesti julkaistu työvoimatutkimuksen luku. OECD julkaisee vuosityöaikoja myös palkansaajille⁴¹. Tiedot on saatavissa 12 jäsenmaasta (kuvio 4.4), esimerkiksi Ruotsin palkansaajien työaika julkaisussa ei ole. Suomen vuosityöaika 1 609 tuntia on sama kuin kansallisesti julkaistu. Myös tässä vertailussa Suomen vuosityöaika on viidenneksi pisin.

Kuvio 4.4. Palkansaajien tehty vuosityöaika EU:n kahdessaatoista maassa vuonna 2002

Lähde: OECD, Employment Outlook 2003. Alankomaiden tieto on vuodelta 2001.

Viikkotyöajan perusteella Suomen työaika on EU:n keskitasoa, mutta kuvion 4.4 vuosityöajan perusteella mieluumminkin pitkä. Vertailusta puuttuvien maiden vaikutusta on vaikea arvioida⁴². Tuoreiden laskelmien mukaan Itävallan ja Luxemburgin viikkotyöajat olisivat pidempiä kuin Suomen vuosityöaika (lähde: alaviite 35). Lisäksi Irlannin palkansaajien vuosityöaika olisi Suomea pidempi ja Suomi sijoittuisi 15 jäsenmaan vertailussa 8. sijalle. Tämä tulos on yhdenmukainen viikkotyöaikojen vertailun antaman tuloksen kanssa. Eurostatin käyttämää vuosityöaikojen laskentamenetelmää on selostettu työllisyystilastotyöryhmässä vuosina 1998 ja 2004. Aikaisempi komponenttimenetelmä on samanlainen kuin IAB:in tai INSEE:n menetelmä sillä erotuksella, että Eurostat käyttää perustietona työvoimatutkimusta (Eurostat, Doc. E1/EMPL/13/98).

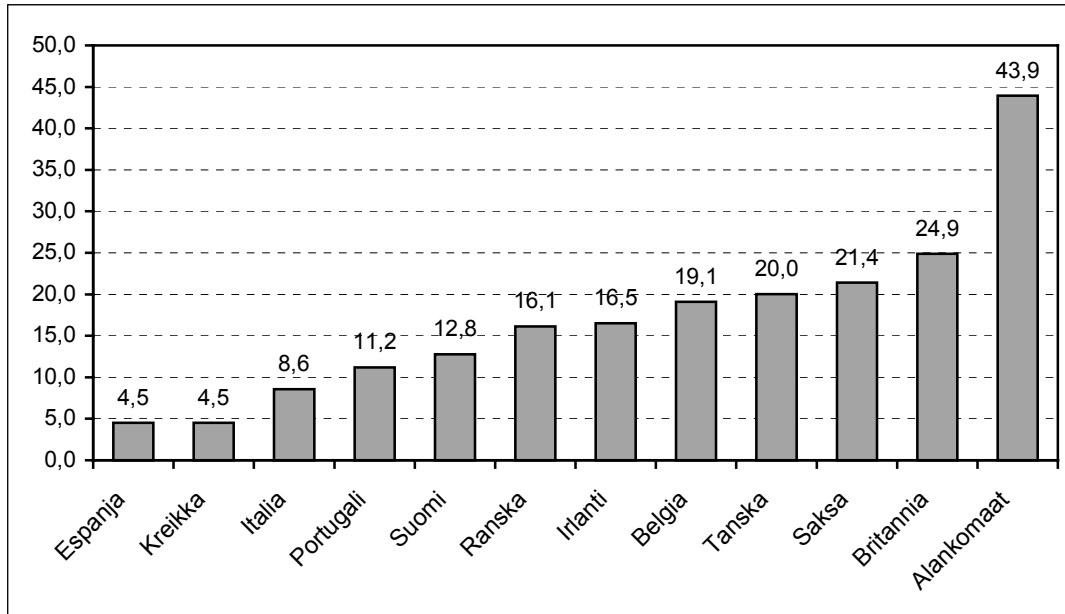
⁴⁰ Eurostat, Doc. D1/EMPL/12/2004

⁴¹ Englanniksi ”dependent employment”

⁴² Ruotsissa palkansaajien työaika on oletettavasti lyhyempi kuin Suomessa.

Menetelmä- ja lähde-eroista huolimatta tärkeimmät vuosityöaikojen eroihin vaikuttavista tekijöistä ovat tehty viikkotyöaika, osa-aikaisten palkansaajien osuus ja poissaolot. Osa-aikaiset palkansaajat ovat vuosityöajan jakajassa mukana samalla painolla kuin kokoaikaiset palkansaajatkin. Kun verrataan kuvion 4.5 osa-aikaisten osuuksia kuvion 4.4 tietoihin, voidaan havaita yhteys osa-aikatyön yleisyyden ja lyhyen vuosityöajan välillä. Ylityöllä ei ole oletettua vaikutusta, korrelaatio ylityötä tehneiden osuuden ja vuosityö ajan välillä on negatiivinen, kuten osa-aikatyöhönkin. Selityksenä voi olla se, että lyhyen työajan maissa ylityötä tehdään enemmän ja ylityöaika on pidempi.

Kuvio 4.5. Osa-aikaisten osuus työllisistä EU:n kahdessatoista maassa vuonna 2002

Lähde: Employment in Europe 2003

Vuosityöaika on selvästi sitä lyhyempi, mitä yleisempää osa-aikatyö on.⁴³ Poikkeuksia ovat kuitenkin Italia ja Britannia. Italiassa vuosityöaika on Euroopan keskitasoa, mutta osa-aikatyö vähäistä. Ero on vieläkin suurempi Britanniassa, jossa osa-aikatyötä on paljon, mutta tehty vuosityöaika on pitkä. Kuten edellä on todettu, Britanniassa ylityöt ovat yleisiä.

Kansainvälistä vertailua poissaoloista vaikeuttaa myös se, ettei niiden tilastoinnista ole suositusta eikä selkeitä ohjeita. Työsuhde on yleensä voimassa pitkienkin poissaolojen ajan, joten se luetaan pitkään poissaolleet samoin perustein palkansaajiksi tai työllisiksi eri maissa vaikuttaa myös työaikojen jakajaan. Euroopan työvoimatutkimukseen on tulossa uusi muuttaja, jossa pitkään poissaolevilta palkansaajilta kysytään palkanmaksun jatkumisesta. Miten se tulevaisuudessa vaikuttaa työllisten ja palkansaajien määrään, on vielä avoinna.

⁴³ Osa-aikaiset palkansaajat ovat yleensä mukana henkilömäärinä vuosityöaika laskettaessa.

4.7 Työajat uusissa EU:n jäsenmaissa

Keväällä 2004 EU:n jäseniksi liittyvien uusien jäsenmaiden työaikoja tarkastellaan erikseen käytännöllisistä syistä. Näissä maissa tilastointia on kehitetty viime vuosina vastaamaan EU:n käsitteitä ja menetelmiä. Tilastointi poikkeaa maiden aikaisemmista käytännöistä ja myös työvoimatutkimukset ovat suhteellisen uusia. Niiden toteuttaminen on edellyttänyt Eurostatin ja nykyisten jäsenmaiden tukea. Transitiomaisessa aikaisempi hallinnollinen tiedonkeruu on osittain murroksessa, lisäksi niiden viranomaisilla on usein vaikeuksia saada tilastotietoja uusilta, yksityisen sektorin yksityisiltä. Niinpä kotitaloushaastattelut ovat tulleet niissä entistä tärkeämmiksi tilastojen keruumenetelmäksi. Esimerkiksi työvoimatutkimukset vastaavat paljolti EU:n työvoimatutkimusta, sillä tutkimusten kehittämisen tavoitteena on alusta alkaen ollut vertailtavuus kansainvälisesti ja muun Euroopan kanssa.

4.7.1 Lähteet

Tässä selvityksessä työvoimatutkimus on tärkein työaikatietojen lähde, sillä tilastoja on saatavissa kaikista kymmenestä tulevasta jäsenmaasta⁴⁴. Ensimmäisenä työvoimatutkimuksen teki kandidaattimaa Turkki vuonna 1988. Uusista jäsenmaista ensimmäisiä olivat Unkari ja Puola vuonna 1992. Viimeisenä tutkimus on aloitettu Maltassa vuonna 2000, mutta tilastoja ei ole julkaistu. Toinen mahdollinen lähde on palkkarakennetilasto 2000, josta on julkaistu tehdyt työtunnit kuukaudessa. OECD julkaisee vain Tšekin, Unkarin ja Slovakian vuosityöaikoja. Ne ovat myös ILO:n KILM -tietokannassa. Eurostatilla on useampia lähteitä, joissa tiedot poikkeavat joko kohdejoukon (työlliset/palkansaajat), tilastointivuoden ja käsitteen mukaan. Tässä vertailussa lähteistä on käytetty niitä, joissa on tietoja palkansaajien työajoista.

Useimpien uusien jäsenmaiden työvoimatutkimukset ovat jatkuvia, ts. vuoden kaikki viikot ovat viiteviikkoja. Kyproksen tutkimus tehdään vuosittain siten, että tutkimusviikkoja ovat kaikki 2. vuosineljänneksen viikot, mutta siirtynee jatkuvaan tutkimukseen vuonna 2004. Unkarissa on yksi tutkimusviikko kunakin kuukautena.

4.7.2 Työaikavertailut uusissa jäsenmaissa

Uusien jäsenmaiden viikkotyöajat ovat pidempiä kuin nykyisissä jäsenmaissa. Kaikkien työllisten työaikavertailuun vaikuttavat mm. yrittäjien osuudet sekä osa-aikatyön harvinaisuus. Mutta myös koko- ja osa-aikaisten palkansaajien työajat ovat keskimäärin pidempiä kuin EU:ssa. Vain Liettuan työaika on lyhyempi ja Kyproksen sama kuin EU:ssa keskimäärin. Osa-aikatyössä vaihtelua on enemmän.

⁴⁴ Tulevat jäsenmaat (Acceding countries) ACC10: Tšekki, Viro, Kypros, Latvia, Liettua, Unkari, Malta, Puola, Slovenia ja Slovakia. Ehdokasmaat Turkki, Bulgaria ja Romania eivät kuulu näihin maihin.

Taulukko 4.7. Palkansaajien normaali viikkotyöaika tulevissa jäsenmaissa 2002

Tuntia	Kokoaika	Osa-aika
Tšekki	41,2	23,9
Viro	41,1	21,6
Kypros	40,0	22,0
Latvia	43,6	24,2
Liettua	39,5	20,4
Unkari	40,9	24,1
Malta	40,4	22,1
Puola	41,6	23,4
Slovenia	41,6	18,8
Slovakia	41,8	23,6
ACC10	41,4	23,2
EU15	40,0	19,7

Lähde: Labour Force Survey. Principal results 2002, Acceding countries. Statistics in Focus Theme 3–16/2003.

Palkansaajien vuosityöajat ovat pitkiä niissä kolmessa maassa, joista OECD:n tietoja on saatavilla. Slovaanin vuosityöaika oli 1 949,9 tuntia vuonna 2002, Tšekin 1 896,0 tuntia ja Unkarin 1 766,4 tuntia. Tšekissä työaika on vuodesta 2000 lyhentynyt tasaisesti.

Tulevien jäsenmaiden vuosityöaikoja voi verrata vuoden 2002 työvoimakustannustutkimuksen perusteella Puolaa lukuun ottamatta.

Taulukko 4.8. Palkansaajien vuosityöaika vuonna 2000, toimialat C–K

	Palkansaajat			Vuosityöaika		
	TOL C–K*	Työvoimatutkimus**	TOL C–K, % kaikista palkansaajista	Yhteensä***	Kokoaikatyö	Osa-aikatyö
	1 000 henkeä			tuntia		
Kypros	120	..	..	1 830	1 827	932
Latvia	..	826	..	1 850	1 848	992
Tšekki	2 853	3 973	71,8	1 816	1 818	996
Liettua	830	1 237	67,1	1 784	1 782	955
Viro	364	551	66,0	1 799	1 799	1 006
Unkari	2 053	3 226	63,7	1 775	1 776	1 113
Slovenia	530	750	70,6	1 725	1 725	852
Slovakia	1 350	1 916	70,5	1 744	1 742	1 332
Puola	5 022	10 542	47,6	1 800	..	..
Malta	..	..	..	..	..	..
ACC	..	..	..	1 793	1 788	1 043

*) Yritykset, joiden henkilöstö vähintään 10 henkeä

**) Euroopan unionin työvoimatutkimuksen mukaan

***) Kokoaikavastaavat palkansaajat

Lähde: Labour Costs Survey 2002, Eurostat Newcronos

Työvoimakustannustutkimuksen 2000 perusteella vuosityöajat ovat useissa tulevissa jäsenmaissa pitkäköjiä, pidempiä kuin nykyisissä jäsenmaissa keskimäärin. Kun tietoja verrataan maittain, samoilla toimialoilla Irlannin ja Britannian työajat ovat pidempiä kuin Latvian, jossa on tulevien jäsenmaiden pisin vuosityöaika.

4.8 Johtopäätöksiä ja tulevaisuuden näkymiä

Kasvava tarve työaikojen kansainväliseen vertailuun asettaa tilastoille suuria vaatimuksia. Selvityksessä on pyritty arvioimaan nykytilannetta kuvaamalla ja vertailemalla eri lähteitä ja aineistoja. Analyysi on painottunut tietoisesti Euroopan unionin jäsenmaihin, vaikka työaikakäsitteet ovat olennaisia myös globaalissa taloudessa. Yhdysvalloissa ja tärkeissä Kaukoidän maissa työajat ovat pidempiä kuin nykyisen unionin alueella. Tulevien jäsenmaiden ja kandidaattimaiden työajat ovat myös pitkiä.

Eri tilastolähteiden vertailukelpoisuus vaihtelee paljon, ja useimmiten on vaikeaa tarkasti arvioida mikä on lähteiden sisäinen vertailukelpoisuus. Euroopan yhteiset, säädoksiin perustuvat tutkimukset ja tiedonkeruut ovat ainakin ulkoisesti vertailukelpoisempia kuin muut vastaavat lähteet. Näistä Euroopan työvoimatutkimus on tärkein, sillä se kattaa koko työvoiman ja tilastot ovat ajantasaisia. Työvoimatutkimus tekee mahdolliseksi eri palkansaajaryhmien työaikojen vertailun, mutta se ei mahdollista yksityiskohtaisia toimialojen välisiä vertailuja. Myös Euroopan työvoimakustannustutkimus ja palkkarakennetilastot ovat voimakkaan harmonisoinnin tuloksia, mutta eivät työaikaseurannan kannalta yhtä käyttökelpoisia kuin työvoimatutkimus. Työvoimakustannustutkimus tehdään vain neljän vuoden välein, joten sen ajankohtaisuus on ongelma. Molempien ongelmana palkansaajien yleisen työajan seuraamisen kannalta on se, ettei kumpikaan kata kaikkia toimialoja, ammattiryhmiä ja/tai sektoreita, eikä kaikenkokoisia yrityksiä. Eurostatin asetukset yhdenmukaistavat tiedonkeruuta, mutta kansallisten lähteiden kirjavuutta on vaikeampi yhtenäistää, ainakin se vaatii paljon aikaa.

Kansainvälisten järjestöjen⁴⁵ tilastojen luotettavuus riippuu paljolti siitä, miten paljon ne uhraavat voimavaroja kansallisten lähteiden tarkistamiseen ja niiden vertailukelpoisuuden turvaamiseen. Eniten tätä työtä tehdään OECD:ssä, joka ei ainoastaan julkaise tilastoja vaan käyttää niitä omassa tutkimuksissaan ja analyseissään. ILO:lla on puolestaan tärkeä rooli työtilastosuosituksen ylimpänä auktoriteettina. ILO on tehnyt alustavaa työtä jo 1990-luvulla työaikakäsitteiden ajantasaistamiseksi ja tarkentamiseksi (Hoffmann & Mata 1998; Mata-Greenwood 1992).

Työaika on tilastoinnin kannalta monimuotoinen ja moniulotteinen ilmiö. Tarkastelunäkökulmia on myös useita: tuottavuudesta työntekijöiden ja perheiden hyvinvointiin. Selvityksen yhteenvetona voi todeta, että työaikatilastojen vertailukelpoisuudessa on edelleen puutteita, mutta että yhteistyö tilastojen kehittämiseksi on parantanut – ja parantaa – tilannetta paitsi säästöjen, myös tietojen vaihdon ja oppimisen kautta.

Euroopan unionissa työvoimatutkimuksen kehittäminen jatkuvaksi neljännesvuositutkimukseksi parantaa työaikatietojen laatua ja vertailukelpoisuutta lähivuosina merkittävästi. Se edistää myös kansantalouden tilinpidon asetusten toimeenpanoa työpanoksen tilastoinnin osalta.

Kansainvälisen työjärjestön ILO:n työaikatilastosuosituksen uudistaminen on myös käynnistetty. Pariisin ryhmä⁴⁶ on käsitellyt aihetta vuosina 1999 ja 2003, jolloin se valmisti taustaraportin 17. työtilastokonferenssiin (ICLS). Ryhmä jatkaa työtään samasta aiheesta myös tänä vuonna. Työtilastokonferenssi keskusteli vuodelta 1962 olevan työaikatilastosuosituksen uudistamisesta, joka on todettu tärkeäksi ja ajankohtaiseksi. Työaikojen entistä suurempi monimuotoisuus edellyttää selviä ohjeita tilastojen laadinnasta vastaaville viranomaisille.

⁴⁵ Euroopan unionia ei lueta järjestöksi, koska se on poliittinen lainsäädäntövaltaa käyttävä yhteisö.

⁴⁶ Pariisin ryhmä perustettiin vuonna 1997. Se on yksi YK:n alaisista ns. kaupunkiryhmistä. Ryhmä valmistelee työllisyys- ja palkkatilastojen kansainvälistä harmonisointia ja tekee ehdotuksia YK:n tilasto-ohjelmiin.

Konferenssiraportin mukaan ICLS kannatti yksimielisesti suosituksen uudistamista ja totesi suosituksia tarvittavan myös normaalin työajan – ei vain tehdyn työajan – tilastoinnista. Suosituksen uudistaminen on tarpeen työajan määritelmien, menetelmien sekä tilastoista julkaistavien indikaattoreiden osalta. Konferenssi suositteli myös kansallisten työaikatilastointikäytäntöjen yksityiskohtaisten kuvausten kokoamista esimerkiksi eri lähteiden välisestä harmonisoinnista, keskiarvojen laskemisesta ja tulosten tulkinnasta. Konferenssi korosti myös hallitusten yhteistyötä työntekijä- ja työntekijäjärjestöjen kanssa.

Kirjallisuus

- Afsa, Cédric & Biscourp, Pierre (2003) Measuring working time schedule and duration: a methodological note. Paris Group Meeting, 4–5.9.2003, London
- Bastelaer Van, Alois (2003) Labour input: annual hours worked. Overview paper for session III. Paris Group Meeting, 4–5.9.2003, London
- Bach, Hans-Uwe & Koch, Suzanne (2003) Working time and volume of work in Germany. The IAB concept of measurement. IABtopics no. 53. Federal Employment Services
- Bell, David N.F. & Hart, Robert A. & Huebler, Olaf & Schwerdt, Wolfgang (2002) ”Paid and unpaid overtime working in Germany and the UK”. IZA Discussion paper series No. 133, Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit
- Boisard, Pierre & Cartron, Damien & Gollac, Michel & Valeyre Antoine (2003): ”Time and work: duration of work.” European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg
- Current Employment Statistics survey. U.S. Department of Labour. Bureau of Labour Statistics
- Duarte, Manuel João (2003) Working time. Ministerio da Seguranca Social e do Trabalho. Paris Group Meeting, 4–5.9.2003, London
- Durnell, U. & Hansson, J. & Hörngren, J. & Mirza, H. & Olofsson A. (1999) Arbetstider – förslag till begrepp och definitioner. Paris grupp, Örebro 21.–22.9.1999
- Economic Indicators August 2003 (2003) United States government printing office, Washington
- EIROnline. Working time developments 2002. European Industrial Relations Observatory Online. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions
- Eldridge, Lucy P. & Mansner, Marilyn E. & Otto, Phyllis F. (2003) Alternative hours data and their impact on productivity change. Paris Group Meeting, 4–5.9.2003, London
- Employment in Europe 2003 (2003) European Commission, Brussels
- Euroopan kansantalouden tilinpitojärjestelmä EKT 1995, Eurostat. Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto 1997
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1991/2002. Annettu 8 päivänä lokakuuta 2002 yhteisön työvoimaa koskevan otantatutkimuksen järjestämisestä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 577/98 muuttamisesta. Euroopan yhteisöjen virallinen lehti L308/1
- European System of Accounts, ESA 1995 (1996) Eurostat
- The European union Labour Force Survey. Methods and Definitions 2001 (2003). Methods and nomenclatures: Theme 3: population and social statistics; European Commission
- Eurostat (1994) Labour Force Survey: results 1992. Theme 3C.
- Eurostat (2000) Earnings in industry and services – hours of work in industry 1996–1998. Theme 3
- Eurostat (2001) European social statistics. Labour costs, Series 1988–1999. Theme 3
- Eurostat (2001) Employment and labour market in Central European countries. Detailed Tables, Theme 3

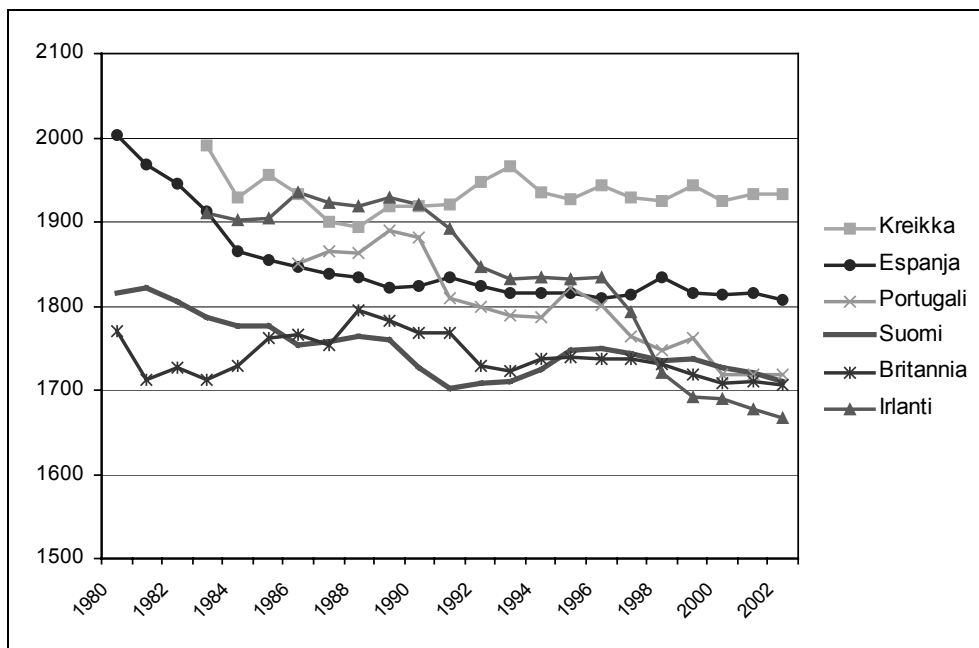
- Eurostat (2004) Doc. D1/EMPL/12/2004. Annual hours worked from the LFS as a measure of labour input. Working group of Employment Statistics. 8– 9 March 2004
- Fagan, Colette (2003): "Working-time preferences and work-life balance in the EU: some policy considerations for enhancing the quality of life." European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions
- "Groupe de Paris" on Labour and Compensation. Report of the fifth session. London 4–5. September 2003
- Hoffmann, Eivind. & Mata, Adriana (1998) Measuring working time: an alternative approach to classifying time use. Bureau of Statistics, International Labour Office, Articles 3
- Hussmanns, Ralf & Mehran, Farhad & Verma, Vijay (1990) Surveys of economically active population, employment, unemployment and underemployment. An ILO manual on concepts and methods. International Labour Office, Geneva
- Hörngren, Jan (2000) Arbetstider – Med sikte mot ett förslag till begrepp och definitioner. Nordiskt seminarium om arbetsmarknadsstatistik 25.–27. oktober 2000. Lokabrunn
- Jacobs, Jerry A (1998) Measuring time at work: are self-reports accurate? Monthly Labour Review 12/1998. US Bureau of Labour
- Impact evaluation of the ESS. (2002) Background paper: Modernising work organisation. EM-CO/28/060602/EN_REV1
- International Labour Organisation. Report of the Conference. Seventeenth International Conference of Labour Statisticians. Geneva, 24 November–3 December 2003. ICLS/17/2003/R. International Labour Office, Geneva (s. 15–17)
- Keinänen, Päivi (1998) "Työaika joustaa". Teoksessa Työ, aika ja elämänvaiheet. Suomen EU-työvoimatutkimus 1995–97. SVT Työmarkkinat 1998:9, Tilastokeskus
- KILM; Key Indicators of the Labour Market. ILO, Geneva
- Komission kertomus neuvostolle ja Euroopan parlamentille neuvoston asetuksen (EY) N:o 577/98 täytäntöönpanosta. Bryssel 1.10.2003
- Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle sekä yhteisön tason työmarkkinaosapuolille tietyistä työajan järjestämisestä koskevista seikoista annetun direktiivin 93/104/EY uudelleentarkastelusta. KOM(2003) 843. Bryssel 30.12.2003
- Labour force survey results (1995–2002). Eurostat (julkaistu vuosittain)
- Laukkanen, Erkki (2002) "Työaikojen kehitys EU:ssa 1990-luvulla." Työpoliittinen aikakauskirja 4/2002 vsk. 45. vol. Työministeriö, Helsinki
- Mata Greenwood, Adriana (2001) The hours that we work: the data we need, the data we get. ILO Bulletin of labour statistics, 2001–1
- Marianna, Pascal&Lemaitre, Georges (2000) Assessing the comparability of national estimates of annual hours of work using estimates obtained from a common source and common methodology using the European Labour Force Survey. Paris Group Meeting 21.–22.9.2000, Örebro
- Maynard, Jean-Pierre & Sunter, Deborah (2003) Hours of work and productivity: concepts and measurement issues. Paris Group Meeting, 4–5.9.2003, London
- Mizunoya, Takeshi (2001) "An international comparison of unpaid overtime work among industrialized countries." Julkaistu japaniksi Journal of the Society of Economic Statistics, Japan, Statistics, No. 81

- Neuvoston asetus (EY) N:o 577/98, annettu 9 päivänä maaliskuuta 1998, yhteisön työvoimaa koskevan otantatutkimuksen järjestämisestä. Euroopan yhteisöjen virallinen lehti L77/3
- OECD Employment Outlook (2002) Organisation for economic co-operation and development. Paris
- Paoli, Pascal & Merllie, Damien (2001) ”Third European survey on working conditions.” European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg
- Paternoster, Anne (2003) Labour cost survey 2000. EU Member states and Candidate Countries. Statistics in focus, Population and social conditions. Theme 3 – 18/2003; Eurostat
- Persson, Leif & Johansson, Gunborg & Lennmalm, Andreas (2003) Annual hours worked and other derived products. Paris Group Meeting, 4–5.9.2003, London
- Pääkkönen, Hannu & Niemi, Iris (2002) Suomalainen arki. Ajankäyttö vuosituhannen vaihteessa. Kulttuuri ja viestintä 2002:2, Tilastokeskus
- Resolution concerning statistics of hours of work, adopted by the Tenth International Conference of Labour Statisticians (ICLS), October 1962
- Spitznagel, Eugen (2003) Hours and volume of work in Germany. The IAB concept of measurement. Paris Group Meeting, 4–5.9.2003, London
- System of National Accounts SNA 1993 (1993) Commission of the European Communities-Eurostat; International monetary Fund; Organisation for Economic Co-operation and Development; United Nations. Brussels/Luxembourg, New York, Washington D.C.
- Ward, Dennis (2003) ”Measuring hours work – overview paper”. Paris Group Meeting, 4–5.9.2003, London

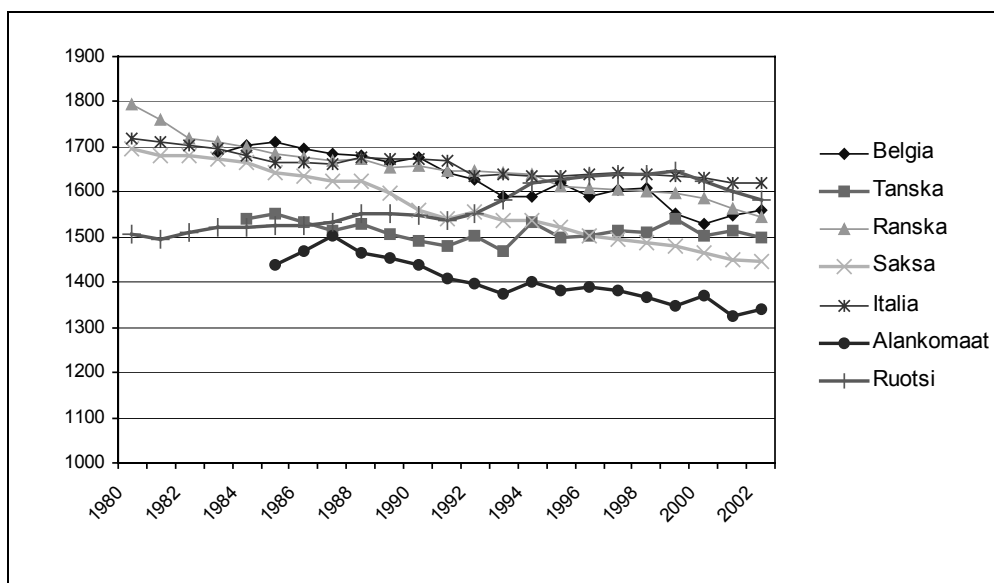
Liitteet

Liite 4.1 Liitekuviot

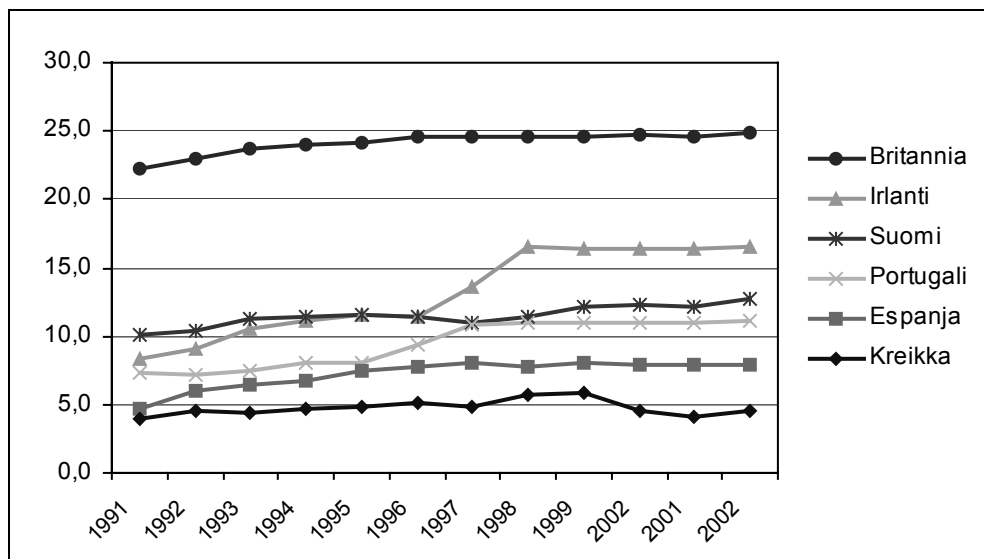
Liitekuvio 4.1. Työllisten tehty vuosityöaika kuudessa EU:n jäsenmaassa 1980–2002, tuntia

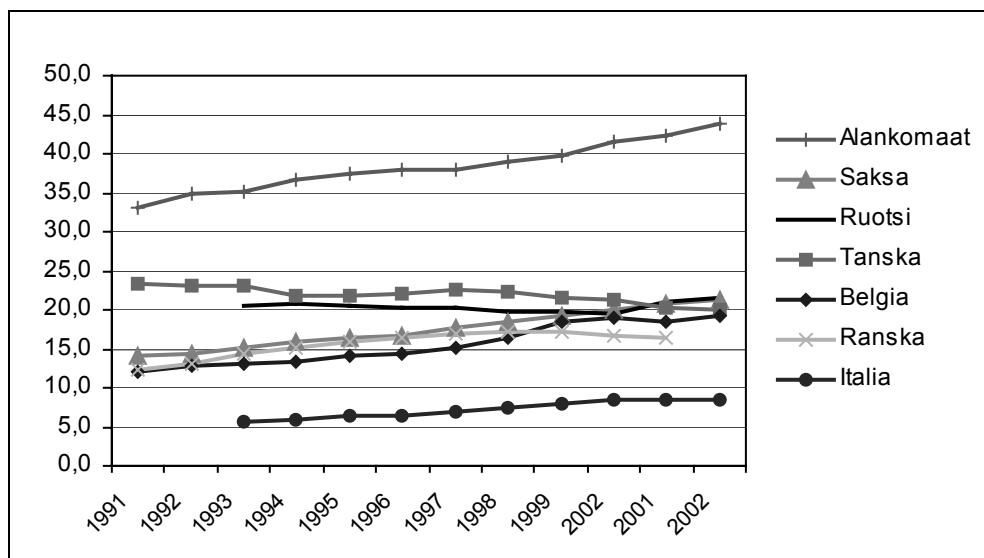
Liitekuvio 4.2. Työllisten tehty vuosityöaika seitsemässä EU:n jäsenmaassa 1980–2002, tuntia

Liitekuvio 4.3. Osa-aikaisten osuus työllisistä kuudessa EU:n jäsenmaassa 1991–2002, prosenttia

Liitekuvio 4.4. Osa-aikaisten osuus työllisistä seitsemässä EU:n jäsenmaassa 1991–2002, prosenttia

Liite 4.2 Liitetaulukot

Liitetaulukko 4.1. Työllisyysasteet EU:n jäsenmaissa, Yhdysvalloissa ja Japanissa vuosina 1991–2002, prosenttia 15–64-vuotiaista

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2002	2001	2002
Belgia	55,8	56,3	55,8	55,7	56,1	56,2	56,8	57,4	59,3	60,5	59,9	59,9
Tanska	74,2	73,7	72,1	72,3	73,4	73,8	74,9	75,1	76,0	76,3	76,2	75,9
Saksa	67,7	66,4	65,1	64,7	64,6	64,1	63,7	63,9	65,2	65,6	65,8	65,3
Kreikka	53,4	53,7	53,7	54,2	54,7	55,0	55,1	55,5	55,3	55,7	55,4	56,7
Espanja	50,4	49,0	46,6	46,1	46,9	47,9	49,4	51,2	53,7	56,2	57,7	58,4
Ranska	60,4	59,9	59,3	59,1	59,5	59,5	59,6	60,2	60,9	62,1	62,8	63,0
Irlanti	51,4	51,1	51,7	53,0	54,4	55,4	57,5	60,6	63,3	65,1	65,7	65,3
Italia	:	:	52,3	51,4	51,0	51,2	51,3	52,0	52,7	53,7	54,8	55,5
Luxemburg	60,8	61,4	60,8	59,9	58,7	59,2	59,9	60,5	61,7	62,7	63,1	63,7
Alankomaat	62,7	64,0	63,6	64,0	64,7	66,3	68,5	70,2	71,7	72,9	74,1	74,4
Itävalta	:	:	:	68,5	68,8	67,8	67,8	67,9	68,6	68,5	68,5	69,3
Portugali	67,5	66,0	64,6	63,9	63,5	64,1	65,7	66,9	67,5	68,4	68,7	68,2
Suomi	70,3	65,1	61,0	60,3	61,6	62,4	63,3	64,6	66,4	67,2	68,1	68,1
Ruotsi	79,5	75,9	71,3	70,2	70,9	70,3	69,5	70,3	71,7	73,0	74,0	73,6
Britannia	69,4	67,9	67,4	67,9	68,5	69,0	69,9	70,5	71,0	71,5	71,7	71,7
EU15	:	61,2	60,1	59,8	60,1	60,3	60,7	61,4	62,5	63,4	64,1	64,3
Yhdysvallat	:	71,4	71,2]	72,0	72,2	72,9	73,5	73,8	73,9	74,1	73,1	71,9
Japani	:	74,2	69,5	69,3	69,2	69,5	70,0	69,5	68,9	68,9	68,8	68,2

Lähteet: Employment in Europe 2003; OECD Employment Outlook, 1995–2003 (Yhdysvallat, Japani).

Liitetaulukko 4.2. Osa-aikatyön osuus työllisyydestä EU:n jäsenmaissa, Yhdysvalloissa ja Japanissa, prosenttia

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2002	2001	2002
Belgia	12,1	12,7	13,1	13,3	14,0	14,5	15,2	16,5	18,4	18,9	18,5	19,1
Tanska	23,3	23,0	23,1	21,7	21,8	21,9	22,5	22,3	21,6	21,3	20,2	20,0
Saksa	14,1	14,5	15,2	15,8	16,3	16,7	17,6	18,4	19,3	20,0	20,9	21,4
Kreikka	3,9	4,5	4,3	4,7	4,8	5,0	4,8	5,6	5,8	4,5	4,0	4,5
Espanja	3,9	4,5	4,3	4,7	4,8	5,0	4,8	5,6	5,8	4,5	4,0	4,5
Ranska	12,3	13,1	14,3	15,2	15,8	16,3	17,0	17,3	17,1	16,7	16,3	16,1
Irlanti	8,3	9,1	10,5	11,1	11,6	11,4	13,6	16,5	16,4	16,4	16,4	16,5
Italia			5,5	5,9	6,3	6,5	6,8	7,3	7,9	8,4	8,4	8,6
Luxemburg		6,5	6,9	8,0	8,5	8,0	8,2	9,1	9,8	10,4	10,4	10,6
Alankomaat	33,1	34,8	35,2	36,7	37,4	38,0	37,9	38,9	39,7	41,5	42,2	43,9
Itävalta				12,6	13,6	14,0	14,7	15,7	16,4	16,4	18,2	20,2
Portugali	7,4	7,2	7,5	8,1	8,1	9,4	10,8	11,0	11,0	11,0	11,0	11,2
Suomi	10,1	10,4	11,3	11,5	11,6	11,4	10,9	11,4	12,1	12,3	12,2	12,8
Ruotsi			20,5	20,8	20,5	20,2	20,2	19,8	19,7	19,5	21,1	21,5
Britannia	22,2	22,9	23,7	24,0	24,1	24,6	24,6	24,5	24,6	24,8	24,6	24,9
EU15	:	14,2	14,8	15,4	15,8	16,2	16,7	17,1	17,5	17,7	17,8	18,1
Yhdysvallat	17,4	17,5	17,6]	13,5]	14,1	14,0	13,4	13,3	13,3]	12,9	13,1	13,4
Japani	20,0	20,5	21,1	21,4	20,1	21,8	23,6	24,1	24,1	22,6	24,9	25,1

Lähteet: Employment in Europe 2003; OECD Employment Outlook, 1995–2003 (Yhdysvallat, Japani)

Liitetaulukko 4.3. Osa-aikaisten osuus EU:n tulevissa jäsenmaissa 1992–2002, prosenttia

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2002	2001	2002
Kypros	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Tsekki	:	:	:	:	:	:	:	5,7	5,6	5,3	4,9	4,9
Viro	:	:	:	:	:	:	11,1	8,6	8,1	8,0	8,1	7,7
Unkari	:	:	:	:	:	:	3,7	3,8	3,8	3,6	3,6	3,6
Liettua	:	:	:	:	:	:	:	8,6	8,6	8,6	9,7	:
Latvia	:	:	:	:	:	:	:	12,8	12,1	11,3	:	:
Puola	:	:	:	:	:	:	10,6	10,4	10,4	10,5	10,3	10,8
Romania	:	:	:	:	:	:	14,9	15,8	15,9	16,4	16,5	11,8
Slovenia	:	:	:	:	:	:	8,7	8,0	7,1	6,6	6,1	6,1
Slovakia	:	:	:	:	:	:	:	2,3	2,1	2,1	2,3	1,9

Lähde: Employment in Europe 2003

Liitetaulukko 4.4. Palkansaajien tehty vuosityöaika kahdessatoista EU:n jäsenmaassa sekä Yhdysvalloissa ja Japanissa 1992–2002, tuntia

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Belgia	1 518	1 497	1 497	1 521	1 497	1 505	1 490	1 451	1 439	1 455	1 463
Tanska	1 440	1 414	1 458	1 436	1 444	1 452	1 454	1 490	1 446	1 467	1 448
Suomi	1 665	1 627	1 670	1 672	1 690	1 687	1 672	1 673	1 638	1 616	1 609
Ranska	1 525	1 516	1 512	1 491	1 496	1 490	1 481	1 479	1 431	1 410	1 393
Saksa	1 491	1 467	1 465	1 447	1 425	1 415	1 408	1 397	1 381	1 369	1 361
Kreikka	1 795	1 794	1 792	1 785	1 802	1 798	1 810	1 815	1 825	1 837	1 830
Italia	1 581	1 579	1 581	1 579	1 579	1 578	1 568	1 564	1 566	1 552	1 552
Irlanti	1 673	1 655	1 660	1 663	1 674	1 648	1 610	1 602	1 602	1 599	1 589
Alankomaat	1 413	1 404	1 388	1 359	1 357	1 355	1 340	1 343	1 331	1 330	..
Portugali	1 701	1 703	1 721	1 739	1 725	1 711	1 713	1 732	1 696	1 705	1 710
Espanja	1 762	1 750	1 749	1 752	1 749	1 749	1 767	1 753	1 753	1 757	1 748
Britannia	1 684	1 680	1 693	1 698	1 699	1 702	1 703	1 695	1 684	1 686	1 683
Yhdysvallat	1 814	1 824	1 821	1 830	1 818	1 832	1 833	1 829	1 817	1 805	1 802
Japani	1 982	1 920	1 910	1 910	1 919	1 891	1 871	1 840	1 853	1 836	1 825

Lähde: OECD Employment Outlook 2003

Liitetaulukko 4.5. Palkansaajien tehty vuosityöaika kolmessa EU:n tulevissa jäsenmaassa 1992–2002, tuntia

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Tsekki	:	1 995	1 974	1 987	1 987	1 989	1 995	2 014	2 018	1 922	1 896
Unkari	1 644	1 644	1 759	1 765	1 777	1 786	1 788	1 795	1 795	1 766	1 766
Slovakia	:	:	1 942	1 976	1 987	2 017	1 998	1 984	1 986	1 993	1 950

Lähde: OECD Employment Outlook 2003

Liitetaulukko 4.6. Työllisten tehty vuosityöaika kolmessatoista EU:n jäsenmaassa sekä Yhdysvalloissa ja Japanissa 1992–2002, tuntia

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Belgia	1 627	1 589	1 591	1 619	1 591	1 604	1 609	1 553	1 530	1 547	1 559
Tanska	1 502	1 469	1 535	1 498	1 502	1 514	1 511	1 539	1 504	1 516	1 499
Suomi (TY)	1 665	1 627	1 670	1 672	1 690	1 687	1 672	1 673	1 638	1 616	1 609
Suomi (KT)	1 708	1 711	1 724	1 748	1 749	1 743	1 736	1 737	1 727	1 720	1 711
Ranska	1 609	1 597	1 591	1 567	1 571	1 565	1 553	1 547	1 500	1 477	1 459
Saksa	1 557	1 537	1 536	1 520	1 502	1 496	1 489	1 479	1 463	1 451	1 444
Kreikka	1 947	1 965	1 935	1 926	1 944	1 928	1 925	1 943	1 924	1 933	1 934
Italia	1 637	1 638	1 636	1 636	1 639	1 641	1 639	1 634	1 631	1 620	1 619
Irlanti	1 846	1 831	1 833	1 831	1 834	1 792	1 721	1 692	1 690	1 677	1 668
Alankomaat	1 396	1 375	1 402	1 381	1 389	1 382	1 366	1 348	1 371	1 327	1 340
Portugali	1 799	1 789	1 786	1 822	1 801	1 763	1 747	1 761	1 718	1 718	1 719
Ruotsi	1 553	1 582	1 621	1 626	1 635	1 639	1 638	1 647	1 625	1 602	1 581
Espanja	1 825	1 816	1 816	1 815	1 810	1 813	1 834	1 816	1 814	1 816	1 807
Britannia	1 729	1 723	1 737	1 739	1 738	1 737	1 731	1 719	1 708	1 711	1 707
Yhdysvallat	1 830	1 842	1 839	1 848	1 837	1 849	1 850	1 847	1 834	1 821	1 815
Japani	1 965	1 905	1 898	1 884	1 892	1 864	1 842	1 810	1 821	1 809	:

Lähde: OECD Employment Outlook 2003

Liitetaulukko 4.7. Työllisten tehty vuosityöaika kolmessa EU:n tulevassa jäsenmaassa 1992–2002, tuntia

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Tsekki	:	2 064	2 043	2 064	2 066	2 067	2 075	2 088	2 092	2 000	1 980
Unkari	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Slovakia	:	:	1 975	1 993	2 023	2 055	2 034	2 022	2 023	2 026	1 979

Lähde: OECD Employment Outlook 2003

Liite 4.3

Työvoimakustannustutkimukset Euroopan unionissa

Toimitettavat tiedot

Tiedot tuotetaan kansallisella, yrityksen kokoluokan ja/tai alueellisella tasolla.

Kerättävät tuntitiedot ovat seuraavat:

- B. Tehtyjen työtuntien kokonaismäärä
 - B.1 Kaikkien palkansaajien tekemät työtunnit
 - B.11 Kokoaikaisten palkansaajien tekemät työtunnit (lukuun ottamatta oppisopimuskoulutuksessa olevia)
 - B.12 Osa-aikaisten palkansaajien tekemät työtunnit (lukuun ottamatta oppisopimuskoulutuksessa olevia)
 - B.13 Oppisopimuskoulutuksessa olevien tekemät työtunnit
- C. Palkallisten työtuntien kokonaismäärä
 - C.1 Kaikkien palkansaajien palkalliset työtunnit
 - C.11 Kokoaikaisten palkansaajien palkalliset työtunnit (lukuun ottamatta oppisopimuskoulutuksessa olevia)
 - C.12 Osa-aikaisten palkansaajien palkalliset työtunnit (lukuun ottamatta oppisopimuskoulutuksessa olevia).
 - C.13 Oppisopimuskoulutuksessa olevien palkalliset työtunnit

Maa	
EU jäsenmaat	
Belgia	Ei lähettänyt laaturaporttia.
Tanska 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Elektroninen lomake. Lähde pääosin vuosittainen tutkimus. Vain osa muuttujista. Pieni. Yritysrekisteri päivitetään jatkuvasti joten yli- ja alipeitto pieniä. Uskottavuustarkistuksia. alle 1 % TOL 2 tasolla. – – – –
Saksa 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Kyselylomake. Pienet variaatiokertoimet. Ylipeittoa korjataan. Alipeittoa ei tunneta. Uskottavuustarkistuksia. Yhteensä 13,2 %. – ei kata TOL I ja K. – –

Maa	
Ranska 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Kyselylomake. Otoskehikko yritysrekisteri. Tehtyjen tuntien variaatiokerroin pieni, paitsi toimialalla I jossa estimoitu 12,7 %. Ei kata uusia yrityksiä joilla 10–199 työntekijää. Uskottavuustarkistuksia. Yhteensä n. 31 %. – – – –
Espanja 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Kyselylomake. Kehikko: toimipaikat yritysrekisteristä. Variaatiokerroin TOL 2-numerotasolla pieni (alle 4 %). 1,2 % yksiköistä ei ollut toiminnassa. Luokituskorjauksia tehtiin. Alipeittoa ei tunneta. Uskottavuustarkistuksia. Yhteensä noin 14,1 %. Korjaukset tilikauden ja kalenterivuoden välillä. Ei kata TOL 12. Harjoittelijat puutteellisesti.
Kreikka 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Yritysrekisteri kehikko. Kyselylomake haastatteluun täydennettynä. Otantasuhde 17,2 %. Pieni. TOL kaksinumeroitasolla paitsi NACE 19–21 jossa 10–20 %. Yli- ja alipeitto mainittu. Ei kvantitatiivista tietoa. Uskottavuustarkistuksia. TOL luokasta riippuen 0 % (H) –13 % (K). – –
Irlanti 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Kyselylomake, täysin otostutkimukseen perustuva. Yritysrekisteri otantakehikko. Ei dokumentoitu. Ylipeitto 28 % suurin NACE 60 ja 62. Uskottavuustarkistuksia. TOL 2-numerotasolla 10–49 työllistävillä 27,5 %. Tuntitiedot ongelmallisia. Paljon korjauksia täytyi tehdä. – – –
Italia 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Kyselylomake. Kehikko yritysrekisteri. Pienet variaatiokertoimet TOL 2-numerotasolla paitsi TOL 10, jossa noin 70 %. Luokituskorjaukset ja toimimattomien yksiköitten poisto, noin 4,7 % otoksesta. Uskottavuustarkistuksia. Yhteensä 23,7 % (korkein J; 43,4 %). –

Maa	
Luxemburg 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmanmuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Kyselylomake täysin otostutkimus (Lopullinen käyttösuhte 82,8 %). Ei käytetty hallinnollisia aineistoja. Suuret variaatiokertoimet pääluokkatasolla. Hyvin pieni. Uskottavuustarkistuksia. Yhteensä 17,2 %. Työtuntitiedot ja maksetut mutta ei tehdyt työajat ongelmallisia. – –
Alankomaat 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmanmuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Olemassa olevien lähteiden käyttö. Päälähte neljännesvuosittainen otantatutkimus työllisyydestä ja ansioista. Pienet variaatiokertoimet. Kokoluokkakorjauksia. Ei tietoa yli- tai alipeitosta. Uskottavuustarkistuksia neljännesvuosilähteeseen (päälähte). Yhteensä 7 %. Harjoittelijat.
Itävalta 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmanmuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Kyselylomake. Yritysrekisteri kehikko. TOL E–K lisäotos yritysten rakennetutkimuksesta. Pienet variaatiokertoimet, lähellä 4 % kaikissa pääluokissa. Toimialakorjaukset noin 4 %. Ei tietoa yli/alipeitosta. Uskottavuustarkistuksia. Puhelintarkistuksia. Yhteensä 19,3 %. Vaikeuksia maksetut ja tehdyt työtunnit sekä maksetun mutta ei tehdyn työpäivän tilastoinnissa. – –
Portugal 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmanmuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Kyselylomake. Otantakehikko yritysrekisteri. Suuret variaatiokertoimet. Yli 70 % G, J ja K. TOL-korjaukset. Toimimattomien identifiointi. Uskottavuustarkistuksia. Yhteensä 46,3 %. – – – –

Maa	
Suomi 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Kyselylomake. Otantakehikko yritysrekisteri. Variaatiokertoimet yli 50 % luokissa ALC, 68 % G:ssä. Ei raportoitu. Ei kerätä tietoa osa-aikaisista TOL 10–50. Yli 50 % TOL F ja H. Korjauskertoimen käyttö. Useita tietolähteitä ja rekisterejä yhdisteltiin. – Ei osa-aikaisia TOL luokissa 10–50. –
Ruotsi 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Kyselylomake. Otantakehikko yritysrekisteri. Hyvin pienet variaatiokertoimet pääluokissa C–K alle 3 %. Ylipeitto poistetaan. noin 3,4 % keskimäärin. Suurin ylipeitto TOL 13 (40 %). Uskottavuustarkistuksia ja niiden perusteella korjauksia. yhteensä 13 %. Imputointia jossain määrin. Tiilikauskorjaukset. Tehdyt ja maksetut tunnit ongelmallisia. Myös osa-aikaisten muunto kokoaika- vastaaviksi. – Harjoittelijat. –
Iso-Britannia	Ei ole toimittanut laaturaporttia.
Tulevat jäsenmaat:	
Kypros 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Otostutkimus yrityksistä. Haastattelututkimus. 2-numerotasolla työtuntien variaatiokerroin useimmiten alle 4 %. Yli-, ja alipeitto sekä väärinluokitukset pieniä, noin 2 % tai alle. Uskottavuustarkistuksia. Noin 2,3 %. Maksetut ja ei-maksetut työstä poissaolon tunnit. – –
Tshekin tasavalta 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Yritysrekisteri otoskehikko. Lomakekysely. Työtuntien variaatiokerroin alle 5 %. Yli- ja alipeittotarkistuksia. Uskottavuustarkistuksia. 8,1 %. Maksettujen ja tehtyjen työtuntien erottelu vaikeaa. Harjoittelijoita koskeva tieto vaikea. – –
Viro 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Yritysrekisteri otantakehikko ja lomakekysely. Työtunneilla useimmiten CV alle 10 %. Ylipeitto 15,6 %. Uskottavuustarkistuksia. 30,7 % kaikista yrityksistä, 16,8 % yli 10 palkansaajan yrityksistä. Maksettujen mutta ei tehtyjen työtuntien estimointi vaikeaa. – – –

Maa	
Unkari 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Yritysrekisteri otantakehikko ja lomakekysely. Kokonaisotos yli 20 henkilöä työllistävistä yrityksistä (yli 10 toimialalla F). Alle 1,5 % useimmilla pääluokilla tehdyillä työtunneilla. Ylipeitto 9,9 %. Uskottavuustarkistukset. 22,2 %. – – –
Latvia 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Yritysrekisteri otantakehikko ja lomakekysely. Alle 4 % yleensä TOL kaksinumerotasolla. Yli- Ja alipeitto noin 0,3 %. Uskottavuustarkistukset. 5,5 %. Maksetut ja tehdyt työtunnit. – –
Liettua 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Yritysrekisteri otantakehikko ja lomakekysely. Yleensä alle 5 % CV. Ylipeitto 0,1 %, alipeittoa ei tiedetä. Uskottavuustarkistukset. 15,7 %. – – – –
Puola 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Yritysrekisteri otantakehikko ja lomakekysely. Otantasuhde noin 20 %. CV pääluokittain yleensä alle 3 %. Ylipeitto 3,5 %. Vain joidenkin muuttajien suhteen. 21 %. Työtuntitieto ja normaali- ja ylityötunnit. – –
Romania 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Yritysrekisteri otantakehikko ja lomakekysely. CV pääluokittain yleensä alle 6 %. Ylipeitto 0,8 %. Uskottavuustarkistukset. 18 %. Tehdyt ja maksetut työtunnit sekä osa-aikaisten muunto kokoaikavastaaviksi. – –

Maa	
Slovenia 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Yritysrekisteri otantakehikko ja lomakekysely. Variaatiokertoimet vaihtelevat huomattavasti toimialan mukaan. – Uskottavuustarkistukset. 9,7 %. – – – –
Slovakia 1. Tietolähde 2. Otantavirhe 3. Kehikon puutteet 4. Mittaus ja käsittely 5. Vastauskato 6. Mallin harha/ ongelmamuuttajat 7. TOL-luokitus 8. Pakolliset muuttajat jotka puuttuvat	Yritysrekisteri otantakehikko ja lomakekysely. Otantasuhde noin 3,7 %. Useimmissa pääluokissa CV alle 5 %. Yleensä alle 10 % mutta luokissa 13,53 ja 62 suurempi. Uskottavuustarkistukset. 31 %. Pienten yritysten mukaanotto vaikuttaa huomattavasti keskiarvoihin. – –